

Enderun Özgün Eğitimciler Derneği
Yayın Organı

Üç Ayda Bir Yayınlanır

Sayı 07
Aralık 2018

Meslek ve Eğitimi

Enderun Özgün Eğitimciler Derneği
Adına Sahibi
Hasan UYAR

Genel Yayın Yönetmeni
Bayram Yılmaz

Yayın Kurulu
Prof. Dr. M. Ali Büyükkara
Prof. Dr. Mustafa Özel
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Korkut
Hasan Uyar
Mehmet Dağ
Abdullah Taşkıran
Zekeriya Arslantürk
Kamil Ergenç
Bekir Dilekçi

Tasarım
Ertan Akbulut

Adres
Bahariye Mevlevihanesi / Eyüp Merkez
Mah. Silahtarağa cad. No:12
EYÜP / İSTANBUL

İletişim
Tel: 0212 501 31 71
enderdergi@gmail.com

Baskı
Çağlayan Matbaacılık A.Ş.

Enderun Özgün Eğitimciler Derneği
"İnsan ve Medeniyet Hareketi" Kurumudur

» Editörden

**"Şeb-i Yeldâ'yı müneccimle muvakkat ne bilir,
Mübtelâ-yı gam'a sor kim geceler kaç sâ'at..."**

Şahsi ömrümüze göre ömrümüzle kaim uzun bir yolculuk bizimkisi. İnsanlığın seyr-ü seferinde ise bir nokta. Derdimiz bu noktayı noktalarla yan yana dizerek doğru bir çizgi oluşturmak, çizginin parçası haline getirmek.

Biliriz bir damla ne kadar iri olursa olsun tek başına düştüğü yerde kurumaya mahkûmdur. Eğer ki yol bulur damlalarla buluşursa bengisi olur, ırmak olur, umman olur... Kaderi okyanus olmak olur...

Yüce Kitabımız "Kim bir hayra vesile olursa ona ondan bir pay vardır, Kimde bir şerre vesile olursa ona da ondan bir pay vardır. Allah her şeyin karşılığını verir" (Nisa S. 85) Amenna. Başarabilirsek "nurun ala nur". Ne mutlu onlardan olabilenlere...

Hayra vesile olmak gibi bir zirve hedefe meftun olsak da birçok işte bizi aşan bir durum. Bizim yapmaya çalıştığımız en asgarisinden bir hayrın, bir yolun, bir çizginin parçası olmak. Kendi elimizin işledikleri yüzünden bir helake savrulmadan bir Yed-i Beyza'ya tutunmak. Ancak o zaman akibetimiz için umitkar olabiliriz. En makbul olmasını umduğumuz duamızdır. Ya rabbi sen bizi bize bırakma...

"Her dem yeniden doğarız, bizden kim usanası..." demiş bizim Yunus. Mevlana "Dünya her gün yeniden kurulur, her sabah taze bir başlangıçtır." der. Doğan her günü, başlanılan her işi, atılan ilk adımı, yazılan ilk satırı... bir hayrın başlangıcı olması niyetiyle, kovulmuş şeytandan, Rahman ve Rahim Allah'a sığınıp hasbille, duayla, tevekküle sürdürebilmek, kaderimiz olsun istiyoruz...

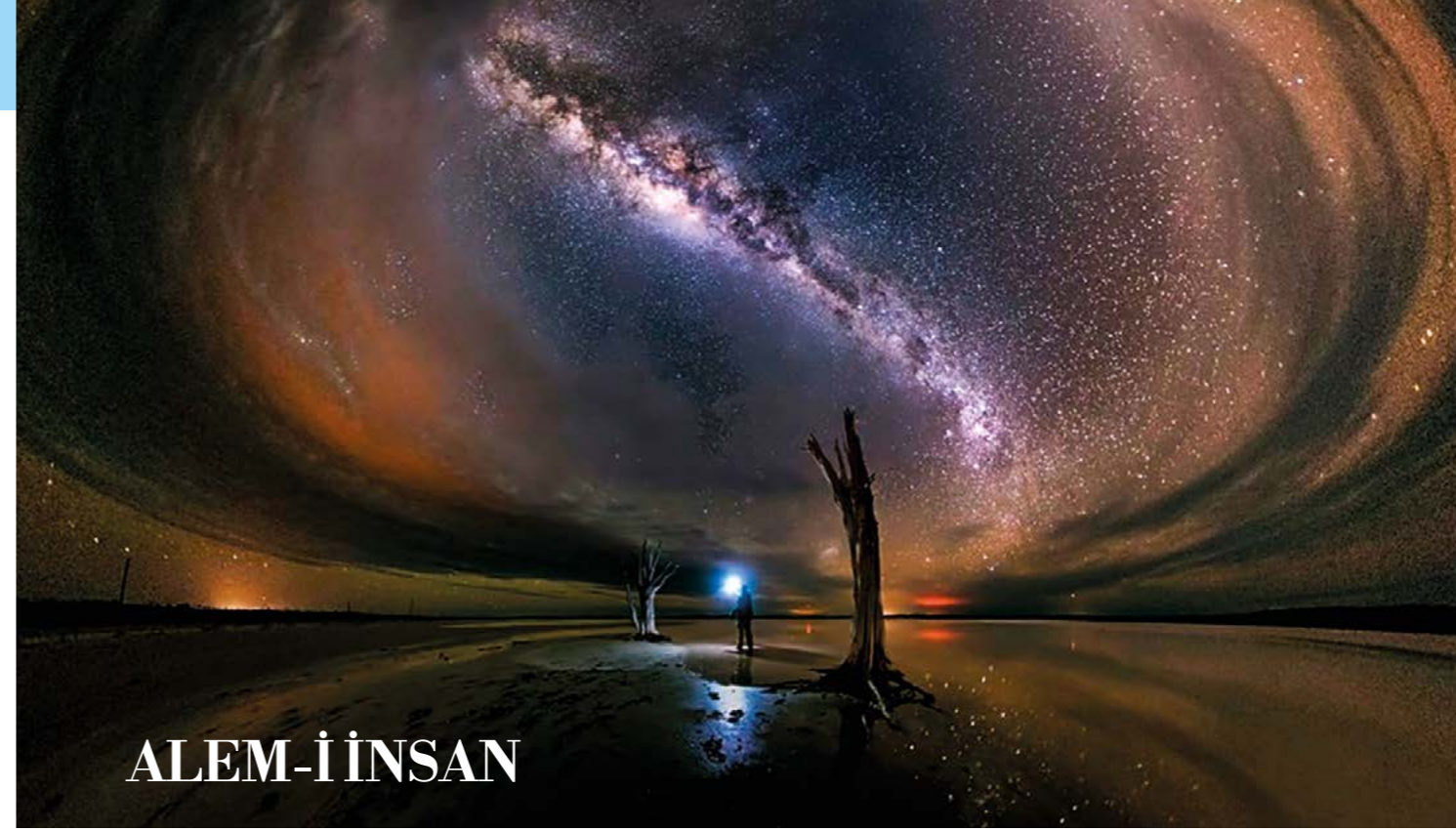
Yapılan her işin değeri sizin ona verdiğiniz önem kadardır. Hiçbir mahlûk kendisinin ortaya koyduğu hedefi aşamaz. Hedefine yaklaşabilir bir istisna hedefine sahip olur. Bir Bektaşî deyişi ile "Ali'den büyük yiğit, Zülfikar'dan kavi kılıç olmaz. Çalış ki bu basamaklara yaklaşabilesin."

Tek başına değersiz, bütünle kıymet bulan bir noktanın, bir çizgideki anlamını kovalamak bizimkisi, İçimizi yakarken, içimizi ısıtan bir derdimiz var, içine koyabildiğimiz her günü anlamlı kılan...

Bir derdimiz var, bu derdi içimize koyana hamdettiğimiz...

BAYRAM YILMAZ «

- > **03**
ALEM-İ İNSAN
REYHAN CANTÜRK
- > **04**
DOĞAYA İHANETİMİZİN BEDELİ
ERDAL ŞAHİN
- > **06**
MODERN ZAMANLARDA
ANNELER VE ÇOCUKLARI
İLKAY CAN
- > **08**
MODERNİTENİN ÇARPIKLAŞTIRDIĞI
BABA ALGISİ
PROF. DR. AHMET AKIN
- > **10**
2023 EĞİTİM VİZYON BELGESİ,
DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER
HASAN UYAR
- > **18**
OSMANLI PADİŞAHLARININ
MESLEKLERİ VE MESLEK SAHİBİ
OLMANIN ÖNEMİ
UMUT DİRİÖZ
- > **26**
NİTELİK VE MESLEK KAZANDIRMA
İMKÂNI OLARAK EĞİTİM
DR. MÜCAHİT YILDIRIM
- > **32**
ORTAÖĞRETİMDE REHBERLİK
VE YÖNLENDİRME
KEREM ÜNLÜ
- > **36**
TÜRKİYE'DE EĞİTİMİN MESLEKİ YÖNÜ
BAYRAM YILMAZ | BEKİR DİLEKÇİ
- > **44**
ALMANYA'DA MESLEK EĞİTİMİ SİSTEMİ
FERHAT SERT
- > **46**
BİLGİ VE ENTELEKTÜEL SERMAYE
OSMAN YILMAZ
- > **52**
FELSEFE NEDİR, NE İŞE YARAR?
YUSUF YAVUZ YILMAZ
- > **54**
ÖĞRETMENLİK BİLMEK Mİ,
ANLATABİLMEK Mİ?
MUSA YAŞAROĞLU
- > **56**
KUTSANAN MESLEK; ÖĞRETMENLİK,
NE KADAR KUTSAL?
MEHMET BULAYIR
- > **58**
BİR MESLEK OLARAK İLAHİYAT
ALPASLAN ARSLAN
- > **62**
ADALET; MESLEKİ FORMASYON MU?
YOKSA MÜLKÜN TEMELİ Mİ?
AYDIN BİLGİ
- > **64**
TARIM; SADECE İKTİSADİ FAALİYET
VE SEKTÖR DEĞİLDİR
FAİK ÜSTÜN
- > **66**
TÜRKİYE'DE YAZILIM MÜHENDİSLİĞİ
ÖMER FATİH BÖLÜKBAŞ
- > **68**
YOUTUBER OLMAK: RÜYA MI KÂBUS MU?
YASEMİN AYDIN | BETÜL TRABZONLU
- > **72**
ÜÇ MESELEYE DAİR
KAMİL ERGENÇ
- > **76**
İMAM HATİP LİSELERİNİN
DÜNÜ VE BUGÜNÜ
CAVİT ERDEM
- > **79**
DİN EĞİTİMİNDE ZAYIF KALAN
BİR ALAN: İSLAMÎ DAVET
M.RAŞİT YURTSEVEN
- > **82**
ÖZE DÖNÜŞ'ÜN ÖĞRETMENİ:
ALİ ŞERİATİ
KAMİL ERGENÇ
- > **92**
BİR MÜSLÜMCÜNÜN EKSİK HİKÂYESİ
BAYRAM YILMAZ

ALEM-İ İNSAN

▲ REYHAN CANTÜRK

*"Bir dert ile tarumar olmuş yüreğin memleketinde
titrer nice bağı yanık türküler."*

*Sûr ile çağırduğumuz kıyametin, felaketini çizer
aşksız büyümüş yetimler."*

*Ve gerdanına bir ip çeker; gizliden seher vakti kor
ile dağlanmış bilekler."*

İnsan, bu mahlukat-ı evrenin yaratılmış en kıdemli
İmanası, varlığı kainata hediye edilmiş yaşam
mayası. Bir şan ile şahlanmış ruhun penceresinden
bakar hayata, Öyle ki dünyanın rengi değişir ve
bürünür binbir cennet meyvesine. Ve her tür nev-i
barındırır mahfuzunda. Söz ile susulan her lafın
hatibi, tabir-i ziyandan sakınan her eylemin
muhatası olur. Gün olup doğarda karanlıklarda, er
olup düşer her mısradan meydanlara. Ve şüh ile
nazlar hayatın cilvesini.

Bize bizim için verilmiş bir yaşamın sıkıntısını
sırtlanıp bir çırpıda, çıkarır gün yüzüne müevvel bir
seher vakti. Belki de bu yüzden bir insan; bir nefes,
bir yaşam, hayata farklı bir ton, bir kent ve bir şehir
yapar. Bu bilinmedik bir memleketin hüznü
hazinesidir. Yürek büyütür, gam ile tohum çatlatır.
Vakti gelir çatlayan yüreğimizde cılız filizler yetişir.

Ve der ki ;

*"Dert ile payidar olmuş gönlüne değdimi kalem-i şiran
Bedbaht ömrüm ile peyder pey kapandı bu devran "*

Derman-ı dilber eyleyen ahengiyle turlar sur'u.
Nice sahralardan bâhâlara atlarda, bir çırpıda tutar
mahlukatı şakaklarından. Hâsıla varmadan geçer
insan, ömrün sıratından. Köprüler kurup yürek
eşiğine; şehirler yapar Hira'nın tepesine. Birbir
toplarda mevsimleri, bitiştirir parmak uçlarına
karanlık ruhların. Ve bir çığlık gibi kopup gelir
dağların eteklerinden poyraz yüklü sevda sitemleri.
Ne Leylaya gâm olur ne Mecnun gibi yol tutar aşkın
irintili köprüsünde. Alem-i yürek ailesinden girerde
hisli dünya çarkına, döndürür Nuh'un gemisini
Velhasıl-ı kelam.

Desem ki; Lâl ile kalır vaktin sinir uçlarında insan.
Varmaz dilim, etmez yüreğim böyle kelam...

"Söyleyemem içimde kopar bir aheng-i zaman

Gönül kürsülerimde aşktan kuruldu bu divan

Savunamadığım bir kendim var perişan

Ettim eyledim kendimi Sairfilmenam... "

DOĞAYA İHANETİMİZİN BEDELİ

ERDAL ŞAHİN

“Doğaya aykırılık günahdır.” (Nietzsche)

Ontolojik yürüyüşümüzün en önemli bir durağı olan şu içerisinde yaşadığımız dünya aslında rahat, mutlu ve huzurlu bir biçimde yaşayabilmemiz için muazzam bir güzellikte ve dengede yaratılmış, ihtiyaç duyabileceğimiz her şeyle süslenip tasarlanmıştır. Uzun yıllar insanlar bu güzel gezegende mutlu ve huzurlu bir şekilde yaşamayı başarmışlardı. Çünkü içerisinde yaşadıkları bu dünyanın bu âlemin doğasını, doğallığını bozacak tahrif edecek bir girişimde bulunmamışlardı. Onu en yakın akrabaları, kendilerinden bir parça, hatta yaşam ve mutluluk sebepleri olarak bilmişlerdi. Yani ona ihanet etmemişlerdi, ona ihanetin aynı zamanda kendilerine ihanet olacağını ve bunun sonuçta kendilerine zarar vereceğini belki azda olsa bazı tecrübelerden öğrenmişlerdi.

Uzun insanlık tarihi şunu göstermiştir ki insanlar ne zaman yaşadıkları bu evrende/dünyada onun doğallığını otantikliğini yani onun muazzam dengesini bozacak bir girişimde bulunmuşlarsa bunun acı faturasını bir şekilde ödemişlerdir. Evet,

yeryüzünde meydana gelen birçok doğal afet ve toplu ölümlere neden olan maddi/manevi hastalıklar hep insanın fitratıyla aynı olan doğaya doğallığa olan aykırı davranış ve ihanetlerinin sonucunda olmuştur.

İçerisinde yaşadığımız evren ve doğa müthiş bir denge üzerinde duruyor, en küçük nesnesinden en büyük nesnesine, mikrodan makro ya, zerreten küreye kadar her şeyin bir anlamı bir amacı ve birbiriyle bağlantısı var. Bu muazzam dengede yapılacak bir tahrifat bir değişiklik bu kozmosu kaosa çevirecektir.

İnsanoğlu dışında bu doğadaki hiçbir canlı doğaya zarar verecek bir güçte ve özellikte değildir. Hepsi doğanın dengesini sağlayıp, düzenini temsil ederken, insanoğlu ise kendinde olan özellikleri kimi zaman kötüye kullanarak hırs ve ihtirasları yüzünden bu doğaya bu doğallığa ihanet edebiliyor, ediyor. Şuan içerisinde yaşadığımız dünyanın doğanın, ekolojik dengenin bozulmasının yegâne sebebi insanoğludur.

Çağımızdaki insanlar yani bizler, hiçbir zaman diliminde olmadığı kadar doğayı tahrif eden sonuçlar üretiyoruz. Çağımız insanı adeta doğaya işkence yapıyor ve doğa bizim elimizde adeta can çekişiyor. İlahi kelam, insanın bu tahrif/tahripkar özelliğine dikkat çekerek." Kendi ellerinizin yaptıkları yüzünden şimdi karada ve denizlerde fitne ve kargaşa kaos meydana geldi"...(Rum 41). diye buyuruyor.

Modern çağlarda özellikle sömürgeci batı daha çok güç elde edebilme ve diğer

insanlar üzerinde hâkimiyet ve güç kurabilme hırsları yüzünden adeta bir doğa katliamına imza atmışlardır.

Bunun için doğanın dengesini bozup onu paramparça etmişlerdir. Emperyal düşünce ve hakim olmak fikrinin ürettikleri silahlar dünyamızı belki onlarca defa haritadan silmeye yetecek çoğunlukta. Evet, özellikle batı dünyası batı medeniyeti değil "denniyeti" hastalık ve ihanet üreten fikriyatı ile bu dünyanın ve insanlığın başına belalar açmıştır. En basitinden başkalarını etkileme mantığıyla ürettikleri kokuların ve salınan sera gazlarının etkileriyle bile dünya için hayati bir öneme sahip ozon tabakasının delinmesine sebep olunmuş. Dünyanın milyonlarca yıllık dengesi bozulmuş ve bu bozulma artmaya devam etmektedir.

Sömürgeci aklın doğaya yaklaşım felsefeleri şöyledir. (ki bu hala batıda uygulanan 16.yüzyıl ünlü batılı düşünürü Francis BACON, un keşfettiği ve uyguladığı bir yöntemdir) "Doğa tıpkı insan gibi canlı bir organizmadır ve bu canlı organizmadan faydalanabilmek için onun sırlarına vakıf olabilmek ve bunlardan istifade edebilmek için olabildiği kadar bu canlı organizmaya işkence etmek lazım. Onlar bunu keşfetmişlerdir Mahkûm bir insana nasıl işkence yapıldıkça bülbül gibi sırlarını bir bir döküyorsa aynen doğa da ona işkence yapıldıkça içerisinde gizli olan sırlarını ortaya çıkaracak ve bizler de bundan istifade edeceğiz." İşte doğaya aykırılık doğayı tahrif etmeleri dengeyi bozmaları hep bu zihinsel düşünce(sizlik) yüzdendir. Bunlar hiçbir zaman doğayla örtüşen bir denge ve tutum içerisinde olmamışlardır. Ya doğaya ilahi bir güç atfedip Natüralist (doğaya tapınma) olmuşlar, yâda doğayı tahrif eden, ona ihanet eden birer bozguncu, birer fitne ve fesatçı.

Âşık Veysel'in dizelerinde toprak için "ona işkence yaptıkça bana gülerdi" sözüne nispetle bende "ona işkence yaptıkça aslında bize, bizim halimize ağlar" diyorum. Aslında şuan bizlerin şikâyet ettiği maddi/manevi birçok sorunumuzun sıkıntı ve

hastalıklarımızın baş müsebbibi bizleriz. Bu konuda başka bir suçlu ve fail aramamalıyız. Aslında ettiklerimizi biçiyoruz, bizler bu dengeyi bu doğayı bozduk o da bu şekilde bir bumerang gibi bizden intikam alıyor. İnsanlık doğaya doğallığa dönüş yapmalı ve daha çok doğaya aykırı hareket etmekten ve doğayı tahrif etmekten ve kirletmekten acilen kaçınmalı, yoksa kendi kıyametini önlemekte geç kalabilir.

Artık günümüzde herkes, hastalık ve huzursuzluk veren modern yaşam ve beslenme tarzlarından şikâyetçidir. Şimdilerde gözlemlediğimiz –kendi ürettiği- beton kentlerin arasında adeta mutsuz bir hapis hayatı yaşayan herkeste doğaya ve doğallığa bir özlem var. İnsanlar da modern hayatın sıkıntı ve huzursuzluk üreten yaşamından doğaya büyük bir dönüş uğraşı, özlemi, çabası mevcut. Eskiden insanlar köylerden doğal yaşam alanlarından şehirlere kaçıyor, şimdilerde ise tekrar buralara kaçmaya çalışıyor...

Bu dünyada sağlıklı, mutlu ve huzurlu bir hayat yaşamak istiyorsak şayet, içerisinde yaşadığımız doğaya aykırı ve onu bozan her şeyden uzak durmamız hayati bir öneme sahiptir. Zira doğa bizim akrabamız bizim mutluluk ve yaşam kaynağımız. İçinde var olduğumuz tabiat Yaratanın bize en güzel armağanı ve ayetidir. Onu tahrif etmek aynı zamanda yaratıcının bir ayetini tahrif etmek olduğunu hiçbir zaman unutmamamız lazım...

“Denge”yi bozan her iş/işleyiş fitrat kanununa, yani sünetullahı terstir, zulümdür ve günahdır...

MODERN ZAMANLARDA ANNELER VE ÇOCUKLARI

▲ İLKAY CAN

Etrafımdaki yaşlılarla sohbet etmek ve onları konuşturmak en büyük zevklerim arasında.

Bu muhabbetler hep şöyle başlar: Bizim zamanımızda çocuklarımızla gözlerimizle konuşurduk.

Bakışımız yeterli olur, yaptırmak istediğimiz şeyi anlar ve yaparlardı. Şimdi düşünüyorum da benim neslim bunu kısmen yapabildi. Bizler yap demeden yapmamız gerekeni bilirdik. Şimdiyse modern çağda çocuklarımızın gözleri meşgul. Her olgu maalesef göze hitab ediyor. Karşımızdakiyle göz göze gelemediğimiz gibi birçoğumuz yavrularımızla aynı frekansı dahi paylaşmıyoruz. İki tarafın da ortak şikâyeti aynı: "kimse beni anlamıyor!"...

Bugünün ebeveynleri olarak sürekli şikâyet eder olduk. Kendi çocuklarımızı duyarsız, sorumsuz, ego merkezli bireyler olarak gördükçe hayıflanmalarımız büyüyor. Oysa biz anne ve babalar onların görüş mesafesinde olmayışımızdan, her an meşgul ve yorgun oluşumuzdan örnek olabilme özelliğimiz yitirdik galiba. Buna rağmen kafamızdaki doğru çocuk özlemimizi görmek gibi

bir handikapa düşüyoruz. Kriz anında nasihatler ediyoruz, sürekli şikâyet ediyoruz. Ancak vakit ayırmak ve emek vermek gerektiğinde sürekli birbirimize topu atıyoruz.

Bugün birçoğumuzun en büyük sıkıntılarında biri aile büyüğümüzü ziyaret ederken çocuklarımızı yanımızda götürmeye ikna etmek. Sebep; çocuk orda sıkılır. Gelmek istemeyen yavruyu haklı bulup uğraşmamak adına evde internetle baş başa bırakabiliyoruz. Yapmamız gereken anne olarak

kimseyi kınamadan eleştirmeden "fitri annelik" kodlarına geri dönmemiz gerektiğini düşünüyorum. Emeğimizi konuşturup; kendi hamurumuzu kendimiz yoğurabilmeli, kendi yoğurdumuzu kendimiz mayalamalı, yumurta kırıp kek çırpabilmeyi kızlarımıza öğretebilmeliyiz.

Çocuklara proje gözüyle bakmaktan vazgeçip Allah'ın birer emaneti olduklarını içselleştirebilirsek toplumun baskı ve yaptırımlarına kulak asmadan onlarla iletişime girebilecek bir kanal bulabileceğimizi düşünüyorum. Onların anladığı dili öğrenmeden kendimizi onlara anlatamayız. Başlama noktamız yavrularımızın en iyi yaptığı şeyi gözlemlemek, doğrularını takdir ve taltif etmek, daha iyi olabileceği hususunda yöreklendirmek...

Her bir annemiz Allah'ın bize lütfettiği rahmet olgusunu ortaya çıkararak bunu yapabilir, Sorunları ise bizleri birbirimize yaklaştıracak bir fırsat haline dönüştürebilir. (inşaAllah)

Şunu aklımızdan çıkarmamalıyız. Çocuklar bizi terbiye etmek için gönderildi. Yaşanılan sıkıntılı

hallere, nefsimizin hassas noktalarına göre zor bir çocuğu bize ikram eden Rabbim bizi terbiye ediyor diye bakabilirsek. Hangi damarımıza basılıyorsa oradaki sıkıntılı hallerimizi düzelterek çocukların üstündeki istenmeyen durumların yok olduğunu görebiliriz. Biz terbiye olurken onlar da dolaylı yoldan terbiye olmuş olurlar. Şöyle örneklendirebiliriz. Özür dilemeyen, yanlışını hiçbir şekilde kabul etmeyen bir anneyi modelleyen çocuktan nasıl özeleştirisini yapabilen, uyumlu bir tavır bekleyebiliriz ki?

Bir annenin yavrusuna vermesi gereken eğitimin başında aktif bir vicdan olduğunu düşünüyorum. Eğer annenin vicdanı iş başında, duyarlı bir kul ise, Allah'ın her an onunla olduğunu gündelik hayatına yansıtabiliyorsa işte o zaman evdeki çocuklara en güzel eğitimi yani Rabbanî Eğitimi vermiş olacaktır.

Bir annenin kriteri canı ne istiyorsa yapmak değil de o an ne gerekiyorsa yapmak olursa çocuk da bunu canı istemese bile fitrat gereği anneyi modelleyecektir.

Gündelik hayatımızı nasihat boyutundan kurtarabilmeliyiz. Annin getirdiği sahneyi tüm samimiyetimizle fırsatlara çevirmeliyiz. Ortaya koyduğumuz emeğin ve fedakârlıkların görülmesini ve takdir edilmesini beklersek mutsuz oluruz. Takdirin ucunu Allah'a bağlayabilirsek ve Allah'ın rızasını gözetirsek Allah'ın şu müjdesine mazhar oluruz. "Allah'ı memnun eden Allah da insanlar üzerinden memnun eder." İşte o zaman çabalarımızın karşılığını anlamlandırabiliriz.

Biz huzurlu olursak onlar da huzurlu olacaktır. Her ne yaparsak huzurla yapmaya çalışalım. Kendimizi kötü hissettiğimizde durup bir sorgulayalım; şu an niçin huzursuzum. Bunu sesli yaparsak verebileceğimiz en iyi eğitimlerden biri de bu olacaktır.

İşimizi vesorumluluğumuzu gözümüzde büyütmeden yapmalıyız. Allah kimseye gücünün kaldıramayacağı yükü yüklemeyiz. Çocuklar da mecbur kalınca her şeyi yapabilecek potansiyele

sahiptirler. Biz annelerin mükemmeli oynamadan onlara fırsat tanımamız gerektiğini düşünüyorum. Onlara iş buyurmadan yardım istemeliyiz. "Sen olmadan yapamayacağım" ya da "senin de katkıda bulunmanı istiyorum." mesajını vermeliyiz. Yardıma geldiklerinde de güzel muhabbetle ilerde anlatabilecekleri sahneleri motif motif işleme, muhabbet yüklü anılar biriktirmesine yardımcı olmalıyız. Güzel bakışlar, iş bitiminde paylaşılacak muhabbetle demlenmiş mis kokulu bir çay...

Ben, zorlukların insanları büyüttüğünü düşünenlerdenim. Evde rahat bir ortam yaratmak için kendimizi yıpratmak yerine, zor anları birlikte tolere edebilmeyi öğrenmeliyiz.

Allah Ümmete başıslasın üç çocuğum var bir tane de manevi kızım. Hepsinin de yaradılışı farklı. Nihayetinde hepsine ayrı ayrı senaryolar gerekiyor. Yani herkesin özel bir pin kodu var. Mesele onu yakalayabilmek herhalde. Beni bir anne olarak en çok rahatlatan da, Bazı Peygamberlerin kendi çocukları ile imtihan olmaları... nihayetinde hidayet ve istikamet bizim elimizde değil. **Ben bir anne olarak elimden gelenin en iyisini yapmakla yükümlüyüm. En büyük desteğimse dua.**

Allah kendine rahmeti yazmıştır. Anneler olarak şunu sorgulamalıyız. Biz kendimizde neyi prensip ediniyoruz. Çocuklarımızın zihninde nasıl hatıralar oluşturuyoruz...?

"Kendini kınayan nefse yemin ederim ki..." (Kıyamet Suresi/2)

Selam ve dua ile...

MODERNİTENİN ÇARPIKLAŞTIRDIĞI BABA ALGISI

▲ PROF. DR. AHMET AKIN

"Anne gezindiğin bağ, baba yaslandığın dağdır. Ömrünün en güzel çağı annen ve babanla olandır" demiş büyüklerimiz. Babalarımız bizim kültürümüzde fedakardır, cefakârdır, maddi ve manevi her şeyini evlatları için harcar, çırpınır, didinir durur. Dünyanın en sorumlu babası bizim babamızdır. Babalarımız sıkıntı duyduğumuzda yaşımız kaç olursa olsun yanımızda olan, sırtımızı dayadığımız dayanağımızdır. Babalarımız bizim rızığımız için çalışır, geleceğimiz rahat olsun diye kaygılanır, bizi bizden fazla düşünür. Bu tarihler boyunca böyle olmuştur.

Bir toplumu dejenere etmenin en hızlı ve kestirme yolu babayı ve annenin rollerini belirsizleştirmek, birbirlerinden rol çalmalarını sağlamak, birbirlerine rakip veya hısım yaparak aile dirligini bozmaktır. Bizim aile yapımızın da ataerkil diyerek değersizleşmesine yol açtılar, buna içimizden birileri daha fazla teşne oldu, sanki ailemizde facia varmış gibi infiale yol açtılar.

Önce babalarımızı potansiyel piskopat olarak bize sundular, genç kızlarımız bu algıyla yetişti, erkekleri egemen olarak algılamamak için önceden önlemlerini aldılar. Bizim babalarımız kadınlardan önde yürüyormuş, çocuklarını sevmiyormuş, çok otoriter imiş. Bunun psiko-sosyal dinamiğini ise kimse sorgulamadı.

Son yüzyılda büyük savaşlar geçiren toplumumuzda erkekler şehit oldu, kadınlar dul, çocuklar yetim kalmıştı. Bu nedenle sağ kalan kocalar, karılarından ayrı yürümeye ve çocuklarını kucaklarına almamaya başladılar ki dul kadınlar ve yetimler kendilerini yoksun ve kötü hissetmesinler. Bu aslında çok üst bir empatik özelliktir. Yoksa Osmanlı kadar romantik olan ve aşk şiirleri yazılan başka bir topluluk yoktur. Her şeye rağmen çok küçük bir kesim bu toplumda babaların duyarsızlığından söz etmiştir.

Hâlihazırda ise artık babalık müessesesi giderek modernleşme adı altında silikleştirilmeye çalışılmaktadır. Bizim aile yapımız ataerkil değildir, hiç bir zaman da olmamıştır. Bizim kültürümüz kadar kadının sözünün geçtiği ve önemsenen bir toplum yoktur. Sultanların varlığı ve toplumdaki rolü herkes tarafından malumdur.

Elbette babalarımızın hataları olmuştur, bazı noktalarda psikolojik problemler yaşanmaktadır. Ancak bunun tazmini babalık rolünü tahfif etmek olmamalıydı. Yapay bir şiddet ve aile içi dehşet varmış algısı bir proje idi muhtemelen. Böylece baba ailenin geri planına atılınca ve de cinsiyet eşitliği empoze

edilerek roller iyice flulaştırılmış olacaktı.

Bir dizi araştırma aslında, babaların rollerine yönelik toplumun ciddi bir problemi olmadığını gösteriyor. Kimse aslında babasından şikâyetçi değil. Yine de butür provokasyonu kimler neden yapmış olabilir? Hangi baba (psikolojik problemleri olanlar hariç) ailesine zulmetmeyi hedef haline getirmiş olabilir? Hangi baba tüm planlarını karısına ve çocuklarına yaşamı zindan etmek üzerine tasarlamış olabilir? Bunu neden yapmak istesin? Bizim tüm babalarımızın kaygısı çocuklarına daha iyi bir gelecek sağlamaktır. Bunun aksini gösteren hiçbir kanıt yoktur.

Medya ve bir dizi kuruluş aracılığıyla babalarımız tehlikeli ve şiddet eğilimli varlıklar olarak sunulmuştur. **Vaka-ı numuneler, vaka-adiye gibi gösterilmiştir. Haberlerde ve sosyal medyada yaygara koparılmış ve aile içi şiddet haberleri uzun süre teşhir edilerek kadınlar erkeklere karşı provoke edilmiştir.** Bu tür haberlerin hiçbir faydası yoktur.

Çocukların istemi içinden gelir, karşıt istemi ise ebeveynlerinden ve toplumdan edinirler. Karşıt istemi yani "çocuğun kendisine dur demesi" gereken noktaların belirginleşmesinde babanın rolü son derece önemlidir. Fiziksel ve bedensel anlamda daha mukavemetli olan eril yapılar, tüm canlı türlerinde (deniz atı hariç) çocuklarını tehlike ve tehditlere karşı dayanıklı hale getirmede başat rol oynarlar.

Ayrıca çocuğun toplumun beklentilerini, sosyal normları ve bir dizi ahlaki yargıları benimsemede eril ebeveyn daha katkı sağlayıcı niteliktedir. Baba sığınacak limandır, bunun kime ne zararı olmuştur da bu denge bilinçli ve sistematik olarak bozulmuştur?

Babayı aileden çıkardığımızda, onun rollerini minimize ettiğinizde, söz hakkını elinden aldığınızda, baba çocuğunun karşısında

yutkunduğunda işte bugün olduğu gibi **haklarını bilen ancak hadlerinin farkında olmayan** jenerasyonlar üretirsiniz. Hakkını bilen ancak haddini bilemeyen yani karşıt istemin de olduğunu anlama şansını kaçırmış olan bir çocuk; narsist, bağımlı veya megaloman olabilir. Bir de doğduğu andan itibaren bebeğin adını yastığına, kaşığına, emziğine yazdırırsanız aslında bir bakıma çocuğu istismar etmiş olabilirsiniz. Eskiden çocuklarına sevgilerini göstermedikleri için suçlanan babalar, şimdi çocuklarını sevgi objesi, ileri düzeyde de fetiş objesi haline getirebilmektedir. Üzülerek bu durumu müşahede etmekteyiz.

Baba çocuklarının yeri geldiğinde rol modeli, ustası ve üstadı olmuştur, tarih boyunca. Bugün ise baba olmak istemesi bile hem toplum hem de eşi tarafından önlenmeye çalışılmaktadır. Çocuk evde güçlü bir baba görmek ister, kadını güçlendirme adına babaların rencide edilmesi kimseye fayda sağlamaz. Zira araştırmalar en güçlü kadınların bile sonuçta bir dayanak olarak evlerinde bir figür görmek istediklerini ortaya koymaktadır. Adı baba olan bu figürün izale edilmesi herkesin zararına. Selametle...

2023 EĞİTİM VİZYON BELGESİ, DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

▲ HASAN UYAR

2023 Eğitim Vizyon Belgesi'ni okurken görüp ilk hissettiğimiz şey Başta Sayın Milli Eğitim Bakanı olmak üzere iyi niyet, samimi yaklaşım ve gayret hissi olmuştur. "e ne var bunda?" diye sorabilirsiniz ama emin olun ki o samimiyet ve gayret çok kıymetlidir. Bir işin temel harcına konulmazsa yapılan iş eksik başlamış olur ve sonrasında da bu eksikliği gidermek çok mümkün olmayacaktır.

2013 Eğitim Vizyon Belgesi'nin girişinde "Eğitim-öğretim sisteminin hedefi, akılsel, kalbisel, zevkiselim sahibi bireyler yetiştirmek olmalıdır." diyerek koyulaştırılan hedefe nasıl ulaşmamız gerektiğine yönelik olarak yapılacak uygulamaların amaca uygunluk düzeyi önemlidir. İşin başında 2023'ü planlarken "stratejide yapılacak hatanın taktik safhada düzeltilme imkanı olmayacaktır." Kastımız amaca yönelik olarak kurguladığımız uygulamaların amaca ne kadar hizmet ettiğini öngörme çabasıdır. Malum-ü aliniz sınav stresini azaltmak, sınava giren öğrenci sayısını azaltmak amacıyla defaatle yapılan tasarrufların istenileni vermediği açıktır.

"2023 Eğitim Vizyonu'nun temel amacı, çağın ve

geleceğin becerileriyle donanmış ve bu donanımı insanlık hayrına sarf edebilen bilime sevdalı, kültüre meraklı ve duyarlı, nitelikli, ahlaklı çocuklar yetiştirmektir." (Sy.9) olarak ifade edilmiştir.

"2023 Eğitim Vizyonu, Türk Milli Eğitim Sistemi'nin nicelik ve erişimle ilgili sorunlarının birçoğunu geride bıraktığımız şu günlerde," (sy.10) diyerek aslında bugüne kadarki uygulama önceliklerimizi de itiraf ederek söze başlamış bulunmaktadır.

"Öğrenci, ebeveyn, öğretmen ve okul, vizyon belgemizin dört temel kavramıdır." (sy.9) denilerek sistem (bütüncül) yaklaşım "Okullar arasındaki eşitsizliğin yüksek olmasından kaynaklanan sınav baskısı..." (sy.9) denilerek duyarlılık gözetilmiştir.

"Mustafa Kemal Atatürk'ün işaret ettiği gibi "Unutulmamalıdır ki her eğitim sistemi öğretmenlerin omuzlarında yükselir ve öğretmenin niteliğini aşamaz." (sy.9) referansıyla da en geniş manada gönül alınmıştır.

"Toplumun tüm kesimlerinin taşıdığı umuda ve verdikleri desteğe teşekkür borçluyuz." ifadesinden sonra "Sayın Cumhurbaşkanımızın bu süreçte

verdikleri destek meselenin bir ülke, bir millet ödevi olduğunun açık bir göstergesidir." denilerek "kolay gelmesi..." (sy.11) temenni edilmiştir.

Bugün geldiğimiz noktada maalesef milli eğitimimiz ne kendinse yüklenilen ideolojik misyonları derinlikli bir şekilde kazandırmakta, ne de uzun yıllar ve emekler verilmesine rağmen maddi ve manevi olarak kendine yetebilen insanı yetiştirmektedir. Zorunlu 12 yılın sonunda 18-19 yaşına gelmiş insanımızın önüne kendisi ve toplum için bir değer üretme çabasından daha çok "Son yıllarda eğitimin yalnızca sınıf geçmeye, sınavları kazanmaya ve iş bulmaya yarayan işlevinin ön planda tutulduğuna şahit olmaktayız. Oysa bunlar, eğitimin türevsel sonuçlarıdır." (sy.17) noktasında bulunması toplumsal bir sorundur. Çözüm için en önemli aşama olarak teşhis anlamında çok kıymetlidir. Bundan sonrası için vizyon belgesinde çözüm olarak neler yapılabileceğini aramak, bulmak, ve kısa vadeli politik ve popülist uygulamalardan koruyarak nitelikli, mutlu insanların yetişmesini sağlamaya yardımcı olmaktır. Bu insanların çoğunluk olduğu toplumu inşa etmektir. Ki burada da hatırda tutmamız gereken başarının sadece okul, öğretmenler ve milli eğitimin çabaları ile mümkün olamayacağıdır. "insanların mutluluğu için gerekenleri en iyi biz bilir, biz sağlarız..." ukalalığından uzak durmamız gerektiğidir. Rehberlik faaliyetini en iyi özetleyen cümleyle "rehberlik yolu aydınlatmaktır, Başkası adına yolu yürütmek değildir..."

►Eğitim politikaları kısa vadeli, popülist uygulamalardan korunarak belirlenmelidir.

►Zorunlu eğitimin 12 yıl olarak uygulanması değerlendirilmeli, bu konuda geri adım atma imkanı yoksa 12 yılın 11 yıla çekilmesi düşünülebilir. Lise döneminin 4 yıl olması öğrencinin hayata oryantasyonu bakımında sıkıntı üretmektedir.

Öğretmenin saygınlığını sağlayacak en temel anlayış ne ekonomi nede 3600 göstergedir. Bugün popülist uygulamalar ve herkesi her zaman okulda tutalım yaklaşımı neticesinde özellikle Meslek liselerinde öğrenim için gerekli özen ve ön hazırlığı yapmayan bazen de defterini kalemini dahi getirmeyen öğrencilerinde sınıfta tutulması öğretmenin zorla gönderilmiş öğrenciler üzerinde bir yaptırımın olmamasıdır.

►Öğretmenin sınıf içi etkinliğini arttırabilecek yaklaşımlar geliştirilmeli. İyi okullar için gerekli olmayabilir ama gerekli olan okullar olabilir...

►Köy okulu ya da köy enstitüsü günümüz koşullarında pek mümkün olmadığını bilmekle beraber en azından ilk kademe okulların çocuğun köyden taşınmasını gerektirmeyecek şekilde gerekirse birleştirilmiş sınıf uygulaması şeklinde bile yapılabilir. Bu köyün sahiçiliğinde çocuklarımızın daha uzun kalmaları aynı zamanda öğretmenin köy yaşamının canlılığına da katkı sağlayacak, öğretmen üzerinden köyün kültürlenme imkanı da oluşabilecektir. Ülkenin tarımsal üretiminin durumu göz önünde bulundurularak köylerimizin canlanmasına da hizmet edecek köy okullarının tekrar ayağa kaldırılması düşünülmelidir.

"Eğitimde başarının yegâne ölçüsü ders notları, sınav sonuçları, zekâ testleri ve mezuniyet sonrası edinilen mesleklerin maaşlarından ibaret olamaz." (sy.18) Denilerek ortaya konulan vizyon çok önemli olmakla birlikte kişinin ahlaki ve insani değerlerinin inşası misyonunu okula yüklemek süreç içinde annenin, ailenin, akraba ve komşuların sorumluluklarının yok sayılmasına, devletin aileden "rol çalmasına" sebep olabilir. Aile terbiyesi görmeyen çocukların bu terbiyeyi okulda almaları mümkün olmayacaktır. Ailelerde de "okula gidince düzeler" kayıtsızlığına sebep olmaktadır. Sorun okul sıralarında çözülsediydi eğitim sürecinin uzunluğu ile sorumluluk duygusunun gelişimi arasında doğrusal ilişki olması gerekirdi. Ama görüyoruz ki test usulü sınavlar, rekabet duygusunu ve bireyselleşmeyi arttırmaktadır.

►"Eğitim meselesinin ideolojik olmaktan çıkartılması ve pedagojik zemine oturtulması şarttır." (Sy.20) hedefinin uygulamaya aktarılması çabasını desteklediğimizi belirtmek isteriz.

TEMEL POLİTİKALAR (SY.20)

►Öğretmeni merkeze alan yaklaşımda esas gösterge öğretmenin sınıf içi etkililiği, yetkisi, öğrenci üzerinde belirleyiciliğidir. Sistemin öğretmenin öğrenci üzerindeki kanaatini referans olarak öğrencinin, geleceği belirlenmelidir.

"Temel bir hak olarak eğitim, öğrenen bireyin doğal motivasyonuna dayalı olduğunda yarar sağlar." (Sy. 22) ifadesi doğru olmak la beraber eğitim politikaları belirleyenlerin eğitim-öğretim

faaliyetlerini mükemmel olmayan öğretmenler, mükemmel olmayan öğrencilerle sürdürmek zorundadır. Bu açıdan hayatın/sahanın pratiğinden uzak planlamaların teorik olarak iyi görünse de hayatın gerçekleri karşısında yetersiz kalacaktır. Önceki müsteşarımız Yusuf Tekin Bey’inde kullanmayı çok sevdiği bir ifadeyle “**Güzelim teoriyi pis bir gerçek mahvediyor.**” Durumuyla karşılaşıyoruz.

İÇERİK VE UYGULAMA (SY. 26)

“Çocukların ilgi, yetenek ve mizaçları doğrultusunda esnek, modüler ve uygulamalı olarak iyileştirilecektir.”(sy.27) denilerek gözetilen amaç fiziksel imkanlarınız elverse dahi aynı ülkü etrafında toplayacağınız insan unsurunuz yok ise hazırlanan tüm proje ve imkanların akamete uğraması ihtimal dahilindedir. “Her kültür kendi eğitim sistemini üretir. Her toplumda eğitim, o toplumun kültüründe var olan bilgi, deneyim ve değerlere göre şekillenir.”(sy.24) doğru tespiti ile bizim kültürümüz eğitim sürecini faydasını/sonuçlarını hemen görmek arzusunda olan bir toplumdur. O yüzden başka ülkede sorulmayan ama bizde öğretmene en çok sorulan sorudur. “hocam bu bize ne zaman lazım olacak?” sorusudur. Bu ifadelerimizi moral bozmak için değil sahanın/zeminin farkında olmak için paylaştık. Bizce doğru yaklaşım beceri kazandırma sürecinin ertelememesi için öğrencilerimizi zaman ve zemin olarak hayatın zorluklarından uzakta tutan süreci kısaltıp erken yaşlarda fayda/katma değer üretebilen bir yapılanmanın içine sokabilmektedir. Örneğin; aile olarak çok zor şartlara sahip olan hele aile bütçesine katkıda bulunmak zorunda kalmış çocuklarımızın psikolojik dayanımları, problem çözüme yaklaşımları, pratik el becerileri (zorunluluktan dolayı) gelişmektedir. Bu öğrencilerimiz okul ve öğretmen yardımıyla da doğru bir kültür ortamı, idealist ve gerçekçi bir ufuk kazandıkları zaman kendileri ve toplum için ürettikleri fayda çok da nitelikli ve anlamlı olmaktadır. Yine yaşadıkları tüm zorluklara rağmen aidiyetleri de çok yüksek olmaktadır.

Günümüzün ailelerden tevarüs eden çocuklarımıza her türlü kolaylığı sağlama, hiçbir sorumluluk vermeme yaklaşımı okullarda hiç sıkıntıya girmeden sınıf geçmeyi çok kolaylaştıran kalmayı ise istisna haline getiren bir kurguya dönüşmektedir. Bu yaklaşım “her şeyin bir bedeli var...” fikrinden uzak, bedel ödeme alışkanlığı olmayan nesillere

sebeptir.

➤**Sınıf geçme yaklaşımında çıtayı nereye koyarsak öğrencinin hedef referansı orası olmaktadır. Bu konudaki abartılı kolaylaştırıcı yaklaşımlar kolaycılığa neden olmaktadır.**

Söylemek istediğimiz öğrencinin el becerilerinin, tasarım ve konsirüksiyon becerilerini geliştirmek sınıf yaklaşımı, müfredat ile olabilecek bir şey değildir. Bizler öyle bir müfredat yapalım ki öğrencinin halı sahada top oynamayı arkadaşları ile vakit geçirmeye imkanı olabilsin.

➤**Bu konudaki yaklaşımımız herkese her şeyi zorunlu tutmaktan çok istekli olan öğrencilerimize ayrıcalıklı davranmak okulun fiziki ve kadro imkânları ile onları desteklemektir.** Zorunluluk, yapılacak o faaliyetlerden en çok fayda uman ve faydalanacak kişilerin faydalanmasına engel olmaktadır.

OKUL GELİŞİM MODELİ (SY. 29)

Bir yaşam alanı olarak okulu; her bir çocuğumuzun değerine değer, mutluluğuna mutluluk katan, evrensel, milli ve manevi erdemlerle birlikte yaşam becerilerinin içselleştirildiği mekânlar olarak görüyoruz.”(sy. 27) yaklaşımı işlevselliğinden bağımsız olarak üstenci tanımlamayla mekana kutsallık atfetmedir. Bu yaklaşım hayatın diğer sosyal ortamlarından rol çalmaktır. **Okulları öğrenci, öğretmen ve milli hedeflerimiz için değer katacak şey başta okul idaresi olmak üzere eğitimci kargonun sorumluluk duygusu ve ortak ülküsüdür.** Yalnız şu hataya düşmemek de gerekir; yapılması gerekenleri maddeler halinde yazıp, hepsinin raporlaştırılmasını beklemek her düzeydeki eğitimcimizi kırtasiye işleri ile yormak; istenilenin tam aksi zaman kullanımına sebep olabilecektir.

Metinde ifade edilen “eğitimle ilgili tüm aktör, STK’lar, eğitim sendikaları vb. kuruluşların işbirliğiyle ortaya koymak...” mevcut karar mercilerinde bulunan idareci memur arkadaşlarımızla çok mümkün olmamaktadır. Yaşadıklarımızdan öğrendiğimiz herhangi bir STK’ faaliyetine yönelik, hatta resmi olarak tanımlanmış olan görev dışı bir faaliyete yönelik tutumlarının kolaylaştırıcı olmaktan daha çok zorlaştırıcı olmalarıdır.

➤**Bu konuda inisiyatif alabilen insanımızı takdir edebilmek ve bunu teşvik etmek önemlidir. Mesele**

yine etkin yetkin ve fedakar insanlarımızı yetki verip etkili kılabilirdir.

Resmi kurumlar ve yaklaşımlar sadece resmi olduklarından dolayı bile gençlerin hızına yetişmeleri zordur. Bu konuda başta da ifadeye çalıştığımız bu konuda okulun, devletin kurumlar eliyle STK’ların alanına girmemeleri, alan açmaları mümkünse de kolaylaştırmalarıdır. Özellikle eğitim gibi insan emeğiyle biçimlenen ve değer kazanan hizmet alanlarında liyakat çok daha fazla önemli olmakta, istenilen kurguya uygun istihdamın önemi artmaktadır.

VERİYE DAYALI YÖNETİM (SY.30)

Temennimiz takdire şayan olan hem öğrencinin hem bireysel olarak hem de sistemin bütün olarak izlenebilmesinin doğru ölçme araçları ve sağlıklı veri girişinin sağlanarak yapılabilmesi, aynı zamanda analiz kısmının ise eğitimin hedefleri bağlamında değerlendirilip uygulamaya dönük iyileştirmelerin yapılmasıdır.

Endişemiz, okul, öğretmen üzerindeki bürokratik iş yükünü azaltmak amacını da gözeterek yaklaşımın fazladan kırtasiye yükü oluşturmamasıdır. Bu endişeye kapılmamızın nedeni geçmişteki iyi niyetli faaliyetlerin özellikle idareci arkadaşlarımız üzerinde neredeyse okulla ilgilenmelerini azaltacak kadar yoğunluk üretmeleridir.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME (SY.34)

Ölçme değerlendirme teknik bir konu olmanın ötesinde nasıl bir insan yetiştirmek istendiği, benimsenen eğitim felsefesi ve hedefleri ile ilişkilidir.”(sy.35)

➤**Bir nesli doğru yetiştirmek için; Ya başarı tanımını doğru yapar ve bu tanımı toplumsallaştırırsınız. -Ki bugün buna çok ihtiyacımız bulunmaktadır.- Ya da mevcut başarı kriterine ulaşmak için öğrencilerimiz kazanması gereken nitelikleri doğru belirlemeliyiz.**

Bugün öğrencilerimizin çoğunluğu ortaöğretim

sürecini üniversite sınavına girebilme şartı olarak görmektedir. Bilginin kendisi hürmet görmemektedir. “Hocam bu üniversite sınavında çıkacak mı?” sorusu rahatsız edici bir vaka olarak çok sık karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden öğrenci okulundaki matematik dersine sınıfını geçmek ve kalmak üzerinden bir anlam yükler ve yeterli önemi ve özeni göstermezken aynı öğrenci üniversite için dersane sürecine girmekte ve dershanedeki öğrenme motivasyonu daha yüksek olmaktadır. Okuldaki anlam azalmasından öğretmende, aile de öğrencide olumsuz etkilenmekte dört yıllık lise eğitimi yeterince anlamlı bir dönem olarak geçirilmemektedir.

Eğitim faaliyetinin sağlıklı yürütülebilmesi için eğitim sürecin her düzeyinde başarının ödüllendirilmesi ve başarısızlığın bir bedelinin olması gerekir. Bu gün okullarımızın özellikle 9. Sınıflarında her yıl artan sınıf tekrarı öğrenciler bulunmaktadır. Bunun devlete ekonomik maliyetinin yüksekliği nedeniyle olsa gerek sınıf geçme kolay tutulmakta buda sınıf geçmeye dayalı öğrenme motivasyonu nedeniyle eğitim-öğretim faaliyetini engellemektedir. Sınıf tekrarındaki öğrenciler nedeniyle; sınıf yönetimi ve eğitim öğretim faaliyeti zorlaşmaktadır. Yine sınıf tekrarının olumsuz sonuçlarından biri de bu öğrencilerimizin, yaşı daha düşük olan sınıftaki diğer öğrenciler üzerindeki olumsuz dominant etkisidir.

➤**Sınıf tekrarının oluşturduğu maliyetlerin önüne en kolay ve pratik çözüm olarak kredili sitemin uygulanması faydalı olacaktır.** Öğrencinin sınıfı değil de dersi geçmek zorunda kalması. Başarının toptancı bir yaklaşımla değil de her ders için ayrı değerlendirilmesi her dersin önemini çoğaltacaktır.

➤**Doğru kurgulanmış kredili sistemde başarılı öğrenciye daha kısa sürede (en azından üç yılda) liseden mezun olabileceği imkânların oluşturulması** (üsten kredi alma hakkı), başarısız öğrencilerin dört yılda bitiremezlerse beşinci yılda devam edebilme hakkı gibi uygulamalar öğrenme

motivasyonunu artıracak ve adalet duygusuna da katkı sağlayacaktır.

Esnek mezun olabilmek imkânı sağlayan böyle bir sistemde; öğrenme kapasitesi yüksek olan öğrencilerimiz de. Başarı düzeyi düşük öğrencilerimiz de kendi potansiyelleri hakkında daha doğru öngörülerde bulunup erken dönemde kendilerine uygun istihdam olanakları oluşturabileceklerdir. Başta öğrencinin kendi zamanı ve ekonomisi olmak üzere ulusal düzeyde kaynak israfı azaltılabilecektir.

Yine kredili sistemde her öğretmen diğer derslerin geçme ve kalmasına etkisi olmayacağından daha rahat davranabilecektir. Bir dersin başarı notu diğer dersten de başarılı olmuş gibi algı oluşmasına engel olacaktır.

Öğrencilerimizin öğrenme performansını etkileyen önemli unsurlardan biri de öğrencinin okul başarı tanımını belirleyen ders ve sınıf geçme sistemidir.

Şuan uygulanmakta olan sınıf geçme sistemimiz **ağırlıklı not ortalamasına göre sınıf geçme sistemidir.** Mevcut sistemde öğrenci diğer derslerdeki başarısından dolayı hiç bilmediği dersleri de geçebilmekte kendisini başarılı olarak ve yeterli görebilmektedir.

Sınıf geçmeyi düzenleyen böyle bir sistem öğrenci yeteneklerinin farklı olmasından dolayı doğru bir yaklaşımdır. Bu sistem ders kredilerinin birbirine yakın olduğu alanlarda bir sorun teşkil etmez.

Başarı puanına göre sınıf geçme sistemi ders kredisinin birbirinden çok farklı derslerin olduğu -özellikle meslek- liselerinde çok ciddi mahsurlar oluşturmaktadır. Özellikle endüstri meslek ve teknik liselerde, 12. Sınıftaki bir öğrencinin 24 kredilik staj uygulamasında sanayide ustasından aldığı notu diğer tüm derslerin toplamının sınıf geçmedeki ağırlığından fazladır.

Mevcut uygulamadaki sınıf geçmeye dayalı başarı algısı; derslerin önemli bir kısmını öğrenci algısında önemsizleştirmektedir. Öğrenci temel kültür altyapısına sahip olmadan ortaöğretim sürecini tamamlamaktadır.

Sınıf geçme sisteminin bu yanlış algının oluşmasına neden olan yapısı acil değiştirilmelidir. Teklif ettiğimiz kredili sistem buna çözüm üretebilecektir.

Okullarımızda her öğretmenimiz kendi önceliklerine bağlı olarak sınav uygulaması yapmaktadır. Öğretmenlerden öğretmene değişen farklı uygulamalar ölçme ve değerlendirmede farklılıkların oluşmasına neden olabilmektedir.

➤**Ortaöğretimde hızlı bir şekilde Ölçme-değerlendirmenin sadeleştirilmesi, objektifleştirilmesi öncelikli olarak her okul ve öğretmenin kendine özgü değerlendirme yaklaşımından hızla uzaklaşması sağlanmalıdır.**

➤**Sınav sistemi ilçeler ve il düzeyinde merkezileştirilmelidir. Okullarda sınav haftası uygulaması, yani o dersi alan tüm öğrencilerin aynı**

anda, aynı sorularla isimleri kapalı sınav kâğıtları ile sınava girmelerini sağlamaktır. Üniversitelerdeki vize-final uygulamasının benzeri ya da aynıysa liselerimizde de çok rahat uygulanabilir. Her ders için sadece bir vize, bir final sınavı yapmak mümkündür. Böyle bir uygulama ölçme ve değerlendirmede objektifliği daha kolay sağlar.

Dersi öğrenmemenin sonuçları çok kısa sürede öğrenci tarafından fark edileceğinden dolayı öğrencinin kendi başarısızlığına kısa sürede tedbir alması da söz konusu olabilecektir.

Eğitim ortamlarına ve bütçesine ekstra hiçbir maliyet getirmeyen bu yaklaşımı hayata geçirebilmenin önünde bir engel görülmemektedir.

İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRLMESİ VE YÖNETİMİ (SY. 40)

"Eğitim sisteminde eğitim politikaları başta olmak üzere müfredat, materyal, teknoloji gibi alanlarda yapılan her türlü reform ve iyileştirme çabalarının başarısı, uygulamada büyük ölçüde öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin mesleki yeterlilikleri, algı ve adanmışlıklarına bağlıdır." (sy.43)

"Aidiyet duygusunu güçlendirecek adımlar atılacaktır. Aidiyetin güçlenmesi için öğretmen ve yöneticilerin hakları konusunda gerekli duyarlılık gösterilecektir." (sy.43)

"Okul yöneticiliğinin profesyonel uzmanlık alanı olarak düzenlenerek bir kariyer basamağı olarak yapılandırılacak, özlük hakları iyileştirilecektir." (Md.6, sy.46) tarzı bir yaklaşım eğitim gibi ekip kadro bütünlüğü ile sonuç alınabilecek faaliyet alanlarında ayrılmaya sebep olacağından sakıncalıdır.

➤**Okul yöneticilerinin öğretmenlik yapmakta olan kişilerden seçilmesi aidiyet, kurumsal kimlik, empati bakımından önemlidir.**

OKULLARIN FİNANSMANI (SY. 48)

➤**Okulların finansmanı konusunda bizce hizmet alan her öğrencinin cüzi bir oranda okul-aile birliği üzerinden okula katkı sağlanması okulun korunması açısından ve tarafların karşılıklı sorumluluk duygularının geliştirebilmeleri bakımından faydalı olacaktır.**

➤Eğitim -öğretim dönemi başında her öğrencinin kamuya maliyeti açıklanıp bu maliyet üzerinden maliyetin %1 veya daha farklı bir oranın veliden talep edilmesi devletin öğrenciye yaptığı %99 luk katkının farkına varılmasına sebep olacaktır. Böyle bir gündem tartışmasının oluşması ve sürdürülmesi kamu kaynağının önemini ve değerinin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

➤Sınıf tekrarı durumunda bu oranın bir miktar daha yükseltilmesi zaman ve emek kaybının önemin hakkında farkındalık oluşturacaktır.

Anayasal olarak "zorunlu eğitimin parasız olması" gereği bu konuda mevzuatın engel olmaması için sene başında "devlete maliyeti şu miktar olan öğrencimiz velilerinden en fazla bu oranın %1 katkı olarak talep edilebilir açıklaması" okullarımızın idarelerinin okullarına yönelik hizmet satın

almalarını kolaylaştıracaktır.

*2023 Vizyon Belgesi metninde geçen diğer finansman imkanları da mutlaka laygınca değerlendirilmelidir.

ÖZEL YETENEK (SY. 61)

"Bu öğrencilerimizin uzun vadede hem bireysel yaşamlarına hem de ülkemizin büyümesine katma değer oluşturmalarını sağlayacaktır. Bu noktada özel yetenekli çocuklarımızı akranlarından ayırmadan, doğalarına uygun bir eğitim yöntemi belirlemek amaçlanmaktadır..."(sy.62)

"5 yaş ve ilkökul düzeyinde farklı ve farklılaştırılmış program modellerine fırsat tanınacaktır." (sy.65)

➤**Bizce yanlış bir uygulama olur. Çünkü beş yaşındaki çocuğun özel yetenekli olmasından daha önemli olan çocuk olmasıdır. Bırakalım çocuk kalsınlar. Uygulamalarımızdan edindiğimiz tecrübe ile; erken yaşlarda başlayan ayırıştırıcı süreç amaçlanan faydadan daha fazla mahsur üretebilir. Mevcut toplumsal yapımızın neticesi olarak ailelerimiz beş yaşındaki çocuğa aşırı yüklenmesi ile bıkırma sonucu doğurabilir...**

"Ayrı eğitim, hızlandırma, zenginleştirme, sınıf atlama vb. uygulamaların bütüncül olarak yeniden yapılandırılması gerçekleştirilecektir."

➤**Erken mezun olma imkanı oluşturacak bir sistem hem herkesle birlikte hem de herkesten farklı düzeyde eğitim alma imkanı oluşturabilir ve erken mezun olup yaşından ilerdeki insanlarla akran olma imkanı sağlar. Kredili sistem konuşulmalıdır.**

YABANCI DİL EĞİTİMİ (SY. 67)

2019-2020 eğitim öğretim yılı itibarıyla 2. sınıflardan başlayarak kademeli olarak 2-12. sınıflarda uygulanmak üzere yeni bir yaklaşım ortaya konulacak, ülke genelinde, seviye ve okul türlerine göre çeşitlendirilmiş dil eğitim programları uygulanacaktır." (sy.68)

➤**Dil eğitimin herkese verelim yaklaşımından uzak durmamız, ülkenin kaynaklarının verimli kullanımı açısından önemlidir. Hele bunu ilkökul 2 sınıf gibi daha anadilini konuşabilme beceri düzeyi bile yetersiz çocuklarımıza yönelik uygulamanın yanlışlığı ortadadır. Burada da öğrenci merkezli bir düşünüşten ziyade "dil öğrenmeliler" yaklaşımı ile kararlar verildiği hissine kapıldık.**

Eğitimde ve özellikle dil eğitiminde en önemli öğrenme motivasyonu ihtiyaç yani taleptir. Bu konuda dil eğitimi uzun süreli eğitimden farklı olarak kısada olsa yoğun bir öğrenme sürecine gerek duyar. Bugün birçok Afrika ülkesinde insanlar liseye kadar dil eğitimi almadan sadece lise düzeyinde eğitim alır ve mezun olurken dili konuşabilir düzeyde öğrenmiş olur.

➤ **Bizdeki haftada 2 saat üzerinden sürekli eğitim yapmak yerine belki de Turizm-Otelcilik, Ticaret Liseleri ve akademik liselerle sınırlı yoğun bir yabancı dil eğitimi bu alandaki yetkin insan sayımızı çoğaltacaktır.**

Meslek lisesi gibi mevzuatta ara elemen olarak tanımlayıp öğrenmeyeceğini tecrübe ettikten sonra bile onun başka beceriler kazanacağı zamanı bu alana kaydırması başta öğrencimiz için olmak üzere verimsiz bir uygulamadır.

➤ **Yine bu konuda öğrenci düzeyinde talep varsa seçmeli olarak istekli öğrencilerle dil eğitimi gerçekleştirilebilir.**

Bugün 12-13 yaşındaki kız çocuklarımızın hiç öğretmen desteği alamadan Korece öğrenebilmeleri bu konuda da talebin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Üniversite düzeyinde dil öğrenimi ihtiyacını birçok üniversiteli gencimiz yabancı film ve dizi izleyerek ve keyif de alarak çözmektedir.

Yine dil eğitimi konusunda devlet okullarına aşırı yüklenmek doğru değildir, bu konuda tam gün eğitim yapan özel okullar veli beklentilerini karşılamaları hem onların piyasa koşullarında sürdürülebilirliklerini kolaylaştıracak, böylece eğitimde devletin yükünü paylaşacaklardır.

➤ **Yabancı dil ilkökul düzeyinden çok lisede yoğunlaştırılarak verilebilir.**

"Okul ve program türlerine göre yabancı dil beceri ve ihtiyaçları yapılandırılacaktır. (sy.70)

"Öğretim programlarının ülke sathında tek tip olarak uygulanmasından vazgeçilecektir. (sy.70)

Vizyon belgesinde yer alan öğretme konusundaki uygulamaların esnek olarak düzenlenecek olması takdire şayandır.

ERKEN ÇOCUKLUK (SY.80)

➤ **Erken çocukluk dönemleri dâhil olmak üzere eğitim imkanlar çoğaltılmalı ama zorunluluk yaklaşımından vazgeçilmelidir.**

Bu başlıkta ifade edilen yaz etkinlikleri kapsamında yapılacak faaliyetler ise gönüllü kuruluşlar hatta camideki eğitimlerin hedef kitlesini kapsadığından rol çatışması yaşanabilir. Yaz etkinlikleri Sivil Toplum Kuruluşlarımız ve camilerin manevi havasında devletden daha iyi yapılabilir.

Yaşadığımız tecrübeler devlet organizasyonu ve ücretlendirmesi ile yapılan faaliyetlerin çocuk üzerinde daha az kalıcı etki bıraktığını gözlemlemiş bulunmaktayız.

TEMEL EĞİTİM (SY.86)

Temel eğitime aşırı bir akademik anlam ve içerik yüklemeksizin basit, sade ve çocuğun doğasına saygılı bir yaklaşım benimsenecektir."(sy 86)

➤ **"kili eğitimin kaldırılması" nı zaman kullanımı ve maliyeti bakımından tekrar düşünülmalıdır. Belki Avrupa'nın birçok ülkesinde olan tekli eğitim ama öğlen arasının olmadığı veya çok kısa tutulduğu çocuğun okuldaki eğitimin saat 14.00 gibi tamamlanabildiği bir kurgu, bir zaman kullanımı hem çocuğun beslenme ihtiyacının kendi evinde sağlanabilmesini sağlayacak hem de o saatten sonra istek ve yeteneğine göre sosyo-kültürel faaliyetleri arkadaşları ile organize etmesini sağlayabilecektir.**

Bizdeki tam gün uygulamaları daha çok 9-15.30 gibi uygulanmakta olup öğlen araları hem çocuk, hem aile hem de okul için fazladan bir yük ve organizasyon maliyetine sebep olmaktadır.

ORTAÖĞRETİM (SY.93)

Orta öğretim sürecinin dört yıla çıkarılması yanlış bir uygulama olmuş çocuklarımızın hayata katılım sürecini ötelemiştir. Lise sonrası piyasaya uyum gösterme oryantasyonunu da zorlaştırmıştır.

➤ **Meslek liselerinde gerekirse 11. Sınıftan itibaren haftada iki gün olmak üzere ücretli staj uygulaması başlatılması okul sanayi işbirliğini geliştirecek, öğrencinin erken yaşlarda üretimle tanışmasını sağlayacak sanayi ortamında gerçek iş üzerinde daha nitelikli meslek eğitimi alması sağlanabilir.**

"Açık öğretim lisesindeki öğrenci sayısının azaltılması için tedbirler alınacaktır."(sy.97)dan kast edilenin ne olduğu anlaşılammaktadır. Bir imkân olarak açık lise uygulaması "eğitimin bireysel özellikleri dikkate alınmalıdır." tespit ve yaklaşımı ile tutarlı olamamaktadır.

MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM (sy.109)

➤ **Öncelikle teknik okulları rağbeti artıracak şey daha giriş esnasında meslek okullarının saygın hale getirmek gerekmektedir. "İş garantisi" motive etmekten çok "işçisin sen işçi kal" demenin kibarcısı olarak anlaşılmalıdır.**

Meslek eğitimin en önemli meselesi onu daha çok faydaya dönüştürecek öğrenme becerilerine sahip öğrencilerin tercih etmiyor olmasıdır.

➤ **Meslek lisesinin okuması gereken öğrencinin daha az yetenekli öğrenci yaklaşımından da hem eğitim yöneticilerini hem de kamuoyunu kurtarmak gerekmektedir. Üniversitenin mühendislik fakültesinde okuyacak kişinin teknik bir alt yapısının olması daha tutarlı ve sağlıklıdır. Meslek liselerine yönelik itibar artırıcı yaklaşımlar ülkenizin işsizliğin kaynağı olan mesleksizlik sorununu en aza indirecektir. Bu aynı zamanda %65 meslek lisesi hedefine uygundur.**

➤ **Mühendislik fakültesine gitmek isteyen öğrencilerin teknik okullardan mezun olmasını teşvik edecek bir yaklaşım; Mesleki Eğitime hak ettiği itibarı kısa sürede kazandırabilecek, Gençlerimizde yaygın olan mesleksizlik sorununu da azaltacaktır.**

➤ **Bu konuda yapılacak en önemli şey Mesleki Eğitimin en üst düzeyden sahiplenip bunun dillendirilmesidir. Bu konuda mühendislik fakültelerine girişte mesleki teknik eğitim mezunlarına avantaj sağlanmasıdır. Yapılabilir şey mühendisliğe yerleştirme puanları hesaplanırken ham puanın 1.1 ile çarpılarak denkleme girmesi bunun yanında aynı bölümün devamı olarak örneğin elektrik bölümünü bitirip elektrik mühendisliğini tercihte ham puan 1.2 ile çarpılarak hesaplamının yapılması Mesleki Teknik Eğitimin itibarının kısa sürede kazanmasına, gençlerimizin mesleksizlik sorunlarının çözülmesine, sanayinin ihtiyacı olan yeni teknolojiyi kullanabilecek vasıfta mezunların olması bu mezunlarımızın ve yüksek gelire sahibi öğrencilerin mühendislik fakültelerine gitmelerine sebep olacak, aynı zamanda şuan için düşük kapasiteyle çalışan mesleki teknik okullarımızın daha verimli bir şekilde hizmet üretmeleri sağlanacaktır.**

Öğrencilerimizin mesleki Teknik okullara yönelik tercihleri zamanda diğer okullarımızın yükünü de azaltacaktır.

➤ **Mesleki Teknik Liselerinde dört yıl süren eğitim; çalışma yaşamının koşullarına uyumu güçleştirmektedir. Özellikle Üniversite sınavlarına girmeden hayata atılacak öğrencilerimizin daha kısa sürede mezun olmalarına imkân tanınmalıdır. Ortaöğretim eğitim müfredatının işlevsel olarak sadeleştirilmesi ve bu öğrencilerimizin üç senelik eğitimin sonunda lise diploması almaya hak kazanmaları öğrencilerimiz ve devlet için zaman, emek ve ekonomik olarak tasarruf sağlayacaktır.**

➤ **Mesleki Teknik Eğitimin 3 yıla indirilmesi mümkün olmasa en azından Öğrencilerin 11. Sınıftan itibaren haftada iki günden az olmamak şartıyla ücretli staj uygulamasına başlatılarak iş gücün katılmaları ve iş yaşamının öğreticiliğinden faydalanmaları sağlanabilir.**

Özellikle bölümler arası geçirgenliğin kolaylaştırılması (sy 115) çok doğru ve çağdaş bir yaklaşımdır.

Dünyanın hiçbir yerinde eğitimle ilgili tartışmalar ve gündemler bitmezi Türkiye'de ise hiç bitmez.

ENDERUN Özgün Eğitimciler Derneği olarak bizler Milli Eğitimin Bakanlığımızın kısır ideolojik tartışmalardan kurtulması, yeni Milli Eğitim Bakanımız Prof. Dr. Ziya SELÇUK Beyefendiye ve ekibine kolaylıklar, tüm idareci ve öğretmenlerimize de nitelikli insan yetiştirebilme gayretlerinde başarılar dileyerek bitirmiş olalım... Vesselam.

OSMANLI PADİŞAHLARININ MESLEKLERİ VE MESLEK SAHİBİ OLMANIN ÖNEMİ

▲ UMUT DIRİÖZ

Osmanlı şehzadeleri ve padişahları sarayda Enderun denilen bölüm içinde ki şehzadeganlarda eğitime tabi tutulurlardı. Şehzade 5-6 yaşına geldiğinde şeyhülislam tarafından ve Muallim-i Sultani denilen hocasına teslim edilirdi.(1) Eğitim küçük yaşta başlardı. Her şehzadenin tahta çıkma ihtimali olduğu için eğitim oldukça ciddi bir şekilde verilirdi. Belli bir yaşa gelen şehzade hoca gözetiminde okuma-yazma öğrenir, çağın gereğine uygun eğitimlerini sürdürürlerdi. Şehzadeler daha sonra lalalar eşliğinde sancaklara gönderilir, orada hem eğitimlerini sürdürürler hem de öğrendiklerini, özellikle yönetimle ilgili olanlarını pratikte uygulama alanları bulurlardı. Lalalarla birlikte önemli bürokratlar defterdar, nişancı, çavuşbaşı, divan kâtibi gibi önemli ve bilge kişiler yardımcı olurdu. Ancak eğitim sadece bilimsel faaliyetler şeklinde olmazdı. **Muhakkak mesleki eğitim de verilirdi. Şehzadeler en iyi sanatkârlardan eğitim alırlardı. Sanat öğrenmelerinin sebebi, kötü günde, zor durumda, ihtiyaç halinde öğrendikleri meslekleri yaparak geçimlerini sağlamaktı.** Bu meslekler: kuyumculuk, marangozluk, asa yapımı, kaşık ustalığı, saraççılık, hattatlık, kemankeşlik (okçuluk), avcılık, şairlik, bestekârlık, oymacılık, sedef işlemeciliği, dönemin önemli ve çeşitli mesleklerinden oluşmaktaydı.

Şehzadelerin meslek edinmeleri ve padişah bile olsalar, vakit buldukça meslekleriyle meşgul olmaları hemen hemen bütün peygamberlerin sünneti olarak sonuna kadar Osmanlı sarayında yaşamıştır. Bunun en büyük sebebi, hayatları stres içinde geçen padişahların, sıkıntıları atacakları, rahatlayacakları bir zemin vücuda getirmektir... Padişah çok bunaldığı zaman, atölyesine inip sanatıyla baş başa kalacak, ruhundaki baskıları kalıplara döküp dinlenecek, ayrıca tek başına bir eser vücut vermektense dolayı rahatlayacak hıncını etrafından çıkarmayacaktır.(2) Bundan dolayı birçok padişah çocukluğundan itibaren bir meslek öğrenmek için eğitim almıştır.

Bir Değneğin Hikâyesi

Şehzade Süleyman, kuyumculuktan çok tarihe meraklıymış. Tarih hocası, şehzadenin bu tercihinden çok memnunmuş, ama kuyumculuk hocası hiç memnun değilmiş. İlgisizliği karşısında zaman zaman öfkeleniyor, talebesinin şehzadelğine bakmadan bağırıp çağırıyormuş. Bir gün dayanamamış, işi tehdiye kadar götürmüş : "Bundan sonra işi öğrenmemekte tembellik edersen, vallahi sana bin değnek vuracağım" Şehzade, hocasının tehdidini, çocuk dünyasından çabucak çıkarmış unutmuş. Ve tabii, tavrını değiştirmemiş. O zaman almış hocasını bir endişe. Bir yanda padişah torunu bir şehzade, bir yanda yemini; ne yapacağını, bu işin içinden nasıl çıkacağını kestirememiş. Sonunda şehzadenin sevgili annesi Hafsa Sultan'a gitmiş Anlatmış derdini, bir çare bulması için yalvarmış. Hafsa Sultan anlayış göstermiş oğlunun hocasına. "Eti senin, kemiği benim." diyerek göz bebeğini emanet ettiği hocanın otoritesini kırmadan, şehzadeyi de incitmeden bu işten sıyrılmanın yollarını aramış. Bulmuş da sonunda: Hocaya bir kese altın armağan edip, kulağına da bir şeyler fıslıdayarak uğurlamış. Hoca dönmüş odasına, çağırılmış talebesini yanına; "Al", demiş. Çil çil altın dolu keseyi uzatmış, "Bu altınları erit, 500 tane ince çubuk haline getir." Şehzadenin hoşuna gitmiş bu iş, hemen çalışmaya başlamış. Kısa zaman içinde altınları eritmiş, ince 500 çubuk yapmış ve getirip hocasına uzatmış. "Aferin." demiş hoca. Altın çubukları saymış, eksiksiz olduğunu görünce de sert bir cisimle ortasından bağlayıp avucuna şöyle bir okkalamış. Sonra dönüp şehzadeye: "Sırtüstü yat ve ayaklarını havaya uzat." demiş. Şaşırarak birlikte şehzade, hocanın ne yapmak istediğini merak ettiği için yatmış sırtüstü, dikmiş ayaklarını. Yaklaşık hoca efendi, 500 altın çubuktan meydana gelme bir değneği bir sağ ayağına vurmuş şehzadenin, bir sol ayağına vurmuş; derken durumu açıklama gereği duymuş. Demiş ki: "Tembellik edersen 1000 değnek vurmaya yeminim vardı. Her altın çubuk 500

değnek hesabından 2 vuruş 1000 değnek eder. Yeminimi yerine getirdim, hocalığımı gösterdim. Gayri sende şehzadelğini göster, işine sarıl, senden bekleneni ver..."(3) Böylece şehzadenin meslek edinmesi sağlanmıştır.

Şu da unutulmamalıdır. Yavuz Sultan Selim'in bir oğlu vardır. O da Süleyman'dır. Yani babasından sonra tahta çıkacak olan kişi Kanuni Sultan Süleyman'dır. Buna rağmen yine de kendisine küçük yaşta bir meslek öğretilmiştir.

I.Mehmet (Çelebi)'in Mesleği

11 yıl boyunca karışıklık yaşayan, kardeşler arası taht mücadelesi geçiren, Anadolu'da huzur ve güvenin olmadığı bir dönemde kardeşleriyle mücadele ederek Osmanlı tahtına çıkan, Çelebi Mehmet, Osmanlı'yı Fetret Dönemi'nden kurtaran padişahdır. Osmanlı'yı dağılmaktan kurtardığı için kendisine Osmanlı'nın ikinci kurucusu da denmektedir.

Mesleği kirişçilik (yay yapımcısı). Çelebi Mehmet, Arap ve Bizans tarihinde kirişçi ve kiri olarak anılmıştır... Kimliğini gizleyip bir kirişçinin yanında çıraklık ettiği için kirişçi denmiştir.(4)

Mehmed I. Çelebi veya Yunanca Krytsez (Genç Efendi) kelimesinden gelen kirişçi lakabıyla tanınır.

(5) Buna göre kirişin anlamı genç demektir.

II. Mehmet (Fatih)'in Mesleği

İstanbul'u fethetmiştir. Çağ açıp çağ kapamıştır. Osmanlı'nın yükselme dönemine girmesini sağlamıştır. Avrupa'da Rönesansın ortaya çıkmasına etki etmiştir. Bu büyük padişahın elbette birçok mesleği vardır. Kısaca kendisine allame-i cihan demek mümkündür.

Fatih Sultan Mehmet Avni mahlasıyla şiirler yazmıştır... Din felsefesi meselesine aşına olan Fatih'in coğrafya, matematik, astronomi ilimlerine özel bir ilgisi vardır. Çeşitli ilimleri tahsil için uzmanları kendisine tayin ederdi... Arabistan ve İran'da devrin büyük ulemasını tanır, onları kendi ülkesine getirmeye çalışırdı... İstanbul'da sekiz kiliseyi medrese haline getirdi. Ayasofya Medresesi'ni açtı. Kendi camisi etrafında ünlü Semaniye Medreseleri'ni yaptırdı.(6)

Avni mahlasıyla şiirler yazan II. Mehmet divanı olan ilk Osmanlı padişahıdır.(7) Fatih'in tebaasında bulunan halklarının dillerini bildiği bilinmektedir. Yaklaşık sekiz dili konuşacak ve anlayacak düzeyde dil bilginiydi.

II. Beyazıt'ın Mesleği

Fatih'ten sonra tahta çıkmıştır. Aynı zamanda İstanbul'da tahta çıkan ve oğlu tarafından tahttan indirilen ilk padişahdır. İstanbul'un fethinde henüz küçük yaşta idi. Amasya sancağına geniş bir eğitimci kadrosuyla gönderildi. Burada çok yönlü

eğitim aldı. Hattat ve şair olan II. Beyazıt şiirlerinde Adli mahlasını kullanmıştır. Hattat Şeyh Hamdullah'tan ders almıştır.(8)

Alim, şair, hattat olan Beyazıt, Adli lakabıyla şiirler yazmıştır... Bir ara Şeyh Hamdullah'tan hat dersi almıştır.(9)

I.Selim (Yavuz Sultan Selim)'in Mesleği

Amasya'da dünyaya gelmiştir. Babasının dış siyasetteki pasifliğinden dolayı yeniçerilerin desteğiyle isyan edip tahta oturmuştur. Osmanlı'nın doğu sınırını güvenceye aldıktan sonra Memluk Devleti'ne son vererek kutsal emanetleri ve halifeliği Osmanlı'ya getirmiştir. 8 yıl tahtta kalmış, şirpençe hastalığına yakalanarak 50 yaşında ölmüştür.

Mesleği binicilik, atıcılık, ok ve yay yapmaktı. Amasya'da saray eğitimi aldı. Arapça ve Farsça öğrendi. Binicilik ve atıcılıkta hüner kazandı, ok ve yay yapmaya ilgiliydi.(10)

Her türlü silahı çok iyi kullandığı, iyi bir avcı olduğu... Arapçayı çok iyi bildiği, Arapça ve Tatar lehçesine aşina olduğu ifade edilir. Farsça şiirlerini ihtiva eden divanı basılmıştır.(11)

İlime meraklı, ilim adamlarına saygılıydı. Farsça ve Türkçe şiirler yazdı. Çaldıran Savaşı'ndan sonra

İranlı bilim adamlarını İstanbul'a getirtti. Hocası İbn-i Kemal'in atının ayağından çıkararak kirlenen kaftanını yıkatmadı ve öldükten sonra çamurlu kaftanı sandukasının üstüne konmasını vasiyet etti. Yavuz'un çok yönlü bir padişah olduğu, kısa ömrüne birçok şey sığdırdığı görülmüştür. **Ok ve yay ustası olduğunu söylemek mümkündür.**

I.Süleyman(Kanuni Sultan Süleyman)'ın Mesleği

Kanuni çok iyi eğitim almış Osmanlı padişahlarından biridir. Bu sayede babasından yaklaşık 5 milyon km2 olarak devraldığı devleti 15 milyon km2'ye çıkarmıştır. Türk tarihinin en muhteşem dönemini bu millete yaşattır. Avrupalılar "Muhteşem Süleyman" olarak kabul etmişlerdir. Padişah Karakızoğlu Hayruddin Hızır Efendi'den fen, edebiyat, tarih dersi alırken öte yandan kuyumculuk zanaatının inceliklerini öğrenmiştir. (12) Birçok usta kuyumcu sanatkarını kışkırtacak derecede mesleğin de ilerlemiştir. Bu da bize şunu göstermektedir; **Sultan Süleyman bile olsan muhakkak bir meslek sahibi olmalısın.**

II. Selim'in Mesleği

Selim uzun bir saray eğitiminden sonra Konya valiliği göreviyle İstanbul'dan ayrıldı. 1544'de Saruhan (Manisa) valisi oldu. Manisa'da vaktini dönemin aydın ve ozanlarından musahipleriyle avda ve eğlencede geçirdi... Ava meraklı olup bu tutkusundan dolayı daha en çok Edirne'de oturmuştur. Kendisi Selimi mahlasıyla şiirler yazmıştır.(13) Avcılıkta mahirdir.

III. Murat'ın Mesleği

Manisa sancağına atandı. Manisa sarayındaki yaşamı din, siyaset, edebiyat, musiki programlarını kapsayan yoğun bir eğitimle ve başta binicilik ve atıcılık üzere spor ve eğlenceyle geçti.(14) **Mesleğinin binicilik, atıcılık ve hattatlık olduğunu söylemek mümkündür.** III. Murat'ın sanata diğer padişahlardan daha düşkün olduğu söylenmektedir. Sanata, müziğe, edebiyata ilgisi sonraki padişahların hepsinden daha fazla olmuştur. Yabancı elçilerin kendisine değerli kitaplar hediye etmeleri, İstanbullu sanatçıların da ona divanlar, minyatürlü eserler sunmaları bu ilgisine bağlıdır.(15)

Çoğu Osmanlı padişahı gibi III. Murat da iyi bir sanat eğitimi almış, şiir ve edebiyatın yanında hat sanatıyla da ilgilenmiştir... Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi'nde Muradi imzalı celi, talik bir levhası

mevcuttur. Ayrıca İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde kendi hattıyla ince talik imzalı eserleri vardır.(16)

Ayrıca III. Murat çocuklarının sünnet düğününde tüm sanatçıları davet ederek günlerce süren eğlencelerde sanatçıların sanatlarını, hünerlerini sergilemelerine fırsat vermiştir.

IV. Murat'ın Mesleği

Osmanlı'nın duraklama döneminde tahta çıkmıştır. Bu döneme canlılık kazandırmıştır. Anadolu ve İstanbul'da ki isyanları aldığı sert tedbirlerle bastırması, bozulan düzeni yeniden kurmuştur. **Mesleği; güreşçi, binici ve çok iyi bir ok atıcısıdır. Gücü, biniciliği, silahşorluğu ile ünlüdür.** Bir pehlivan olan iri vücutlu silahtar Musa Paşa'yı sağ eliyle kuşağından tutup ayaklarıyla yerden kesen, birkaç tur dolaştırdıktan sonra hiçbir yorgunluk belirtisi göstermeden bırakırdı. Ok atıcılıkta Tozkoparan istisna edilirse şampiyondur. Topkapı Sarayı'ndaki demir-gümüş alaşımı bir kapıyı okla deldiği rivayet edilir. Ok, harbe ya da ciritle birkaç kalkanı delmek, bir kılıç vuruşuyla bir merkebi ikiye bölmek, 200 okkalık gürzü kaldırıp savurmak gibi hünerleri vardır. Eski saraydan attığı cirit Bayezid Camii minaresinin dibine düşmüştür. Hint elçisinin hediye ettiği gergedan derisi kaplı siperi okla delmişti.(17)

Kimden öğrendiği bilinmemekle beraber özellikle talik hattını güzel yazmıştır... Mehter musikisinin önde gelen bestekarları arasında sayılan IV. Murat sözlü eserler ve saz eserleri bestelemiştir... IV. Murat'a ait olan "Uyan ey gözlerim gafletten uyan" mısralarıyla başlayan Eviç ilahisi günümüzde de okunmaktadır.(18)

IV. Mehmet'in Mesleği

Çocuk yaşta tahta çıkmıştır. 39 yıl devleti yönetmiştir. II. Viyana bozgunu bu dönemde yaşanmıştır. Ava merakı sebebiyle Avcı Mehmet de denmiştir.

Hastalık derecesinde avcılığa düşküdü. Bu tutkusunu tahttan indirilmesine neden olmuştur. Cuma günleri ava gitmemekte, diğer günlerdeyse görünmemek için şafaktan önce çıkıp akşam karanlığında dönmekteydi.(19)

Avcı Mehmet, avcılığı küçük yaşta öğrenmiştir. Hobi amacıyla başlayan bu tutku giderek tüm hayatını kaplamış, devlet işlerini ihmal edecek hale gelmiştir. IV. Mehmet, hiçbir mesleği olmasaydı bile, avcılıkla geçinecek durumdaydı.

II. Süleyman'ın Mesleği

Uzun bir süre Topkapı Sarayı'nda kaldıktan sonra tahta çıkmıştır. İyi bir hattattır. Hat hocası Tokatlı Ahmet Efendi'den Sülüs ve Nesih öğrenmiş, yazısı güzel ve işlektir. Fermanlardaki tuğrasının yanına çiçek motifi koyduran ilk padişahdır.(20)

Bir diğer kaynakta ise; II. Süleyman'ın Tokatlı Ahmet Efendi'den hat dersleri aldığı, özellikle Sülüs ve Nesih'te başarı gösterdiği belirtilir.(21) II. Süleyman'ın iyi bir hattat olduğu söylenilebilir.

II. Mustafa'nın Mesleği

Edirne'de tahta çıkmış, buradan devleti yönetmiş ve Edirne'de tahttan indirilmiştir. Hattat ve okçuydu. Babası gibi (IV. Mehmet) avcılığa düşküdü. Ava ve eğlenceye ilgi duymuş, edebiyatla uğraşmış ve İkbali mahlasıyla şiirler yazmıştır. Celi, nesih ve sülüs hatları olan padişahın bir merakı da okçuluktu.(22)

II. Mustafa'nın hayatında hattatlık özel uğraş alanlarından biri olmuş, sülüs, nesih türünde maharet sahibi olmuştur.(23)

III. Ahmet'in Mesleği

Edirne'de tahta çıkmıştır. Lale Devri bu dönemde

yaşanmıştır. Batıya geçici elçi gönderilmiş, matbaa bu dönemde Osmanlı'ya girmiştir. Aynı zamanda İstanbul'u suya doyurmak için de su bentleri, çeşmeler yaptırmıştır. Patrona Halil İsyanı'yla tahttan indirilmiştir.

Hattat, müzehhip (tezhipçi), şairdir. Biri Topkapı Sarayı'nda olmak üzere üç kütüphane tesis eden ve dönemin ünlü hattatlarından olan III. Ahmet, celi,

sülüs, talik yazılarda üstattı. Bazı levhaları günümüze ulaşmıştır. Üsküdar Yeni Camii'ndeki levhalarıyla Topkapı Sarayı Hırka-i Saadet dairesi kapısındaki "besmelesi" bunlardandır.(24)

III. Ahmet, Sanata meraklı, sanatkârı koruyan ve kendisi de hattat olan bir padişah'tı. Kendi el yazısıyla dört adet Kur'an-ı Kerim'de yazdığı rivayet edilir. Aynı zamanda şair olan padişah, şiirlerinde Necip mahlasını kullanmıştır. Nişancılığı ve ok şampiyonluğu da vardır.(25)

I.Mahmut'un Mesleği

Çocukluğu Edirne'de geçmiştir. İlk eğitimini burada almıştır. Lale Devri yeniliklerini sürdürmüştür. Orduda bir kısım yenilikler yaparak askeri başarılar kazanmıştır.

Bahçıvan ve kuyumcudur. Satranç oynamayı, lale yetiştirmeyi, şiir yazmayı, müzikle uğraşmayı padişahlık döneminde sürdürmüştür.(26) Şehzadeler ok, yay yaparlar, baha, fildişi, abanoz işlerle, sahtiyan üzerine nakış yaparlar, yazı yazarlar ve Kuran'ı Kerim istinsah ederlerdi. I. Mahmut mücevhercilikte mahirdi.(27)

I.Mahmut, âlim, şair ve bestekârdır.(28) 1730 yılında hükümdar oluncaya kadar bütün vaktini şiir, musiki, hat ve hakkaklık gibi güzel sanatların dört koluna vermiştir. Özellikle musiki sanatında mükemmel bir seviyeye ulaşmıştır. İyi bir bestekâr ve usta bir tamburidir. Aynı zamanda sarayda cariyelere musiki hocalığı yapmıştır.(29) **Mahmut'un çeşitli el işleri yapıp pazarda sattığı, aldığı paranın bir kısmıyla ihtiyaçlarını karşıladığı, diğer kısmını da sadaka olarak dağıttığı rivayet edilirdi. Bu konuyla ilgili Milletin hazinesini millete harcamak gerek, insanın alın teri dökerek çalışıp, kazandığı paranın zevki bir başkadır dediği rivayet edilmektedir.**

III. Osman'ın Mesleği

Ömrünün büyük bir kısmını sarayda göz hapsinde

geçirmiştir. 53 yıl süren uzun bir bekleyişten sonra en büyük şehzade olarak, Ekber-Erşad usulüne göre tahta çıkmıştır. Ahşap ustasıdır. Sarayda kaldığı dönemde ahşap işleriyle uğraştığı rahle, piştahta çekmece yaptığı rivayet edilir.(30) Sarıcaoğlu konuyla ilgili şöyle söylemektedir: 53 yıl süren bu dönemle ilgili olarak piştahta adı verilen taşınabilir küçük yazı masaları, çekmeceler yaptığı söylenebilir.(31)

I.Abdülhamit'in Mesleği

İleri yaşta tahta çıkan Abdülhamid, tarih okumayı sever, hattat denebilecek düzeyde güzel yazardı. Boş zamanlarında Kur'an istinsah eder, ok ve yay yapardı. Bu becerilerini yıllarca süren kafes yaşamında geliştirmiştir. Şehzadelik dönemi ve sonrasında musiki öğrenmiş olan I.Abdülhamit bestekârlıkta yapmış fakat eserleri zamanımıza gelmemiştir... III. Selim ekolünün müjdecisidir.(32)

III. Selim'in Mesleği

Uzun bir süre sarayda şehzade doğumu gerçekleşmemiştir (36 yıl) Selim'in doğumu sarayı bir hayli sevindirmiş, 7 gün 7 gece şenlik yapılmıştır. Dönemin geleneklerine uygun olarak kafeste kalmıştır. Tahta çıkınca Osmanlı'yı Avrupa düzeyine çıkarmak için birçok yenilik yapmıştır. Selim'in yeniliklerine genel olarak Nizam-ı cedit denmekteydi. Bestekâr ve müzisyendir. III. Selim, klasik Türk musikisinin üstatlarından. Güzel ney çalar, sanat değeri yüksek besteler yapardı. Besteleri günümüzde de klasik müziğin değerli parçaları olarak icra edilmektedir. Suz-i Dilara makamını kurmuş ve bu makamda birçok eser bestelemiştir. Eserleri liriktir. Dönemin beğenilen yazı üslubu olan talikte hattattır.(33)

III. Selim şairliğinin yanı sıra, söz icralığı, musiki nazariyatına, vukufu ve özellikle bestekârlığı ile Türk musikisi tarihi içinde önde gelen simaları içinde yer almış ve dönemin kendi ismiyle anılan bir musiki ekolü çerçevesinde değerlendirmiştir.(34)

II. Mahmut'un Mesleği

Osmanlı Devlet'i genel yapısında batılılaşma çığırını açma, kurumlardan saray düzenine, gündelik hayata, kıyafetten müziğe kadar birçok değişiklikler gerçekleştirerek doğu dünyasının batısında, batı dünyasının da doğusunda yer alan devleti modernleştirmeyi amaçlamıştır.

...Hattat ve bestekâr olan II. Mahmut tambur ve ney

çalardı. Bilinen 26 bestesinden Hicaz Divan'ı ünlüdür. Hattatlıkta hocası Mustafa Rakım'dır... Şehzadelikliğini görece saray hapsinde geçirmekle birlikte din, edebiyat, müzik, yazı, binicilik, atıcılık ve topçuluk dersleri aldı.(35)

II. Mahmut edebiyat ve müziğe merak sardırdı.(36) Müzikte üstat olup besteleri vardı... Mahmut satranç sever ve oynardı. Yüzüğe çok meraklı olup müsait zamanlarında kan taşı üzerine mühür kazardı.(37) Mahmud, musiki ve hat sanatıyla ilgilenmiştir. Kendi eliyle yazdığı bir levha babası I. Abdülhamit'in türbesinde asılıdır.(38)

Sultan Abdülmecit'in Mesleği

Tanzimat'ı Hayriye fermanını yayımlayarak, Tanzimat Dönemi'ni başlatmıştır. Aldığı eğitim sayesinde batıyı iyi tanımıştır. Osmanlı'da ki yenileşme hareketini azınlıklara haklar vererek devam ettirmiştir. Tanzimat ve Islahat Fermanları bu dönemde yayınlanmıştır. Ölümündeki gizem hala devam etmektedir.

Hattat ve müzisyendir. Geleneksel eğitimin yanında Batı eğitimi de verilen ilk taht adayı olmuş, Avrupa prensleri gibi yetiştirilmiş, devrin hattatlarından Hattat Tahir, Ebu Bekir Mümtaz, Mustafa İzzet'ten yazı Miholyo Lattas (Ömer Lütfü Paşa) askerlik, Donizetti Paşa'dan da piyano dersi almıştır.(39)

Doğu dillerinden Arapça ve Farsçayı, batı dillerinden Fransızca'yı çok iyi biliyordu. İyi bir hattat idi. Batı musikisine aşinaydı.(40)

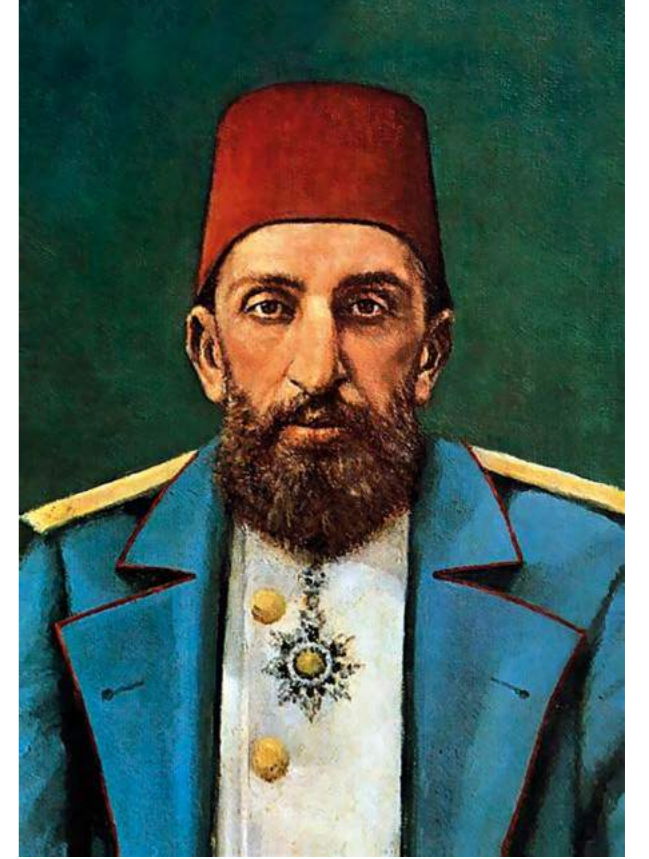
Sultan Abdülaziz'in Mesleği

Tahta çıktığında batılı devletlere olan Osmanlı borçları bir hayli artmıştı. Bir yandan da ekonomik sıkıntılarla uğraşırken diğer yandan ıslahatlara devam etmiş bir padişah'tır.

Geleneksel İslam ve saray eğitiminin yanında müzik ve resim eğitimleri aldı. Spora özellikle güreşe, ava, atıcılığa, ciride meraklıydı... Ney üfler, lavta çalardı. Hicaz, Sirto, Şevtefza, muhayyer şarkılar bestelemiştir. Resim de yapardı. Yazı ve imlası kusursuzdu.(41)

Hattat, pehlivan, bestekâr, Arapça ve Farsçaya vakıftır.(42) Ayrıca Sultan Abdülaziz padişahlarımız içinde klasik batı Musikisi besteleyen ilk kompozitördür. Yayımlanmış dört piyano parçası 1970'li yıllarda İstanbul Üniversitesi kütüphanesinde saklanmaktaydı.(43)

II. Abdülhamit'in Mesleği

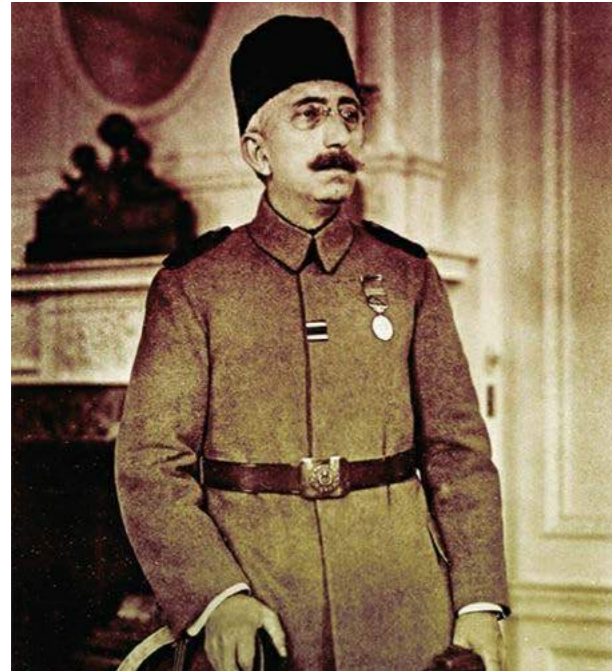
Sultan Abdülhamit dünya siyasetinin en çalkantılı döneminde Avrupalıların Osmanlı için "Hasta Adam" dedikleri zamanda Osmanlı'yı 33 yıl başarıyla yönetmiş, hasta adamın ölümünü geciktirmiş büyük bir devlet adamıdır. Bu büyük devlet adamının elbette ki en büyük sanatı devleti başarıyla yönetmektir. Ancak, devleti yönetirken bunaldığında, yorulduğunda stres atmak için yaptığı iş ise marangozluk, sedef kakma ve oymacılıktı. Abdülhamit kakma ve işleme işlerindeki maharetinin yanı sıra usta bir marangozdu. Sarayında özel marangozluk aletleri vardı. Bu mesleğe sarayda görevli Avusturyalı bir sanatkârın teşvikiyle başlamıştır. Boş zamanlarında iş tulumunu giyer ve tophane fabrikası ustalarından Yüzbaşı Mehmet Efendi ile beraber girdiği atölyesinde saatlerce kendini kaybeder, yazıhane, konsol, sehpa, masa vs. yapardı.(44)

Bu konuyla ilgili Kayıhan Osmanoğlu ise şöyle söylemektedir: Marangozlukta oldukça mahir olan dedem, son derece sanatkârane eserler vücuda getirmiş bu konuda herkesin beğenisini

kazanmıştır. Yıldız Sarayındaki marangozhanesinde her türlü alet-edevat ile günün belirli vakitlerini bu işe ayırırdı. Çok ince zevkinin mahsulü olan masalar, sehpa, dolaplar, paravanlar, sandalyeler yapardı. Bu iş onun için siyasetin ve devlet yönetiminin ağır yükünü biraz olsun hafifletmesine vesile olurdu. Bu konu bugünkü siyasetçilere de bir mesaj vermektedir. Hobi sahibi olmak bir siyasetçinin önem vermesi gereken bir meşgale olsa gerekir. Çünkü zihin devamlı suretle aynı işle meşgul olursa bir müddet sonra keskinliğini kaybeder. Dedemin marangozluk işleriyle uğraşması onun alacağı önemli kararlar arifesinde zihnini boşaltmasına ve geniş bir açıdan olayları değerlendirmesine olanak sağlamıştır. (45) Abdülhamit'in sırdaşı, Tahsin Paşa ise şöyle derdi : "Abdülhamit, marangozluğa daha gençliğinde merak sarmış ve bunu pek ileri götürmüştür. Yıldız Saray'ında cidden enfes denilecek şeyler vücuda getirmiştir. (46)

Ayriyeten, devrin âlimlerinden hat, Arapça, Farsça, Osmanlı edebiyatı ve diğer İslami ilimler dersi de almıştır. (47) Abdülhamid marangozluğunu, oymacılık ve kakmacılığını padişahlığı boyunca hobi niyetiyle yapmıştır. Günümüze kadar gelen birçok önemli eserler bırakmıştır.

VI. Mehmet (Vahdettin)'in Mesleği

Osmanlı'nın son padişahıdır. Saltanat kaldırıldıktan sonra sürgüne gönderilmiştir. Gittiği yerde geçim

sıkıntısı çekmiş ve borç içinde ölmüştür.

Hat sanatına, divan edebiyatına, klasik Türk müziğine ilgi duymuştur. Nota koleksiyonu yapardı. At binmeye ve at yetiştirmeye meraklıydı. (48) Musikiye âşık bir bestekâr idi. (49) Hem Türk hem de batı musikisiyle ilgilenmiştir. Türk musikisini hocası Hacı Faik Bey'den batı musikisini ise Necip Paşa'dan öğrenmiştir. Sultan Vahdettin hanende ve kanunidir. Piyano da çalmıştır. (50) İleri seviyede edebiyat, musiki ve hat sanatlarıyla uğraşmıştır. Besteleri tahtta bulunduğu yıllarda sarayda icra edilmiştir. Taif'te iken arka arkaya bestelediği şarkıların güfteleri daha çok vatan hasretini ve geride bıraktıklarından haber alamamanın acılarını terennüm etmektedir. Ona ait 63 eser tespit edilmekle birlikte ancak 41 eserinin notaları mevcuttur. (51)

Sonuç olarak şunlar söylenebilir; Üç kıtaya hâkim olmuş 20 milyon km2 toprak üzerinde kurulmuş farklı milletleri, inançları, kültürleri bünyesinde barındırmış Osmanlı Devleti'nin padişahları ve şehzadeleri Enderun'da "şehzadegan" denilen eğitim kurumlarında çok yönlü bir eğitim almışlardır. Aynı zamanda sancağa çıkarak eğitimlerini burada devam ettirmişler, teorik bilgilerini pratiğe dökme imkânları da bulmuşlardır. Cihan padişahları sadece yönetim alanında eğitim almamışlardır. Her padişah ve şehzade muhakkak bir zanaat de öğrenmiştir. Padişahların bir meslek öğrenme amaçları; "İnsanın başına her şey gelebilir, bugün koca devleti yönetenler yarın ekmeğe muhtaç olabilir". O halde kötü günlere hazırlıklı olmak gerekir. Eğer şehzadeye saltanat nasip olursa, o zaman öğrendiği mesleği hobi olarak kullanır, devlet işlerinden bunaldıkları zaman stres atmak amacıyla sanatı ile meşgul olurlardı.

Buradan yola çıkarak ortaöğretim öğrencilerine ve Milli Eğitim Bakanlığımıza yönelik öneri babından birkaç şey ifade etmek isteriz;

Öneriler

➤ Bir çok padişah çocuk yaşta mutlaka bir mesleki eğitim almış ve bir meslek öğrenmiştir. Öğrencilerimiz de liseyi okurken bir meslek öğrenmelidir. Padişahlar bile bir meslek sahibi olma ihtiyacı hissediyorsa (kötü günde muhtaç olmadan yaşamak için) bizler de iyi günümüzde mutlaka bir meslek öğrenmeliyiz.

➤ Liseyi okurken baba mesleğinin öğrenilmesi

teşvik edilmelidir. Baba mesleği olmayanlar mutlaka yapabilecekleri bir meslek öğrenmelidir. Amaç; bir mesleği öğrenerek o mesleğin yaşatılmasını sağlamak, boş zamanlarında (yaz tatili de olabilir) hobi niyetiyle o mesleği icra etmek, ihtiyaç duyduğunda ise kullanabilmektir. Böylece öğrenci çok yönlü yetişecektir.

➤ Meslek öğrenen öğrenciler, üniversiteyi bitirdiklerinde kendi bölümleriyle ilgili iş bulamadıklarında bunalıma ve sıkıntıya girmeden baba mesleklerini veya lisedeyken öğrendikleri mesleği yapabilirler.

➤ Okullarda, Belediyelerin meslek edindirme kursları ve HALK EĞİTİM merkezleri gibi meslek edindirme kurumları hakkında öğrencilere bilgi verilmelidir. İSMEK ve HALKEĞİTİM gibi meslek edindirme kurumlarında geleneksel zanaatları öğrenme imkânları bulunmaktadır. Bu kurumlardaki kurslara gidilerek de bir meslek edinilebilir.

➤ Her öğrenci liseyi bitirdiğinde mutlaka bir meslek sahibi olmalıdır. Meslek sahibi olmak için illa meslek lisesi okunmasına gerek yoktur. Tüm lise öğrencilerine yukarıdaki öneriler doğrultusunda kurumlarla iş birliği yaparak mutlaka meslek öğretilmelidir. Bu amaçla gerekli çalışmalar daha çok geç kalınmadan yapılmalıdır. Liseyi bitiren bir çocuk 18 yaşına geldiğinden bu yaşta meslek öğrenebilme olasılığı bir hayli düşmektedir.

➤ En son Milli Eğitim Bakanımız öğretmenlerle ilgili oldukça çarpıcı bir istatistiği paylaştı. Buna göre üniversiteyi bitirip de atama bekleyen öğretmen sayısı 400 bine yaklaşmıştır. Atanacak öğretmen sayısı ise 20 bindir. Öğretmene olan ihtiyaç ise 100 bin civarındadır. Bu sadece öğretmenlikle ilgili bölümler için böyledir. Diğer bölümlerdeki yığılmada aşağı yukarı böyledir. O halde liseyi ve üniversiteyi bitirmek işsizliğe çare değildir. Bilakis insanlar memur olma hayaliyle yetiştiğinden işsizlik artmakta üretim düşmektedir. Bu durum insanların okula okumaya ve devletine olan güvenini sarsmaktadır. Bu okumuş işsizler ordusunun sayısı daha fazla artmadan bir an önce tüm liselerdeki çocuklara mutlaka meslek öğretilmeli, Meslek Liseleri eski saygınlığına kavuşturulmalıdır. Bu ütöpik bir hayal değildir biz istersek iyi bir planlama ile kısa sürede mezunlarımızın mesleksizlik sorununu azaltabiliriz.

KAYNAKLAR

- 1) Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi.8.Baskı,İstanbul2001,s.88
- 2) Yavuz Bahadroğlu, Kanuni Sultan Süleyman,80.Baskı, İstanbul.2016,s.67-68
- 3) Bahadroğlu,a.g.e.,s.100-101
- 4) Necdet Sakaoğlu, Bu Mülkün Sultanları,1. Baskı, İstanbul 2015, s.63-64
- 5) Halil İnalıcık, Mehmet I, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.28,Ankara 2003, s.39
- 6) Halil İnalıcık, Mehmet II, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.28, Ankara 2003, s.406
- 7) Necdet Sakaoğlu, Mehmet II, Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar, İstanbul 2008, s.86.
- 8) Sakaoğlu,a.g.e., s.101
- 9) Kemal Çiçek, Cem Oğuz, Bayezid II, Osmanlı Hanedanı,C.2, Ankara 1999 s.73.10) Sakaoğlu,a.g.e., s.113-114
- 11) Feridun Emecen, Selim I. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2009, s.414
- 12) Bahadroğlu,a.g.e., s.67
- 13) Sakaoğlu,a.g.e., s.145-155
- 14) Sakaoğlu,a.g.e., s.157
- 15) Sakaoğlu,a.g.e.,s.171
- 16) Bekir Kütükoğlu, Murad III, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi C.28,Ankara 2006, s.176
- 17) Sakaoğlu,a.g.e.,s.238
- 18) Nuri Özcan, Murad IV, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.28. İstanbul 2006, s.183
- 19) Sakaoğlu,a.g.e., s. 269
- 20) Sakaoğlu,a.g.e.,s.279
- 21) Abdülkadir Özcan, Süleyman II,Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi C.38, İstanbul 2010, s.79
- 22) Sakaoğlu,a.g.e.,s.294
- 23) Çiçek, Oğuz a.g.e., s.171
- 24) Sakaoğlu,a.g.e.,s.307
- 25) Yılmaz Öztuna, Ahmet III, Başlangıçtan Günümüze Kadar Büyük Türkiye Tarihi, İstanbul, s.426
- 26) Sakaoğlu,a.g.e.s.309
- 27) İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı, Ankara 1988, s.115
- 28) Ahmet Akgündüz, Sait Öztürk ; Bilinmeyen Osmanlı, İstanbul 1999, s.218
- 29) Nazmi Özalp, Türk Musikisi Tarihi İstanbul 2000, s.408
- 30) Sakaoğlu,a.g.e., s.324
- 31) Fikret Sarıcaoğlu, Osman III. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi C.33, İstanbul 2007, s.456
- 32) Ekinci, T.T (2010). Dönemlerine Göre Musikî Şinâs Osmanlı Padişahları, Dönemlerinde Musikî Adına Yaşanmış Önemli Gelişmeler ve Bu Dönemlerin Genel Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi) Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Musikisi, Ana Sanat Dalı. İstanbul
- 33) Sakaoğlu,a.g.e., s.374
- 34) Nuri Özcan, Selim III. Türkiye Diyanet Vakfı. İslam Ansiklopedisi, C.38, İstanbul 2006, s.426
- 35) Sakaoğlu,a.g.e., s.387
- 36) Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, 5.Baskı, C.5, Ankara 1995, s.342
- 37) Uzunçarşılı,a.g.e., s.335
- 38) Kemal Beydilli, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.27, Ankara 2003 s.356
- 39) Sakaoğlu,a.g.e., s.409
- 40) Akgündüz,Öztürk,a.g.e., s.425
- 41) Sakaoğlu,a.g.e., s.429-437
- 42) Akgündüz,Öztürk a.g.e., s.257
- 43) Ekinci, a.g.e., s.131
- 44) Mustafa Armağan, Abdülhamid'in Kurtlarla Dansı, 13.Baskı, İstanbul 2009, s.94
- 45) Abdülhamid Kayhan Osmanoğlu, Dedem Abdülhamid Han, 2.Baskı, İstanbul, 2017 s. 49
- 46) Tahsin Paşa, Tahsin Paşa'nın Yıldız Sarayı Hatıratı, İstanbul 2017, s.241
- 47) Akgündüz, Öztürk, a.g.e., s.265
- 48) Sakaoğlu, a.g.e., s.486
- 49) Akgündüz, Öztürk, a.g.e., s.299
- 50) Ekinci, a.g.e., s.149
- 51) Cevdet Küçük, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.28, Ankara 2003, s.429

NİTELİK VE MESLEK KAZANDIRMA İMKÂNI OLARAK EĞİTİM

▲ DR. MÜCAHİT YILDIRIM

En genel anlamıyla eğitim, kişide istendik davranış değişikliği kazandırmak olarak tarif edilmektedir. Yani insanı belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir. İstenilen şey, ahlaki olarak genel ahlak kurallarına ve millî ve manevî değerlere sahip oluş, bilgi olarak genel kültür seviyesinin yükselmesi ve genel bilimlere ait kavramların edinilişi. Beceri olarak ise her bir bireyin kendi istek ve kabiliyeti çerçevesinde mesleki olgunluğa eriş(tir)mektir.

Bireylerin arzu edilen konuma erişebilmeleri için eğitim ve öğretimin gerekliliği tüm toplumlar tarafından ön planda tutulmuş ve yine eğitim ile ilgili birçok farklı tanım ortaya çıkarılmıştır. Smith, Stanley ve Shores (1957)'e göre eğitim, bireylerin toplumun standartlarını, inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir. Good (1959)'a göre ise, kişinin yaşadığı toplum içinde değeri olan, yetenek, tutum ve diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçlerin tümüdür. Oğuzkan (1993) eğitimi yeni kuşakların toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken gereken bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliği olarak tanımlamaktadır. **Bu ve bunun gibi**

tanımlardan yola çıkıldığında eğitimi davranış kazandırma ve meslek sahibi yapma süreci olarak tanımlamak da mümkün olabilmektedir.

Eğitimin önemli bir özelliği süreç (Osmanlıca "vetire", Latince "process") olmasıdır. Yani eğitim sadece belirli birkaç yıldan oluşmaz. Araştırmalara göre eğitim anne karnında başlar ve ölüme kadar devam etmektedir. Anne karnındaki bebeğe dinletilen Kuran'ı Kerim ve çeşitli musikiler, bireyin ruh yapısında ve davranışlarında etkili olabilmektedir. Yine ölümün bizzat kendisi de bir öğrenmedir, ölüm hazırlığı ve anının öğrenilmesidir. Bundan dolayı da eğitimi belirli sayıda yıl ile sınırlandırmak hatalı bir yaklaşım olmaktadır.

Batı toplumlarından başlayarak aydınlanma ve sanayi devrimiyle geline nokta temel alınarak geleneklerin, tüketim şeklinin ve eski maddi yaşantının değiştirilmesi ve yerine yenisinin getirilmesi modernleşme olarak tanımlanmaktadır. Bu modern! çağda öğrenciler fabrikalarda hareket eden ürünler gibi görülmeye başlanmış, bir odaya sokulup üzerlerinde bir şeyler yapılan, zil çalınca başka bir odaya götürülüp orada devam edilen ve nihayet okul bir fabrika gibi disiplin ve kontrol merkezlerinde örgütlenmiş bir kurum olarak görülmüştür. Fabrika gibi dizayn edilen bu okullarda okuma yazma, hesap, biraz Tarih ve Fen öğretilmiş, öğretmenin karşısında pasif konumda, otoriteye boyun eğen ve ezberci bir insan yetiştirilmiştir (Keliener, 2002). Bu şekilde düşünmeyen, soru sormayan, sorgulamayan itaat eden bir insan profilinin düşünce tencerelerini kaynatması ve ufka doğru yolculuğa çıkması elbette düşünülemez, beklenemez.

Genelde modernizmin, özelde ise

modern eğitim sisteminin eksikliği ve yanlışlığının anlaşılması ile ortaya çıkan Postmodernizm ve eğitimde postmodern yaklaşımlar ise son yüzyıla damgasını vurmuştur. Alatl (1999)'nın "çok benli, çok parçalı, çok öznel bir eşitlikçi birliktelik doktrini" olarak tanımladığı postmodern eğitim sisteminde ise insanlar kendilerini farklı bir şekilde ifade etmek ve becerilerini kullanmak istemektedirler. Bu sayede öğrencilere artık ezberleme yoluyla bilgi aktarma artık yoktur. Öğrencinin ilgi ve yeteneği doğrultusunda daha az konuda daha derinlere inme ve çalışma fırsatı verilmektedir. Kısaca postmodern çağın eğitim yaklaşımı, tek doğrunun, tek tip bir söylemin egemenliğine dayanmak değil, çoğulcu yeni söylemlerin, yeni yorumların arayışı olmalıdır. İnsanın kendisini anlaması bir başkasını anlayabilmesi ile mümkün olacağı fikrinin hâkim olduğunun bilincinde olunmalıdır. Bunun için diyalog, birbirini anlamaya dayalı ortamda farklılığın oluşturulduğu ve bir arada yaşatıldığı bir eğitim sağlanmalıdır (Kale, 2002). Dolayısıyla **öğrenmede tek merkez okul olmaktan çıkarılmalı, fabrika, ev, kurs gibi farklı öğrenme merkezleri de oluşturulmalıdır.**

Hâlbuki 1950'li yıllarda başlayan ve özgür düşünce, farklı öğrenme alan ve etkenlerinin oluşturulması, öğrencileri merkeze alarak, bireyin kendi istek, ilgi ve öğrenme hızıyla ilgili gerçekleştirileceği bir sürecin işletilmesi, ailede, kursta işyerinde öğrenme mekânlarının oluşturulması gibi imkanlar sunan ve halen günümüz eğitim sistemlerinin örnek aldığı eğitim yaklaşımlarını, bizler bin yıl öncesinden Anadolu Selçuklu Devlet ve toplumunda ardından da Osmanlı'da görmekteyiz.

Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Devleti'nde eğitim sistemi, akademik ve mesleki olarak ayrılmış okullar üzerine temelini kurmuş ve eğitim bu ayrılmış okullar üzerinden verilmiştir. Öğrencilerin her biri farklı bir dünya olarak algılanmış, her birinin ilgi, istek ve becerileri göz önünde bulundurularak yeteneklerine göre okullara yönlendirilmiştir. Bu okullarda kuracakları geleceklerine göre eğitime tabi tutulan öğrencilerin başarısız olma şansları da ortadan kalkmaktadır. Çünkü öğrenciler istemedikleri okullara gönderilmeyip, tamamen arzuladıkları ve yaparak yaşayarak öğrendikleri okullara gönderilmişlerdir. İşte postmodern yaklaşımın 1950'de ortaya koyduğu ve uygulamaya başladığı bu yönlendirmeli eğitim sistemi, Türk

İslam devletlerinde bin yıl öncesinde uygulanmaktaydı. Özellikle Türkiye Selçuklu Devleti'ndeki Ahi Teşkilatı ve Osmanlı Devleti'ndeki Lonca Teşkilatı, eğitimin temelini oluşturmaktaydı. Akademik açıdan değil de mesleki eğitim açısından bir ustanın yanında eğitime başlayan öğrenciler, burada hem dini bilgilerini, hem örf, adet, gelenek, görenek ve iş ahlakını hem de mesleğin inceliklerini ustalarından öğrenerek meslek edinmiş ve toplumun genel ahlak kurallarını edinmiş olarak eğitimlerini tamamlayıp cemiyete karışmışlardır. Özellikle Osmanlı Devleti'nde Medrese, Enderun, Lonca, Sıbyan Mektebi, Acemioğlanlar Kışlası ve İdadiler Eğitim sisteminin temelini oluşturarak öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetleri ve devletin ihtiyaç duyduğu mesleklere yönlendirme ile ilgili olarak sağlam bir Maarif felsefi oluşturulmuştur.

Günümüzde ise bilgi çağı denilen ve bilginin her şeyden daha değerli sayıldığı bir dönemi yaşamaktayız. Son derece hızlı gelişen bilişim teknolojileri dünya dengelerini farklı bir boyutta değiştirmekte yeni iş, yeni ticaret ve yeni yaşam süreçleri ortaya çıkarmaktadır. Böylesine köklü değişimler yaratan etmen ise "Bilgi" dir (Akgül, 2002). Bilginin ve bilgi toplumunun temel dinamiği ise insandır. Başarılı her çalışma, her başarılı buluş insan tarafından ve yine insana hizmet amacıyla gerçekleştirilmektedir. İnsanın hünerleri ve becerikli olma güdüsü ile donanık hayat mücadelesi, bilim ve teknoloji geliştikçe güçlenmekte, giderek karmaşıklaşan ortamda insan daha farklı ve daha üstün nitelikler kazanmak durumunda kalmaktadır. Bu hızlı değişim ve gelişime ayak uydurmak da yine eğitimden geçmektedir. Gelecek için yapılacak en önemli çalışma eğitim sistemlerine işlevsellik kazandırarak öğrenmeyi yaşamın en temel gereksinimi haline getirmek olacaktır.

Bu doğrultuda ve eğitimin geçirdiği tarihi süreç dikkate alındığında Türkiye'deki eğitim sisteminin içinde bulunduğu durum ve ihtiyaç duyduğu revizyon irdelenmesi ve yeniden düzenlenmesi gereken bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk Eğitim Sistemi, 4+4+4 olarak toplamda 12 yıllık kesintisiz eğitimi temel alan, okul öncesi eğitimin ve yükseköğrenimin isteğe bağlı olduğu bir yapıya sahiptir. 66 Aylık çocuklar zorunlu olarak 1. sınıfa başlamaktadır. 66 Aydan küçük olanlar ise isteğe bağlı olarak ana sınıfına veya birinci devam edebilmektedir. Dört yıl ilköğretim, dört yıl ortaokul ve

dört yıl da lise öğrenimi zorunlu olarak sürdürülmektedir. Üniversite ise yine isteğe bağlı olarak tercih edilmektedir. Ortaokuldan liseye geçişte ilk defa 2017-2018 yılında uygulanan ve uygulanmaya şuan için devam edilecek olan adrese dayalı yerleştirme usulü liseye yerleştirilmeler olmaktadır. Her ilde nitelikli okul olarak belirlenen Fen Liseleri, Proje Anadolu Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri ve Proje Anadolu İmam Hatip Liseleri ise Lise Geçiş Sınavı (LGS) adı verilen merkezi sınav ile öğrenci kabul etmektedir.

Öncelikle meseleye istatistiksel olarak yaklaşıldığında, 2017-2018 Eğitim Öğretim yılı MEB istatistiklerine göre okul ve öğrenci sayıları açısından çarpıcı sonuçlara ulaşılmaktadır.

bulunmaktadır. Okul bazında orta öğretim kurumları, toplam öğretim kurumlarının % 18'ini oluşturmaktadır. Orta öğretimde okuyan öğrenci sayısı ise toplam öğrenci sayısının % 31'ini oluşturmaktadır. Sadece bu veriye bakarak dahi orta öğretimdeki okul sayısının yetersiz olduğu ortaya söylenebilmektedir. Yine tabloda öğrencilerin orta öğretim kurumlarına dağılımları görülmektedir. Buna göre orta öğretim kurumlarından 5.717 adet genel orta öğretim kurumu, 4.661 adet mesleki ve teknik orta öğretim kurumu ve 1.605 adet ise din öğretimine bağlı orta öğretim kurumu bulunmaktadır. Özellikle genel ortaöğretim kurumu ile mesleki ve teknik orta öğretim kurumu sayısının nispeten birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında

Tür	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
Örgün eğitim (resmi)	53.870	14.946.713
Örgün eğitim (özel)	11.694	1.351.712
Açık öğretim	4	1.586.823
TOPLAM	65.568	17.885.248
Orta öğretim (resmi)	8.791	3.733.968
Orta öğretim (özel)	2.989	559.838
Açık öğretim	3	1.395.621
TOPLAM	11.782	5.689.427
Genel Orta öğretim (resmi)	3.110	1.533.087
Genel Orta öğretim (özel)	2.606	450.725
Açık öğretim	1	1.090.830
TOPLAM	5.717	3.074.642
Mesleki ve Teknik Orta öğretim (resmi)	4.077	1.686.075
Mesleki ve Teknik Orta öğretim (özel)	383	109.113
Açık öğretim	1	192.094
TOPLAM	4.661	1.987.282
Din öğretimi İHL ve Anadolu İHL	1.604	514.806
Açık öğretim	1	112.697
TOPLAM	1.605	627.503

Türkiye'de resmi ve özel okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise olarak toplam 65.568 adet okul ve bu okullarda öğrenim gören 17.885.248 öğrenci bulunmaktadır. Bu sayı çok yüksek bir sayı olmakla birlikte birçok ülke nüfusundan da fazladır. Öğrencilerin mesleğe yönelme işlemlerinin gerçekleştiği orta öğretimde ise yine resmi özel olmak üzere toplam 11.782 okul ve bu okullarda öğrenim görmekte olan 5.689.427 öğrenci

burada öğrenim gören öğrenci sayılarının da yine nispeten birbirine yakın olması gerektiği düşünülebilir. Ancak bu okullardaki öğrenci dağılımları incelendiğinde, durumun hiç de bu şekilde seyretmediği görülmektedir. Genel ortaöğretim kurumlarında 3.074.642 öğrenci öğrenim görmekte iken, mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarında 1.987.383 öğrenci öğrenim görmektedir. Yani okul oranlarındaki nispeten birbirine yakın olan dağılım, öğrenci sayılarında

ortadan kalkmakta ve öğrencilerin daha çok genel ortaöğretim kurumlarına yönlendiği görülmektedir. Tabloda dikkat çeken verilerden bir tanesi de açık öğretim programında öğrenim gören öğrenci sayısındaki fazlalıktır. Orta öğretimde öğrenim gören toplam öğrenci sayısının yaklaşık % 25'i açık öğretimde öğrenim görmektedir (1.395.630 öğrenci). Din öğretimine bağlı orta öğretim sayısının toplam 1.605 olduğu ve bu okullarda öğrenim gören öğrenci sayısının da 627.503 olduğu görülmektedir. Yani din öğretiminde okuyan öğrenci sayısı (örgün ve açık), mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarında okuyan öğrenci sayısının (örgün ve açık) 2 katından daha fazladır.

Bu veriler dikkatlice incelendiğinde ve üzerinde çalışıldığında, genel, mesleki ve teknik ile din öğretimine bağlı okul türlerine öğrenci dağılımlarının okul sayılarına paralel olmadığı, ortaokulda mezun olan öğrencilerin bir üst kuruma yönlendirilmelerinde dikkatli davranılmadığı ortaya çıkmaktadır. Zira bu sonucu açık öğretimde okuyan öğrenci sayısının fazlalığı da kanıtlamaktadır. Örgün eğitime başlayıp başka bir araştırma konusuna kaynak olabilecek birçok nedenden dolayı örgün eğitimi bırakıp açık öğretime devam etmektedir. Bu tercihte konumuz ile ilgili olduğunu düşündüğümüz eğitim programlarının ağırlığı ve yoğunluğu ile yanlış okul tercihinden dolayı güçlük yaşayarak okulun bırakılması ve açık öğretime geçiş yapılması söylenebilir.

Eğitim bir süreçtir ve okul öncesinden üniversite sonuna kadar birbirini etkileyen, çarkın dişlilerini andıran bir bütündür. Bu nedenle orta öğretim kurumlarındaki veriler incelendikten sonra üniversitelerdeki sayısal verilerin analizi de önem arz etmektedir.

Türkiye'de her ilde bir üniversite anlayışıyla başlayan ve büyük şehirlerde birden fazla olarak açılan üniversitelerin sayısı günümüzde 206'yı bulmuştur. Bu üniversitelerde öğrenim gören öğrenci sayısı ise 7.300.000'dür. Her ilde üniversite açılması, şüphesiz ki üniversite mezunu sayısında da bir artış meydana getirmiştir. Kendi şehirlerinde üniversite okumak, başka bir şehre gidip okumaktan daha kolay ve zahmetsiz olduğundan dolayı üniversitede okuyan öğrenci sayısında da artış olmaktadır. Üniversite de öğrenim gören kişi sayısında ki artış ise dolayısıyla mezun sayısındaki

artışı da beraberinde getirmektedir. Bu mezunlar ise nihayetinde kendi bölümleri ile ilgili iş beklentisi içerisine girecektir ve bu şekilde mezun sayısına yönelik iş imkânları da kısıtlanmaya başlayacaktır. Bu kısır döngü içerisinde her ne kadar üniversite mezunu sayısındaki artış, ülkenin eğitim düzeyi ve medeniyet tasavvuru bağlamında düşünüldüğünde olumlu bir katkıda bulunmuş olsa da, iş imkânlarının kısıtlanması, iş bulma konusunda mevcut iş imkânlarının mezun sayısına yetersiz kalması gibi olumsuz sonuçlara da sebebiyet vermektedir.

Örneğin, sadece öğretmenlik mesleği dikkate alınarak yapılan incelemede 2018 yılında bazı branşlar bazında mezun sayısı ve o branşın öğretmen alım sayısı tablo ile aşağıda gösterilmektedir.

Branş	Atama Bekleyen Öğretmen Sayısı	Öğretmen Alım Sayısı
Edebiyat	22.583	658
Sosyal Bilgiler	21.290	369
İngilizce	19.749	2.244
Lise Matematik	19.443	420
Sınıf Öğretmenliği	18.370	3.001
Okul Öncesi Öğretm.	17.482	1.816
Türkçe	16.564	1.071
Coğrafya	5.515	143

Sadece burada belirtilen branşlara bakıldığında dahi mezun sayısının ne kadar fazla ve öğretmen alım sayısının ne denli az olduğu görülebilmektedir. Genel olarak bakıldığında bu tabloda belirtilmeyen diğer branşlarda da durum buradakilerden farklı değildir. Üniversitelerden mezun olan öğrenci sayıları her geçen gün artmakta ve atama bekleyen öğretmen sayıları da yine her geçen gün üstüne eklenerek bir dağ haline gelmektedir. Diğer mesleklerde ve bölümler de durum bundan farksızdır. Türkiye'de işsiz sayısı 3 milyondan fazladır ve bu işsizlerin 828 bini üniversite mezunudur. Üniversite mezunlarının işsizlik oranı % 27'dir. Yani üniversiteden mezun olan her 100 kişiden 27 kişi işsiz kalmaktadır. Ayrıca üniversite mezunları arasında iş imkânı en kısıtlı olanlar sanatsal ve beşeri bilimler, sosyal bilimler ve gazetecilik bölümlerini bitirenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümlerin işsizlik oranı % 35'in üzerindedir.

Tabi bu rakamlar her üniversite mezununun kendi mesleği ile ilgili iş bulduğu anlamını bize vermemektedir. Üniversite mezunlarının hangi iş kollarında çalışıp çalışmadıkları kendi branşları ile ilgili iş bulup bulamadıkları ayrı bir araştırma konusudur.

Tüm bu istatistiki bilgiler bize Türkiye'deki eğitim sistemi ve yönlendirme ile ilgili bir takım sorunların olduğunu, öğrencilerin küçük yaşlardan itibaren yönlendirilmesi gerekirken, yönlendirilememe veya yanlış yönlendirme ile özüne uygun meslek edinemediğini ve sonuç itibarıyla de işsiz kaldığını, iş bulsa bile mutsuz olabileceğini ve işini verimli bir şekilde sürdüremeyeceğini göstermektedir.

O halde yukarıda bahsedildiği gibi, eğitim bir süreçtir ve eğitimin her kademesi birbirine makinenin dişlileri gibi bağlıdır. Bu yüzden eğitimin bir kademesindeki sorunun sadece o kademedeki çözüm yolları ile çözülemeyeceğini bilmek gerekmektedir. Çok daha geniş bir araştırma makalesi, hatta kitaplara konu olabilecek bir mesele olan nitelik ve meslek kazandırma imkânı açısından eğitimin irdelenmesi ve tartışılması, en alt kademedeki en üst kademe kadar birçok sorunun da çözülmesine vesile olacaktır.

Nitelik ve meslek kazandırma imkânı olarak eğitim sisteminin yeniden yapılandırılması, bir takım köklü değişikliklerin ve anlayış farklılaşmasının gerekliliği açıkça görülmektedir. Eğitim sistemimiz öğrencilerimizin ilgi, istek ve kabiliyetlerine göre eğitim ortamlarının oluşturulması ve eğitim yöntem ve tekniklerinin bu doğrultuda yeniden yapılandırıldığı, öğrenci merkezli bir eğitim anlayışına evrilmektedir. Anlayışın bu şekilde yapılandırılmasının yanında öğrencilerin her kademe bir üst kademe yönlendirilmesi ve ilgi ve yeteneklerine göre okul seçimlerinin yapılması da kaçınılmaz olmaktadır. Elbette bu yönlendirme, öğrenciye "hangi bölümü istersin?" veya "ne olmak istiyorsun?" gibi basit bir iki soru ile olmayacaktır. Aslında bahsedilen yönlendirme bir eğitim felsefesidir aynı zamanda. Ülkelerin kültürü, ekonomik durumu ve sosyal yapısına göre şekillendirilebilecek bir yönlendirme felsefesi. Zira Selçuklu ve Osmanlı Devleti'nde uygulanan sistem böyle bir sistemdir. Bugün bu sistemi uygulayan devletlere de rastlamak mümkündür.

Örneğin Avusturya'da yönlendirme ortaokuldan itibaren başlamaktadır. Ülkede 10-4 yaş grubunu

kapsayan ortaokullarda beş farklı okul tipi bulunmaktadır. Ekoloji teması ağırlıklı okul, Müziksel-Yaratıcılık teması ağırlıklı okul, Tabiat bilgisi ve teknik teması ağırlıklı okul, Yabancı dil ağırlıklı okul ve Bilişim teknolojileri ağırlıklı okul. Mesleki eğitim ise bir kurumla meslek anlaşması yapılarak zorunlu eğitim kapsamında olmaktadır. Mesleğin türüne göre 2-4 yıl sürer. Çıracılık ve ustalık gibi aşamaları bulunmaktadır. Okul hayatlarının % 80'i işletmede, % 20'si ise okulda geçmektedir. Ardından mesleki olgunluk sınavına tabi tutulurlar ve başarılı olduklarında meslek sahibi olarak cemiyete karışırlar. Bugün Avusturya'da uygulanan ve nitelik ve meslek kazandırma açısından çok önemli bir sistem olan bu yapı Osmanlı Devleti'ndeki Lonca sistemine benzemektedir. Antiparantez olarak belirtilmesi gerekir ki yazıyı kaleme alırken Avusturya eğitim sisteminin örnek verilmesi ve bu sistemin aslında Osmanlı'daki sistemin benzeri olması kalbimizi acıtmaktadır. Ancak bir o kadar da bizleri kendimize getirmeli ve harekete geçirmelidir.

Bazı ilkel toplumlarda çocuk hasıra yatırılır, etrafına mesleklere ait çeşitli oyuncak ve eşyalar konur. Çocuk bu eşyaların hangisine yönelir ve hangisini eline alırsa çocuğun ileride o alana yöneleceği düşünülür ve ailesi tarafından o alan doğrultusunda yetiştirilirdi (Naville, 1945). Bizim toplumumuzdan başka bir örnekte ise çocuk doğduktan sonra ailesi tarafından ne olması istenirse, çocuğun göbek bağı o meslekle ilgili alanın bahçesine gömülmektedir. Yine Türklerde doğan çocuğa isim koyma bile 11-13 yaşlarındaki kişilik özelliklerine göre konulmaktaydı. Günümüzde ilkel olarak tabir edilen bu ve buna benzer uygulamaların çocuğun yönlendirilmesinde kullanılmayacağı söylenebilir. Ancak yönlendirmenin daha küçük yaşlardan başlaması gerektiği de bir gerçektir. Çünkü bilimsel araştırmalarda 11-13 yaş, bilişsel süreç, soyut işlem gelişimi ve mantıksal muhakeme yaşı olarak tanımlanmaktadır.

Öncelikle yönlendirme yaparken çocuğun/gencin iyi bir şekilde tanınması gerekmektedir. Hem genci tanımak hem de gencin kendisini tanımaya yardımcı olmaktır yönlendirme. Çünkü kendisini tanımayan bir genç, ben doktor olmak istiyorum diyerek kendini nitelik alanında düşünür ve bu yola girerse ve bu özelliklere sahip değilse hem zamanı hem geleceği kayıp olacaktır. Bu genç sahip olduğu yetenek ve becerilerin farkına varmış olsaydı eğer,

doktor olmak yerine belki bir sanatkâr, zanaatkâr veya kendine uygun başka bir meslek sahibi olacaktır. Çocuklar kendi ilgi ve yeteneklerini keşfetmekte zorlanırlar. Bu yüzden genci tanıma ve kendini kendine tanıtmaya görevi şüphesiz öncelikle ailesine ve ilköğretim öğretmenlerine düşmektedir. İşte burada somut olarak sistemsel bazı çalışmalar harekete geçirilmelidir. Hem anne-baba eğitimleri hem de öğretmenlerin kişilik ve meslek tanıma ile ilgili iyi eğitilmeleri sağlanmalıdır. Çünkü bir ilköğretim öğretmeni, rahatlıkla öğrencisinin hangi yeteneklere sahip olduğunu, nereye gitmesi gerektiğini ve nasıl yönlendirilmesi gerektiğini bilir, bilmelidir. Dolayısıyla öğrencinin nitelik ve meslek olarak yönlendirilmeye ilköğretimden itibaren başladığını söylemek mümkündür. Yönlendirme iş ve işlemlerinin basit bir şekilde de olsa ilköğretimden itibaren başlamasının sağlanması ve bunun yasal olarak da hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Zekâ ve yetenek üzerine araştırmaları olan bilim insanı Robert Sternberg, "Akademik zekâlar kolay bulunur, ancak yaratıcılık çok nadir ve eşsizdir." der. Çünkü yaratıcılık yetenekle orantılıdır. İnsan yeteneği olan konuda muhteşem eserler verir. Bu insan sanayici, fırıncı, ayakkabıcı, keresteci olabilir. Ancak Yeteneği o yönde ise ve işini hakkıyla severek yapıyorsa ortaya muhteşem eserler çıkarabilmektedir. Ehil kişilerce yapılan yönlendirmeler, sonunda muhteşem sanatkârlar ortaya çıkarırlar.

Tüm yapılan örneklemeler, ortaya konulan istatistiki bilgiler ışığında Türkiye'de orta öğretime yönlendirmenin olması gerektiği şekilde yapılamadığı görülmektedir. Yapılan yanlış okul seçimi ve yanlış yönlendirmeler sonucunda genel orta öğretim kurumları ile mesleki ve teknik orta öğretim kurumları işlevlerini yerine getirememektedir. Ortaokuldan mezun olan hemen her öğrencinin direkt olarak genel liseleri düşünmesi en büyük sorunlardan bir tanesidir. Öğrencinin ilgi ve yeteneklerine göre yönlendirilmemesi sonucunda genel liseyi tercih eden fakat bu tür lisede okumak için uygun özelliklere sahip olmayan öğrenci hem kendi geleceğini kaybetmektedir hem de gittiği genel lise ondan faydalanabilmektedir. Böylece gittiği okula uyum sağlayamaya bu öğrenci örgün eğitimden ayrılarak önce açık liseye kayıt yaptırmakta, ardında da tamamen eğitimden kopmaktadır.

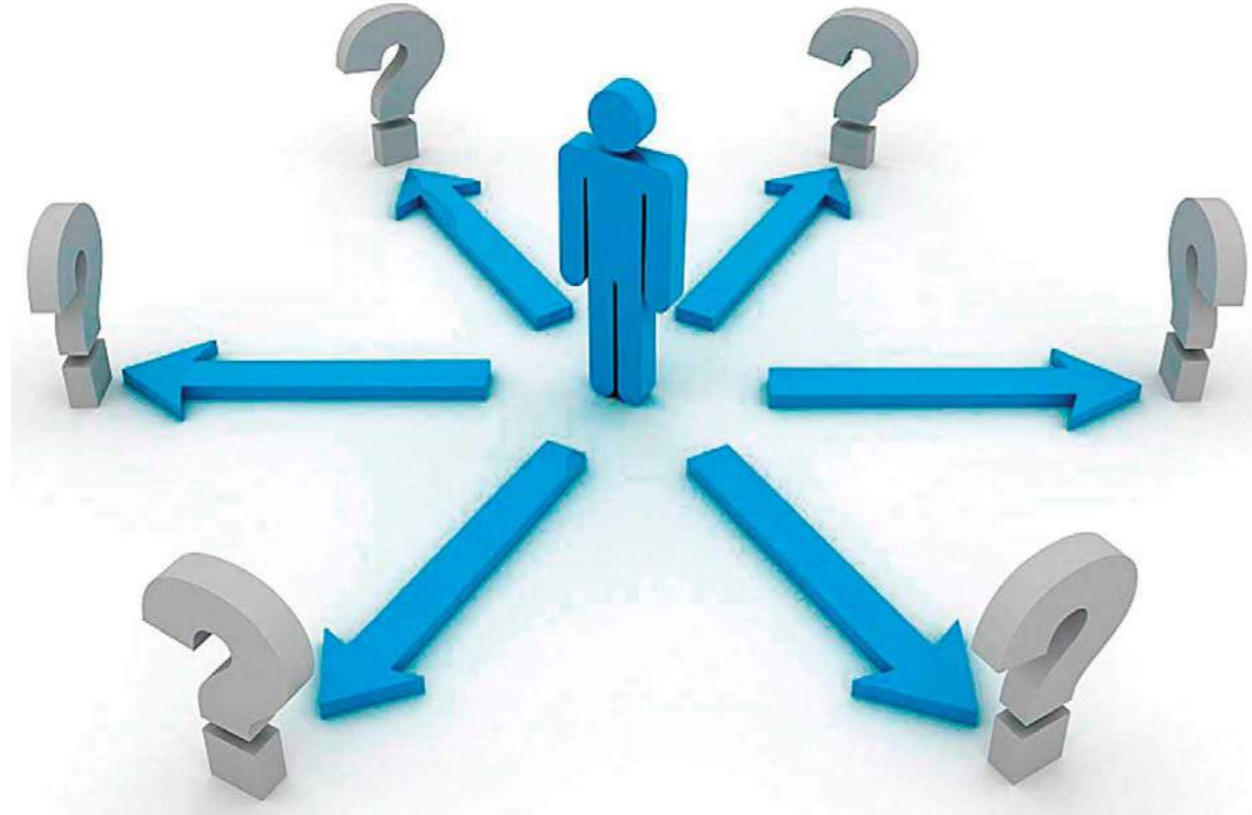

Mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarının sorunları da öğrencilerin buradan kopmasına sebep olabilmektedir. Örnek verdiğimiz Avusturya'da öğrenim hayatlarının % 80'i işletmede geçirirlerken, Türkiye'deki mesleki ve teknik okullarda öğrenim hayatları geçmektedir. Örneğin daha 9. Sınıfta liseye yeni başlayan bir öğrenci, tüm liselerde aynı eğitim müfredatına tabi tutulmaktadır. Yani Fen Lisesi'ne giden öğrenci ile Endüstri Meslek Lisesi'ne giden öğrenciden aynı Matematik, Edebiyat, Tarih, Fizik ve Kimyayı anlamalarını beklemekteyiz. Bunun olmayacağı, olamayacağı aşikârdır. Böyle olunca daha 9. sınıfta okulundan soğuyarak tüm yeteneğine rağmen okuldan ayrılarak açık liseye giden, ardından da tüm öğrenim hayatını sonlandıran birçok gencimiz heba olmaktadır. Belki her biri birer sanatçı olarak ellere ve zekâyâ sahip olmalarına rağmen yanlış seçim, yanlış öğretim programları, yanlış yönlendirme gibi çeşitli nedenlerle kim bilir ne kadar sanatkar harcadık Türkiye'de ve harcamaya devam etmekteyiz.

2023 Eğitim vizyonu çerçevesinde yeni bir dönemece giren Türk Eğitim Sisteminin en önemli sorunlarından bir tanesi nitelik ve meslek kazandırma imkânlarının sunulamamasıdır. Gerçek manada yapılamayan bu yönlendirmeler ve sunulamayan bu imkânlar birçok gencimizin yanlış okula gitmesine, yanlış mesleği seçmesine, okul hayatının sona ermesine, yanlış okul seçiminden dolayı yanlış yol ve yanlış hayat seçimine, yanlış üniversite, yanlış bölüm seçimine sebep olmaktadır. Tüm bunlar ise işsizliğe, kalitesiz bir yaşam ve üretime, mutsuz bir yaşama ve bunlardan dolayı da özden uzaklaşmaya sebep olmaktadır. Çok geç olmadan, her şey bitmeden bu sorun masaya yatırılmalı, nitelik ve meslek edindirme yolları kesin çizgilerle birbirinden ayrılmalı, tarihimizden ve günümüz gelişmiş eğitim sistemlerinden ilham alınarak aslımıza, kültürümüze uygun eğitim sistemi içerisinde bu sorunun çözüm yolları belirlenip hayata geçirilmelidir.

ORTAÖĞRETİMDE REHBERLİK VE YÖNLENDİRME

▲ KEREM ÜNLÜ

Eğitimin en temel amacı, kişileri yaşadığı toplumun ve toplumun bağlı bulunduğu çağdaş dünyanın uyumlu bir üyesi haline getirerek onları çağın gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatmaktır. İlgili ve yetenekleri yönünde yurt kalkınmasına ve ihtiyaçlarına cevap verecek aynı zamanda kendi geçim ve mutluluğunu sağlayacak bir mesleğin becerilerine sahip olmasını sağlamaktır.

Meslek, sürekli olarak yapılması öngörülen, öğrenilmesi için belli bir eğitim ve/veya iş tecrübesi gerektiren, insanın hayatını kazanmak için yaptığı, ona manevi doyum da sağlayan ve genel geçer ahlak kuralları ile çelişmeyen bir faaliyettir.

Mutluluk ise, insanın hayatı boyunca en çok kullandığı, duymaktan zevk aldığı, bu konuda

toplumda farkındalığın sürekli arttığı bir kavramdır. İnsanların hayatta ulaşmak istedikleri temel hedef mutluluktur.

Hedefe giden yolda iş ve eş seçimi olmak üzere iki önemli karar veririz ve bu kararlar bizi hayatımızın sonuna kadar etkiler. Örneğin üniversite eğitiminin tamamlayıp bir meslek sahibi olduğumuzda minimum 16 yıllık bir eğitim sürecinden geçmişizdir. 6 yaşından 22 yaşına kadar eğitimle geçen bir sürecin sonunda artık mesleğimizi icra etme dönemine başlarız. Ta ki 65 yaşına kadar günümüzün 8 saatini o meslekte çalışarak geçiririz. Öğretmenlik yapıyorsanız eşinizin de öğretmen olması, doktor iseniz eşinizin de doktor olması muhtemeldir. Meslek tercihimiz ikinci önemi karar

olan eş seçimini de doğrudan etkilemektedir.

Peki insan ne için bir meslek sahibi olur? Akla gelen ilk cevaplar; İnsanlar hayatlarını devam ettirebilmek, ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve para kazanabilmek için meslek sahibi olurlar. İş

hayatındaki amacı belirlemek için yapılmış bir anket sonuçları sizlerle paylaşmak istiyorum.

Ankete 16157 kişi katılmış ve 6459 kişi iş hayatındaki amacın para kazanmak olduğunu, 4434 kişi sevdiği işi yapmak olduğunu ifade etmiştir. Ankette de görüldüğü üzere iş hayatının amacının çoğunluk tarafından para kazanmak olarak ifade edilmiştir.

Meslek bireyi sosyal düzeyde bireyi direk topluma bağlayan temel etkidir. Bireyin toplumla iletişimi ve bütünleşmesi mesleği aracılığıyla gerçekleşir. Kişi meslek üzerinden yaşam tarzı kurar, sosyal ilişkiler geliştirir. Meslek kişinin algısını, tutumlarını, alışkanlıklarını, yaşam anlayışını, değerlerin şekillenmesinde önemli rol oynar.

Hayatımızda bu kadar önemli bir yeri olan meslek seçiminin sadece lise son sınıfta verilen bir karar olmadığı, mesleki gelişim süreci içinde biçimlenerek ortaya çıktığı anlayışı kabul edilmektedir. Meslek gelişim süreci, çocuklukta bir meslek fikrinin oluşmaya başlamasından itibaren, yetişkinlikte bir meslek sahibi oluncaya kadar geçen gelişim evrelerini kapsar. Bu anlayışla günümüzde mesleki rehberlik yalnızca ortaöğretim döneminde yapılan meslek seçimine yardım hizmetleri olarak değil, mesleki gelişim sürecinin çeşitli dönemlerinde bireylerin meslek seçimine hazır hale gelmesi için sunulan yardımlar olarak ele alınmaktadır.

Mesleki Gelişim Süreci okul öncesi dönemde başlar ve 5 aşamadan oluşur:

1. Uyanış ve farkında olma (5-12 yaş)
2. Meslekleri keşfetme ve araştırma (12-15 yaş)
3. Karar verme (15-18 yaş)

4. Hazırlık (18-23 yaş)

5. İşe yerleşme (23 + yaş)

5-12 yaş döneminde çocuk çevresinde bulunan yetişkinlerin bir meslek sahibi olduğu ve kendisinin de bir meslek edinmesi gerektiği konusunda farkındalık geliştirir. Meslek seçiminde ilgileri ön plandadır. Özdeşime dayalı mesleki seçimler yapar.

12-15 yaş döneminde çocuk meslekleri ve özelliklerini inceler.

15-18 yaş döneminde birey, kendi özellikleri ile meslekleri gerçekçi şekilde analiz ederek kendisine uygun bir mesleği tercih eder. **Bu dönemde öğrencinin özdeşime dayalı meslek seçmesi beklenmez. Kendi yetenek ilgi ve kişilik özellikleriyle örtüşen bir meslek seçimi yapılmalıdır.**

18-23 yaş döneminde birey, tercih ettiği meslekle ilgili eğitim sürecine girer.

23 + yaş döneminde birey eğitimini aldığı mesleği icra etmeye başlar.

Bu süreçlerde sağlıklı bir gelişim gösteren, bulunduğu dönemdeki mesleki gelişim görevlerini yerine getiren bireyler doğru kararlar verebilmektedir. Buraya kadar olan bölümde meslek seçiminin öneminden ve sağlıklı meslek seçim sürecinden bahsettik. Şimdi 2018 YKS istatistiklerini bir göz gezdirelim.

2018 YKS ye başvuran aday sayısı : 2.381.412

	Lise	Meslek Lisesi	Toplam
Tercih Yapma Hakkı Olanlar	1.069.953	679.191	1.749.144
Tercih Yapanlar	715.058	491.753	1.206.811

Tablo 1. Tercih Yapma Hakkına Sahip Olan ve Tercih Yapan Aday Sayıları

Tablo 1'de görüldüğü üzere toplam başvuran 2.381.412 adaydan 632.268 aday yeterli puanı alamadığı için tercih yapma hakkını kazanamamış. Yine 542.333 kişi tercih yapma hakkı kazandığı halde istediği bölüme puanını yetmediği için umutlarını bir sonraki yıla bıraktı. Kısacası sınava başvuran 2 milyon 381 bin adayın yarısı tercih yapamadı/yapmadı.

Tablo 2. Öğrenim Durumuna Göre Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları

	YKS ye Başvuran Aday Sayısı	Yerleşen			
		Lisans	Ön Lisans	A.Ö.F.	TOPLAM
Son Sınıf Düzeyinde	954.353	180.069	112.061	17.453	309.583
Önceki Yıllarda Yerleşmemiş	791.929	155.627	135.923	60.924	352.474
Daha Önce Yerleşmiş	397.614	29.857	40.681	35.861	106.399
Bir Yükseköğretim Programını Bitirmiş	191.644	26.168	21.895	21.585	69.648
Yükseköğretimden Kaydı Silinmiş	45.872	3.224	5.477	10.435	19.136
Toplam	2.381.412	394.945	316.037	146.258	857.240

Tablo 2'de görüldüğü üzere 2.381.412 adaydan 954.353 aday bu sene mezun olup ilk defa üniversite sınavlarına giren adaylar. Yaklaşık 600 civarında aday daha önce herhangi bir bölüme yerleşmiş, yarım bırakmış veya tamamlamış bireylerdir.

Tablo 3. Okul Türlerine Göre Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları

Okul Türü	YKS ye Başvuran Aday Sayısı	Yerleşen			
		Lisans	Ön Lisans	A.Ö.F.	TOPLAM
Lise	423.271	37.984	48.147	54.731	140.862
Lise (Yabancı Dil Ağırıklı)	8.595	1.580	952	977	3.509
Özel Lise	158.135	49.701	18.268	2.207	70.176
Anadolu Lisesi	539.092	159.634	62.245	9.512	231.391
Yabancı Dilde Eğitim Veren Özel Lise	75.912	30.370	6.395	1.208	37.973
Fen Lisesi	32.539	16.780	311	94	17.185
Özel Fen Lisesi	8.496	4.877	131	54	5.062
Askeri Lise	759	239	49	26	314
Akşam Lisesi	58	2	2	7	11
Özel Akşam Lisesi	5.757	141	571	473	1.185
Sosyal Bilimler Lisesi	3.150	2.031	59	21	2.111
Spor Lisesi	4.540	58	359	87	504
Polis Koleji	294	107	19	3	129
Güzel Sanatlar Liseleri	5.996	195	514	154	863
Öğretmen Liseleri	26.770	11.658	1.807	695	14.160
İmam Hatip Liseleri	234.657	37.087	30.495	21.453	89.035
Ticaret Meslek Liseleri	88.558	5.223	15.129	8.581	28.933
Teknik Liseler	65.406	5.724	13.662	5.764	25.150
Endüstri Meslek Liseleri	144.818	4.053	18.248	11.894	34.195
Kız Meslek Liseleri	99.085	6.756	17.062	9.708	33.526
Sağlık Meslek Liseleri	89.263	9.684	19.800	8.659	38.143
Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri	10.129	693	2.105	1.069	3.867
Sekreterlik Meslek Liseleri	27	3	2	8	13
Astsubay Hazırlama Okulları	454	58	44	54	156
Diğer Meslek Liseleri	355.459	10.287	59.660	8.793	78.740
Diğer	192	20	1	26	47
Genel Toplam	2.381.412	394.945	316.037	146.258	857.240

Yukarıdaki verdiğimiz tablolardan çok farklı değerlendirmeler yapılabilir. Biz konumuzda alakalı değerlendirme yaparken daha farklı değerlendirmeler yapabilmemiz için verileri ayrıntılı olarak paylaştık. **Yukarıdaki tabloda Lise, Anadolu Lisesi, Fen Lisesi vb. yükseköğretim kurumlarına öğrenci hazırlamak olan, herhangi bir mesleki eğitim verilmeyen okullarımızdan mezun olan 1 Milyon 281 Bin adaydan 314 bin aday lisans yerleşmiş. Her dört öğrenciden sadece 1'i lisans programına yerleşebilmiş.**

Yukarıdaki sonuçlar ortaöğretimde mesleki rehberliğin ve yönlendirmenin önemini ortaya koymaktadır. Meslek seçiminde sağlıklı karar verilebilmesi için önce bireyin kendisini tanıması gerekiyor. Yunus Emre diyor ya "ilim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir, sen kendini bilmez isen ya nice okumaktır." İnsanın kendini tanıması görüldüğü gibi kolay değildir. Kendimiz tanımak için aşağıdaki soruları kendimize sormamız gerekiyor.

➤ Yeteneklerinin farkına varmak için; Ben neler yapabilirim?

➤ İlgi alanlarının farkına varmak için; Ben neleri yapmaktan hoşlanırım?

➤ İş ve yaşam değerlerinin farkına varmak için; Ben ne istiyorum?

➤ Kişilik özelliklerinin farkına varmak için; Karakterim nasıl?

Bu soruların cevaplarını bulmuş isek artık bir sonraki basamağa geçebiliriz. İkinci basamakta meslekleri, mesleğin gerekleri, ne tür ilgi, yetenek ve değerlere sahip olan insanların ne tür mesleklerde mutlu olduğunu araştırmamız gerekir. Birey çeşitli kaynaklardan, o bölümde okuyan öğrencilerden ve o mesleği icra eden kişilerden, meslekler hakkında bilgi toplanabilir. Hatta fırsat bulup meslekleri deneyimleyebilir. Örneğin son dönemde buna önem veren bazı eğitim kurumları cerrah olmayı düşünen öğrencisini doktorlarla birlikte ameliyat ortamına sokarak mesleği deneyimleme imkânı sunmaktadır. Bütün öğrencimiz bu fırsatlara sahip olamıyor maalesef. Fakat bir farkındalık oluşursa velilerimizin bu konuda bir şeyler yapabileceği muhakkak.

Meslek seçimi bireyin kendisine ait olan bir karardır. Biz öğretmenlere ve anne babalara düşen

görev onların mesleki gelişim görevlerini sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmeleri için onlara destek olmamızdır. Bununla birlikte okulda öğretmenleri olarak bizler onları tıp, mühendislik, hukuk vb. toplumsal saygınlığı yüksek olan mesleklerde görmek isteriz. Bazen bu isteğimiz bilinçli veya bilinçsiz öğrenci üzerinde bir baskı oluşturabilmektedir. Bazen öğrenci çevrenin beklentileri ile kendi beklentileri arasında kararsız kalabilmektedir. Bize sorarsanız, mesleki gelişim görevlerini sağlıklı bir şekilde tamamlayan öğrencilerimiz bırakalım da hangi meslekte mutlu olacaklarsa oraya doğru yelken açsınlar. Bazen anlatılmak istenen bir çok konuyu kısa bir hikâyeye özetleyiverir. Bizde bir hikâyeye ile yazımızı tamamlayalım.

Bir gün ormandaki hayvanlar bir araya gelerek okul açmaya karar verirler. Bir tavşan, bir kuş, bir sincap, bir balık ve yılan balığı yönetim kurulunu oluşturdu. Tavşan, müfredatta 'koşmanın' bulunmasını istedi. Kuş, 'uçmanın', balık, 'yüzmenin' ve sincap da 'ağaca tırmanmanın' mutlaka zorunlu dersler arasında olması gerektiğini söyledi. Bütün bunları bir araya getirip, bir müfredat programı yaptılar. Ve bütün hayvanların bu dersleri görmesini istediler.

Tavşan, koşu dersinde A alıyor olmasına rağmen, ağaç tırmanmak onun için çok ciddi bir sorundu. Sürekli kafa üstü düşüyordu. Bir süre sonra beyni hasar gördü ve artık eskisi gibi koşamadı. Artık koşuda A almak yerine, C alıyordu. Ve tabii, ağaç tırmanmada ise her zaman zayıf alıyordu. Kuş, uçmada çok başarılıydı, ama sıra toprak kazmaya geldiğinde, o kadar başarılı değildi. Sürekli gagasını ve kanatlarını kırıyordu. Bir süre sonra, toprak kazma notu hala F olmasına rağmen, uçuş notu C'ye düşmüştü. O da ağaca tırmanmakta çok zorlanıyordu. Sonuçta, sınıf birincisi olan hayvan her şeyi yarım yapabilen, yılan balığı oldu.

Ancak eğitimciler çok mutluymuş çünkü herkes bütün dersleri görüyordu. Ve bunada "geniş tabanlı eğitim sistemi" dediler.

Hikâyemizde de ifade etmeye çalıştığımız üzere **biz aslında herkesi başka biri yapmaya çalışıyoruz. O yüzden de insanların kendi olma potansiyellerini yok ediyoruz.** Milli Eğitim Bakanımız Sayın Prof. Dr. Ziya SELÇUK hocanın eğitimle ilgili "**Bir şey yapmak lazım'ın ötesinde kıyameti koparmamız lazım**" sözünü canı gönülden destekliyoruz.

TÜRKİYE'DE EĞİTİMİN MESLEKİ YÖNÜ

▲ BAYRAM YILMAZ | BEKİR DİLEKÇİ

İnsanoğlunun yeryüzündeki serencamının başlamasından itibaren diğer canlılardan farklı olarak doğada kalıcı etkiler bırakmaya başlamıştır. Barınmak için ev inşa etmiş, yaşam alanının sınırlarını mülkiyet iddiası ile sahiplenmiş, beslenme ve güvenlik ihtiyacının sonucu olarak klan oluşturmuştur. Kişisel ve aile olarak etkinliğini ve saygınlığını korumak için hem kendi toplumu içinde hem de diğer toplumlarla rekabete girmiştir.

Kur'an'da Habil ve Kabil Kıssası olarak aktarılan atamız Adem'in çocuklarının rekabeti; ilk insandan itibaren "sahip olma, üstelik ve bunu dayatma..." duygusunun insanoğlunun fitratının vazgeçilmezi olduğunu çarpıcı bir örnek olarak ifade eder.

Rekabet duygusu insanı huzursuz etse de bugüne kadarki tüm sosyal ve teknolojik imkânların gelişmesinin temel motivasyonu olmuştur. Daha sağlıklı örgütlenmeler kuran, insanları ortak amaçlar etrafında toplayabilen, toplumsal birikimi yönetimde ve teknik faaliyetlerde doğru istihdam edebilen "toplumsal organizmalar" rekabet içinde oldukları diğerlerine göre daha üstün ve baskın olabilmişlerdir. Gücün cezp edici yanı, güçlü olmayı, güçlü oldukça da daha güçlü olmayı bir sarmal haline getirmiştir.

Gücün cezp edici yanı kadar yozlaşma etkisi de kaçınılmazdır. İbn-i Haldun'un da ifade ettiği üzere bu güçlü olma durumu değişkendir. İbn-i Haldun bu güç tanımlamasını Asabiye (ortak payda ve menfaat duygusu) üzerinden açıklar. Ve güç -ona göre 100-120 sene içerisinde- sürekli değişir.

Devlet ve toplumlarda olduğu gibi her birimizin de insan ilişkilerinde en ileri düzeydeki talebimiz saygınlık isteğidir. İşte (Maslow) ihtiyaçlar ve istekler hiyerarşisi piramidinin en üstünde yer alan saygınlık noktasına gelebilmenin her toplum için benzeştiği noktalar kadar kültürel olarak ayrıştığı kısımlarda bulunmaktadır. **Toplumların sayılan ve sevilen olmak için belirlediği değerler ise değerler hiyerarşisi dediğimiz öncelikleri belirler.** Toplum ortalamasında öne çıkan değerler toplumda yaygın

davranış kalıplarını oluşturur. Parası çok olanın daha çok sevilip sayıldığı toplum vasatında paranın sahibi olmak gücün merkezini oluşturur. Fiziksel olarak güzel olmanın çok önemsendiği bir toplumda kozmetik ürünleri çoksatar ve pahalıdır. Estetik kaygılara servetler harcanır. **Toplumsal alana yönelik değişiklik talebi olanların en çok bu noktaya yönelmeleri toplumda doğru değerler hiyerarşisinin oluşmasını sağlamaları gerekir.**

İnsanların ihtiyaç ve istekler piramidinde yukarılara çıkmaları için öncelikle piramidin en altında bulunan zorunlu/zaruri ihtiyaçlarını giderebiliyor olmaları gerekir. **İşte Türkiye'de ve dünyada meselenin çatallaştığı nokta da tam olarak burası.** Örnek vermek adına sokak diliyle ifade edecek olursak "kendi emekleri ile yiyecek ekmeğini kazanmaktan aciz olanların" durumlarına uygun olmayan talepleri -beklentileri karşılanamayacağı için- mutsuz bir kuşağın ve insanların çoğalmasına neden olmaktadır. Meseleyi uzatmadan direk ifade edecek olursak mesleki vasıflarını kazanmaya ve geliştirmeye fırsat bulamadan sırf üniversiteyi bitirdiğinden dolayı kendini geliri yüksek idari pozisyonlara uygun gören birisinin beklentisi, piyasa koşullarında karşılık bulamayınca ortaya devasa bir "şimdi ne olacak...?" sorunu çıkmaktadır.

Aslında bizde dosya konumuza uygun olarak afili bir başlık atıp, akademisyen titizliği ile "literatür taraması", "tanımlar", "kuramlar", "araştırmanın sınırlıkları", "araştırmanın geçerliliği" gibi ifadelerle meseleyi çerçeveleyip "meselenin bilimsel yönünü/doğrusunu" ifade edebiliriz. Ve inanıyoruz ki söylediğimiz her şeyde en azından bilimsel olarak doğru da olur. Lakin bu doğrular ne kadar ve kimin işine yarar orası muamma kalır.

Toplum olarak uzun zamandır **söylediklerimizin istikametinin doğru olması gerektiği, söylediğimizin gerçekliğinden daha önemli olduğunu unutuyoruz.** Buda bizi sorunlarımız doğru tespit etsek bile çözümünü üretme ve olgunlaştırma konusunda mesafe almamızı zorlaştırıyor.

Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitimde kapsayacak şekilde eğitimin sorunlarını konuyla ilgili olan herkes birbirine yakın bir şekilde ifade edebilir. Hatta ifade etmekle kalmaz çözüm önerilerini de sıralayabilir. Özellikle **"önce insan"** diyen ve öğrencilere Allah'ın, ailelerinin ve toplumun bir emaneti gözüyle bakabilen, yaptığı eğitim vazifesine manevi olarak da bir anlam yükleyen, bu konuda okumalar yapan her bir eğitimcimimiz -çok detaylı olmasa da- çözüm önerilerini de sunabilir.

Eğitimin çözilemeyen sorunları başlığında konuşacaksak -ki aslında derdimiz çözümlere odaklanmak- bunun son 16 yılda oluşan bir sorun olmadığından başlayabiliriz. Ama bu son 16 yılda eğitimin sorunlarında bir azalma, düzelmeye olmuş mudur? Sorusunu da gönül rahatlığı ile "evet" dememiz mümkün görünmemektedir. Eğitim kamuoyu eğitim-öğretim sorunlarımızın son yıllarda hal yoluna girdiğinden daha çok girift bir hale evrildiğini düşünmektedir. Bu konuda çözüm iradesi ortaya çıkmamış olsa bile iyi niyetli yaklaşımlara bile tutunmakta elinden gelen moral ve desteği sunmaktadır. Son Milli Eğitim Bakanımızın Eğitimci-Akademisyen kimliği bile normal olanın, anormal bir sevinçle karşılanmasına sebep olmuştur.

Okuyucularımızın sabrına teşekkür edip oluşabilecek **"henüz daha niye konuya gelediniz...?"** sorusuna, burada biz bize olmamızın verdiği samimiyetle **"Arkadaşlar öncelikle çözüm iradesine eyvallah, lakin öncelikle çözüm kültürünü ve dilini oluşturmamız gerekmektedir..."**

diye cevaplandırabilirim.

Yıllardır kendi toplumumuzun sorunlarını ikame politikalarla çözmek gibi bir yanılgı içerirsindeyiz. Her toplum kendi içinden çıkan sorunları kendi kültürel kodlarıyla çözüm üretebilir. Ancak toplumsal dokuyla uyumlu çözümler, gerçek çözüm olur ve kalıcılaşır. Yoksa her iki sene bir "devrim gibi çözüm"leri konuşmaya devam ederiz. İşte eğitim faaliyetinin taşıyamayacağı sürekli yap-boz durumunu çözmek için insanlığın ve kendi tarihimizin birikimine yaslanmalı, tarihsel tecrübeyi güncelleme becerisiyle sonuca gitmeliyiz.

Bizler maalesef uzun yıllardır başkalarının gözümüze taktıkları gözlükleri sorgulamadan kullanmada, oradan da sorun olarak gördüklerimizi ithal kafalar ve düşünme mantığıyla tanımlamaya çalışıyoruz. Önce psikolog, psikiyatrist yetiştiriyor sonra istihdama katkı olsun diye hastalıklar üretiyoruz. Özellikle **bize ait olmayan kültürel kodlarla sosyal politikalar adı altında yaptığımız düzenlemeler, ailelerimizi ve dayanışma kültürümüzü çözüyor. Çözüm olarak sarıdığımız reçetelerin ana ve yan etkileri sorun oluyor.**

Toplumsal alana yönelik uygulanacak yanlış politikaların maliyetinin en yüksek olacağı alan da şüphesiz Eğitim-Öğretim alanı olacaktır. Doğru çözümler için öncelikle kendi tarihsel ve toplumsal yapımıza uygun, sürdürülebilir, bütüncül (öğrenci, aile, öğretmen ve toplumu gözetken) politikalar geliştirilmelidir. Eğitimle ilgili düzenlemeler seçim takvimlerine endeksli olarak "öğrencilerimiz ve aileleri ne talep ediyorlar? Kısa vadeli beklentileri nasıl karşılanır? Beklentilerin ve yığılmaların oluşturduğu baskıları kısa sürede nasıl

yumuşatabiliriz?" gibi eksik sorularla bırakın çözümü sorunu bile doğru ifade edemeyiz.

Sorunumuz ne? Sorusunun yanlış olduğunu düşünüyor, doğru başlığın mesele(miz) ne? Olması gerektiğini ifade etmek istiyorum. **Baştan başlayalım;**

Bir medeniyet, kültür sanat eseri üreteceksek öncelikli toplum olarak "her gün acıkan karnımızı düzenli olarak doyurabilmenin istikrarlı bir yolunu bulmamız gerekir. (Arkadaşlar ifadeleri yumuşatabilirim ama sorunumuz gerçekten çan yakıcı ve bakanın tavsiyesine uyararak çılglık atıyorum... Kıyameti kopartmak haddim değil. Bugün sadece et değil, ekmeçlik buğdayımız bile ithal ve bu gerçekten beka meselesi...)

Bir eğitim sisteminde insanımızın özel yetenekleri, özel ihtiyaçları, herkesten farklı beklentileri olabilir. Ve siz politika yapımcıları olarak bunlara duyarsız kalamazsınız. Bunlara yönelik özel düzenlemelerin fayda değeri de reklam değeri de yüksek olabilir. Tüm bu özellikli durumlar bir planlama dahilinde olduğu zaman kıymeti artan düzenlemelerdir. Ülkemizde uzun zamandır az sayıda nitelikli öğrencimize yönelik "nitelikli" okul uygulaması yapılmaktadır. Bu öğrencilerimiz sahip oldukları imkanlarla kariyer sahibi olabilmektedirler. Son düzenlemelerle %5-10 arasında olan bu öğrencilerimiz ve okullar tüm eğitim politikalarında ana gündem olmakta kalan %90 öğrencilerimiz ise doğaçlama ve anlık kararlarla kendilerine yol çizmeye çalışmaktadırlar.

Eğitim tanımı gereği insana vasıf, nitelik, beceri kazandırması gereken süreçtir. Nitelikli eğitim;

emek verilen süre ve çabanın maximum düzeyde öğrenci ve toplum için faydaya dönüştüğü bir eğitimidir. İlkokulda öğrencilerimizin konuşma, okuma-yazma, sosyalleşme konularında umulan faydanın gerçekleşme düzeyi bu sürecin nitelik düzeyi hakkında fikir verir. Diğer kademeler için de benzer amaç, araçların kullanımı ve maliyet, üretilen sonuç ve fayda gibi değerlendirme kriterleri ile eğitimin nitelik düzeyindeki verimlilik ölçülmeye çalışılır.

En yalın olarak insanlar çocuklarını eğitim sürecine sonunda kendine yetebilen, başkalarına muhtaçlık düzeyi azalmış, süreçte kazandıklarıyla katma değer (değişim değeri olan) üreten ve bu değeri ihtiyaçlarını (beslenme, barınma, eğlenme) karşılamak için kullanabilen insanlar olabilsin diye verirler. Türkiye örneğinde 17.000.000 (onyedimilyon) civarında 12 yıl zorunlu eğitime tabi insanımız 19 yaşında bu süreci tamamladığında acaba oran olarak ne kadarı ekonomik katma değeri olan (fırından alacağı ekmeğin parasını ödeyebileceği) bir faaliyete başlayacak yeterliktedir. Eğer değilse "hani benim gençliğim nerde? Çaldılar çocukluğumu habersiz..." diye ağıt mı yakalım?

Hazırlık süreci ile beraber ortalama 5 yıllık üniversite eğitimi de alan gençlerimiz (ülkemizde 206 üniversite, 8 milyon civarında öğrencisi bulunmakta olup bu sayı Almanya'da 3 milyondan azdır.) özelinde 24-25-26 yaşına gelmiş (erkekler için artı bir sene askerlik eğitimi) insanımız, bu sürecin sonunda hangi vasıf ve mesleki yeterlikle donatılmışlardır. İş sahibi olma sürecini tamamlayıp artık işe girip bir ekonomik faaliyet içerisinde olabilmekte midirler? Becerebiliyorlarsa et, süt, peynir, ayakkabı, cep telefonu, vs. üretebilmekte veya kazançlarıyla bunları satın alabilmekte midirler? Bunu yapabilenlerin oranı ne kadardır? Dergimizin diğer sayfalarında göreceğiniz üzere Öğretmenlik mesleği özelinde bile atanabilecek öğretmen sayısından (bazı branşlarda 10larca kat) çok fazlası insanımız öğretmen olmak için eğitim almış ama atanamamakta. Kötü bir planlama neticesi hayalleri altında ezilen, başka bir mesleği yapabilme imkanı da olmayan gelecek kaygısı ile sınavlara hazırlanan mutsuz insanlar. Eğer insanımızın meslek olarak eğitimin verilen

alandaki faaliyet de bulunma imkanı olmayacak ise şahsen harcadıkları (para, zaman, yaşma sevinci)nin yanında O'nun eğitimi için harcanan kamu kaynakları nereye gitmekte...?, Biz o kadar zengin bir ülke miyiz? Ama ne mutlu ki Bayburt dahil her ilimizde Üniversite var. Bunların çoğunda da kapasiteleri de artırılmış bir şekilde İlahiyat fakülteleri bulunmaktadır. Deizm tartışmaları ile bu plansızlık arasında ne tür bir "korelasyon" olduğunu da ayrıca sorgulamak lazım. Biraz insani duyarlılıkla İlahiyat Fakültelerinde okuyan çocuklarımızla konuştuğunuzda "biz ne olacağız?" endişesini duyarsınız. O yüzden arkadaşlar mesele eğitimin teknik anlamda sorunların doğru tespitini yapıp çözüm önerilerini sıralamaktan daha ötede. Mesele birazda sonrasında rahat edebilmek için sıkıcı matematik dersine katlanmak istemeyen ergen yaklaşımından uzak kalabilecek siyasal ve toplumsal basireti gösterebilmekte...

Biz yine bir kez daha titreyip kendimize dönelim, bir hadisi şerifle yola devam edelim "Mikdâm İbni Ma'dikerib *radıyallahu anh'den* rivayet edildiğine göre Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: **"Hiçbir kimse, asla kendi kazancından daha hayırlı bir rızık yememiştir. Allah'ın Peygamberi Dâvûd aleyhisselâm da kendi elinin emeğini yedi."** Buhârî, Büyü' 15, Enbiyâ 37

Dersimiz hadis dersi değil belki ama benim naçizane olarak bu hadisten ilk anladığım emeğin kutsallığı ve kimseye muhtaç olmamak için çalışmanın övülmesi, "veren el olmanın alan el olmaktan derece olarak üstünlüğü..." Anadolu irfanı bu meseleyi yaşantısında çok güzel çözebilmiştir. "sanat altın bileziktir.", "Mesleğin kötüsü olmaz, en kötüsü davulculuk onu da öğren duvara as." diyerek küçüklükten itibaren çocuklarını "bir iş gücü sahibi olsun" duygusuyla yetiştirmeye çalışırdı. Devletin zorunlu eğitimi 12 yıla çıkarması ve çocuk üzerinde aileden daha fazla belirleyici etkenlerin çoğalması ailenin bu imkanını da elinden almıştır.

Çocukların yinede "bir iş gücü sahibi olması" gerektiği meselesi eğitim süresinde ertelenen gündem olsa bile önemi ortadan kalkmamıştır. Çünkü Anadolu irfanının ifadesi ile "boş adama şeytan iş bulur."

Kendi kültürümüzün derinliklerinde Meslek eğitiminin Ahlaki eğitimden ayrı düşünülmediğini, ustanın çırağın sadece meslek büyüğü olarak değil, ahlak ve edebinden de sorumlu bir veli olarak görüldüğünü biliriz. Şimdilerde filiyatta pek görmesek de babaların ustalarına "eti senin kemiği benim" teslimiyeti böyle bir güvenin de ifadesidir. Hatta bu ilişki biçiminde bir çok çırak ustasının mirasçısı, damadı olabilmıştır. Ahilik ocağı en geniş manada büyük bir aile olarak işlev görmüştür. Ahi kelimesi de bir derinlik olarak Arapça "Kardeş" Türkçe "eli açık cömert" anlamlarına gelmekte filiyatta iki anlama mündemiç olarak kullanılmıştır.

Anadolu Selçukluları zamanında başlayan meslek kazandırma sürecini formel (düzenli, planlı) olarak kurgulanması, standartlarının belirlenmesi gibi uygulamalar çağının ilerisinde uygulamalardır. Osmanlı Devleti de aldığı mirası geliştirmiş devletin ve toplumun farklı ihtiyaçlarına yönelik olarak farklı isimler adı altında uygulamalar yapmış çözümler üretmiştir. Bu iki büyük devletin uygulamalarında çırağın ahlaki vasıfları teknik becerilerinden ayrı olarak düşünülmemiş, ahlak önceliğini kaybetmemiştir. Bugün bile esnaf ahlakından bahsedebiliyorsak bitiremediğimiz bu mirastandır. Lakin ne kadar dayanır bilemem...

Yeni kurulan genç Türkiye Cumhuriyetinin eğitim alındaki bir çok uygulamaları tarihi tecrübeye yaslanmak yerine "yeni bir başlangıç" ülküsüyle yapılmıştır. Tercih edilen bu yol toplumsal gerilimlere neden olmuş ve savaşlar yorgunu bir toplum kendi köyüne kapanarak potansiyelini ortaya çıkaramamıştır (burası uzun bir fasıl). İsmail Hakkı TONGUC, Hasan Ali YÜCEL'lerin köyü ve köylüyü kalkındırma düşüncesiyle kurulan Köy Enstitüleri köylü çocuklara meslek kazandırma konusundaki özverili ve disiplinli yaklaşımları bu okulların ayırt edici vasıfları arasındadır (burada da siyasi tercihler ve tartışmalar ayrı bir fasıl.).

Meslek eğitimi zorunlu eğitimin 5 yıl olduğu dönemlerde kısmen usta-çırak kısmen de zanaat mektepleri ve sonrasında yerini alan Meslek liseleri üzerinden bugünlere gelmiştir. İdeolojik tartışmalardan kurtaramadığımız eğitim sistemimizde Mesleki Eğitim en büyük darbeyi 28 Şubat dönemi olarak bilinen dönemin uygulamaları ile aldı. O dönemde Elektrik bölümünü bitiren bir öğrencinin Elektrik mühendisliğine bile gitmesini engelleyen "Katsayı Zulmü"nü oluşturduğu mağduriyetler ve psikolojik etkidenden dolayı meslek

eğitimi sürecinin "kariyer düşmanı" bir süreç olarak algılanmasına neden olmuştur. Sonrasında mağduriyeti ortadan kaldıran hukuki düzenlemeler bile artık toplumun Mesleki Eğitime yönelmesini sağlayamamıştır.

2017-2018 Eğitim-Öğretim döneminde sınav baskı ve stresini ortadan kaldırmak için yapılan "devrim gibi düzenleme"yle TEOG yerine gelen LGS sınavında "Herkes kendisi için en uygun okula gidecek" yaklaşımı yerine "Herkes istediği okula gidebilecek" yaklaşımı Mesleki Teknik Eğitimi 28 şubat sürecinden bile kötü hale getirmiştir. Hiçbir mesleki beceri kazandırmayan liseler kapasitelerinin üzerinde öğrenci alırken çok daha fazla yatırımla oluşturulmuş mesleki teknik okullar az sayıda ve görece daha az zeki öğrencilere yönelik Eğitim-Öğretim yapmak durumunda kalmıştır.

Sanayinin uluslararası piyasalarda hakkıyla rekabet edebilmesi için; çok iyi yetişmiş mesleki ve teknik yeterliliğe sahip işgücüne ihtiyaç duyarken, milyonlarca gencimiz mesleksizlik sürecine devletin kötü planlamasının neticesinde sokulmakta, Teknik okullar atıl kalmaktadır.

Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin geliştirilmesi, iyileştirilmesi ve hatta yeniden yapılandırılmasıyla ilgili çok sayıda araştırma yapılmış, raporlar hazırlanmış görüş ve öneriler derlenmiştir. Ancak ne yazık ki bu görüş ve önerilerin hayata geçirilmesinde beklenildiği kadar etkili olunamamıştır. Bunun nedeni ilgili ve yetkililerin ayrıntılar arasında kaybolmaları, stratejik öncelikleri belirleyerek stratejik önceliklere göre hareket etmemeleridir (Müsiad, 2008 mes. t. eğ. rap.)

Sürekli değişen dünyada ekonomik ve teknolojik gelişmeler paralelinde insanların eğitimden beklentileride değişmektedir. Bu değişim özellikle mesleki ve teknik eğitim alanında kendini daha çok hissettirmektedir. Meslek kişinin uzmanlık bilgi ve becerisine dayanan, profesyonel olarak icra elden ve icrasında maddi kazanç umulan bir uğraştır. Mesleki eğitim, iş hayatında geçerliliği olan bir meslek için ferde gerekli bilgi, beceri ve iş alışkanlığı kazandırmalıdır.

Ülkemiz nüfusunun yarısı 30 yaşın altındadır. 15 – 25 yaş arası gençlerin %40'ı herhangi bir örgün öğretim kurumunda eğitim görmemekte ve üretim süreçlerine katılmamaktadır. Bu da ülkemizde

bulunan yaklaşık 5 milyon gencin işsiz olduğunu ortaya koyuyor. Mesleki eğitim sürecinden geçmeden düz liseyi bitiren öğrencilerin herhangi bir işe yerleşememesi de hesaba katılınca ilerleyen zamanlarda ülkemizde büyük bir istihdam sorunu yaşanacağı gün gibi aşikârdır. Toplumun en önemli sorunu olan işsizlik artarken paradoks olarak işverenler de vasıflı eleman bulamamaktan şikâyet etmektedirler.

Türkiye'de eğitim-istihdam arasındaki koordinasyonun sağlanamaması ve mesleki yeterlilik düzeyinin piyasa şartlarına uygun olmaması en büyük sorunlardan biridir. Eğitim-istihdam boyutunda yaşanan sorunların çözülmesi için meslek odalarının, özel sektör temsilcilerinin mesleki eğitimin tüm boyutlarıyla sıkı işbirliği göstermeleri önem arz etmektedir.

Türkiye ekonomisi hızla büyürken kalifiye insan gücüne olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Küreselleşerek küçük bir köye dönüşen dünyamızda başka ülkelerle rekabet etmek için de nitelikli iş gücüne ihtiyaç bulunuyor. Küreselleşen rekabet koşulları mesleki eğitimin önemini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır.

Sanayi devrimi sonrasında yaşanan istihdam sorununu çözen ülkeler ekonomik gelişmişlikte ve refah seviyesinde bir adım öne geçmişlerdir. Bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı değişimin toplumumuzun ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde eğitim süreçlerine entegre edilmesi gerekmektedir. Günümüzde sanayi devriminin dördüncü aşaması olan Endüstri 4.0 yeniliklerine uyum sağlamak mesleki eğitimin en önemli amaçlarından biri olmalıdır.

Mesleki eğitim, ülkemizin ekonomik gelişiminin artmasını ve insanımızın refah seviyesinin yükselmesini sağlayacak en önemli unsurlardan biridir. Mesleki eğitimde üretkenliğin ve kalitenin artırılması, yaşanan değişim süreçlerine adaptasyon sağlanması büyük önem arz ediyor. Ülke refahının artması üretimin tüketimin önüne geçmesine bağlıysa üretimi artırmanın yegâne yolu da nitelikli insan gücünün artmasıdır. Yüksek katma değerli ürünler ortaya koyabilmek için teknoloji üreten iş gücü yetiştirmek ve mesleki eğitimde verimliliği arttırmak gerekiyor.

Türkiye'de mesleki eğitim çok geç yaşlarda başlamakta, lise son sınıfa gelen öğrenciler üniversite sınavına girerek ilk defa bir meslek dalında tercihte bulunmaktadırlar. Üniversite sınavına giren öğrencilerin %30'u bir üniversite programına yerleşebilmekte geriye kalan düz lise mezunları işsizler ordusuna katılmaktadır. Ülkemizde bulunan iş gücü piyasası düz lise mezunlarını meslek edindirmeye yönelik açılımlardan uzak olduğu için mesleki eğitim veren okulların oranı artırılmalıdır. Gelişmiş ülkelere baktığımızda mesleki eğitimin düz lise eğitimine göre daha büyük oranda olduğu görülmektedir. Bu ülkelerde insan gücü istihdam arasındaki denge sağlanmış, örgün eğitim sürecini tamamlayan bireyler bir meslek alanında uzmanlaşarak mezun olmuşlardır.

Sanayileşmiş ve üretim fazlası veren tüm gelişmiş ülkelerde öğrenciler mesleki eğitime yönlendirilerek kalifiye edilmektedirler. İnsan kaynağı en değerli kaynaktır ve bu kaynağın berhava edilmesine karşı tüm tedbirleri almak, verimli hale getirmek eğitim sistemini yönetenlerin en önemli sorumluluğudur.

Avrupa Birliği ülkeleri 2000'li yılların başından itibaren en büyük bir istihdam aracı olarak mesleki ve teknik eğitim veren okulları görmeye başlarken bu durum genç nüfusu fazla olan Türkiye açısından böyle değildir. Ülkemizin genç nüfusu nitelikli bir şekilde yetiştirilebilirse AB ülkeleri arasında fark yaratacağıdır. Özellikle sanayileşmiş ülkelerde mesleki ve teknik eğitim modelleri incelenerek ülkemizin yapısına uygun yeni ve verimli bir modeller ortaya konulmalıdır.

Ülkemizde meslek liseleri akademik seviyesi düşük öğrencilerin zoraki olarak yönlendirildiği okullar olarak kabul edilmektedir. Mesleki eğitime önem verilmemesi ve bu okulların ikinci sınıf eğitim kurumları olarak görülmesi çok vahim bir hatadır. Meslek liselerinin nitelikli iş gücü yetiştiren kurumlara dönüştürülebilmesi ve bu okullardaki kalitenin artırılması için öncelikle toplumun bu konuda doğru bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Rehberlik servisleri mesleki eğitimin önemi hakkında velileri aydınlatmalı ve öğrencileri yeteneklerine uygun mesleklere yönlendirmelidir.

Mesleğini mühendis, maliyeci, işletmeci, öğretmen yada hangi alanda olursa olsun en üst düzey formasyonla yapmak isteyen gençlerimiz için de en doğru tercihin bir mesleki ortaöğretim kurumundan mezun bir şekilde üniversiteye gitmek olduğu anlatılmalıdır. Piyasada Meslek Liselerinin motor, makine, sıhhi tesisat yada herhangi bir teknik bölümü bitirerek makine mühendisi, olmuş mühendislerin çok daha başarılı olduğunu bizler biliyoruz. Bu faydalı bilginin Eğitim Bürokrasisi başta olmak üzere kamuoyunun da bilmesi sağlanmalıdır.

28 Şubat sürecinde İmam Hatip Okullarıyla aynı kaderi paylaşan Meslek Liseleri yeniden ihya edilmeye muhtaçken ne yazık ki İmam Hatip Liselerine verilen önem ve gösterilen hassasiyet Meslek Liselerine gösterilmemiştir.

Oldukça pahalıya mal olan mesleki eğitim, iş hayatının beklentilerini karşılayacak şekilde kendini güncelleyememiştir. Günümüzde üniversite kontenjanları sağlıklı bir süreçte dengelenemediği için piyasada kalifiye ara eleman ihtiyacı hızla artarken birçok bölümden mezun olan üniversiteliler işsiz güçsüz gezmektedirler. **Birçok istatistik çalışması eğitim sürecinin amaçlarıyla ürünleri arasında tutarsızlıklar olduğunu ortaya koymaktadır.** Yapılan tüm araştırma sonuçları bir an önce mesleki eğitime öncelik verilmesini belirlerken meslek liseleri gereken ilgiden mahrum bir şekilde elindeki sınırlı imkânlarla eğitim vermeye çalışmaktadırlar.

Meslek liselerine giden mevcut öğrencilerin %50'si mezun oldukları bölümle ilgili bir işte çalışmamaktadırlar. Hiçbir yere yerleşemeyen ve akademik seviyesi düşük olduğu için istemeden meslek lisesine

yazılan öğrenciler mezun olduklarında eğitim aldıkları mesleği yap(a)mamaktadırlar. Normal liselerden çok daha fazla para harcanarak verilen eğitimin sonunda mezunların kendi alanlarının dışında işlerde çalışmaları büyük bir ekonomik kayıptır.

Ülkemizde çıraklık müessesinin yok olmaya terk edilmesi eğitim sisteminin 12 yıl zorunlu hale getirilmesinin bir sonucudur. On iki yıl boyunca zorunlu olarak okula gitmek için yola çıkan öğrencilerin küçük yaşta bir mesleğin çırağı olma şansları kalmamıştır. Bu gün piyasada çırak olarak istihdam edilen öğrenciler örgün eğitim sürecinden bir şekilde çıkarılan, dikiş tutturamayan, akademik seviyeleri düşük olan öğrencilerdir. Bir mesleki yeterliliğe sahip olmak için gereken bilgi ve beceriyi elde etme potansiyelinden uzak öğrencilerin çırak olmaları nitelikli kalifiye elemanların ortaya çıkmasını engellemektedir. Çıraklık eğitiminin zorunlu eğitim kapsamına alındığını kamuoyu bilmemektedir. Kamuoyu bilinçlendirilmelidir.

Mesleki ve teknik eğitim, maliyeti yüksek bir eğitim sürecidir. Bir mesleğin öğretilmesi için hazırlanması gereken atölye ve laboratuvar ortamları oldukça pahalı araç, gereç ve teçhizatları gerektirmektedir. Buna karşın MEB bütçesinden mesleki eğitime ayrılan pay yetersizdir. Mesleki ve teknik okullar günümüzde finansman yetersizliği sonucu çok eski

teknolojiye sahip araç ve gereçleri kullanmaktadırlar. Teknolojideki hızlı değişim ve yenilikler atölye ve laboratuvar ortamlarına yansıtılmadığı için öğrenciler güncel mesleki bilgi ve beceriden mahrum olarak bu okullardan mezun olmaktadır.

Sanayileşmiş ülkelerde mesleki eğitim için danışma organları yaygın olarak kullanılmaktadır. Mesleki eğitimin diğer sosyal öğeleri meslek odaları, işveren, veli, sendikal kuruluşlar için içine aktif olarak katılmaktadırlar. Eğitimin finansmanı sadece devlet eliyle karşılanmazken işletmeler de eğitim maliyetlerini finanse etmektedirler.

Avrupa ülkelerinde tek bir mesleki eğitim sistemi bulunmamaktadır. Bütün ülkeler kendi dinamiklerine göre bir eğitim modeli belirlemiş durumdadır. Farklı mesleki eğitim modellerine sahip olmalarına karşın bütün sanayileşmiş ülkelerinin eğitim modellerinde en büyük ağırlığı mesleki eğitim almaktadır. Almanya'da mesleki eğitimin örgün eğitim içindeki oranı %80 iken Türkiye'de bu oran yeni yeni %35'ler düzeyine çıkmıştır. Almanya'da genel eğitim de mesleki eğitim kapsamına giren bir süreçle tamamlanmaktadır. Bu yönüyle Almanya'da okuyan insanların tamamı mutlaka bir mesleki eğitim sürecinden geçmektedir.

Almanya, Fransa, İsveç gibi ülkelerin eğitim bütçelerinin büyük bir oranı mesleki eğitime harcanmaktadır. Bu ülkelerin **mesleki eğitimde elde ettikleri başarının en büyük sebebi ise istihdamla aralarında kurdukları bağın çok güçlü olmasıdır.** Mesleki eğitimdeki başarının bir başka sırrı ise öğrencilerin yeteneklerine uygun alanlara yönlendirilebilmeleridir.

Ülkemizde ne yazık ki öğrenciler yeteneklerine uygun bölümlere yönlendirilemiyorlar. Her şey ortaokul sonrası yapılan teorik bir sınavdan alınan puana dayanmaktadır. Daha ilkökolden itibaren oluşturulacak yetenek tespiti süreciyle öğrencinin kişiliğine, becerisine uygun bir okula yönlendirilmesi önem arz etmektedir. Öğrenciler yeteneklerine uygun mesleklere yönlendirildiği zaman Anadolu Liseleri ve Meslek Liseleri gerçek vazifelerini icra edecekler ülkemizin ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücü sorunu da çözülmüş olacaktır.

Mesleki Eğitimin daha verimli ve daha etkin hale getirilebilmesi için bazı önerilerimizde paylaşmak istiyoruz:

1- Bilgi çağının yeterliliklerine uygun, toplam kaliteyi amaç edinen, ekip çalışmasını benimseyen, öğrenmeyi öğrenen, kişilik ve sosyal yönden gelişmişliği hedefleyen bir mesleki eğitim felsefesi geliştirmeliyiz. Rehberlik ve yönlendirme faaliyeti uzman rehberlik formasyonu almış kişiler tarafından yapılmalı, öğrencilerin ana sınıfından itibaren yetenekleri tespit edilmeli, aile ve çocuk doğru yönlendirilmelidir.

2- Ülkemizde mesleki eğitime yeni bir soluk getirecek, Meslek Liselerini cazip hale getirilecek projeler üretilmelidir. Meslek Liselerinde okuyan öğrencilere yükseköğretimde pozitif ayrımcılık yapılmalı. Kendi alanlarında üniversiteye girmeleri kolaylaştırılmalıdır.

3- Mesleki ve teknik eğitiminde niteliğin artırılması için okul-sanayi işbirliğini temele alan bir modele geçilmelidir. Mevcut sistemde 12. Sınıfta bulunan **okul-sanayi buluşması daha alt sınıflara indirilmeli ve okul-sanayi arasındaki etkileşim daha çok artırılmalıdır.** Çıraklık müessesini oluşturacak adımlar atılmalı. Meslek liselerinin ortaokul kısımları teşekkül edilerek daha erken yaşta öğrenciler mesleki eğitim almaya başlamalıdır.

4- Meslek liselerine maddi imkân sağlayan döner sermaye sistemi piyasa şartlarıyla rekabet edecek şekilde yeniden dizayn edilmelidir.

ALMANYA'DA MESLEK EĞİTİMİ SİSTEMİ

▲ FERHAT SERT

Federal Almanya Eğitim sistemini kademeli bir sistem olarak kurgulamış, Başarı ve not ortalamasına endeksli olarak okul sistemlerini yapılandırmıştır. Zorunlu eğitimin akabinde meslek eğitimi ve yüksek öğrenim şeklinde iki ayrı alanda hizmet programı oluşturmuştur.

A-Federal Almanya Eğitim Sistemine Genel Bakış;

Federal Almanya Eğitim konusunda Federal yetkilerin ön planda olduğu bir yönetim şekline sahiptir. Genel düzenlemeler Merkezi Hükümet tarafından yapılırken özel yetkilendirmeler federal eyalet tarafından yapılmaktadır. Bir örnek üzerinde açıklamak gerekirse; eğitimin ilk 10 yılının zorunlu olması merkezi hükümetin eğitim bakanlığının uhdesindeyken, 10 yılın taksimi ilk ve ortaokul süreleri (Berlin eyaletinde ilkokul 6 yıl, ortaokul 4 yıldır, Münih eyaletinde ilkokul 4 yıl ortaokul 6 yıldır, Ren eyaletinde ilkokul 5 yıl ortaokul 5 yıldır) eyalet eğitim bakanlığının uhdesindedir.

Federal Almanya 5 basamaklı bir eğitim sistemi uygulamaktadır.

1. Temel Eğitim (Elementar) --> anaokul, kres, yuva
2. Birincil Eğitim (primär) --> ilkokul (1-4 - bazı

eyaletlerde 1-6)

3. İkincil 1 Eğitim (sekundarstufe 1) -> ortaokul (5-10 - bazı eyaletlerde 7-10)

4. İkincil 2 Eğitim (sekundarstufe 2) --> lise (11-13 sınıf arası)

5. Üçüncül Eğitim (tertiär) --> genel üniversite, meslek yüksekokulu (fachhochschule)

Ülke genelinde ilk 10 yıl zorunlu eğitim olarak tanımlanmaktadır. Yani 15 yaşına kadar olan çocukların okula devam mecburiyetleri vardır.

Üniversiteye sadece ikincil alanı başarılı bitirenler gidebilir, (Abitur, Sekundarschule 2) Ortaokul mezunları ve lise mezunları meslek eğitimine geçme noktasında serbesttirler, zira zorunlu eğitim süresi bitiminde bu tercihler yapılmaktadır.

B-Meslek Eğitimin

Federal Almanya Meslek eğitimi çiftli (Dual) bir sistem olarak uygulanmaktadır. ilki Okul merkezli meslek eğitimi ikincisi işyeri merkezli meslek eğitimi şeklindedir.

1-Okul merkezli (schulische) meslek eğitimi;

Öğrenci Ortaokuldan sonra meslek okulları dediğimiz (Berufsschule) okullara yönlendirilir, bu okullardan (Üç yıl süreli) mezun olan öğrenciler bir nevi çıraklık eğitimini bitirmiş olurlar, Ustalık eğitimi için ise Meslek Kurumu (IHK) da uzmanlar gözetiminde 1,5 yıl ek eğitim görür ve bitirme sınavları ile Ustalık (Meister) diplomasını almaya hak kazanırlar.

Öğrenci liseden (meslek ağırlıklı bir liseden mezun ise) direk ustalık okuluna

(Ausbildung) yönlendirilir, (2 yıl süreli) Okul bitiminde meslek sahibi olarak işyeri açma hakkına sahip olur, ustalık için ise sadece meslek kurumunda (IHK) bir yeterlilik sınavına girer ve belgesini alır.

Ayrıca her iki okul mezunlarında (Orta ve lise okullarının) **ders notlarının iyi olması durumunda eğitimlerini 6 ay erken bitirme imkanları mevcuttur.**

2-İşyeri merkezli (betriebliche) meslek eğitimi;

Orta veya lise okullarından mezun olan öğrenciler 3 yıl süre ile 6 ay okulda, 6 ay işyerinde teori ve pratik olarak seneyiikiye bölerek eğitimlerini tamamlarlar ve aynı şekilde ustalık için sınavlara girerler.

Mesleklerini veya ustalık pratikleri sırasında her öğrencinin en az 6 ay işletmelerde pratik yapma zorunluluğu vardır. Meslek pratikleri sırasında kendilerine hem okudukları meslek okulundanki sorumlu öğretmenleri hemde işletmedeki sorumlu usta tarafından değerlendirme notları verilerek öğrencinin işe uygun olup olmadığı tesbit edilir.

Okul ve meslek Kurumu IHK (industrie und handelskammer) üzerinden olup düzgün çalışan bir sistem halindedir. Türkiye'de de IHK kurumları bulunmaktadır.

Almanya'da mevcut 328 farklı meslek bulunmakta, 2016 senesinde yeni mesleğe başlayanların sayısı 520.000 kişidir. Erkeklerin en çok seçtiği meslek Oto tamirciliği, kızların Büro sekreterliğidir. En beğenilen meslek alanı ise sanayi ve ticaret alanlarıdır.

Federal Almanya 2008 senesinden beri işletmelerin çırak çalıştırmakontenjanlarını dolduramamaktadır. Gençlerin yüksek okul tercihleri sebebi ile meslek okulları cazibelerini kaybetmektedirler. Devlet bir takım önlemler alarak tekrar meslek okullarını canlandırmaya ve ekonominin ihtiyacı olan kalifiye elemanları iş hayatına katma gayreti içindedir. Bu sebepten dolayı üniversitelerde dört yıllık bölümler üç yıllık uzmanlaşma bölümlerine (Diploma yerine Bacolar) dönüştürüldü, meslek okuluna giden öğrencilere (Ausbildung) pratik yaptıkları işletmelerde devamlı çalışma imkanları sundu,

çıraklar için kontenjan veren işletmelere devlet bütçesinden ek yardımlar (ilk yıl %100, ikinci yıl %90 üçüncü yıl %80 lik masraf yardımı) ile destekledi.

Meslek eğitim yerlerinde (işletmelerde) öğrencilere geçimlik olmamakla birlikte harçlık babından 100 Euro ile 800 Euro arasında yapılan mesleğe ve öğrencinin durumuna göre değişen aylık ödemeler yapılmaktadır.

Yukarıda sayılan tedbirler meyvelerini göstermeye başlamış ve 2016 senesinde 1,32 milyon meslek yapan öğrenci oluşmuştur. Çoğunluğu büyük şirketlerde meslek yapmakta (bu şirketler bünyelerinde 250 ve üstü sayıdaki işçilere sahiptir).

2017 senesinde mesleğe yeni başlayanların sayısı 523.300 kişidir. Bu veri bir yıl önceki sayıdan 3000 kişi daha fazladır. Almanyada kitrend (abitür) lise mezunlarında gözle görülür bir şekilde meslek eğitimine yöneldiklerini göstermektedir.

2017 senesinde 774.278 kişi meslek yapmıştır. Bunun 295.327'si final sınavına (bitirme) katılmıştır, 268.918'si sınavı kazanmıştır.

Federal Almanya ülke genelinde meslek eğitimini önemsiyor ve genç kuşaklara bunu ısrarla anlatıyor, paneller, seminerler ve bilgilendirici meslek eğitim fuarları düzenleyerek ülkenin en ucra köşesine kadar ulaşım mesleksiz kimsenin kalmaması için büyük bir gayret gösteriyor.

Konu hakkında Daha fazla bilgi için aşağıdaki internet adresini ziyaret edebilirsiniz

(<http://www.bpb.de/fsd/bildungsgrafik2/?>)

BİLGİ VE ENTELEKTÜEL SERMAYE

OSMAN YILMAZ

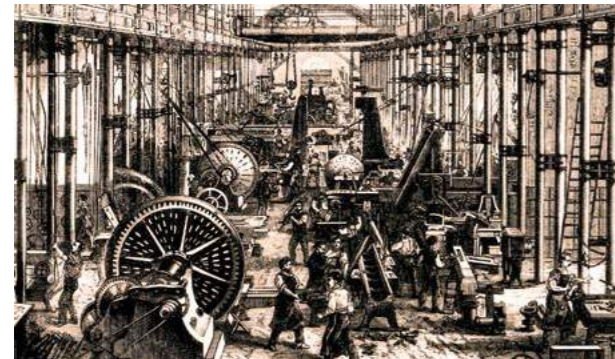
Bilgi Kavramı

İnsanlığın temeli olan bilgi kavramı tartışılmaya M.Ö. beşinci yüzyılda, Sokrates'in, bilginin sınırları sorusu ile başlamıştır. (Güçlü ve Sotirofski, 2006)

Bilgi kavramı, insanlığın evriminin temelini oluşturmuştur. İnsanlık tarihinin; geçmişten günümüze kadar üç önemli aşamadan geçtiği, üç önemli devrim yaşadığı ve dönüşüme uğradığı kabul edilmektedir. Birinci dalga tarım toplumu olarak nitelenir ve milattan önce başlayan bu süreci sanayi devrimine kadar gelir (Toffler, 1981). Bu dönemin üretim faktörleri toprak, sermaye ve emektir.

Emekçilerin verimliliğinin artışı sanayi devrimine yol açmıştır. Sanayi devrimi 1880'den İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar olan süreçte bilgi; işlere ve iş akışlarına uygulanmıştır (Güçlü ve Sotirofski, 2006).

Son aşama ise bilgi çağı olup bu çağda bilgi kendisine uygulanmaktadır. Bu süreçte, teknolojik yenilikler ve iş yapma biçimlerinin gösterdiği değişim ve zorlayıcı rekabet sonucunda çalışan bilgi ve yeteneklerinde hızlı bir değişime yol açmıştır (Drucker, 1993). Bu dönemde işletmelerin yaşamak ve rekabetçi kalabilmek için bilgi emekçilerinin verimliliğini arttırmaları gereklidir (Drucker, 1995).

Bilgi, kurumların en değerli varlıklarından birisi haline gelmiştir. (Yıldız ve Tenekecioğlu, 2004).

Bilgi;

"- Kendi kendini sürekli kümülatif olarak yenileyen sınırsız bir üretim unsurudur.

- Kıt bir kaynak değildir. Bu nedenle azalan verimler değil, artan verimler yasası geçerlidir.

- Bilgi; sermaye ve toprak gibi birbirine tamamlayan üretim faktörleri değil; aksine onların yerine ikame edilebilen bir üretim faktörüdür.

- Bilgi; sermaye ve toprağa göre çok daha akışkandır, yer değiştirebilir, taşınabilir.

- Bilgi paylaşılabilir ve bölünebilir.

- Toprak ve sermaye gibi özel mülkiyet konusu olup diğer insanları dışlamaz." (Erkan ve Erkan, 2004)

Bilgi, çok farklı kategorilere ayrılmakta, yüklendiği değerler yönüyle çeşitli gruplar altında değerlendirilmektedir.

Bu gruplardan ilkinin; bileşenlerini ve bilginin kendisini ifade etmek için kullanılan veri (data), enformasyon (information) ve bilgi (knowledge) kavramları oluşturmaktadır. Bilgi hakkında çalışmış yazarların tamamına göre; bilgi, enformasyon ve veri farklı kavramlardır. Veri işlenmemiş ham bilgiler iken; enformasyon işlenmiş olan verilerdir. Veri nasıl enformasyonu doğurmakta ise enformasyon da bilgiyi doğurur. Bilgi ise; veri ve enformasyonun değerlendirilmesi sonucunda hayatı düzenleyen, yol gösteren anlamlı

verilerdir. (Akgün ve ark., 2010; Davenport ve Prusak, 1998).

Bilgi kavramı şu şekilde formüle edilerek açıklanabilir:

Bilgi = Enformasyon + Σ (tecrübe, değer, hal, ilkeler)

Enformasyon = Veri + Σ (atıflar, ilgi, içerik)
(Bernadette, 2000)

Bilgi entelektüel sermayenin hammaddesidir. Bilgilerin stoklanması yeterli değildir. Bilginin akışı sağlanmalıdır (Çelme ve İşevi, 2002). Değerli bilgiye dönüştürülmelidir. Ham bilgi değerli bilgiye dönüştüğünde entelektüel sermaye açığa çıkacaktır. (Lynn, 2000).

Bilginin çok sayıda ayrımı yapılmıştır. Entelektüel sermaye yazını açısından en önemli ayrım, örtük bilgi ve açık bilgi ayrımıdır.

Örtülü bilgi, deneyimler sonucunda kazanılan birikim (know-how) ve/veya informasyondan oluşur. Bireylerin beyninde gizli haldedir, ifade edilmemiştir.

Açık bilgi ise; belirli bir formattaki paylaşılmış bilgidir. Belge, grafik, resim, yazılım, formül, diyagram, iş akışı, tablo, prosedür ve diğer biçimlerde olabilir. (Kulaklı ve Birgün, 2005; Nonaka

ve ark., 2000). Akpınar'a göre, açık bilgilerin yönetilmesi daha kolaydır. Örtülü bilgilerin de, gün ışığına çıkarılıp açık bilgi haline getirilmesi ve etkin bir şekilde yönetilmesi entelektüel sermayenin artmasına katkıda bulunacaktır (Akpınar, 2003).

Bilginin Yönetimi

Bilgi yönetimine ilişkin kavramlar ve uygulamalara, sanayi sonrası dönemde- özellikle 1990'lardan sonra- gelişmeye başlamıştır. Bilgi yönetim stratejileri; bilgilerin edinimini, paylaşılmasını, depolanmasını, kullanılmasını, değerlendirilmesini ve güncellenmesini içermektedir. **Bilgiyi değerli kılan en önemli özelliklerden birisi, davranış değişikliği üretmedeki belirleyici etkisidir.**

Bilginin birincil kaynağı insandır Bilgi ilk aşamada, insanların deneyim ve becerilerindedir ve insanların beyninde gizlidir. Burada gizli kaldığı müddetçe bir değeri yoktur. Kişi ve kurumlar için gerçekten entelektüel sermayeden bahsetmek için bireylerin bilgisinin dışında, bir organizasyonel bilgiden söz etmek gerekir.

Bilginin üretimi, paylaşımı ve kullanımı konularında araştırma yapan Von Krogh vd. bilgi üretiminin her aşamasında, bilgi üretimini destekleyici koşulların sağlanması gerektiğini ifade eder.

Özellikle örtülü bilgiye vakıf olma, bunun açık bilgiye dönüştürülmesi ve bu bilginin paylaşılmasının sağlanması üzerinde duran Von Krogh vd., bunların yapılabilmesi için, organizasyon içinde, metaforlar aracılığıyla **ortak bir dilin kullanılması** gerektiğini ifade etmektedir (Geyik ve Barca, 2004).

Bilgi yönetimi ile entelektüel sermaye birbirine karıştırılabilir. Hâlbuki bilgi yönetimi entelektüel sermayenin sadece küçük bir kısmıdır. Bilgi yönetimi, bilginin depolanması, aktarımı ve bir yerden bir başka yere taşınmasıyla ilgilidir. Bilgiyi, tıpkı kütüphanedeki bir kitap gibi, bir nesne olarak ele alır. Entelektüel sermaye ise örgütün gelecekteki imkan ve fayda potansiyelleriyle ilgilidir. Stokla değil, akışla ilgilidir (Edvinsson, 2002).

Devenport ve Prusak'a göre bilgi yönetiminin etkinliğini sağlayabilmek için; bilgi yönetimi alt yapı unsurları olan liderlik, teknoloji, kurum kültürü, beşeri sermaye ve organizasyon yapısı önemlidir. Bu unsurlardan en önemlisi ise "teknolojiler" (Davenport ve Prusak, 1998).

Bilişim Teknolojileri

Bilgi sistemi: Yönetici kararları için gerekli bilgiyi toplayan, işleyen, saklayan ve raporlayan sistemdir. Bilişim teknolojileri ise; bilginin toplanıp işlenmesini, bu bilginin saklanması ve iletimini sağlayan teknolojiler bütünüdür. Bilişim teknolojileri, yönetim kararları alınmasında temel veri kaynağıdır.

Bilgi Toplumu / Bilgi Ekonomisi

Toffler'in üçüncü dalga teorisine göre birinci ve ikinci dalga olan tarım ve sanayi toplumları dönemi

geride kalmıştır. İçinde bulunduğumuz dönem bilgi çağı, toplum ise bilgi toplumdur (Toffler, 1981). Toprak ve sermaye temel üretim faktörü olmaktan çıkmış bunların yerine bilgi "temel üretim girdisi" olarak girmiştir. Bilgi toplumu; bilgi üretiminin, bilgi sermayesinin ve nitelikli insan faktörünün önem kazandığı; bilginin geniş kesimlerce paylaşıldığı, bilişim teknolojilerinin yaygın olarak kullanıldığı yapı olarak tanımlanabilir

Bilginin önemi son yıllarda iyice fark edilmeye başlanmış ve bilgiye verilen önem daha da artmıştır. Bilgi; üretimin, ürünün asıl bileşeni haline gelmiştir. Örneğin; yeni üretilen mısırın %80'i bilim mahsulüdür. Bilgi çağına has sektörler olan iletişim, yazılım, biyoteknoloji gibi alanlarda faaliyet gösteren maddi varlıklarının değeri piyasa değerinin %5-10'unundan azdır (Demir, 2005; Stevens, 1996; Steward, 1997).

Bilginin üretim faktörüne dönüşmesi, entelektüel sermayeyi çok değerli hale getirmiş, Bütün sektörlerde en iyi bilgiye sahip olan veya bilgiyi etkin kullanan -entelektüel sermayesi yüksek- şirketler başarıya ulaşmakta, daha zayıf firmalar büyük ve güçlü firmaları geçebilmektedirler. Örnek vermek gerekirse; "Wal-Mart, Microsoft ve Toyota rakipleri olan Sears, IBM ve General Motors'dan daha güçlü değildi. Hatta durum tam tersiydi. Ama onlar kendilerini rekabette öne çıkaran çok daha değerli bir varlığa, entelektüel sermayeye sahiptiler." (Stewart, 2000)

Sanayi devrimi ile kurulmuş olan ekonomik ve sosyal yapı, bilgi ekonomisi ile birlikte çok kapsamlı ve çok yönlü bir iktisadi ve sosyal dönüşüm süreci yaşanmaktadır. Yaşanan bu radikal değişimlerin temelinde, bilgi ve bilginin kullanılmasındaki yetenek farklılıkları yer almaktadır. Bilgi ve

yeteneklerin ürün, üretim süreçleri ve işletme ilişkilerinde kullanılması; rakip firmalara karşı rekabet avantajı elde edilmesinde, firmanın büyümesinde ve yeniliklerin yapılmasında en önemli faktör olmuş; bilgi ve yetenek, işletmelerin temel rekabet gücü haline gelmiştir.

Bu koşullarda; klasik anlayışın ya da diğer bir ifadeyle maddi sermaye yönetiminin, piyasadaki rekabet koşullarında ayakta durmaya yeterli desteği vermeyeceği açıktır. Artık daha fazla bilişsel teçhizatla donatılmış, daha fazla yeniliklere adapte olabilen ve öğrenen kurumlar olma zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Entelektüel sermaye; bu yeni koşullara uyum sağlamanın ve rekabette öne geçmenin koşullarını tanımlayan, kurum yönetiminde mevcut maddi sermaye yaklaşımının ve mevcut yönetim anlayışlarının eksiklerini tamamlamak üzere geliştirilmiş yeni ve ileri bir yönetim yaklaşımıdır.

Entelektüel sermaye; uygulamalı deneyim, operasyonel teknoloji, insani ilişkileri ve diğer mesleki beceriler işletmelerin performans artışında ve rekabet avantajı kazanmalarında büyük öneme sahiptir.

Bilgi toplumuna geçiş, klasik yönetim anlayışının paradigmasını değiştirmiş, entelektüel sermaye, örgütsel yapıların en temel hazinesi durumuna gelmiştir

Günümüzde örgütlenme ve yönetim alanı açısından önemli sonuçlar doğuran hızlı, yoğun ve güçlü bir değişim yaşanmaktadır. Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler, ekonomiyi ve ardından tüm toplum ilişkilerini etkilemekte ve paradigmayı değiştirmektedir (Kart, 2011; Toraman ve ark., 2009).

Paradigma değişimleri, örgütsel değişimlere göre çok daha radikal değişikliklerdir. Örgütsel değişim, alışılmış iş yapma yöntemlerinin iyileştirilmesini içermekte iken; paradigma değişimi ile eski iş yapma yol ve yöntemlerinin topyekün yenileriyle değiştirilmesi söz konusudur. Bu açıdan ilk düzey bilgi değişimi, ikinci düzey ise kurumsal paradigma (değerler dizisi) değişikliği olarak ifade edilmektedir (Öztürk, 2008; Yücel, 2005). Yaşanan paradigmatik dönüşüm sonucunda aynı oyun yeni kurullarla oynanmak zorunda kalmaktadır (Yaman, 2009).

Entelektüel sermaye kavramının oluşumu da birçok paradigma değişimini içermektedir. Konsept olarak entelektüel sermaye; rekabet, teknoloji, artan getiriler, değer, şirket değeri, performans ve yönelimler gibi kavramlar ile ilgilidir. Şirketlerin bu değişime ve yeni koşullara uyum sağlayabilmek için entelektüel sermayelerinden daha fazla faydalanmaya çalışmalıdırlar (Akpınar, 2003).

Globalleşen dünya, uluslararası rekabetin boyutlarını da değiştirmektedir. Teknoloji transferlerinin hızı, iletişim ve bilgi ağının genişlemesi ve akışkan hale gelen üretim faktörleri ile sermaye hareketlerinin kolaylaşması; dünya ekonomisi ve işletmeler üzerinde önemli etkiler yapmakta, globalleşme ile tüm dünyada tüketici tercihleri benzeşmekte, pazarları homojen bir hale gelmektedir (Akyüz ve ark., 2005; Karabıçak, 2002).

Bilginin üretim faktörleri içerisindeki yeri değişmekte; "hammadde, emek, zaman, mekân, sermaye ve öteki girdilere olan ihtiyacı azalttığı için bilgi; her şeyi ikame etmekte, ileri bir ekonominin merkezi kaynağı haline gelmekte ve bu gerçekleştikçe de değeri hızla artmaktadır" (Toffler, 1980). Bilgi; dijital olarak paylaşılabilen, yoğun mallarda marjinal maliyet sıfıra yaklaşmaktadır (Oğuztürk ve Alparslan, 2011).

Bilginin kolay ulaşılabilirliği ve dolayısı ile tüm ürünlerin taklit edilebilirliği işletmelerin daha da hızlı olmasını da gerektirmektedir.

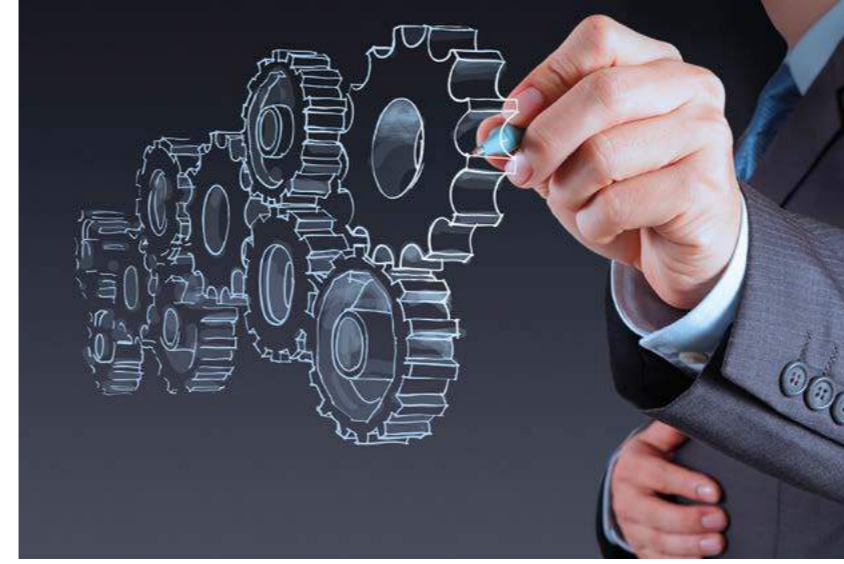
Entelektüel sermaye son dönemlerde işletme yönelimlerinde meydana gelen değişimlerin ortaya çıkardığı bir sonuçtur. İşletmelerde değer oluşturan faktörler değişmiş; entelektüel sermaye değer oluşturan unsurlar olarak ön plana çıkmış ve gelecekteki rekabet için ana belirleyici konumuna yükselmiştir (Öncü ve Taşgıt, 2004). İşletmeler için maddi varlıklar gayri maddi varlıklara nazaran

daha önemli hale gelmektedir. Günümüzde işletmelerin başarısı gayri maddi faktörlerine yani entelektüel sermayesine ve entelektüel sermayesinin etkin yönetilmesine bağlıdır. Bu bağlamda yeni koşullara uygun örgütlenme yollarını bulmalıdır (Çıkrıkçı ve Daştan, 2002; Edvinsson, 2002; Naktiyok ve Karabey, 2004; Öncü ve Taşgıt, 2004; Yelkikalan ve Ener, 2003).

Teknolojik gelişmeler ve globalleşmeye bağlı olarak bilginin önemini artmaktadır. Bilgi, bireyin ve kurumun kültürel yapısı içerisinde anlam kazanmaktadır. Bilgi, öğrenme sürecine bağlı olarak oluşmaktadır (Akpınar, 2003). Bilginin öneminin artmasına paralel olarak örgütsel öğrenme kritik bir zorunluluk haline gelmektedir. Örgütsel öğrenme kavramı yönetim yazınında ilgi artışı yaşanmaktadır (Ertokatlı, 2007; Liu ve ark., 2002).

Öğrenme, bilgileri bütünleştirme ve bunu, değişen gereksinimlere uygulama sürecidir (Allee, 1997). Bilgi ve deneyimler pratize edilemez ise öğrenme gerçekleşmeyecektir.

Öğrenme aynı zamanda sosyal bir süreçtir. Örgütsel öğrenme bireyler aracılığı ile gerçekleşir. Bireysel öğrenme örgütsel öğrenmenin ön koşuludur. Ancak örgütsel öğrenmeyi garanti etmez. Örgütsel öğrenmenin gerçekleşebilmesi için öncelikle bireysel öğrenmenin, daha sonra bireylerin oluşturduğu grup ya da takımca öğrenmenin ve en

son aşamada da takımların oluşturduğu örgüt düzeyinde öğrenmenin gerçekleşmesi gerekir (Senge, 1990). Bireysel öğrenmenin sonucu olan uzmanlık ve örgütsel öğrenme ile oluşan entelektüel değer, bir firma, bir kurum ile bütünleşmesi halinde toplumsal değer ve fayda olabilecektir

Örgütsel öğrenme, bireylerin çevreden algıladıkları ve birbirlerinin deneyimlerinden faydalandıkları kolektif farkındalık sürecidir (Steward, 1997).

Öğrenmenin gerçekleşebilmesi için işletme, kurum kültürü çok önemlidir. İnsanlar ortak vizyon için yeterince motive olmazlarsa örgütsel öğrenme gerçekleşmeyecektir. Örgütsel öğrenme, kurumların yapısal özelliklerinden etkilenir. Örgütsel öğrenme için birey ile örgüt arasında bir köprü kurulması gereklidir. Bu köprüünün iletişim, şeffaflık ve entegrasyon olmak üzere üç yapı taşı vardır. Bunlardan iletişim ile birimler arasında ilişkiler kurulur; şeffaflık ile öğrenilen şeyler diğer örgüt üyeleriyle de paylaşılır ve entegrasyon ile bilgilerin örgütle bütünleşmesi sağlanır (Sağsan, 2009; Senge, 1990).

Öğrenen organizasyonlar; insanların birlikte ve sürekli olarak öğrenmeyi öğrendikleri organizasyonlardır (Senge, 1990).

Bugün için öğrenen organizasyon olmak dahi kurumların yaşaması için yeterli değildir. Kurumlar çevredeki değişikliklere adapte olabilmeyi öğrenmesi gerekir. Öğrenebilme yeteneği, tecrübenin güncellenerek kurum kültürünü ve

kurumun ürettiği faydayı sürdürülebilir kılacaktır. Entelektüel sermaye; yenilikçiliğin en önemli belirleyicisidir.

KAYNAKLAR

- (Güçlü ve Sotirofski, 2006) Güçlü, N., ve Sotirofski, K. (2006), "Bilgi Yönetimi". Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 351-371.
- (Toffler, 1981). Toffler, A. (1981), "Şok Gelecek Korkusu". (S. Sargut, Çev.) İstanbul: Altın Kitaplar . (Drucker, 1993). Drucker, P.F. (1993), "Yeni Gerçekler". (B. Karanakçı, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- (Yıldız ve Tenekecioglu., 2004). Yıldız, B., ve Tenekecioglu, B. (2004), "Entelektüel Sermayenin İşletmelerin Piyasa Değeri Üzerindeki Etkisi ve İMKB100 İşletmelerinde Görgül Bir Çalışma". 3. Ulusal 17 Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi. (s. 579-590), Eskişehir.
- Akgün ve ark., 2010; Akgün, A. E., Keskin, H., Günel, A., ve Sakarya, B. (2010), "Pazar Yönelimi, Girişimcilik Yönelimi ve İç Karmaşıklık ile Öğrenme Yönelimi Arasındaki İlişkiler: Deneysel Bir Çalışma". KAÜ İİBF Dergisi, 1-22.
- Davenport ve Prusak, 1998). Davenport, T. H., ve Prusak, L. (1998), "Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know". Harvard Business School Press.
- (Lynn, 2000). Lynn, B. E. (2000), "Intellectual Capital: Unearthing Hidden Value by Managing Intellectual Assets". Ivey Business Journal, 48-50.
- Von Krogh vd. " (Stewart, 2000)
- (Öztürk, 2008; Öztürk, A. (2008), "Değişen Çağın Aile İşletmelerinde Kurum Kültürünün Yerleştirilmesinde Profesyonel Yöneticilerden Beklentiler". Journal of Arts and Sciences (e-journal), 109-116.
- (Yücel, 2005). Yücel, R. (2005), "Bilgi Dönüşümleri ve Entelektüel Sermaye Açısından Önemi". Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi(7), 1-18.
- (Yaman, 2009). Yaman, A. (2009), "Yönetimin Kontrolünden Kontrolün Yönetimine: Paradigma Değişimi". Ulusal Hakemli Denetim Dergisi(3), 23.
- Karabıçak, 2002). Karabıçak, M. (2002), "Küreselleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerinde Ortaya Çıkan Yönelim ve Tepkiler". Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(1), 115-131.
- (Çıkrıkçı ve Daştan, 2002; Çıkrıkçı, M., ve Daştan, A. (2002), "Entelektüel Sermayenin Temel Finansal Tablolar Aracılığıyla Sunulması". Bankacılar Dergisi(43), 18-33.
- Edvinsson, 2002; Edvinsson, L. (2002), "Şirket Boylamı". (Z. Dicleli ve A. Karadam, çev.) İstanbul: Türk Henkel Dergisi Yayınları.
- Naktiyok ve Karabey, 2004; Naktiyok, A., ve Karabey, C. N. (2004), "İşletmelerin Maddi Olmayan Kaynakları ve Çevresel Olumsuzluk Algıları ile Stratejik Yönelimleri Arasındaki İlişki". Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 62(4), 203-225.
- Öncü ve Taşgıt, 2004; Öncü, M. A., ve Taşgıt, Y. E. (2004), "Entelektüel Sermaye ile İlgili Kavramsal Bir Değerlendirme". Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(6), 122-150 Yelkikalan ve Ener, 2003).
- (Allee, 1997). Allee, V. (1997), "The Knowledge Evolution: Expanding Organizational Intelligence". Butterworth-Heinemann.
- (Senge, 1990) Senge, P. (1990), "The Fifth Discipline: The Art ve Practice of the Learning Organization" (15. baskı b.), (A. İ.-A. Doğukan, Çev.) İstanbul: Doubleday/Currency.
- (Steward, 1997). Steward, T. A. (1997), "Entelektüel Sermaye". (Z. Dicleli, Dü., ve N. Elhüseyni, Çev.) İstanbul: Mess Yayınları.

FELSEFE NEDİR, NE İŞE YARAR?

▲ YUSUF YAVUZ YILMAZ

Aslında felsefenin ne işe yaradığından önce İslam dünyasında felsefenin ne anlama geldiği üzerine durmak gerekir. Bilindiği gibi İslam Devletlerinin sınırları genişledikçe çevre kültürlerle yüz yüze gelmesi kaçınılmaz olmuştur. Bunun sonucunda başta Yunan, Hint ve İran düşüncesiyle etkileşim başlamıştır. Bu etkileşimler arasında baskın olanı kuşkusuz Yunan felsefesi idi. İskenderiye, Antakya, Harran okulları üzerinden felsefenin İslam dünyasına girmesinde Süryani çevirmenler büyük rol oynamışlardır.

Bu çeviriler sırasında felsefe ve din gerilimi de yaşanmaya başlamıştır. Bu gerilim sonucunda Gazali, felsefenin yarattığı etkiye karşı, kapsamlı bir felsefe eleştirisine girişmiştir. Daha sonra İbn Rüşd Gazali'ye cevap vermesine karşı, Gazali'nin felsefe eleştirisi, din-felsefe tartışmalarında baskın referans olmuştur. Gazali'nin eserinin ismi Tehafüt el-Felasife (Filozofların Tutarsızlıkları) olması bile yeterince bilgi vericidir.

Zaman içinde din- felsefe ilişkileri çeşitli düzlemlerde devam etmiştir. En son Fatih'in huzurunda yapılan tartışmada Gazali geleneğini savunan Hocazade'nin galip gelmesi, felsefeye bakışı olumsuz etkilemiştir. Böylece Gazali- İbn Rüşd arasında başlayan tehafüt geleneği Hocazade ile kapanmıştır. Osmanlı medreselerinde genel bakış açısı Gazali'nin anlayışı olmuştur.

Cumhuriyet Dönemi'nde felsefe karşısında takınılan tavır, bir taraftan Osmanlı'dan gelen olumsuz tavırla, diğer taraftan da, bu dönemde tercih edilen anlayışa tepkiyle beslenerek ortaya çıkmıştır. "1920-33 yılları arasında yani Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında İstanbul Darülfünun'a çağrılan 21 yabancı öğretim üyesinin hemen hepsi Fransızdır. Bunlar içinde Max Bonnafois 1927- 1929 yılları arasında İktimaiyat ve Ahlak derleri vermiştir. Böylece 1915-1918 arasında yerleştirilmek istenen Alman modeli, Mütareke'nin de etkisiyle gücünü yitirmiş, onun yerine 1926-1933 yılları arasında Fransız modeline yeniden geçiş yapılmıştır." (Mehmet Vural, Tanzimat'tan Günümüze Türkiye'de Felsefe, Elis yayınları, s:48)

1933 yılında yapılan Üniversite Reformu, Cumhuriyet

Dönemindeki felsefe anlayışı bakımından köklü bir değişiklik getirmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki Fransız felsefecilerin hakimiyeti yerini Alman ekolüne bırakmıştır. Bu ekolün felsefesi ağırlıkla pozitivist bir anlayışa dayanıyordu. "1933 Üniversite Reformu'nu izleyen 25 yıl içerisinde felsefe bölümünde Hans Reizhenbach, Ernst Von Aster, Walter Kranz, Heinz Heimsoeth ve Joachim Ritter olmak üzere beş Alman öğretim üyesi görev yapmıştır. 1933 Üniversite Reformu ile Türkiye'ye davet edilen felsefeciler içerisinde Türk felsefe hayatına en fazla etki eden isim Hnas Reichenbach olmuştur. Viyana Çevresi'ne yakın düşünürlere Reichenbach'ın metafiziği reddeden felsefesi, Üniversite Reformu'nu gerçekleştiren zihniyetle büyük ölçüde örtüşmekteydi. Pozitivist yaklaşım Reichenbach vasıtasıyla felsefe bölümünde büyük bir ağırlık kazanmış olsa da Erns Von Aster'in felsefe tarihi profesörü olarak getirilmesiyle tarihsel ve analitik yaklaşımlar arasında denge sağlanmıştır." (Mehmet Vural, Tanzimat'tan Günümüze Türkiye'de Felsefe, Elis yayınları, s:62)

Metafiziği reddeden bu anlayışın yerleşmesiyle, yeni yetişen Türk felsefeciler büyük ölçüde bu felsefenin etkisi altına girmişlerdi. Hiç kuşku yok ki, Üniversite Reformu, Cumhuriyetin idealleri doğrultusunda bir eğitimin gerçekleştirilmesi içindi. Nitekim reformun uygulayıcısı olan Reşit Galip, Üniversitenin Cumhuriyetin getirmek istediği anlayışa uygun hareket etmediğini, reformları savunmada yetersiz kaldığını savunuyordu. Aslına bakılırsa Üniversite reformunun amacı, Üniversite eğitimini dönüştürmekti.

Cumhuriyetin izlediği pozitivist gelenek ve bunun sonucunda metafizik ve dine karşı olan olumsuz tutum, felsefeye karşı olan olumsuz tutumu beslemiştir.

Aslına bakılırsa felsefenin tamamına karşı bir olumsuz tutumun varlığını da kabul etmek gerekir. Şu paragraf bu tutumu çok iyi anlatmaktadır: "Kendisiyle ilk kez tanıştığı Yusuf Akçura'nın "Ne tahsil ediyorsun?" sorusuna "Felsefe tahsil ediyorum." Cevabını veren Mehmet İzzet'e bu ünlü Türkçümüz şöyle der:

Bize filozof değil, demirci lazım!

Bu tavsiye karşısında ne diyeceğini bilemeyen zavallı Mehmet İzzet daha sonra şu itirafta bulunmaktan kendini alamayacaktır:

"Ozamandan beri, başkalarına felsefeden bahsetmeye ne kadar heves duysam da yine biraz korkarım." (Dücan Cündioğlu, Felsefe'nin Türkçesi, Kapı Yayınları, s:21)

Viyana Çevresi Filozoflarının temsil ettiği pozitivist felsefe geleneği sadece felsefeyi değil, ilahiyat eğitimini de derinden etkilemiştir. İhsan Süreyya Sırma'nı anısı bu durumu açıklayıcı niteliktedir. "Bir hocanın kapısının önünden geçtim. , doğrusu oraya girmek istemedim; ama beni gördü, çağırdı. "Gel, Süreyya gel" dedi. Gittim. " Gel, Avrupa'ya gidiyormuşsun!" dedi. "Öyle nasip oldu, sınavı kazanmışız " dedim. " Neyse, burada adam olmadınız, orada olursunuz" dedi. İyi, adam olacağınız yok. " Söyle bakalım, ne içersin çay, kahve" dedi. " Hocam, Ramazan" dedim. " "Ayol, sen bu kafayla mı gidiyorsun Avrupa'ya? dedi. "Oraya gidince dinsiz mi olacağım" dedim. "Seni orada düzeltirler" dedi, ama elhamdülillah orada daha iyi olup geldik. İşte böyle hocalarda yetiştik. O hoca Bahriye Üçok 'tu. (İhsan Süreyya Sırma Kitabı, Pervari'den Paris'e, Adnan Demircan, Beyan yayınları)

Kuşkusuz, Cumhuriyetin ilk yıllarındaki anlayışın zamanla etkisini yitirmesi sonucunda, İslam felsefesi yavaş yavaş gündeme gelmeye başlamıştır. Kuşkusuz felsefeye karşı olan olumsuz tavır önemli ölçüde ortadan kalkmasına karşın bazı çevrelerde etkisini hala sürdürmektedir.

Felsefenin eleştirel düşüncenin geliştirilmesi açısından büyük bir etkisinin olduğu açıktır.

Felsefe bizi farklı düşüncelerle karşılaştırır. İnsanlara karşı daha çok hoşgörülü olmamızı sağlar. Dünyada herkesin bizim gibi inanmadığı, bizim gibi düşünmediği, bizim gibi düşünceleri olmadığını kabul etmemiz zorundayız. Bunu bize felsefe okumak kazandırır. Felsefe bizi birbirinden çok farklı düşüncelerle karşılaştırır; farklı anlayışlara kapı aralar.

Bütün bu olumlu özelliklerine karşın felsefeye başka misyonların yüklenmesi doğru değildir. "Felsefe kurtarıcı olabilir mi?", sorusuna evet cevabını vermek de o kadar kolay değildir. Felsefi faaliyet içinde birbiriyle tutarsız, birbirine karşıt yüzlerce görüş vardır. Felsefe, birbiriyle tutarlı bir dünya görüşü ortaya koymaz. Kendi

içinde tutarlı anlayışlar oluşturur. Dolayısıyla yalnız anlamda felsefenin bizi götüreceği bir hakikat yoktur. **Bu gerçeğin farkında olan Ptagoras, felsefeyi hakikati bulma değil hakikati arama çabası olarak tamamlamıştır.** Biz ise felsefeye kurtarıcı bir misyon yükliyoruz.

Hiçbir insan tarihin dışına ve üstüne çıkıp, bütün zamanlar için geçerli değişmez ve eskimez bilgiler üretmez. İnsan bilgi düzeyi, konumu ne olursa olsun tarihseldir, bilgisi sınırlıdır. En sorunlu olan durum ise ontolojik olarak tarihsel olan insanı tarih dışına taşıyıp tanrılaştırmaktır. İdeolojiler, liderlerini tanrılaştır. Görüşlerinin bütün zamanlar için yol gösterici olduğuna inanırlar. Düşünen, sorgulayan bir insanın buna inanması mümkün olmaz.

Bilginin kötülüğü önlediği (bilim, felsefe, edebiyat) yaygın bir kanaattir. Aydınlanma felsefesinin son üç yüz yılda yarattığı bilgi birikimi modern Batı düşüncesini doğurdu. Son üç yüzyılda dünyada olan kıyımlar tarihin her döneminden daha fazladır. **Dolayısıyla bilgi ve adalet arasında doğrudan ilişki kurulamaz. Doğru ilişki kurulacak olan bilgi ile ahlak arasındadır.**

Kuşkusuz emperyalizm, çok sağlam bilgi sistemi üzerine kuruludur. Emperyalizmin oluşumunda modern bilginin büyük bir etkisi vardır. İnsanı insan yapan bilgi değil, bilgiyi nasıl ve ne şekilde kullandığıdır. Batılıların modern bilginin gelişimi olan son üç yüz yıllık dönemde Afrika ve dünyanın geri kalanını talan ettiler. Bilgi-ahlak ve adalet ilişkisini yeniden tartışmak gerektiği açıktır. İnsanın saldırganlığını, açgözlülüğünü önleyen bilgi değil ahlaktır.

ÖĞRETMENLİK BİLMEK Mİ, ANLATABİLMEK Mİ?

▲ MUSA YAŞAROĞLU

Öğretmen, öyle veya böyle hayatımızın tam orta yerinde duran bir kelime... Kıyısından köşesinden eğitim çağına ulaşmış her insanın bir şekilde tanıştığı ya da hemhal olduğu kimse... TDK öğretmen kelimesinin anlamı olarak **"Mesleği öğretmek olan kimse, hoca, muallim, muallime..."** cevabını veriyor. Fikir dünyamızın çınarı Cemil Meriç ise bu konuda oldukça sert! Zira üstadın ifadeleri net:

"Hoca öğretmen oldu, talebe öğrenci. Öğretmen ne demek? Ne soğuk, ne çirkin kelime... Hoca öğretmez, yetiştirir, aydınlatır. Talebe talep edendir; isteyen, arayan, susayan..."

Evet, gerçekten de bize sonradan gelen kelimelerden birisi "öğretmen". Biz onu çok uzun bir süre "muallim" ya da "muallime" olarak dile getirmiş bir kültürüz. Onların kullanılmadığı yerlerde ise "öğretmen" her daim "hoca"dır bizde. Millettin zihninde de dilinde de hatta gönlünde de hep "hoca" lafzı dolaşır. Eğer bir köyün öğretmeni varsa o köyün önderi de imamı da odur. Onun sözünün üstüne söz söylenmez, her dediği "baş üstüne" denerek karşılık bulur.

Bu topraklarda epeyce zaman çocuklarını mektebe kaydeden aileler, "Eti senin kemiği bizim!" diyerek

ayrıldılar hocaların yanından. Ebeveynler her daim "hoca haklıdır" düsturuyla hareket edip saygıda kusur etmediler. Zira onların nezdinde "hoca kutsaldır" gerçeği her zaman vazgeçilmez bir ön kabüldü, öğretmenlik, peygamber mesleği idi. Bizim inancımızda çoğunluk, her peygamberi ümmetinin hocası/öğretmeni görür ve onlara talebe sayar kendisini.

Peki, gerçekten de kutsal mıdır öğretmenlik? Her öğretmen olan gerçek anlamda bir "hoca" mıdır? Acaba kaç öğretmen, öğrencisi gözüyle bakar kendisine? Yahut kaç için çok önemlidir, öğrencilerinin gözlerindeki ışık?

Sorular soruları kovalıyor. Aslında her biri için müspet ya da menfi anlamda birçok cevap verilebilir. Zira çok olmasa da talebesinin talebine kayıtsız kalmayan koca yürekli öğretmenlerimiz de var. Onların gözünde her talebe bir fidan, her okul günü bir milat... Böyle öğretmenlere öğrencileri de başka bir hissiyatla yanaşır. Bunu yakından tecrübe etmiş bir öğretmen olarak hem ortaokuldan hem de Edebiyat Derneği'nden öğrencim olan Şüheda'nın öğretmenler gününe özel yazdığı yazısından alıntılarla anlatmak daha güzel olacak:

"Bugüne kadar bir sürü öğretmenle yolumuz kesişmiştir. Kimi vardır ders saatinin bitmesine dakika saydırır, kimi vardır endişe ile başladığın okulun ilk gününde korkumuzu eriten tebessümün sahibidir. Kimi vardır ormanı andıran yeşil gözlerinde bir baraka kurup hiç yanından ayrılmak istemezsin, kimi vardır yakacak odunu kalmadığında sınıfını enerjisi ile ısıtır. Kimi vardır konuştuğunda sözlerinin meltemine kapılıp başka diyarlara götürür, kimi vardır görevinin başındayken şahadete erer.

Hayalimdeki öğretmen toprağa şekil veren bir çömlekçidir. Toprak değersiz ve verimsiz gözüğe de çömlekçi, yapımında kullanacağı toprağın içinden taşları

ayıklar. Onu işlenebilir kıvama getirir. Bir parça kil alır, başlar çömlek çarkında şekillendirmeye. Nasır tutmaz ellerine bakmazsın kille bütünleşerek naif dokunuşlarla ona şekil verir. Bittiğini ve içine sinmiş olduğunu düşündüğünde çömleği kuruma safhasına bırakır. Kuruyan, şekil alan, hazır olan çömleği hayata katar. Bir kumaş parçasına anlamlar işleyen nakkaştır öğretmen. Sağlam adımlarla sabrını yanından ayırmadan nakşedendir. Renkler ve motiflerle kumaşı dile getiren, konuşturandır. İlmekilmek işlemekten yılmayandır öğretmen. Yanlış bir ilmeği gözden kaçırmayandır. Çünkü tek bir yanlış ilmeğin beyazın üstündeki siyah nokta gibi göze battığını bilir. Mesleğini büyük bir ciddiyetle icra eden sanatkârdır öğretmen."

Evet, bir öğrencinin bakışıyla cevap verdik sorularımıza. Sırf bu cümleler dahi öğretmen olmanın ağırlığını anlatmaya yetmez mi? Şüheda'nın sözleri bir mih gibi yüreğimize saplanırken bir yandan da bizi sorumlu davranmaya itiyor. Belki eskisi gibi rol model değil öğretmen, diyebilirsiniz. Doğrudur! Lakin öğretmenler rol model olmayı ne kadar hak ediyor? Sorusunu da ardından eklememiz gerekiyor. Öğretmenlik herhangi bir meslek gibi alelade sayılamaz. Zira öğretmenlik bir meslekten öte kimliktir. Bu yüzden de her eğitimci bu kimliğin gerektirdiği tarzda hareket etmelidir.

Hızla gelişen ve değişen bir dünyada yaşıyoruz. Teknoloji inanılmaz derecede hızlı bir evrim geçiriyor. Değişim hayatın tüm alanlarını kapsadığı gibi eğitimi de kapsıyor. Her ne kadar biz geleneği muhafaza konusunda dikkatli bir toplum olsak da değişimin önünde durmamız mümkün değil. Altan gelen her nesil kendisinden bir önceki nesille dahi çatışma halinde. Bizim fark ettiğimizden çok daha uzun bir ayrışma var. Bütün bunlar biz öğretmenlerin sorumluluğunu daha da artırıyor. Çünkü ebeveyniyle, çevresi ya da kültürü ile çatışan her öğrenci, bir şekilde öğretmenin karşısına çıkmak zorunda. İşte bu nedenle de öğretmen muhatabı olan talebenin tüm ihtiyaçlarına karşılık verebilmelidir. Aksitakdirde çağı yakalayamamanın ve kendisine bir yol çizmesini isteyen öğrencisinin vebalini yüklenmiş olacaktır.

Öğretmek en çok da lisan-ı hâl ile olur. Yani yaşayarak öğrenir insan. Yaşatarak öğretir öğretmen. Şimdilerde "değerler eğitimi" olarak adlandırılan ve aslında insanın sorumlu olduğu her şeyi kapsayan değerleri, önce kendisi yaşar öğretmen. Aksi takdirde bilir ki kendisinin yapmadığı bir şeyi söylediğinde hiç de samimi ve gerçekçi olmayacaktır. Derse zamanında girmeyen bir öğretmen, hakkaniyetten bahsedemeyeceği gibi ders esnasında öğrencisiyle göz teması kurmadığında, tüm dikkatleri üzerine çekmediğinde ve telefonunu ya da elindeki uğraşı öğrencisinden daha değerli gördüğünde elbette ki talebesiyle bir gönül bağı kuramayacaktır.

Hâlbuki eğitim en çok da kalbe işlendiğinde kalıcı olur. Öğrencisinin gönlüne giremeyen hiçbir öğretmen gerçek anlamda bir "muallim" olamayacaktır. Talebesinin derdiyle dertlenmeyen, onu sadece sınıf ortamında değil her alanda düşünmeyen bir öğretmenin taze beyinlerde kalıcı olması mümkün değildir. Başarı hikayesi yazan öğretmenlerimizin başardıklarına baktığımızda bu çok net olarak karşımıza çıkmaktadır. İçinde bulunduğumuz çağ, kendi rahatından ödün vermeyi bilen, öğrencilerinin gözlerindeki ışığın peşine düşen ve onları hayallerinin ardından koşturabilen muallimlerin çağı olacaktır.

Bugün bir kez daha başımızı ellerimiz arasına alıp düşünme vaktidir. Geleceğini şekillendirme şansına sahip olduğumuz öğrencilerimize ya ümit olacak ya da onları "herhangi bir kişi" olma durumuyla baş başa bırakacağız.

Değerli öğretmenim, söz senin, yol senin, ufuk senin... Karanlığı aydınlatacak bir mum yakmak için daha neyi bekliyorsun?

KUTSANAN MESLEK; ÖĞRETMENLİK, NE KADAR KUTSAL?

▲ MEHMET BULAYIR

Geçtiğimiz yıl, bahar aylarından sanırım mayısın son pazar günü Bahariye Mevlevihane'sindeki odamda günlük rutin işlerimle uğraşırken telefonun sesiyle irkildim. Tefsir dersi bitmiş herkes dağılmış, ortalığa bir sessizlik çökmüştü. O saatlerde pek alışık değilim telefon sesine. Ahizenin diğer ucundaki güvenlik görevlimiz başlarında Marmara Üniversitesi öğretim görevlisi bir hocamızın rehberliğinde bir grup ziyaretçinin Mevlevihane'yi gezmek istediğini söyledi. Kafileyi karşıladım. Sempozyum için Uzakoğu'dan gelen öğretim üyelerinden oluşan toplulukla külliyyeyi gezdik. Mevlevihane'nin tarihini ve İnsan ve Medeniyet Hareketi'nin bu külliyyede ne tür faaliyetler yaptığını anlattım misafirlerimize. Sonrasında sahilde oturup çay içmeye başladık. Âdet olduğu üzere tanışma faslında ekip başındaki hocamız İstanbul İmam Hatip Lisesi mezunu olduğunu söyledi. Ben de üniversiteyi bitirdikten sonra kısa bir süre İstanbul İmam Hatip Lisesinde son sınıflara etüt saatlerinde matematik dersi verdiğimi söyleyince, hoca şöyle bir irkildi, "Mehmet Abi! Sizden matematik dersi alan o öğrencilerden biri de bendim. O sene üniversiteyi kazandım. Ne güzel bir tevafuk!" deyince, biz hoca ile sarmaş dolaş olduk. O an nasıl mutlu olduğumu anlatamam. Birinin hayatına dokunmanın, onda olumlu bir etki uyandırmanın insanda nasıl bir

tatmin duygusu uyandırdığını ancak "öğretmenler" anlayabilir diye düşündüm. Benzer bir duyguyu Kâbe'yi ilk kez gördüğümde yaşamıştım. Kâbe'yi hepimiz resimlerde ya da televizyonda gördük elbette. Ama onu kendi gözlerimle gördüğümde, aynelyakin olduğumda, bilgi ile bir başka boyut üzerinden dolaylımsız temas kurduğumda yaşadığım duygu yoğunluğunu anlatmakta kelimeler aciz kalır. İşte bu anlamda, öğrenmenin ve öğretmenin kutsal bir eylem olduğuna kesinlikle eminim. Hasan Uyar Hocamız Enderun dergisine eğitimle ilgili bir yazı yazmamı talep ettiğinde önce ben eğitimci değilim, öğretmen de değilim ne yazabilirim ki diye düşünmüş ve bu teklife çok sıcak bakmamıştım. Ancak yukarıda size anlattığım anekdot aklıma gelince, bu anı ekseninde bir şeyler ifade etmenin anlamlı olacağını düşündüm. Hepimizin hayatına bir öğretmen eli değmiştir. Aslında bir değil birçok öğretmenle tanışırız öğretim hayatımız boyunca. Fakat çoğunun adını bile hatırlamayız. Bu dergiyi okuyanların büyük çoğunluğunun üniversite mezunu olduğunu düşünürsek, en az 16 yıl eğitim hayatımız boyunca 50 civarında öğretmenle tanıştığımızı varsayabiliriz. Peki, bunlardan kaçının ismini sayabiliriz bir düşünelim. Ve bunlardan kaçını hatırladığınızda bir minnet hissi duyarız. Bir ya da iki dediğinizi duyar gibiyim. İşte onlar adanmış öğretmenlerdir.

Onlar sadece bize bilgi aktarımı ile yetinmemişler, hayatımıza dokunmuşlar, bizde bir değişim yaratmış seçkin insanlardır bence. Bu anlamda onlar eli öpülesi insanlardır. **Hatta bence bu anlamda öğretmen dediğimiz şahsı sadece örgün öğretim zinciri içerisinde aramakta doğru değildir. Onların bir müfredatı değil, çoğunlukla bir müktesebatı, bir derdi vardır.** Çerçeveyi genişletirsek öğretmenlik yaşam boyu süren bir eylemdir, tıpkı öğrencilik gibi. Hayatın her anında hem öğretir hem öğreniriz. Bu anlamda öğretmenliği bir mukayyet olma refleksi, bir aydın sorumluluğu olarak görüyorum. Onlar

sürekli etraflarına bir ışık saçma, bir karanlığa doğru fener tutma gayretindedirler. Onların tamamını 657'ye tabi olarak düşünmeyin, bu minvalde meslek olarak öğretmenlikten söz etmiyorum. Bir öğretme derdinde, gayretinde olanlardan –bunların içinde elbette meslek olarak öğretmen olanlar da vardır– bahsediyorum, onlara bazen camide hoca, köşede manav, uzak diyarlarda tüccar, kaldırımda meczup olarak rastlamanız mümkündür. Arapçada öğretmen terbiye eden anlamında "mürebbi" kelimesi ile ifade edilir. Kelimenin kökeni Rab kelimesinden gelir. Allah (c.c) isimlerimden biri olan Rab; eğitici, terbiye eden anlamındadır, öğretmendir yani. Peki, "Rabbetül-beyt" kelimesinin anlamını bilir misiniz? Ev hanımı demektir. Yani, evimizin ilk öğretmeni.

Gördüğünüz gibi bugün Avrupalının Bolonya sürecinde hayat boyu öğrenme çerçevesi diye bize pazarladığı şey bizim medeniyetimizde zaten mevcut imiş. **"Beşikten mezara kadar ilim öğreniniz" diye buyuran, kesintisiz bir öğrenme eylemi tarif eden bir dinin mensuplarıyız.** Sadece okul, medrese ortamlarında değil, ticaret, sanat ve zanaat faaliyetlerinde de "ilim öğrenmek kadın erkek her müslümana farzdır." Tarihimizde geniş aile ortamları, Mahallenin hocası ablası, ahi teşkilatlarımızda usta çırak ilişkisi ile büyükler ve bilenler bilmeyenlere hem mesleki hem de becerilerini ve hem de ahlaki erdemleri yaşayarak/yaşatarak öğretiyorlardı.

Bir diğer güncel konumuz; öğretme eylemi, uygulama/talim olmadan tek başına bir değişim meydana getirmez, değişimi kalıcı hale getiremez. Yanlış anlaşılacak istemem lakin bugün eğitimde başarılı modelleri sanki yeni bir batılı/modern yöntem gibi konuşuyoruz. Derdimiz bugün atölye çalışması ya da interaktif eğitim modeli yada yaygınlaşan yeni bir terminoloji ile Montessori dediğimiz öğrenciyi de eğitim sürecine dahil eden modellemelerin bizlerin tarihi tecrübelerimizden (başta ahilik sistemi) üretme imkanlarımızın fazlasıyla bulunduğu. Sorunumuzun medeniyetimizin temel kavramlarında olmadığını, bunların güncellenmesinde ve yeniden üretilmesinde bir sıkıntı yaşıyoruz diye düşünüyorum. **Korkarım mağlup medeniyetin çocukları psikolojisinden kurtulmadan da bunu aşamayacağız.** İşte tam da bunun için değerli ağabeyim Âkif Emre'nin deyimiyle "müstağrip aydınlardan" kurtulmalı, adanmış öğretmenlerimizin sayısını arttırmalıyız. Onların yetiştirdiği –Mevlana'nın metaforu ile söylersek– bir ayağı hakikate basan,

diğer ayağı ile dünyayı dolaşan aydınlara ihtiyacımız var.

Tekrar öğretmenler bahsine dönersek, memur zihniyeti ile hareket eden öğretmen arkadaşlar, son sözüm sizlere. Meslek olarak öğretmenlik yapanlar (atanmış öğretmenler yani); formel bir bakış açısıyla müfredat hazretlerine teslim olmuş, mesai bağımlısı, sabah olsa kalksak, akşam olsa yatsak yaşam döngüsünde, özlük hakları derdinde ömür tüketiyorsunuz. Hem boşa geçen ömrünüze hem tüketilen neslimize yazık oluyor.

Bugün yeni bir güne uyanın lütfen. Öğretmenlik nlik her ay aldığınız maaştan, öğretmenler gününde size takdim edilen hediyelerden, teşekkürlerden çok daha fazla bir şey olsa gerektir. Kutsal dediğimiz öğretmenlik, kuru bilgi aktarımından öte bir insanın hayatına dokunmak, dahası bir insanın hayatının akışını değiştirmek, öğrencilere istikamet verebilmektir. Küçük bir fidanı yetiştirip ondan meyve almak nasıl muhteşem bir duygudur! Bence siz çok ayrıcalıklı bir iş yapıyorsunuz. Üstelik sizin meyveleriniz size teşekkür ediyorlar. Onların her hasenatından sizin defterinize de bir kayıt düşülüyor.

Öğretmen, (geniş anlamda öğretme derdinde olan), bir varoluş sancısı, bir deniz feneri sorumluluğu, bir çoban çeşmesi iştiağıdır. Muallim olarak gönderilen peygamberlerin izinde eşrefi mahlûkat olan insana rehberlik etme eylemi yönüyle öğretmenlik elbette kutsaldır. Bu gayenin dışına çıkılınca, sıradan bir memur zihniyeti ile icra edilince ise hem kendine hem de muhataplarına eziyete dönüşen bir meslek haline getirilir öğretmenlik.

BİR MESLEK OLARAK İLAHİYAT

▲ ALPASLAN ARSLAN

"Bir gün yaralı bir kuş Hz. Süleyman'a gelerek kanadını bir dervişin kırdığını söyler. Hz. Süleyman dervişini hemen huzuruna çağırır.

Ve ona sorar;

"Bu kuş senden şikâyetçi, neden kanadını kırdın?"

Derviş kendini şöyle savunur:

"Sultanım, ben bu kuşu avlamak istedim. Önce kaçmadı, yanına kadar gittim, yine kaçmadı. Ben de bana teslim olacağını düşünerek üzerine atladım. Tam yakalayacağım sırada kaçmaya çalıştı, o esnada kanadı kırıldı"

Bunun üzerine Hz. Süleyman kuşa döner ve şöyle der:

"Bak, bu adam da haklı. Sen niye kaçmadın? O sana sinsice yaklaşmamış. Sen hakkını savunabilirdin. Şimdi kolum kanadım kırıldı diye şikâyet ediyorsun"

Kuş'un kendini savunması Hz. Süleyman'ı da şaşırtır:

"Efendim ben onu derviş kıyafetinde gördüğüm için kaçmadım. Avcı olsaydı hemen kaçırdım. Derviş olmuş birinden bana zarar gelmez, bunlar Allah'tan korkarlar diye düşündüm ve kaçmadım."

Hz. Süleyman bu savunmayı doğru bulur ve kısasın yerine getirilmesini ister.

"Kuş haklı, hemen dervişin kolunu kırın" diye emreder.

Ancak bu emre Kuş itiraz eder:

"Efendim, sakın böyle bir şey yaptırmayın" diyerek öne atılır.

"Neden" diye sorar Hz. Süleyman.

Kuş nedenini şöyle açıklar:

"Efendim, dervişin kolunu kırarsanız, kolu iyileşince yine aynı şeyi yapar. Siz en iyisi bunun üzerindeki derviş elbisesini çıkartın. Çıkartın ki, benim gibi kuşlar bundan sonra aldanmasın."

Bu işin hikâye tarafı, konumuzla ilintili tarafı da olacak. Benim ele alacağım mesleğin konusu diğer

mesleklerden farklı bir boyutu içeriyor. Çünkü Allah'ın dinini ücret karşılığı anlatıp anlatmama meselesini içeriyor, **bu anlamda da netameli bir konuyu ele almış olacağız.**

Toplumda din bilgisine olan ihtiyacın giderilmesi için insanların önüne iki yol çıkmaktadır, ya kitaplardan ya da hocalardan dinini öğrenecektir. Kitaplara yönelelim derse yine karşısına iki yol çıkmaktadır, ya Allah'ın kitabı ve Resulünün sünnetinin anlatıldığı kitaplardan ya da hocaların kitaplarından. İşte bu aşamada bu hocaların gerek anlatırken gerekse yazarken ne karşılığında bu dini anlattıkları ve yazdıkları bizim sorgulama alanımıza girmektedir:

Kur'anın bizden istediği, Allah'ın emirlerini anlatırken her hangi bir ücret alınmamasıdır lakin yine Kur'anda bulunan bazı ayetler bunu şöyle detaylandırmaktadır:

"(Sadakalar) kendilerini Allah yoluna adayan, yeryüzünde dolaşmaya güç yetiremeyen fakirler içindir. İffetlerinden dolayı (dilenmedikleri için), bilmeyen onları zengin sanır. Sen onları yüzlerinden tanırsın. İnsanlardan arsızca (bir şey) istemezler. Siz hayır olarak ne verirseniz, şüphesiz Allah onu bilir."(1)

Bu ayeti kerimede Rabbimiz Allah yoluna adanan kimselerin yeryüzünde dolaşıp rızkını çıkaracak vakitleri olmayacağı için, geçiminin sağlanmasını kamuya havale etmektedir. Kamu ise devlet olduğu gibi vakıflar veya halk da olabilir. Peki Kur'an bunun kurumlaşmasına müsaade ediyor mu? Onun da cevabını şu ayette bulabiliriz:

"Bütün bunlarla birlikte, [savaş zamanı] müminlerin hepsinin toptan savaşa çıkması doğru olmaz; onların arasında her gruptan bazılarının seferden geri kalmaları, [bunun yerine] Din hakkında derin ve sağlam bir bilgi elde etmek yolunda çaba göstermeleri ve [böylece] seferden dönen kardeşlerini aydınlatmaya çalışmaları daha yerinde olacaktır; böylece belki, onlar [da] kötülüğe karşı kendilerini (daha iyi) korumuş olacaktırlar."(2)

Bu ayeti kerimede ise savaşa denk bir amelden bahsediliyor o da ilim. Savaştan getirilen ganimetlerle

ilimden elde edilen bilgi denk tutuluyor. O zaman ilimle meşgul olanlar, ilimle cihatlarının semeresi olarak ihtiyaçları giderilmelidir. Nitekim Resulullah'ın mescidi yanında eğitim tahsili yapan Ashabı Suffe'nin ihtiyaçlarını sahabe giderirdi.

Lakin bundan daha güzeli yok mudur diye soracak olursak tabii ki var, o da ilim ehlinin rızkını kendi alın teriyle çıkarmasıdır. Hem işiyle uğraşıp hem de geçimini sağlayabilen en önemli âlimimiz İmamı Azam Ebu Hanife'dir. Ne devlet başkanına minnet etmiş ne de halktan bir beklentisi olmuştur, ihtiyaçlarını ticaret yaparak gidermiştir. Onun için de gördüğü hatalara karşı eğilmeden bükülmeden uyarılarını yapmış, tabii ki bunun bedelini de hayatıyla ödemiş ve şehit olmuştur.

Bu noktada konunun dayandığı yer "saray üleması" ya da "Allahın ve milletin üleması" olma meselesidir. Her âlim hayatında bu ikileme karşılaşır. Zaman zaman hakikatin yanında yer alma vaziyeti gösterirlerken bu gayretlerinden bazen de vazgeçebilmektedirler. Bazı âlimler de hayatı boyu sultanların, kralların boyunduruğu altında yaşamayı bir yol olarak görebilmektedirler. Bu olayın sembol ismi Firavun'un inançla ilgili işlerden, meselelerden sorumlu kişisi olan Bel'am bin Baura'dır. Bu şahıs Tevrat ve İslâmî kaynaklarda, önceleri iyi bir mümin iken daha sonra Hz. Mûsâ ve kavmi aleyhine hile tertipledeği için cezalandırılmış tarihi bir figür olarak anılır.(3) Kur'an'da hakkında şöyle denilir:

"Onlara, kendisine ayetlerimizi verdiğimiz sonra da onlardan sıyrılıp çıkan ve şeytanın onu peşine takması dolayısıyla azgınlardan olan kimsenin haberini de oku. Dileseydik, onu ayetlerimizle üstün kıldık; fakat o, dünyaya meyletti ve hevesine uydu. Durumu, üstüne varsan da, kendi haline bıraksan da, dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumu gibidir. İşte ayetlerimizi yalan sayan kimselerin hali böyledir. Sen onlara bu kıssayı anlat, belki üzerinde düşünürler."(4)

İşte bu tip şahıslar her dönemde el üstünde tutulur, ikram görür, gerçek ilim ehline karşı kendini siper eder, beslendiği kaynak kurumasın diye Allah adına yalan söyler ve hakikatin insanlara ulaşmasına canı pahasına mani olmaya çalışır. Bu tip insanlar için Kur'an'da Allah'ın ayetlerini ve hakikatlerini bile bile gizleyen, batılın tarafında yer tutan insanlar için ağır tehditlerde bulunulur.

"Gerçekten, Allah'ın indirdiği Kitap'tan bir şeyi gizleyip onu az bir değere değişenler var ya, onların

karınlarına tıkindıkları ancak ateştir. Allah kıyamet günü onlarla konuşmaz ve onları günahlardan arıtmaz. Onlara elem verici azab vardır."(5)

İşte bir ilahiyatçının toplum içinde en çok zorlanacağı konu da budur. Bildiği hakikatleri mesleği, ailesi, hürriyeti veya canı pahasına koruyup kollamak her babayığidin harcı değildir. Hatta bunun için ilahiyat merkezli bir mesleğe de sahip olmak gerekmez, Kur'anın hakikatlerine vakıf olmuş her Müslüman bu tür imtihanlarla hayatı boyu yüz yüze gelir ve vaziyet alış şekline göre Allah'ın imtihanından geçer. Bu davanın yüklenicisi olmak her mü'min için karşılığında cennet olan zor ve meşakkatli bir yolculuktur. **Onun için müslümanlık için kendinden geçenle, müslüman geçinen ve müslümanlıktan geçinenler arasında hep kavga vardır.** Davası için hayatını ortaya koyan ve kendinden geçenler bu dinin gerçek erleriyken diğer ikisi belki bu dünyada az bir meta' karşılığında yaşayıp ahirette elim bir azapla karşılaşacaklardır.

"De ki: "Allah hakkında yalan uyduranlar asla kurtuluşa eremezler. Onlar için dünyada bir müddet geçinme vardır, sonra dönüşleri Bizedir. İnkârlarına karşılık onlara çetin azab taddıracağız."(6)

Lakin çağımızda yeni bir problem nüksetmiştir. Cübbeli türü din anlayışı dediğimiz, kaynakları kritiğe tabii tutmadan önüne gelen metni din adı altında topluma anlatıp, bunun üzerinden rant devşirenlere karşı kaynaklarımızı disiplinli bir şekilde ortaya koyan akademik bir ilahiyat camiasına da ihtiyaç duyulmaktadır. İpin ucunu kaçırmak isteyen din tüccarlarına karşı, onları frenleyen, sorgulayan bir ulema ekibinin var olması günümüz müslümanları için elzem olmuştur. **Normalde her müslüman din adamı değil de dininin adamı olması gerekirken**

bu tür hurafecilere karşı katalizör görevi görecek ilahiyatçılar, toplumdaki bu yozlaşmaya nispeten müdahale imkânı bulabilmektedirler. Bu nedenle bu tür din tacirleri dinleyenlerine "biz bir şey anlattığımız zaman kaynak sormayın, hocalarınız ne diyorsa uyun yeter" diyebilmektedirler. Kaynak işin içine girince foyalarının meydana çıkmasından rahatsızlık duymaktadırlar.

Bu alanın en netameli konularından bir tanesi "telif ücreti" meselesidir. Âlimlerimiz ürettikleri fikirler için gerek radyo televizyonlarda konuşurken, gerekse kitap olarak basılırken ücret alıp alamayacakları, ihtilaf konusu oluşturmuştur. Bir akademisyenimiz "ben hiçbir televizyon programı ve kitap için ücret almam, devletin verdiği maaş bana yeter" derken bir başka akademisyenimiz bunu bir "alın teri" olarak görmektedir. Bir yazarımız "eskiden fikirlerimi ismim zikredilmeden kullanabilirsiniz demiştim ama bakıyorum ki abartıldı, birçok kimse yüksek lisansında, doktorasında benim fikirlerimi bırakın bir paragraf, bir sayfa olmasını; neredeyse bir kitap halinde intihalini gördükten sonra ismim zikredilmezse artık hakkımı helal etmiyorum" derken bir başkası "bütün fikirlerim ve kitaplarımın hiçbir hakkı mahfuz değildir, isteyen istediği yerde kullanabilir, hak gizlenemez, ilmimin zekatıdır" diyebilmektedir. Biz bu meseleyi yazının başında belirttiğimiz çerçevede ele alıyoruz. Eğer din muhatabına anlatılma karşılığında birebir anlatılardan ücret alınmıyorsa bu Kur'anın emirlerine terstir. Dini dinleyen anlatanın kendisinden hiçbir menfaatinin olmadığını kesinlikle bilmesi gerekir. Aksi takdirde bu din tebliği değil, din ticareti olur. Lakin dini anlatan kişiler geçimlerini tedarik edemeyecek kadar Allah yoluna kendilerini hasretmişlerse, o şahsın geçiminin sağlanması kamu üzerine borçtur. Telif ücretine gelince devletin verdiği maaş alıp yan gelip yatan hocalarımızın, üretim yapan hocalarımızdan ayrışması için çalışmayı teşvik bânında ücret almaları bize mümkün gözükmektedir. Her müslümanın diğer

müslümanı cehennemden kurtaracak kadar Allah'ın hakikatlerini ve âyetlerini bildirmesi üzerine borçken; daha öte bilgi içeren hekimlik gibi, astronomi gibi, felsefe gibi, matematik, fizik, kimya gibi, hukuk gibi uzmanlık gerektiren ve öğretene artı mesai harcatan alanlarda ücret alınabileceği kanaatindeyiz. Çünkü bu alanlar dünyevî konforumuzu artıran, âhiretimizle ilgili olmayan alanlardır. Olmadığı takdirde imanımızı sarsan meseleler değil, olduğu takdirde ikna oluşumuzu destekleyen ve kanaatimizi besleyen meseleler çerçevesinde değerlendirebiliriz. Bu nedenle de ücret talep edilmesinde bir mahsur görmemekteyiz. Allahu âlem.

Günümüz ilahiyatçılarından en önemli eksikliklerinden birisi de eski dönem âlimlerimiz gibi bütün ilim dallarında sentezli yürümek değil, sadece ilahiyat alanında gayret sarf etmektir. Eski âlimlerimiz ilahiyat alanı kadar, matematik, astronomi, tıp, fizik, metafizik alanlarında da üretimde bulunur; çağının ihtiyaçlarının tamamını ele alırlardı. Batıda reform hareketlerinin ortaya çıkma sebeplerinden başlıca sebebi kilisenin pozitif bilimler konusunda kısıtlayıcı ve dogmatik davranmasıdır. Bu anlayış İslam dünyasında da 15. Yüzyıldan sonra başlamış, ilahiyat ilimleriyle fen ilimleri ayrıştırılmış ve fen ilimleri âtil bırakılmıştır. O günden beri batı bu konuyu halletmiş olmasına rağmen İslam dünyası hâlâ eski anlayışında diretmekte; bu da deist anlayışların ortaya çıkmasına sebep teşkil etmektedir. Din ile bilimin uyum meselesi ve bu konudaki başarısızlık, kiliseye olan tepki dolayısıyla batıyı laikleştirmiştir. Bizde ise bu anlayış bu kadar keskin olmamakla beraber emâreleri gözükmemektedir. Mevcut din anlayışının özellikle gençler üzerinde tesirinin az oluşu sebebiyle, problemleri çözümlemede belirleyici anahtar rol üstlenmeyişi, dine mesafeli durmalarına sebep olmaktadır. Bilimin verilerinin test edilebilir olması, dininse bu konuda polemik konularının merkezine oturtulması ilahiyat alanının aşağılanmasına yol açmaktadır. Eğer bu konuda İslam dünyası tedbir üretmezse, din-bilim arasındaki ayrışma deizmin yerleşik kültüre dönüşmesine sebep olacaktır.

Türkiye'de Cumhuriyet kurulurken bu konuya sert tedbirlerle çare aranmıştır. Bilim ön plana çıkartmak gayesiyle din arka plana itilmiş, bu da halk üzerinde olumsuz etki yapmıştır. Dinden

soyutlanmış bilime mesafeli durulmasına yol açılmıştır. Cumhuriyetin kurucuları bu duruma belli bir süre direnseler de uzun müddet böyle gidemeyeceğini anlayınca, ilahiyat fakültesi ve imam-hatip liseleri açarak din ve bilim birlikteliğini içeren bir müfredat olması şartıyla onay vermişlerdir. Özellikle imam-hatip lisesi müfredatlarında dini ve fennî ilimlerin birlikte yer alması isabetli bir karar olmuştur. Halkımız da buna ciddi bir teveccühte bulunmuş, resmi makamlar bu teveccüh karşısında tedirgin olmuştur. Bu teveccüh 28 Şubat kararlarıyla bir kez daha tirpanlama gayretine girmişlerdir. Lakin bu gayretleri ters tepmiş olup bu okullarımızda an itibarıyla öğrenci sayısı bir buçuk milyonu geçmiştir. İlahiyat fakültelerinin sayısı ise 100'ü geçmiş olup yılda 15 bin öğrenci almaktadır. Bu öğrencilerin de en fazla 5 bini istihdam ediliyor olup, gerisi başka alanlarda iş aramak zorunda kalmaktadırlar. Bu durumda sadece din bilgisiyle donatılmış gençlik, hayatın diğer alanlarından habersiz ve bilgisiz olduğu takdirde bu bilginin gencin hayatında -erdemli ve ahlaklı bir birey olmanın dışında- getirisinin olmayışı gençlerin bunalıma girmesine sebep olmaktadır. Ayrıca dinî ilimlere verilen ehemmiyetin azlığı dolayısıyla en zeki öğrencilerin tıp, hukuk, siyasal gibi bölümleri tercih ettikten sonra arta kalanların ilahiyatı seçmeleri, bu alanda ufuk açacak gençlerin de ortalamasını düşürmektedir. Bu öğrencilerin içinden en zeki 5 bin kişisi devlette iş bulduktan sonra geri kalan 10 bin kişi hayata tutunmakta, iş bulmakta zorlanmakta, işveren iş vermekte tereddüt etmekte, bu durum toplumsal bir yara olarak gittikçe de büyümektedir. Belki devlet sağlık dışında hiçbir alanda iş garantisi vermediği için diğer mezunlardan farkları olmayıp, bütün gençler işsiz denebilir. Aslında baştan bizim bilgiye yaklaşımımız sorgulanmalı, bilgi para için mi edinilmeli, hakikati yakalamak için mi edinilmeli?

Hakikat arayıcısı gittiği okula meslek gözüyle değil de âfaktaki ve enfüsteki (dış/iç) işaretleri öğrenmek niyetiyle giderse hangi okula gidildiğinin bir önemi olmayacak, bütün bilgiler Allah'ın kâinattaki delillerini kavrama, keşfetme gayreti içerecektir. Bu takdirde de gençlerimiz hayatın hangi alanında iş tutarsa tutsun hikmet merkezinden ayrılmayacakları için hayatı okuma ve algılamada en üst seviyeden başarı elde edeceklerdir.

Bilgiye ahiret merkezli bakabilmek, bilginin hikmete dönüşmesi demektir. Bu nedenle gençlerimiz gerek ilahiyat alanında gerekse başka bir alanda ilim tahsil ederlerken bilgiyi bir meslek kapısı değil de bir hikmet

kapısı olarak görürlerse hayatın her alanında rahatça tutunabilir, her mesleği zevkle yapabilir, buldukları mevkinin hakkını en güzel şekilde verebilirler. Çöpçü bile olsalar dünyanın en iyi çöpçüsü ben olacağım diyebilirler. İşini yaparlarken Martin Luther King'in dediği iddia edilen "Eğer sizden sokakları süpürmeniz istenirse Micheangelo'nun resim yaptığı, Beethoven'ın beste yaptığı veya Shakespeare'in şiir yazdığı gibi süpürün. O kadar güzel süpürün ki, gökteki ve yerdeki herkes durup, burada dünyanın en iyi çöpçüsü yaşıyormuş desin." sözünü hatırlasın. Belki de her kesimden toplanan, içine haramın da karıştığı devlet maaşından daha bereketli olur. Gençlerimiz devlet kapısını tek ekmek kapısı olarak görmeleri gerekmez.

Bu din aslında sivil bir dindir ve uygulama alanı, toplum içinde daha gerçekçidir. Toplumdan arılmış, fildişi kulelerine yaslanarak uzaktan ahkam keserek dini fetvalar vermek toplumda karşılık bulmayan faaliyetlerdir. İnsanlığa da bir hayrı olmaz. Toplumsal sıkıntıların testinden geçmemiş bir din anlayışı, takipçileri tarafından da samimi bulunmaz. Özellikle de günümüzde şahit olduğumuz Fetovâri bir din anlayışı toplumu ikiye bölmüştür. Elit bir anlayışı savunarak, kendilerini toplumdaki üstün görerek toplumu aşağılamışlar hatta bu sebeple kurşun bile sıkılmışlardır. Bu din anlayışının ne sakat bir din anlayışı olduğu da net olarak ortaya çıkmış, bu anlayışı toplum dışlamasını bilmiştir.

Sözümüze bir ayetle son verelim: "Allah'ın sana verdiği şeyler içinde ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma. Allah'ın sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap ve yeryüzünde bozgunculuk isteme. Çünkü Allah bozguncuları sevmez."(7) Yani hangi imkâna sahip olursak olalım, onların içinde mutlaka cenneti kazanacak imkân ve malzeme vardır. Sahip olduklarımızla imtihan olunuyoruz, sahip olmadıklarımızdan hesaba çekilmeyeceğiz. Gücümüzün yettiğiyle mes'ulüz. Rabbim bizlere hakkı hak olarak gösterip ona tabi olmayı, batılı da batıl olarak gösterip sakınmayı nasip etsin.

KAYNAKLAR

- 1) Bakara, 273
- 2) Tevbe, 122
- 3) TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 05; sayfa: 389, BEL'AM b. BAÛRA - Ömer Faruk Harman
- 4) Araf, 175-176
- 5) Bakara, 174
- 6) Yunus, 69-70
- 7) Kasas 77

ADALET; MESLEKİ FORMASYON MU? YOKSA MÜLKÜN TEMELİ Mİ?

▲ AYDIN BİLGİ

Kadim bir şark hikâyesinin sonunda Aslan tilkiye sorar: 'Bu adaletli taksimi nerden öğrendin?' Tilki, aslanın pençesiyle devrilmiş kurdun cansız bedenine işaret ederek cevaplar soruyu; 'Şu yerde yatan kurttan öğrendim.'

Adaletin özünü, Hak ve yükümlülüklerin ve bunlara bağlı olarak mükafat ve cezaların kısımlara ayrılarak insanlar arasında paylaşılması meselesi teşkil etmektedir. Bir cümle ile özetlemeye çalıştığımız mesele altında sonsuz sayıda müşahhas vaka barındırmaktadır. Çözümlemesi gereken vaka sayısının sonsuz sayıda olarak nitelendirilmesi mübalağa olarak nitelendirilmemelidir. Bu husus Doğudan Batıda hukuk ilmi ile uğraşanların ortak tespitlerinden biridir.

Sınırlı sayıda hüküm ile sınırsız sayıda vaka arasında kurulacak son derece hayati ve karmaşık ilişki

HUKUK'u kadim zamanlardan itibaren bir disiplin haline getirmiştir. Disiplinlerin yol haritasını Usul; usulün mahiyetini ise kurucu unsurların hayata nereden baktıkları belirlemektedir.

Hasılı, pencere her zaman vazgeçilmezdir.

Günümüzde **avukatlık/hâkimlik mesleği, temel ilkelerin müşahhas vakalara nasıl uygulanacağı bir başka deyişle sahada karşılaşılan bir problemin hangi norm/değerler eşliğinde çözüme kavuşturulması kabiliyetini büyük ölçüde kaybetmiş durumdadır.** Yüksek mahkemelerin verdiği kararlar kanun koyucunun kesin iradesi olarak algılanmakta ve bütün savunma ve karşı savunma bu doğrultu da gerçekleşmektedir. Meslek mensuplarının içtihat arama motoru gibi çalışmaları

avukatların tefekkür ve muhayyile güçlerini daraltmış bu da adeta otomasyonu doğurmuştur.

"trrrrum,

trrrrum,

trak tiki tak

makinalaşmak istiyorum!

mutlak buna bir çare bulacağım

ve ben ancak bahtiyar olacağım

karnıma bir türbin oturtup

kuyruğuma çift uskuru taktığım gün.

Hasılı; Hukuk makineleştikçe ölür.

Ali Babacan, Borçlar Kanunu'nun Meclis'ten geçerken sosyal tarafların tam anlamı ile dinlenemediği ve aceleyle geçtiğini söyledi.

Yeni bir yasa ya da düzenlemenin kabulü için el kaldıranların neye el kaldırdıklarının şuurunda olup olmadıkları birilerimizin muhakkak dikkatini celbetmiştir. Oysaki her düzenlemenin toplumsal hayatta bir karşılığı bulunmaktadır ve yaşadıklarım en derinden etkileyen düzenlemelerin en az üzerinde konuşulanlar oldukları gerçeğini şahsıma belletmiştir.

Bu bağlamda yasa oluşturmanın, var olan yasaları ilga etmenin veya üzerlerinde değişiklik yapmanın yaşanılan hayattaki karşılıklarının ciddiyetle tespit

edilmemesi büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hasılı yasalar TORBA'dan çıkmamalıdır.

"Kısa bir süre önce malum Almanya'daydım. Almanya'da şansölye ile görüşürken üniversitelerinizde ne kadar öğrenci var diye sordum. Ve tabii kendisinden aldığım rakam enteresandı. Tüm akademi vesaire; 3 milyon civarında bir rakamdan bahsetti. Bizim ise şu anda 8 milyon üniversitelerimizde öğrencimiz var. demek ki biz aslında iyiyiz. Yani nitelik noktasında sıkıntılarımız olabilir ama bizim önümüz şu anda açık."(Cumhurbaşkanımız)

Ülkemizin yeri, göğü, dağları, ovaları, akarsuları, deltaları ve denizleri velhasıl tüm mekanları üniversite mezunlarıyla dolmuş durumda olup Hukuk Mezunu İstiaab haddi de çoktan aşmıştır. Okuduğu sıradan bir metni anlamaktan aciz insanların özel üniversiteler vasıtasıyla Hukuk Mezunu olmaları ülkemizde vakayı adiyeden sayılmaktadır.

Hasılı, Enflasyon övünülecek bir şey değildir.

Hasıl-ı kelim hülasesi meram, hukuk dünyasının çözümü uzun yıllara yayılabilecek esasa ilişkin devasa sorunları bulunmaktadır. İktidarı da muhalefeti de asıl sorunlar üzerinde asla durmamakta bütün dikkatlerini Hukukun Magazinel taraflarına vermektedir.

TARIM; SADECE İKTİSADİ FAALİYET VE SEKTÖR DEĞİLDİR

▲ FAİK ÜSTÜN

Tarım sadece iktisadi faaliyet ve sektör değil; kültürel geleneği sürdürmede, beslenme ve toplum sağlığının korunması ile de ilgili bir konudur.

Modern ve şehirleşen toplumlarda izlenen politikalar tarımsal nüfusun azaltılması yönünde olup, oluşturulması istenen durum; ekonominin sanayi ağırlıklı olması ile birlikte tarımsal ürünü yeterli düzeyde üretecek bir nüfusunda bulunmasıdır. Herkes tarafından esefle bahsedilen köylerin boşaltılması durumu aslında modern toplumlarda istenilen bir durumdur.

AB'de tarımla uğraşan nüfus toplam nüfusun %5,5'ini oluşturmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında izlenen, devletçilik gibi sosyalizmin bir alt sürümüne ülkenin mahkûm edilmesi kırsal nüfusun azaltılmasını ertelemiştir. 1927 yılında toplam nüfusun %84'ü kırsal alanda yaşarken, 1950'li yıllarda birlikte hızlanan ekonomik ve toplumsal dönüşüm süreci, kırdan kente göçü teşvik etmiştir. Kırsal kesimde yaşayan nüfus 1995 yılında %43 civarındayken 2017 yılı itibarıyla Türkiye nüfusunun %23'ünün kırsal alanda (belde ve köylerde), %77'sinin kentsel (il ve ilçe merkezleri) alanlarda yaşadığı tespiti yapılmıştır.

Sanayi toplumuna geçişin ani olmasıyla köylerdeki nüfus hızla azalmıştır. Ayrıca terör tehdidinden dolayı doğu illerinde köyler, meralar hızlı bir şekilde

boşaltılmış ve toplum üretimi kendisine yetmeyen tüketici bir toplum haline dönüşmüştür. Sanayi toplumuna geçiş sürecinde izlenen politikalar tarımı ve hayvancılığı ıslah edememiş, ülke kendi kendine yeter bir hale gelememiş ve tam aksine üretim ve tüketim arasındaki açık gittikçe büyümüştür. Tarımda kendi kendine yeten 7 ülkeden biri olan Türkiye, hükümetlerin kısa vadeli yanlış uygulamaları ile ithal cenneti haline gelmiştir.

Bu açığın kapanması ise uygulanan politikaların doğru, saha gerçekliği ile uyumlu olması halinde bile uzun yıllar alacağı benzetilmektedir, çünkü tarımın temel bazı problemleri vardır, bu problemlerin çözülmesi ise zaman alacaktır. Çünkü tarım ve hayvancılığın sorunları kısa vadeli hükümet uygulamaları ile değil, uzun vadeli **devlet politikaları haline getirilen uygulamalar ile ancak çözülebilir.**

Şehirlere göçün planlı yapılamaması, göçün devam etmesi, pek çok köyde 40 yaşından daha genç kimsenin kalmaması, ülkemiz tarım politikası açısından dikkate alınması gereken öncelikli konulardan biridir. İnsanlar köylerde durmak istememektedir. Peki neden? Köyler neden boşalıyor? Arazilerin küçülmesi yüzünden mi? Sulama yetersizliği mi? Tarım aletlerinin insan gücünü azaltması yüzünden mi? Köyün gerilik(!) olmasından mı? Saydıklarımızın hepsinin köylerin boşalmasında payı var. Fakat benim değineceğim nokta köy hayatının ilkelik olarak algılanması üzerine olacak.

Avrupa'ya işçi gönderilmesi, ardından zirai aletlerin çok hızlı bir şekilde çoğalmasıyla artık arazi için gereken insan gücünün azalmasıyla göçler hızlandı. Miras bölüşümü bir önceki nesilden kalan toprakları geçimi zorlaştıracak seviyeye çekmeye başlamıştı. Ayrıyeten eğitim, sağlık gibi alanlar köyün kanayan yarasıydı. Şehre taşınmış

akrabaların düğünde bayramda caka satarak arzi endam etmeleri insanları yavaş yavaş köye karşı soğutmaya başlıyordu.

Ülkemizdeki çocuğunu memur yapma sevdası aşikâr. Hatta her okuyan çocuk için adam olma kıstası devletin hizmetine girmekten geçiyor. İşte dönem köylüsünde bu önerme çok tutarlı hale gelmekte. «Adam sayısına girsin, İnsan içine karışsın, kravatlı adam olsun, devlete sırtını dayasın» ideallerin deyimleşmiş hali oldu. Bu yaklaşım, köylü için onbaşından nüfus dairesinin hademesine kadar herkesin kendisinden üstün olduğunu düşünürdü ve devlet onun gözünde erişilmez, güç yetilmez bir varlık olarak sürer idi.

Gelinen noktada; artık maliyetler artmıştı ve ürün para etmiyor. Vefat eden büyüklerden kalan araziler de iki binli yıllar itibarıyla iyice küçülmüş, ortaklık, imece gibi kavramlar da yok olmaya başlamıştı. Azalan arazi ve arkada bekleyen çocuklar şehre yerleşmeye adeta teşvik ediyordu. "Köyde ne var sanki?" sorusu gayet kanıksanmıştı. Adeta hakikatin kutsal bir sözü gibiydi. Göç, göçe teşvik etti. Kendisi köyde kalanlar dahi sağdan soldan kırsal şehre ev açmaya, çocukları okutmaya, okumayanları da bir işte değerlendirmeye başladılar. Köydeki orta ve üst yaşta insan sayısı sabit kalmıştı. Çocuk kısmen olsa da genç sayısı artık iki binli yılların sonuna doğru neredeyse sıfıra inmişti. Köydeki varlığı iyi olsun veya olmasın; herkes için şehir zorunlu bir kabul durumuna gelmiş bulunmakta. Televizyonun fethettiği nesle bir de sosyal medyanın son yıllardaki atağı da eklendi ki; artık şehirsiz, kırsal yaşam cehennem, medeniyetten uzaklık, dünyadan bihaber olmak mesabesine vardı. **Asgari ücretle, günün on dört saati ayakta geçirilen mesai saatlerinin tek tesellisi olan pazar günleri AVM'den sosyal medya hesaplarına fotoğraf atmak, köy hayatına tercih edilir olmuştur.** Hangi mahallede oturduğunun, hangi işi yaptığının hiç önemi yoktu. Şehrin en kötü yeri köyden iyiydi. Çünkü köyde hayat yoktu. Ve bunu söyleyen nefessiz şekilde haftada altı gün asgari ücretle çalışanlardı. Çocuklar okuyordu, köyde okul yoktu. Hadi kendisi köyde kalsındı, çocuklar köyde sürünsün müydü? Sürünmekten kasıt şehir ve şehrin sunduğu mekânlardan ayrı kalmaktı. Bugün; bütün ticari girişimciliğini kullanarak, babadan kalma arazide tarım yapıp kendi ürününü de pazarlamak isteyen ama yaşam alanını köyde kurmak isteyen genç büyük bir sorunla karşı karşıya kalacaktır. Zira varlığı ne kadar olursa olsun kendisine evlenecek bir eş adayı bulamayacaktır.

Çünkü kız çocuklarından köyde oturmak isteyen artık kalmamıştır. Çünkü genç kızlar da yukarıda saydığımız nedenler çerçevesinde köyde kalmayı hor düşmek, ezilmek olarak görmektedir. Yaşlıları kocayı işe yolladıktan sonra ev temizliği sonrasında güne gidebilecek, çarşıya pazara karışabilecekken kendisi köyde dünyadan uzak kalmış olacaktır. Halbuki şehre en uzak insanın arabayla bir saatte vardığı **ortamda, ki bir büyükşehirde kenar semtten çarşıya varmanın da aynı sürede olduğunu düşünürsek, mesafenin pek bir önemi kalmamıştır.** Yılın belli zamanları çalışıp kalanını dinlenerek geçirebilecek bir hayat formunun yılın tüm zamanları çalışan ve sağlıksız, temiz havaya muhtaç bir yaşam formu karşısında tercih edilmeyişi bir anlayışın yanlışlığını bize göstermektedir. Bu anlayış söylediğimiz gibi şehrin zorunluluk olarak düşünülmesidir.

Köylerin boşalmasının nedenleri konusunda iyi düşünülmesi, Aile ve Tarım Bakanlığı müşterek bir çalışmaya girişmelidir. Zira **en temel yiyecek olan ekmeğin hammaddesi buğdayın dahi ithalata karşılansın, işi artık basit bir sosyolojik vakadan bir Ulusal Güvenlik sorunu mesabesine çekmiştir.** Mevcut durumda şehirlerin yapılan bütün altyapı ve ulaşım yatırımlarını hiç yapılmamış gibi kısa sürede yutması ve asayiş, sağlık, eğitim gibi durumlarda içinden çıkılmaz bir hâl alması sürdürülebilirliklerini tartışmaya açmıştır. Ve bu sorunlar bir sarmalla gittikçe de karışık vaziyete gelmektedir. Şimdilik soruna işaret etmekle iktifa edelim. Çünkü henüz daha toplum olarak sorunu bile tam kavrayamadık. Çözüm de İnşallah devamında gelecektir.

TÜRKİYE'DE YAZILIM MÜHENDİSLİĞİ

▲ ÖMER FATİH BÖLÜKBAŞ

Yazılım ve Yazılım Mühendisliği Nedir?

Yazılım, Bütün belgeleriyle birlikte (fizibilite, yönetim, araştırma, belirtim, tasarım, geliştirme, test, bakım v.b.) sunulan bilgisayar programlarıdır. Yazılım mühendisliği, belirli bir hedefe ve sisteme dayalı olarak ve işbölümü yapılarak, belirli prensipler, yöntemler ve araçlar kullanılarak bilgisayar yazılımlarının tasarımı, geliştirilmesi, sınanması ve bakımı konularını ele alan sistematik ve çok disiplinli bir mühendislik dalıdır.

Yazılım Mühendisinin Özellikleri Ne Olmalı?

Bu mesleği yapacak kişilerin genel olarak, tasarım yeteneği olan, fen ve matematik alanlarına ilgili, bildiklerini başkalarına aktarabilen, dikkatli, sabırlı, ekip çalışmasına yatkın, yeni fikirlere açık, kendisini sürekli geliştirebilen kişiler olması gerekir. Genellikle iyi aydınlatılmış ve temiz büro ortamında çalışırlar. Projelere bağlı olarak seyahat etmeleri gerekebilir. Çalışırken üst yönetimle, programcılarla ve müşterilerle yoğun olarak iletişim hâlindeyler.

Nasıl Yazılım Mühendisi Olunur?

Mesleğin eğitimi üniversitelere bağlı Mühendislik ve

Bilgisayar Bilimleri Fakültelerinin Bilgisayar Mühendisliği, Yazılım Mühendisliği ile Yazılım Mühendisliği Yüksek Lisans programlarında verilmektedir. Bir de 2 yıllık Bilgisayar Programcılığı mevcut tabii. Bu şekillerde yazılımcı olunabileceği gibi kendi çabalarıyla yazılımcı olan matematik ağırlıklı bölümlerden mezun kişiler de piyasa koşullarında yetişmektedir.

Yazılım/Kodlama Öğrenmenin Yaşı Var mıdır?

Kodlama öğrenmeye ne kadar küçük yaşta başlanırsa o kadar iyidir. İlkokul yaşlarında başlanması taraftarıyım. Ne yazık ki ülkemizde **kodlama** öğrenmeye üniversitede başlamak zorunda bırakılmış bir eğitim sistemimiz var. Yazılımı/kodlamayı öğrenmek için 18-19 çok geç bir yaş, küçükken çocukları yazılım öğrenmeye teşvik etmeliyiz ki üniversiteye geldikleri zaman öğrenmekle değil daha çok bir şeyler üreten konumunda olsunlar. Çünkü üretmek için en ideal yaşlar üniversite yıllarıdır. Aslında bu gerçek tüm sektörler için böyle olmalıdır diye düşünmüyorum değilim.

Yurt dışında (yani yabancı dillerde) kod öğreten birçok uygulama bulunmakta ve bunlar çok fazla ilgi

görmekte. Türkiye de bu konuda yapılan uygulamalar çok zayıf ve geniş kapsamlı yazılım eğitim platformu bulunmamaktadır. İnsanların yazılıma ilk başladıklarında öğrenmeleri için Türkçe kaynak olması çok önemlidir. Özellikle yazılım öğrenmeye yeni başlayanlara yol gösterici bir uygulamanın ihtiyacı var.

Ülkemizde Yazılım Sektörünün Durumu?

Dünya genelinde en değerli firmaların ilk 10 tanesinin teknoloji şirketi olması yazılım sektörünün önemini gözler önüne seriyor. Fakat bu durum Türkiye'de ne yazık ki çok farklı. Ülkemizde yazılıma yatırım yapan büyük firmaların bulmaktazorluk çekiyoruz. Bu da iyi yazılımların ve sistem yazılımlarının geliştirilmesindeki en önemli engel olarak görünüyor. İrili ufaklı bir sürü küçük yazılım firması kurulmasının önünü açıyor. Büyük, sürdürülebilir ve değerli yazılım geliştirebilmek için önümüzdeki engellerden en büyüğü de bu görünüyor.

Ülkemizde kâr amacı gütmeyen (araştırma-geliştirme amaçlı) projeler yapılmıyor. Firmaların neredeyse hepsi piyasaya yönelik yazılım üretiyor. Durum böyle olunca yazılım üreten değil; ihtiyaca yönelik günü kurtarma amaçlı projeler yapılıyor ve biz yazılım ihraç eden bir ülke olamıyoruz. Özellikle de sistem yazılımları hiç geliştirmiyoruz. Belki de araba üretimindeki gibi devlet destekli özel sektöre büyük yazılım projeleri yaptırabilecek alt yapıların kurulması gerekiyor.

Türkiye'de en değerli ilk 10 şirketin 6 tanesini bankalar oluşturuyor. Yazılım sektörü az masrafla çok kâr elde ettiren bir sektördür ama sanal bir ürün gibi görüldüğü için kimse yanaşmıyor galiba... **Türkiye'de yerli araba yapmak tabii çok önemli ve değerli ama sistem yazılımlarına sahip olmak araba üretmekten daha çok katma değerli. Hatta yatırım maliyetleri de daha az.** Tabii işi bilirsen... Genç nüfusumuzun enerjisinin doğru yere yönlendirilmesi gerekmektedir, yazılım sektörü için ise bu çok küçük yaşta kodlama öğretilerek mümkün olabilir.

SONUÇ

Aslında bu bilgiler ışığında şuraya varmak istiyorum; Gelecekte güçlü ve söz sahibi ülkeler arasında olmak istiyorsak "Yazılım" konusu birinci öncelikli meselelerimiz arasında olmalıdır. Biraz iddialı oldu

ama gerçek bu. Tüm verilerimiz ve bilgilerimiz yabancı ülkelerin elinde ve bu ülkeler terör örgütlerini besleyen ve devam etmesi için ellerinden geleni yapan ülkeler. Hem veri analizlerine sahipler hem de kazandığımız paranın birçoğunu teknoloji aracılığı ile bu ülkelere vermekteyiz. İnşallah bu gerçeği daha fazla geçmeden anlarız.

Tüm meslek grupları için aslında en ideal öğrenme yaşı ortalama 7 ile 15 yaş aralığıdır. 18 den sonrada en verimli üretim yaşları başlamaktadır. Biz bu verimli zamanları öğrenme yaşı olarak belirlemekten vazgeçtiğimiz zaman her alanda daha hızlı ve dinamik bir üretim yapıyor olacağız.

Ailelere tavsiyem şudur ki; çocuklarınızı normal liselere göndermeyin. Meslek öğrenebilecekleri liselere, hatta ortaokullara gönderin. Küçük yaşta öğrensinler ki en verimli çağlarında üretime katkıları daha fazla olsun. Ülkemize katma değeri yüksek nesiller yetiştirelim.

Bir örnekleme yapacak olursam; benim yanımda çalışan iki tane 20 yaşlarında yazılım mühendisi (aslında alaylı yetişmiş) çalışan var. 2 yıllık bilgisayar programcılığı mezunu (tabii üniversite de değil kendi kendilerini bizim aracılığımız ile yetiştirdiler). 4 yıl okumuş ve 22 yaşında mezun olan üniversite mezunlarını ceplerinden çıkarırlar. Şimdiye kadar ki en verimli personeller de bu personeller oldu. Üretkenlikleri diğer personellere göre çok ama çok daha fazla... Yani bilinçli bir yönlendirme ile neler yapılabileceğini tecrübe edinerek yukarıdaki yazıları faydalı olabilmek için yazdım.

YOUTUBER OLMAK: RÜYA MI KÂBUS MU?

▲ YASEMİN AYDIN | BETÜL TRABZONLU

"Batı'nın fikir mahsullerini şüphesiz ve tenkitsiz, saf bir itaatle alan dimağlar, bu fikirleri getirmekle ilim yaptıklarını zannettiler." (Nurettin TOPÇU)

Gelişen teknoloji, her türlü bilgiye hızla erişilebilir olanağı sağlarken elde ettiğimiz bilgi ve deneyimleri de aynı hızla tüketme problemini doğuruyor. Bir yanda sınırları saniyeler içinde aşarak "öteki"lerle etkileşime geçebilme imkânı, öbür yanda sınırları hiçe sayarak başkasının mahremiyet alanını ihlal etme gevşekliği... Teknoloji, etkin kullanıldığı taktirde rüyaları gerçekleştirebilecek bir alet iken; denetimsiz ve bilinçsiz bir kitlenin elinde kabus saçan bir silaha dönüşebiliyor. Nurettin Topçu'nun ifade ettiği gibi, "Batı'nın fikir mahsulü" olan teknolojik nimetleri "şüphesiz ve tenkitsiz, saf bir itaatle alan dimağlar"; dijital bir dünyada gerçek ilmi bulduklarını zannediyorlar.

Akıllı cihaz kullanımının yaygınlaşması, internette

geçirilen zamanı nicelik olarak artırırken niteliğini kalitesizleştiriyor. TÜİK'in 2018 yılı verilerine göre, Türkiye'de her on evden sekizinde internet bağlantısı bulunuyor. 2018 yılının Nisan ayında %83,8 olan evde internet kullanım oranı, 2017 yılında %80,7 idi. Bu durumda, her geçen yıl internet kullanım oranının arttığını söylemek mümkün. Daha da kötüsü, internet kullanıcılarının büyük bir kısmı (%73), 16-74 yaş arası bireylerden oluşuyor. Henüz hakikat algısı sağlamlaşmamış ve fikrî olgunluğa erişmemiş gençler, gerçekler dünyasından soyutlanarak dışa kapalı sanal dünyanın bir parçası haline geliyorlar. Akıllı telefonlar, internet bağlantıları sayesinde dünyayı avuç içi kadar ufak bir alana sığdırabiliyor. Bir "tıklama" ile sınırların ötesine geçilip, merak edilen bilgi ve görüntülere "anında" erişilebiliyor. Merak uyandıran kişi ve sayfalar, sosyal medya hesaplarından "anbean" takip edilerek moda, yemek, siyaset, teknoloji, güncel olaylar ve daha

pek çok alanda anlık fikir sahibi olunabiliyor. Tam da bu noktada sınırlarını yitirmiş **küresel bir köye dönüşen dünya, içinde yaşayanları sanal bir yakınlık hissine kavuşturduktan sonra bu gerçek dışı yakınlığa bağımlı hale getiriyor.** Kurdukları sanal etkileşimlerle rahatlayan, stres atan ve sosyalleşen internet kullanıcılarının %79,4'ü belki de bu nedenlerle devamlı yanlarında taşıyabilecekleri mobil interneti tercih ediyor.[1]

Yaşanan sancılı toplumsal dönüşüm ve değişimler, haritaları değiştiren savaşlar, robot ve yapay zeka teknolojisindeki ilginç gelişmeler, ekonomik belirsizlikler gibi sorunlardan kaçmaya çalışan insanlığın sığındığı yerlerin başında sanal âlem gelmektedir. Youtube, Facebook, Twitter ve Instagram gibi uygulamaların hayatlara sokulması, kültürümüzün hızla değişmesine neden olmaktadır. **Değişiminin gözlemlendiği kavramlardan biri "sosyalleşme"dir. Birkaç yıl öncesine kadar toplum içinde ancak aktif rol alarak sosyalleşebilen modern insan; sosyalliği, sosyal medya platformlarında aramaya başlamıştır.** Bir bakıma sanal ilişkiler gerçekmiş gibi kabul edilip normalleşmekte ve yaşamın bir parçası haline gelmektedir. Fotoğraf, video, vlog veya anlık hikayelerle görsel mesajların; mesaj, tweet, blog gibi araçlarla da yazılı mesajların hızlı ve etkileşimli paylaşılabilirdiği sosyal medya hesapları, modern insana yalnızlığını unutturduğu kadar bağımlılık oluşturmaktadır.

Kültürümüzün hızla değişime uğradığı konulardan biri de "mahremiyet". Mahremiyet kavramının ihtiva ettiği gizlilik duygusu, yerini "görünür olma" ihtiyacına bırakmaktadır. Bu iki kavramın birbirine taban tabana zıtlığı ise aşikar. **Hayatın içinde yüz yüze gelmenin mümkün olmadığı şahısların özel hayatlarına dahil olarak haya ve mahremiyet perdesini yırtan bir nesil, kendi mahremiyetinin sınırlarını da aynı ortamda rahatlıkla yıkabilir.**

"Kusurları örtmede gece gibi olunması" tavsiye edilen bir İslam kültürünün geldiği son noktada, insan ilişkilerinde "malayanilik" ve buna bağlı olarak da hayırlı işlerde tembellik ve gevşeklik kaçınılmaz hale gelmektedir. Yüz yüze etkileşim noksanlığının verdiği rahatlıkla basit hatalara karşı linç etmenin tercih edilmesi, fikriyat derinliğinin kıymetsizleşip zanna göre hareketin artması, kötü işlerin reklamının hızla yayılması ve mantıksız hal ve hareketlerin 'akım' adı altında popülerleşmesi sosyal medyada malayaniliğin sonuçlarını teşkil

etmektedir.

Kültürel değişimin ürettiği yeni medya araçlarından biri de Youtube. Temel amacı kişiye kolay yoldan para kazandırmak olan Youtube, Google'dan sonra dünyanın en büyük ikinci arama motoru. Youtube hem kullanıcısının kolayca para kazanmasını sağlamakta hem de kullanıcı sayesinde kendisi para kazanmaktadır. Youtube'da kişinin kendisine özel bir kanalı vardır ve istediği/belirlediği herhangi bir alanda (ya da aynı anda farklı alanlarda) özgün içerik üretmek/hazırlayarak tanıtım yapabilir veya bilgi verebilir. **Youtuber kavramının ise Türkçe karşılığı henüz yok. Ancak İngilizce'de "-er" son eki ile biten kelimeler "bir işi yapan" anlamına geldiğinden, buradaki Youtuber kelimesi için de Youtube'ı(aktif olarak içerik üretmede) kullanan kişi" diyebiliriz.**

Kolay para kazanma aracı olmak Youtube için övünülecek bir durum olsa gerek. Zira 2015 yılında Youtuberlik eğitimleri vermek amacıyla "Youtube Yaratıcılar Akademisi"[2] projesini başlatan Youtube, eğitimlerinde fenomen(!) olma yollarını öğretmektedir. Temel, orta ve ileri seviye olarak verilen eğitimlerde kullanıcılar; Youtuberlik'in gereklilikleri, içerik hazırlama, video çekim teknikleri, hedef kitleyi tanıma gibi konularda bilgi sahibi olabilmektedir. Ülkemizde Youtuberlik çok eski bir geçmişe sahip olmamakla birlikte her geçen gün daha fazla ilgi görmektedir. Öyle ki İŞKUR geçen sene Youtuberlik eğitimi vereceğini duyurmuştur.[3]

Youtube, basitçe "takipçi", "tıklanma" ve "görüntülenme" sayıları üzerinden parakazanmakta ve kazandırmaktadır. Takipçi sayısının miktarı kişiyi "fenomen" yapabilmekte ve fenomenler şirket/marka reklamlarının aranan yüzleri olmaktadır. Ancak buraya kadar değindiğimiz hususlar, aslında Youtube ve Youtuberlik'in bize gösterilen parlak yüzü.

Perdenin arkasında Youtube, kolay para kazanma alışkanlığından daha tehlikeli toplumsal sorunlar doğurmaktadır. İnşirah/94-7'de belirtildiği gibi **her mümin boş kaldığında başka bir işe koyulmakla, yani kendisine bahsedilen vakti en iyi ve değerli şekilde kullanmakla sorumludur. Youtube ise zamanı bunun tam tersi bir istikamette harcar: Boş vakti gassetmek.** 2018 Küresel Dijital Raporu'na göre, dünya genelinde internet kullanan dört milyardan fazla insan var. Kısaca, dünya nüfusunun yarısından fazlası on-line! Üç milyardan fazla insan ise sosyal medya hesabı kullanıyor. Cep telefonu kullanan insan sayısı ise geçen seneye göre %4 artışla beş milyarı geçmekte. **Türkiye ise** internette geçirilen zaman sıralamasında **dünya genelinde 14. sırada! Türkiye'de internette harcanan ortalama süre, günde 7 saat. Sosyal medya kullanım oranı ise her yıl %6 civarında artıyor.** Youtube; videoları, yorumları, tıklanma sayıları, önerilen videoları ve zorunlu izlettiği reklamları ile boş vakti genişçe kaplıyor. Böylece, modern toplumların boş zaman algısı kendiliğinden değişiyor. Zaman, artık ticari sömürünün kurbanlarından biri. Boş zaman dinlenme alanı değil, yapay eğlence anlayışının bir parçası.

"İnsanı büyük yapan düşüncesidir" nazariyesiyle yaklaşacak olursak Youtube fikriyatı ve fikir üretmek için gereken zamanı çalarak insanı, düşünemez ve üretmez hale getirip küçültme aracıdır. Odak noktalarından bir diğeri ise tüketim toplumu oluşturmaktır. Youtube'nin kazancının temel kaynaklarından biri, reklam gelirleridir. Bundan sadece birkaç sene önceki reklam anlayışımız ile bugünün reklam anlayışı kesinlikle aynı değil. Bugün, YouTuber'lar en az Popstar'lar

kadar meşhur. YouTuber'ların popülerliği markaların reklam yüzü bulma işini kolaylaştırmaktadır. Youtube, kullanıcılarına şu bilgileri sunar:

"-Sizi kimler takip ediyor?

-İzleyicileriniz nereden ve demografik özellikleri neler?

-İçeriğiniz hangi reklam verenin ilgisini çekiyor?

-Ne kadar takipçiniz var veya bu takipçiler sıkı hayranınız mı?

-İçerikleriniz hangi kitlelere uygun?"[5]

Bu bilgiler ışığında reklam şirketleri, markalarının ihtiyaç ve hedef kitlelerine göre özellikle 18-24 yaş arası gençleri tüketime teşvik edebilecek; moda, kozmetik, medya gibi konularda reklam yapabilecek YouTuber'ları tercih ediyor. Bazı şirketler, YouTuber'lara sadece kaynak değil ayrıca reklamın içeriğini ve hatta nasıl bir reklam istediklerini bildiriyorlar.

Reklamcılar Derneği, 2017 yılında şirketlerin medya yatırım bilgilerini açıklamıştır. Raporu göre, 2017 yılında medyada harcanan reklam giderleri toplam 10,7 milyar TL (2,9 milyar \$) olmuştur. Sosyal medyada en yüksek reklam harcaması yapan şirketler ise kozmetik, dekorasyon ve inşaat şirketleri olmuştur. Reklamcılıkta en fazla pay hala televizyon reklamlarında olsa da internet reklamları bir önceki yıla göre yüzde 20 civarında artış göstermiştir. Reklamların %37'si dijital platformlarda yapılmaktadır.[6] YouTuber'ların reklam yüzü olarak bu kadar çok tercih edilmesi, hitap ettikleri sektörler ve kitlelere bakıldığında hiç de şaşırtıcı olmamaktadır.

Geleneksel medya araçları olan televizyon ve radyonun yerini daha hızlı ve yeni medya araçları olan internet ve sosyal medyaya bırakmasıyla, "şöhret" kavramının yerini de "fenomen" kavramı almıştır. Geçmiş yıllarda şöhret olabilmek için daha kısıtlı seçenek ve daha uzun vadeler varken, günümüzde "fenomen" olmak o kadar zor değil. Bunun ülkemizdeki örneklerinden biri (her ne kadar bir YouTuber olmasa da) çektiği tek bir video ile "Salt Bee" lakabını alan Nusret. Youtube ve benzeri sosyal paylaşım platformlarında paylaşılan tek bir video ile geniş kitlelere ulaşmak mümkün. Bu durum

ister istemez akla Andy Warhol'a ait olan meşhur bir sözü getiriyor: "Bir gün herkes 15 dakikalığına ünlü olacak!" Ne yazık ki kendi öğrencilerimden de sıkça işittiğim gibi YouTuber'lık gençler için özenilen bir hedef olma yolunda ilerliyor. Zaten Youtube kullanıcılarının yüzde 72'si de 16-24 yaş aralığındaki gençlerden oluşuyor.

Durum gençlerimizin geleceği açısından değerlendirildiğinde akla şöyle bir soru gelmesi muhtemel: Türkiye'deki muhafazakarlar Youtube'nin neresinde? Dünyada en çok ziyaret edilen Youtube sayfalarını incelediğimizde; televizyon, komedi, pratik bilgiler, müzik veya klip kanalları gibi bilgiden ziyade eğlenceye odaklanan kanalları görmekteyiz.[7]

Türkiye'de de durum benzer. Fakat kültürümüzün bir parçası olan İslami öğeler Türkiye'deki ünlü YouTuber'ların paylaşımlarında pek yer almıyor. Muhafazakar kesime hitap eden tekstil, kozmetik, dekorasyon markalarını Youtube reklamlarında görmek mümkün olsa da muhafazakar modeller ve reklam yüzleri, genelde YouTuber olarak değil Blogger olarak görünür olmayı tercih ediyorlar. Instagram, Facebook gibi sosyal medya platformları üzerinden yaptıkları soru-cevap canlı yayınlarını Youtube kanallarına yükleseler de YouTuber olarak tanınan henüz yok. Muhafazakar kadın modellerin sosyal ağlarda ne şekillerde ve ne kadar sıklıkla görüldüğü ise başlı başına ayrı bir yazı konusu.

Son olarak, Türkiye'de popüler olan bazı YouTuber'ları incelediğimizde gençlere yönelik tehlikelerin ne kadar ciddi ve kritik olduğunu anlayabiliriz. Takipçi sayısı yüksek olan ünlü YouTuber'lardan bazıları şunlardır:

1. Enes Batur: 1988 doğumlu olan Enes Batur, kanalında şu ifadelerle kendini tanıtır: "Ben Enes Batur, 20 Yaşındayım 5 Yıldır Youtube'a içerik çıkartıyorum. Hemen hemen her türde içerik yapabiliyorum ve istediğimi yapmakta sonuna kadar özgürüm. Beni takip eden insanlara ailem diyorum. Bu arada, Youtube Türkiye'nin en büyük Youtube Kanalıyım."

2018 yılı başında çıkan kendi hayat hikayesini anlattığı "Hayal mi Gerçek mi?" filmi, 1 milyon 480 bin kişi tarafından izlenerek 17.4 milyon TL hasılat yapar. Takipçi sayısı dokuz milyona yaklaşan Enes Batur'un kanalından elde ettiği yıllık kazanç ise yaklaşık 300 000 TL.

2. Orkun Işıtmak: Takipçi sayısı altı milyona yakın

olan Orkun Işıtmak ise kendisini ve yaptıklarını şöyle anlatıyor: "Evet herkese merhaba ben Orkun" diye başlar eğlence ve komedi dolu videolarım. Video blog(vlog) videolarım ile günlük yaşamımda yaptığım etkinlikleri gösterir, gittiğim yerleri anlatır ve hayatımı sizlerle paylaşıyorum. "Yabancı Şarkılar Türkçe Olsaydı" gibi serilerim ile de aslında gözümüzün önünde olan ama göremediğimiz komik detaylara değinirim." Işıtmak, yukarıda anlattığı işleriyle yılda 200 000 TL civarında ciro yapıyor.

3. Danla Bilic: Listedeki diğer isimlere göre takipçi sayısı az gözükse de YouTuber olarak önemli bir isim. İki milyona yakın takipçisinin karşısına çıktığı videolarında genelde makyaj teması hakim. Samimi, rahat, hatta bazen normal olmayan tepki ve tavırlarla sunduğu videolarının bizi ilgilendiren dikkat çekici bir tarafı daha var. Danla Bilic bazı videolarında bir başka medyatik yüz olan Kerimcan Durmaz ile birlikte görülüyor. İkili, samimi tavırlarla makyaj malzemelerini tanıtıyorlar. Kerimcan Durmaz, kendisini medyada eşcinsel bir erkek olarak tanımlıyor. Fakat hakkında yaptığımız araştırmalarda karşımıza dini inancını öne sürdüğü bazı söylemleri çıkıyor. Muhafazakar bir ailenin eşcinsel çocuğu olarak tanınan Kerimcan Durmaz, medyatik olmasını şu cümlelerle ifade etmeyi etrcih ediyor: "Muhafazakarım, Kuran okuyup namaz kılıyorum. Allah da kalbime göre verdi." Danla Bilic'in videolarında sıkça gözükken bu isim, akla "Medya neden bu insanları destekliyor?" sorusunu getiriyor.

"Düşmanın fenası ve en tehlikeli olanı, bizi kazanarak içimizden vurandır." diyerek toplum eleştirisi yapan Nurettin Topçu'nun bir diğer sözüyle yazımızı noktalayalım: "Fert aldanır, devir aldatılır; tarih aldanmaz, zaman aldatılmaz."

KAYNAKLAR

- [1] TÜİK, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2018.
- [2] bkz. <https://creatoracademy.youtube.com/page/home>
- [3] <https://www.gzt.com/teknoloji/youtuber-olmaya-hazir-misiniz-google-ve-iskur-youtuberlik-egitimi-baslatti-2671431>
- [4] Digital in 2018: Essential Insights into Internet, Social Media, Mobile and Ecommerce Use Around the World
- [5] bkz. <https://creatoracademy.youtube.com/page/lesson/ad-types?hl=tr#strategies-zippy-link-4>
- [6] Türkiye Reklamcılar Derneği, Medya ve Reklam Yatırımları Raporu. 2017.
- [7] bkz. <https://socialblade.com/youtube/top/50/mostsubscribed>

ÜÇ MESELEYE DAİR

▲ KAMİL ERGENÇ

Teknik, Medeniyet ve Yabancılaşma kavramları dün olduğu kadar bugünde oldukça netameli olma hususiyetlerini muhafaza ediyor. Hayatımızın hemen her yanında içli dışlı olduğumuz bu kavramların serencamıyla ilgili vaktiyle yapılmış ve hâlihazırda yapılmaya devam eden çalışmalar, meselenin ne kadar ehemmiyetli olduğunun da bir işareti aynı zamanda. Tekniğin tam olarak ne olduğu, teknoloji ile arasında bir farkın olup olmadığı yada bilim ve teknik arasındaki ilişkinin mahiyeti gibi zorlayıcı soruların yanında,"yabancılaşma" olgusunun muhtevası ve medeniyetin tam olarak neye taalluk ettiği gibi sorular bugün dahi ilgisinin zihnini, yormaya devam ediyor.

İnsanlık ailesi 17. Yüzyıldan bugüne ilerlemeci tarih algısının egemenliği altında şekillenen bir dünya hayatını tecrübe ediyor. Bu algıya göre insanlık doğrusal bir çizgi üzerinde hep ileriye doğru hareket halindedir. Dolayısıyla bugünüümüz dünden iyi ve ileride, yarınımız ise bugünden daha iyi ve daha ileridedir. Zimni bir evrimi de içeren bu perspektifin geleneksel kültürleri tarihin çöp sepetine atma amacı taşıdığını söylemek herhalde yanlış olmaz. Teknoloji alanında yaşanan gelişmelerin de katkısıyla iyice yerini sağlamlaştıran "ilerlemeci" perspektif, tekno-medeniyeti yarattı. Bu medeniyetin insan ve tabiat üzerinde kurduğu tahakküm ise "yabancılaşma" olgusunu gündemimize soktu. İsmet Özel'in 1970'li yılların sonunda kaleme aldığı Üç Mesele "teknik, medeniyet ve yabancılaşma" kavramlarını teşrih masasına yatırıyor. Aradan geçen kırk yılda, kendisini İslam'a nispet edenlerin bu kavramlarla gerçek anlamda yüzleştiğini söylemek ise zor görünüyor.

İsmet ÖZEL'in ifadesiyle;"Neyim? Ne yapıyorum? ve Ne ile yapıyorum? diye sorduğumuz zaman karşımıza yabancılaşma, teknik ve medeniyet çıkıyor. Asıl üzerinde durulması gereken nokta ise yabancılaşmanın ancak medeni bir hayat tarzıyla birlikte söz konusu edilmesi ve medeniyetin de kendi teknolojisyle ayakta durabilmesidir. Yani

yabancılaşmadan medeni olunamıyor ve teknoloji, kendisine hizmet edecek bir medeniyet üretiyor. Dolayısıyla bu kadar girift mevzular hakkında konuşmakta zor oluyor."

Askeri alanda yaşanan hezimetler sonrasında başlayan ve öncelikli hedefi ordunun modernizasyonu olan Osmanlı Modernleşmesi çok geçmeden iktisadi içtimai, siyasi, hukuki birçok alanda cari olmaya başladı. Tanzimatla birlikte Batı bilim ve tekniğinin ithal edilmesine hız veren Osmanlı bürokrasisi, Yurt dışı eğitimi yaygınlaştırarak bu ithal etme sürecini daha da hızlandırdı. Tahsil için Avrupa kentlerine gönderilen gençler "aydınlanmış" olarak geri döndü. Bir kısmı kazandığı aydın bakışıyla kendisini oraya gönderen siyasal iradenin mahvı için çabalarırken, diğer bir kısmı Batı bilim ve tekniğinin içselleştirilmesi için çaba gösterdi. Önceleri, **Batının yalnızca tekniğine odaklanıp moral değerlerini yadsımayı tercih eden görüş, yerini bilim ve tekniğin dini olandan bağımsızlaştığı oranda inkişaf ettiği savına bıraktı.** İlericilik-gericilik bağlamında yürütülen tartışmalar nihayet pozitivist-ulusçu perspektifin galibiyetiyle neticelendi.

Gerçi ahlak ile teknik arasında yakın bir ilişki olduğu, bizzat Batı bilim ve tekniğini ithal edenler tarafından da biliniyordu. Ancak Onlar Batıyı mağlup etmek için Batılılaşmak gibi amorf bir durumun mümessili olmayı tercih ettiler. Emperyalizmin ülkedeki kolunu kanadını kırmak için sığınılan milliyetçi retorik, bilim ve teknolojinin ulusal bağımsızlığı sağlaması ve güç temerküzüne fırsat vermesi halindemenşinin önemi olmadığı kanısındaydı. Mağlubiyetten kurtulmak ve tekrar "egemen olmak" amaçlı ithal edilen teknoloji, mağlubiyeti daha da derinleştirmekten başka bir işe yaramadı. Çünkü **çoğunun zannettiğinin aksine teknoloji "nötr" değildi.** En önemlisi de onu elde etme "niyeti"ydi."Egemen olmak" arzusu, haddi aşmanın, yani tuğyanın belirtisiydi ki, bu tutum "kul" olmakla mükellef olan Müslüman şahsiyetin uzak durması gereken bir "inhirafı" imliyordu.

Bu bağlamda, İsmet Özel'in, **Osmanlı döneminde,**

ulema/aydın kesimi tarafından gerçekleştirilen ve teknoloji karşıtlığı gibi görünen bazı "eylemleri", çok önemli bir ahlaki duruş olarak nitelemesi dikkate değerdir. Egemen eğitim sistemi, aydınlanmacı karakterinden dolayı bu eylemleri, bağnazlık ve taassup ekseninde değerlendirmeyi yeğlemiştir. Oysa ki gerek matbaanın gelişine yapılan itiraz gerekse demir kaşıkla yemek yemenin caiz olmadığına ilişkin verilen fetvalar, toplum düzenini kökten değiştirecek ve "gavur aklı"nın egemenliğini tahkim edecek bir zeminin oluşmasına engel olma amaçlıdır. Kendisini topluma karşı sorumlu hissedemeyen aydın tavrı tam da bu tutumlarda tebarüz etmektedir. Pozitivist Cumhuriyet aydınlarının ve onların ardıllarının toplumu "gavur aklı"na mahkum etmek amacıyla yükledikleri misyonla hesaplaşmak gerek. Aydın/entelektüel, her yenilikle uzlaşmak zorunda değildir. Hatta çoğu zaman yenilik olarak sunulanların birer bela olduğunu idrak etmeli ve bu belanın şerrinden emin olmak ve bu emniyeti kamusalılaştırmak için çırpınmalıdır.

Önemli soru şu; Teknoloji ve ahlak birbirinden bağımsız mıdır? Cevabımız evet, teknik ve/veya teknoloji ahlaktan bağımsızdır. Dolayısıyla dünyanın herhangi bir yerinde üretilen teknolojik aygıtlar bir başka yerde de gönül rahatlığı ile kullanılabilir şeklindeyse o zaman sanat, edebiyat, felsefe, tarih gibi alanların da ahlaktan bağımsız olduğunu iddia etmek gibi bir handikapla karşı karşıya kalabiliriz. Haliyle bu durum bizi bir çıkmaza sürükleyebilir. Yok, eğer cevabımız hayır teknoloji ahlaktan bağımsız değildir. Her teknoloji kendisini üreten bir ahlaki arka plana, yani bir evren,tanrı,insan ve tarih tasavvuruna sahiptir diyorsak, işte o zaman, halihazırda bizi kuşatan "tasavvur" biçimleriyle hesaplaşmayı göze alıyoruz demektir.

Teknik ile Ahlak arasındaki ilişkinin mahiyetine dair kafa karışıklığı sadece ülkemize has değil. Avrupa aydınlanmasıyla bir şekilde temas kuran bütün geleneksel kültürler, bu kafa karışıklığını yaşadığı ve yaşamaya devam ediyor.

Burada İsmet Özel'in sorduğu iki soru önemlidir diye düşünüyorum;

1-Teknolojiyi iktisadi-siyasi-kültürel çatışmaların yanı başında bir maddi unsur olarak mı kavrayalım?

2-Yoksa onu belirli bir manevi yapının somutlaşmış biçimi olarak mı görelim?

Biz de dâhil, neredeyse bütün geleneksel kültürler

şimdiye kadar genelde birinci seçeneği tercih ettiler. Yani teknolojinin(Batı'da üretilen teknolojinin) insan hayatını kolaylaştırdığı ve o olmadan hayatta kalmanın mümkün olmadığına inan(dırıl)dık. Hatta ilerlemenin ve gelişmenin yegâne ölçüsü, teknolojik ürünlerin kullanımına endekslendi. Özel'in deyimiyle "Teknoloji bize ilerlemenin bir tezahürü olarak sunuluyor ve onun ortaya çıkardığı hayat tarzı ilerimükemmel bir dünyanın gereği olarak gösteriliyor."

Oysa ithal ettiğimiz teknoloji bir "akıl" ürünüydü ve bu akıl "nötr" değildi. Bu aklın inşa sürecinde, asırlarca kilise dogmatizminin tesiri altında kaldığı için Grek-Latin kültürünün seküler / dindışı doğasına sığınan bir "çatışma" tarihi vardı. Din-bilim çatışması bu aklın temel yasasıydı. Katolik Hıristiyanlığın katı yorumundan bağımsızlaşarak, kendi seküler evrenini inşa etme durumu söz konusuydu. Artık evrene müdahil bir tanrı değil, göklere çekilmiş ve kendi mükemmelliğini temaşa eden bir tanrı vardı. **Tanrı hayattan uzaklaştırılınca, değer ihdas etme imkanı insanın eline geçti.** İnsan, kendisine açılan bu oldukça geniş emansipasyon alanını tabiata tahakküm edecek ve onu kendisine boyun eğdirecek bir araç olarak kullandı.

Kadim kültürlerde canlı/dinamik/velut ve amaçlı olarak algılanan tabiat yerine, baskı altına alınmaya müsait mekanik evren/tabiat algısı gelişti. İnsanın tabiata tahakkümünü güçlendirecek araçlar araması, ona teknik yardımıyla yeni enstrümanlar icat etme fikri verdi. Bu saatten sonra insan(batı insanı), her ne ürettiyse "tahakküm" amaçlı üretti. Temel amaç, insanın evrendeki egemenliğinin pekiştirilmesi ve tanrı iradesinin önüne tanrılaş(tırıl)mış veya tanrıyla savaştan "prometeusçu" bir insan algısının oluşturulmasını sağlamaktır. Tabiata egemen olma arzusunun yanına belli bir süre sonra insana egemen olma arzusu da eklendi. Böylece sadece tanrıya has olan "rububiyet" makamına ortak olmaya çalışan yeni bir insan tipi ortaya çıktı. Aziz Kitabımızın bu insan tipi için seçtiği kavram "tağut" tur.

Teknolojinin, ahlaki ve felsefi arka planı olduğu gerçeği, 20.yüzyıl Batı medeniyetinin ürünü olan insan tipolojisi(tağut) çerçevesinde daha bir belirginleşmişken, bu teknolojik sürecin tabi bir sonucu olarak **Yabancılaşma** kavramı gündeme gelmeye başladı. Hegel, Marks, Feourbech, Sartre gibi filozoflar, hümanist ideolojiye yaslanarak insanın yabancılaşması tezini üretttiler.

Özel'e göre, yabancılaşma(alination) kavramı, insan hayatına yön verecek ahlaki ilkelerin yine yalnızca insanın yapısında olduğuna ve hakikatin insanın dışında aranmaması gerektiğine inanan Hümanist perspektifin, makinenin tahakkümü altında inim inim inleyen insanın trajedisini tanımlamak için ürettiği bir olgudur. Batılı filozofların felsefi planda başvurdukları bu kavram esasında yaslandığı ideolojik mesnet itibariyle merduttur. Çünkü modern uygarlığın örseleyici karakteri yüzünden yabancılaşma yaşadığı iddia edilen insan, esasında tanrı karşısında bağımsızlığını/otonomisini kazanmış kabul edilen insandır.

Kökleri Aristo felsefesine kadar uzanan, insanın vahiy ve nübüvvet olmadan da hakikate ulaşabileceği, yani bir "hadiye(hidayet edici)" ihtiyacı olmadığı düşüncesi, çeşitli evrelerden geçerek Hümanizmde karar kılmıştır. Aristo'nun gökle yer arasına çektiği kalın çizgi, Hümanist ideolojinin temel enstrümanlarından biri olmuştur. Yunan mitoloji geleneğinin de yardımıyla bu ideoloji temellerini sağlamlaştırmıştır. Prometheus-Zeus kavgasını, tanrıyla insanın kavgası olarak tanımlayan Hümanizm, insanın bağımsız/özzerk/otonom bir varlık olduğu tezini işlemiştir. Kendi kendine yeterli olan bu varlığın, harici unsurlar(teknoloji ve medeniyet gibi) tarafından gadre uğratılması, onu kendine yabancılaştırmıştır. Demek ki O, tüm bu harici unsurların tasallutundan kurtularak kendi "özüne", tam ve mükemmel tabiatına dönmelidir. Modern paradigmanın ürünü olan tekno-medeniyetin ve makinizmin "metalaştırdığı" insanı kurtarmak için, Batı felsefesinin ürettiği en şeytansı kavram "yabancılaşma" olmuştur."Yabancılaşma" kavramı,alamet-i farikası "bağlilik" olan Batı insanının adeta can yelegi olmuştur.

Bu noktada İsmet Özel, Kur'an-ı Kerim'in insana dair beyanına dikkat çeker. Allah'ın lütfu olmadan hidayetin mümkün olmadığı(4/89), insanın cimri(17/100) ve aceleci olduğu, hayra dua ettiği gibi şerre de dua ettiği(17/11), pek aceleci(17/11) ve nankör(22/66) olduğu sarıh beyanlarını, Hümanist ideolojinin iddia ettiğinin aksine İnsanın bağımlı ve bir "hadi"ye muhtaç olduğuna delil sayar. Böylece "yabancılaşma" olgusunun da batıl olduğu sonucuna varır.

Nitekim aziz İslam'ın insan tasavvurunda, takvası ve fücuru ilham edilmiş olan ve benliğinde sürekli diyalektiği/çatışmayı yaşayan ve bu çatışmada ki

bilinçli tercihleriyle beşerlikten insanlığa doğru yükselen bir varlığa işaret vardır. Mü'min kişi, vahyin ve nübüvvetin kılavuzluğu olmadan aklıyla hakikati tespit edemeyeceğini, tüm insanlar için bağlayıcı olan değer ihdasında bulunamayacağını ve hemcinsleriyle adalet eksenli bir birlikteliği sağlayamayacağını bilir. İsmet Özel'inde hassasiyetle vurguladığı üzere, yabancılaşma/alination kavramının İslam düşüncesinde herhangi bir karşılığı yoktur. Bu kavramın, içine doğduğu dünyanın felsefi paradigmasının ürünü olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir.

Medeniyet kavramına gelince...

İsmet Özel, İbn-i Haldun ve Hasan En-Nedvi'nin yardımıyla medeniyeti bir tür sefihleşme, kokuşma ve sapma olarak tanımlar. İslami mücahedenin medeniyet inşasına hasredilemeyeceğini hassaten beyan eder. Özel'e göre İslam'ı bir kez medeniyet kavramı etrafında değerlendirmeye başladığımızda, onu tarihi bir zaman aralığı içinde değerlendirme yanlışlığına düşmüş oluruz. Oysa ki İslam, tarihin belli bir döneminde ortaya çıkmış, doyuma ulaşmış, her türlü medeniyet enstrümanlarını ortaya koymuş ve artık tarihten çekilmiş bir din değil, bütün zamanlarda ve zeminlerde insana nasıl yaşaması gerektiğini öğreten adalet eksenli değerler sisteminin adıdır.

Özel'in, medeniyetin özellikleri hakkında, İbn-i Haldun'dan ilham alarak yaptığı değerlendirme üç başlıkta toplanabilir:

a) Medeniyet sınıflaşmayı ve insanın insanı sömürmesini öngörür ve elbette sınıflaşma ve sömürü medeniyeti doğurur: (Mal ve servet sahiplerinin, servetlerini korumak ve arttırmak amacıyla, iktidar sahipleriyle kurduğu çıkara dayalı ilişkinin halkın sürekli sömürülmesini ve zaaf içerisinde (istiz'af) bırakılmasını gerektirmesi ve böylece istiz'af'ın ve sınıflaşmanın normalleşmesi...)

b) Medeniyet insanların madde karşısında zaafalarının ve maddi gelişmeye mahkum olmalarının somutlaşmış halidir: (Yerleşik hayatın ortaya çıkardığı bolluk ve refahın atalet, sefahat ve zevk düşkünlüğünü arttırması; vakar, cesaret, şeref ve bahadrlığı zaafa uğratması; refaha ulaşma ve arzuları tatmin etme amacıyla rüşvet, iltimas ve irtikabın artması ve kazançların tekellüflü hayatı karşılayamayacak duruma gelmesi...)

c) Medeniyet toplum yapısını ve insan kişiliğini

karşılıklı olarak bozar, kokuşturur (Yerleşik hayatın getirisi olan bolluk, refah ve tekellüflü hayatın icaplarını yerine getirmek için tüm enerji bu yöne hasredilir. Sürekli olarak tüketim ve ihtiyaçlar düşünölmeye başlar. Fikirler bu yönde gelişir. İnsanlar arası ilişkiler çıkar, menfaat, zevk ve arzu amaçlı olmaya başlar. Tüketilen türlü türlü yiyecekler şehveti azdırır. Fısk ve fücür, haram ve gayr-ı meşruluklar artar. Böylece toplum tefessüh eder.)

Medeniyetin Batı dünyasındaki kullanım şekli ise daha sorunludur. İsmet Özel'in işaret ettiği üzere Medeniyet kavramı 1757 yılında Fransa'da sadece toplumun tarihi görüntüsünü değil, insanlık ailesinin kafa ve yürekçe de bir yetkinleşmeyi gerektirdiği şeklinde anlam kazanmıştır. Bu yetkinleşmenin doğrusal zaman tasavvuruyla çok yakından ilişkisi vardır. Hangi toplumların yetkinleşip hangilerinin "geri" kaldığına ise Batı akli karar verecektir. Dolayısıyla bu tarz bir medeniyet algısının,"beyaz adamın misyonu" klişesini meşrulaştırmak için oldukça işlevsel olduğunu söylemek mümkündür.

Medeniliğin tarihi görünürlükten, ki bu görünürlük genelde maddi düzlemde, çıkarak kafa ve kalp olarak ta belli bir düzeye ulaşmanın alameti sayılması ve bu "düzeyin", Hıristiyanlığı deforme eden Batı dünyasının değerler sistemi tarafından tespit edilmesi, Müslümanların bu kavramı kullanırken oldukça dikkatli olmalarını gerektiriyor. Yani, Müslümanların tarihin herhangi bir durağında ortaya koyduğu görünürlüğün ulaşılmaz veya mutlak kabul edilerek geleceğin bu eksen üzerine kurulması şeklindeki bir anlayışın tipik bir gelenekçilik demek olduğunu bilmemiz gerekiyor. İslami geleneğin görünürlüğünü/maddi tezahürlerini mutlaklaştırmak yerine, o geleneğin maruf yönlerinden istifade etmeyi ve kendi zamanının şahidi olmayı mü'min duyarlılığına sahip olan şahsiyetlerin hassasiyetle yerine getirmesi gerekiyor.

Özel, Batı'nın sömürgeciliğine gerekçe kıldığı medeniyet algısının neticesinde üç tür unsurun belirginleştiğini ifade eder. Bunlar;

1-Optimisme; Medeniyet insanoğluna parlak bir gelecek vaat ediyor

2-Universalisme: Medeniyet insanlığın izleyeceği tek yoldur

3-Etnocentrisme: Medeniyeti yaratmak ve yaymak

Avrupa'ya(ve bilhassa Fransa'ya)özgüdür.

Özel'e göre "medeniyet, toplum hayatının düzenlenmesinde insan aklının egemenliğine ve tatmin yollarının seçiminde nefsin eğilimlerine üstünlük tanınmanın doğal sonucudur. Bu bakımdan İslami Mücadele bir medeniyet kurma mücadelesi değildir. Bu bağlamda İslami ilkeleri savunmak bir medeniyet savunması olarak ele alınamaz. İslam kaynakları bir medeniyet kurmayı amaçlamaz. Kur'an ve sünnet insanlığa nasıl yaşaması gerektiğini öğretir. Bunu medeni ya da gayr-medeni ölçülere vurulmasını istemez." Bu söylem, İslami mücadelenin, Müslümanların tarihindeki görkemli imparatorlukların söylem, eylem, tutum ve tarzlarını bütünüyle sahiplenmeye itirazı da içkindir. Çünkü bu imparatorlukların birçoğunda gayr-ı İslami uygulamalar caridir. Özel, İslami mücadelenin amacı "geçmiş İslam medeniyetlerini canlandırmak değil Kur'an ve sünnete uygun bir yaşayışı temsil etmektir" derken tam da bu noktaya temas eder.

Sonuç itibariyle teknik, medeniyet ve yabancılaşma kavramları her ne kadar gündemden düşmüş gibi görünse de-gerçi gündemden düşmesinin bir sebebi de artık bu olgularla barışık bir yaşayışa ikna edilmiş olmamızdır-insanlığın gidişatına etki etmeye devam ediyor. Şimdilerde neo-liberal değerler sisteminin küreselleşmesi realitesinden bahsediliyor. Bu küreselleşmenin teknolojiden bağımsız olduğu herhalde iddia edilemez. Yeni tekno-medeniyet, insan ve tabiat üzerinde kurduğu tahakkümünü her geçen gün arttırıyor. Belki de tarihinde ilk defa insan, ürettiklerinin mahkumu ve kölesi oluyor. Hatta ürettiğine tapıyor. Aziz Kitabımızın "ellerinizle yonttuklarınıza mı tapıyorsunuz?" beyanını, modern dönemdeki muhatapları hiçte az değil. Putperestliğin girdabında varlığı anlamsızlaşan insanın "yabancılaşmasının" önüne nasıl geçileceği ise bir muamma olarak karşımıza duruyor. **Belki de temel mesele,"sorun"u kavrayış biçimimizle alakalı.** Her yenilikle uzlaşmaya hazır bir bilincin bu "inhiraf" karşısında yapabileceği pek bir şey yok aslında.Şayet direneceksek uzlaşmacılığı, eyyamcılığı, kolaycılığı ve konformizmi terk ederek işe başlayabiliriz.

İsmet Özel'in kırk yıldır cevabı verilemeyen sorusuyla bitirelim: "Güçlü bir topluma ulaşip onun Müslümanlaşmasına mı, Müslüman bir topluma ulaşip onun güçlendirilmesine mi çalışacağız?" Bu soruya verilecek cevap, kuvvetin mi yoksa ahlakın mı yanında olduğumuzu açık edecektir. Vesselam...

İMAM HATİP LİSELERİNİN DÜNÜ VE BUGÜNÜ

▲ CAVİT ERDEM

İmam Hatip Liselerimiz; Milletimizin gerçekleşmiş irüyası ve kabul olmuş dualarıdır. Osmanlı Devletinin son zamanlarında ve Cumhuriyetin ilk yıllarında İmam hatip adıyla okullar açılmış, ancak çeşitli nedenlerle 1930'lu yıllarda kapatılmıştır.

Bugünkü İmam Hatip liseleri 1951 yılında eğitim/ öğretim faaliyetine başlamış ve Milletimizin büyük bir teveccühüyle karşılaşmıştır. Bu okulların büyük bir kısmı, halk tarafından yapılmış ve bu okullara çoğunluğu fakir halk çocukları kaydolmuş ve bu çocukların her türlü ihtiyaçları, milletimizin kat imkânlarını cömertçe seferber etmeleriyle karşılanmıştır.

İmam Hatip Okullarının açılmasında İstanbul İmam Hatip Lisesi ilk müdürü rahmetli Mahmut Celaledin Ökten hocanın büyük emeği vardır. İmam Hatip Okullarının, plan, program müfredatının belirlenmesi

konularında, yazmış, çizmiş, sonra dönemin siyasileriyle görüşerek konunun Ankara'da takipçisi olmuştur..

İktidarda olan Demokrat Parti; projeye olumlu bakınca, proje Ankara'ya taşınmış ve Adnan Menderes'in başbakanı olduğu hükümet imam hatip okullarının açılmasına 17 Ekim 1951 yılında onay vermiştir. Başbakan Adnan Menderes, Milli Eğitim Bakanı Tefik İleri; İmam Hatip Liselerinin açılmasının ülkenin menfaatine olacağına inanmıştır. Bu projeyi, sadece kabul etmekle kalmamışlar, zamanla bu okulları sahiplenmişlerdir. Merhum Başbakan Adnan Menderes okulumuzu (İstanbul imam hatip lisesini) ziyaret ederek, öğrencilerle sohbet etmiş, onun bu tavrı imam hatip konusunda ne kadar samimi olduğunu göstermiştir.

İmam-Hatip Liseleri; hem ülkemiz açısından, hem de

İslam Dünyası açısından önemli bir yere sahiptir. Bu okullar; Milli Eğitim Bakanlığı'nca açılan orta öğretim sistemi içinde, hem mesleğe, hem de yüksek öğretime öğrenci hazırlayıcı programlar uygulayan bir ortaöğretim kurumlarıdır. İmam-Hatip liseleri; ülkesini seven, halka hizmeti hakka hizmet olarak formüle eden, TBMM'nin açılışındaki, Cumhuriyetin kuruluş ruhunu taşıyan, devletiyle milletiyle barışık mezunlar yetiştirmiş ve yetiştirmeye devam etmektedir.

İslam Dünyasında, İmam Gazali'nin yaşadığı döneme (12 yy.) kadar dini ilimler büyük gelişme göstermiş, büyük âlimler yetişmiştir. Bu büyük âlimler, dev eserler vücuda getirmiştir. İslam dünyasının her bölgesinde özgürce ilmi tartışmalar yapılmış. İyi niyetli ehil (ictihad ehliyetine sahip) yetkin kişilerin ihtilaflarının rahmet olarak Kabul edildiği bir dönem yaşanmıştır. Herkes ilmi kudretine göre müdellel görüşlerini ortaya koymuştur. Hatta büyük mezhep imamlarının talebeleri imamlarıyla aynı düşüncede olmadıklarında bunu rahatlıkla söyleyebilmiştir. Bunlar hep hakikat adına, hakkın ortaya çıkması adına olmuştur. Özetle bu dönemleri dini ilimlerin gelişmesi açısından ilmin altın çağı olarak ifade edebiliriz. İlmî tartışmaların yanı sıra orijinal eserlerde telif edilmiştir. İmam Gazali'nin usul ve furu fıkah, kelim, tasavvuf sahalarda yazmış olduğu önemli eserler onu erişilmez bir zirve yapmıştır. Hatta mantık ilmini İslami ilimlerin içine yerleştirmesi ve mantık bilmeyenin ilmine güven olmayacağını ifade etmesi, felsefeyle ilgilenmesi bu sahada yazıp çizmesi İmam Gazali'nin kendinden sonra gelen ulemayı etkilemiştir. Gazali öncesi altın çağını yaşayan İslami ilimler Gazali sonrası duraklamaya başlamıştır. Bu gelişmeler "Batının" skolâstik düşünceden yavaş yavaş uyanmaya başladığı zamana denk düşecek bir zamanda, özellikle dini ilimlerde duraklamaya, taklide başlanmıştır. Belki de zamanın ulemasının çoğunluğu Gazzali'yi aşacak orijinal telif eserler vücuda getirememeye veya "Sen Gazzali'den daha mı iyi biliyorsun?" eleştirilerine maruz kalma endişesiyle, mevcut eserleri okuyup okutma, mevcut eserlere şerhler, haşiyeler yazma çalışmaları yoğunluk kazanmıştır.

Selçuklu ve Osmanlı Devletlerinde din eğitimi açısından medreselerin önemi inkâr edilemez. 16.yy. dan itibaren eğitim sistemindeki bozulma, medreselere de sirayet etmiştir. 16. yüzyıl sonlarına doğru Batı dünyası Osmanlı karşısında her sahada güçlenmiştir. Osmanlı Devletinin geri kalma sebepleri arasında eğitim sistemi de aslında zihinlerde sorgulanmaya başlanmıştır. 16.

yy.dan itibaren Batı'ya karşı bir hayranlık oluşmaya başladığını söyleyebiliriz. Medreselerin itibarı II. Mahmut döneminden itibaren sarsılmıştır. Batı'ya açılımlardan biriside eğitim sisteminde görülmüştür. Daha sonraki dönemlerde 1839 Tanzimat ve 1856 Islahat Fermanı sonrası çoğalan azınlık ve yabancı mekteplerin sunduğu imkânlarla medreselerin cazibesi iyiden iyiye azalmıştır.

Osmanlı'nın yıkılması ve Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasıyla eğitim sistemimiz yeniden revize edilmiştir. TBMM, kuruluşundan daha bir kaç gün sonra, çok ağır sosyal, siyasi ve ekonomik şartlar altında çalışmalarına rağmen eğitime büyük önem vermiştir. Eğitimle ilgili çalışmalar yapmış, kanunlar çıkarmıştır. 8 Mayıs 1921'de ülkede eğitimin nasıl yapılacağını tartışmıştır. Uzun müzakereler sonrasında, "Medâris-i İlmîye Nizamnamesi", yani "Bilim Medreseleri Kanunnamesi", Bakanlar Kurulu üyeleri ilk Başbakan Mareşal Fevzi Çakmak, TBMM'nin Başkanı olan M. Kemal Atatürk tarafından imzalanmıştır. İlk hükümet programı Milli Eğitim Bakanı Rıza Nur tarafından okunmuştur. Bu programdaki; "eğitimin amacı, dini ve milli eğitim almış nesiller yetiştirmektir" sözleri, bu nizamnamenin ana fikrini oluşturmaktadır. Rıza Nur, nizamname ile nasıl bir eğitim amaçlandığını açıklarken, müspet ilimlerle donatılmış okullar oluşturulmasının düşünüldüğünü belirtmiştir. Yine "Nizamname" de, özellikle din eğitimi konusuna önem verileceğini, ıslah edilmiş olan medreselerin daha da geliştirilip devam edeceğinin altı çizilmiştir. Yani bu nizamnamede, Cumhuriyetin ilkokullarının müfredatının, bu günün İmam Hatip Liselerinin müfredatlarına çok benzer bir şekilde düzenlendiği görülmektedir. (TBMM Tutanakları, Prof. Dr. Halis Ayhan, Türkiye'de Din Eğitimi, Ensar Vakfı Değerler Eğitimi Merkezi (DEM) Yayınları)

gelerek, devlet ve milletin kontrolünde yeniden altın çağını yaşamaya başlamıştır

1951'den itibaren her geçen gün sayıları artmaktadır. Millet, bu okulları sahiplenerek, okulun yapımı noktasında aktif rol oynamıştır.. Son yıllarda devlet tarafından yapılan imam hatip Liseleri çoğunluktadır. Bazılarının çıkmaz sokak dediği bu okullar, günümüzün en çok rağbet gören okulları olmuş, bugün halkın yoğun talebiyle karşılaşmıştır. Binlerce kızı okullu yaparak Devlet büyüklerimizin "Haydi Kızlar Okula" kampanyasında

1950 yılında müdürler kurulu kararıyla 1951 yılında eğitim öğretime başlayan İmam hatip okullarının tarihçesini 1913 yılında kurulan Medresetü'l Va'izine kadar götürümler vardır. Bu bahse konu okullar; 1913 Nizamnamesi ile üç yıllık Medreset-ül Vaizin ve iki yıllık Medreset-ül Eimme ve'l-Huteba'dır. Osmanlı devletinin savaş yılları olması nedeniyle, fazla rağbet gösteremediği için bir yıl sonra bu iki okul Medreset-ül İrşad adıyla tek çatı altında birleştirilmiştir. Mezunlarına memuriyet verilen bu kurum; Tevhid-i Tedrisat kanunu çıkıp İmam-Hatip Liseleri açılıncaya kadar ayakta kalmıştır. Nitekim Tevhid-i Tedrisat Kanunuyla yurdun genelinde bulunan taşra medreselerinin yerini başta İstanbul olmak üzere 29 adet 4 yıllık İmam Hatip programı uygulayan Mekteplere bırakmıştır... Bu okullar öğrenci yetersizliğinden dolayı tedrici olarak kapatılmıştır. Daha sonra din hizmetlerini görece elaman sıkıntısı ortaya çıkınca 1949'da ortaokul mezunu askerliğini yapmış kimselerin alındığı 10 ay süreli İmam Hatip Kursları açılarak din hizmeti görevlisi yetiştirme uygulaması başlamıştır. 1949 sonuna kadar 50 kişinin mezun olduğu bu kursların süresi daha sonra iki yıla çıkarılmış ve meslek okulu mezunlarının da bu kurslara girmesine olanak verilmiştir.

Dünden bugüne din eğitimi tarih boyunca genelde kesintisiz devam etmiştir. Günümüzde din eğitiminin yapıldığı ortaöğretim düzeyindeki resmi kuruluş İmam-hatip liseleridir. Tarih boyunca din eğitimi yapan kurumları, zamanın; siyasi, sosyal ve ekonomik şartları çerçevesinde değişimler, gelişimler göstermiştir. İmam-Hatip Liselerinin ve İlahiyat fakültelerinin açılmasıyla din eğitimi daha kaliteli, daha bilimsel hale

öncü rol oynamıştır

İHL'lerin adı başarı olmuştur. Üniversite sınavlarında başarılı olmaları, hatta sınav birincisi çıkarmaları bütün gözlerin İmam Hatip Liselerine çevrilmesine neden olmuştur. İmam Hatip Liselerinden yeni Farabiler, İbn-i Sinalar, Gazzaliler yetişecektir inşallah... Bu okullara bizim kadar bütün dünyanın ihtiyacı vardır.

Geçmişte meslek liseleri kategorisinde değerlendirilen imam hatip liseleri, son yıllarda okulların bağlı olduğu genel müdürlüklerle anılmaya başlanmıştır. İmam hatip liseleri, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmektedir. Halkın din alanındaki ihtiyaçlarını karşılayan elaman yetiştirmesi anlamında meslek liselerinin işlevini görmektedir.

Bu okullar hem "Anadolu Lisesi", hem "Sosyal Bilimler Lisesi", hem de "Fen Lisesi" gibi eğitim verirken aynı zamanda dini hizmetleri yerine getirecek elamanları yetiştiren bir meslek eğitimi veren ortaöğretim kurumudur.

1982 yılından beri "Din Eğitimi" ülkemizde anayasal olarak, zorunlu dersler arasına alınmış bir eğitimidir. Ülkemizde sahil ve sağlıklı bir din eğitimi için İmam Hatip Liselerinin varlığı çok önemlidir. Hem devletin denetim ve gözetiminde, bilimsel bir metotla eğitim öğretim yapmaktadır. Bu dersin zorunlu olması toplumda fikir ve his birliğinin oluşması açısından çok önemlidir. Din Eğitiminin zorunlu olması İmam Hatip Liselerinin zorunlu olmasını da beraberinde getirmektedir.

DİN EĞİTİMİNDE ZAYIF KALAN BİR ALAN: İSLAMÎ DAVET

▲ M.RAŞİT YURTSEVEN

"Derdi Olmayanın, Çareye İhtiyacı Olmaz."

İşte; din eğitiminde "Sahaya İnmek" derken, öncelikle tüm katmanları ile içinde yaşadığımız toplumu, daha sonraki aşamada da iletişim içerisinde bulunduğumuz yakından uzağa tüm insanlığa kutlu mesajı en etkili bir şekilde ulaştırmayı kastediyorum. İçinde bulunduğumuz ahvalde, buna yönelik olarak ne tür çalışmalar yapılabilir; bu bir hayal midir? Değil midir? Hayal değilse, neler yapmak gerekir? Bütün bu sorular, cevap bekleyen sorular. "Bu tarz bir din eğitiminin kimler tarafından gerçekleştirileceği?" "Milli Eğitim ve Diyanet yoluyla mı yürütülecek? Yoksa, sivil toplum mu bu misyonu üstlenecek?" gibi soruların cevabı, ayrı bir yazının ve tartışmanın konusu. **Ancak toplumda, yozlaşmayı önce frenleyip sonra geriletecek bir**

unsura, bir çalışmaya ihtiyaç olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Tıpkı Anadolu'yu İslamlaştıran yapı gibi. Fakat günümüz şartlarına uygun donanımlara sahip -yeniden, bir daha inanmak için- harekete geçecek bir ruha, heyecana, sorumluluk bilincine ve dayanışma kültürüne ihtiyaç vardır. Kendi inanç değerlerinin alt yapısını oluşturmuş, güçlü bir fikriyata sahip canla başla kutlu mesajı insanına, insanlığa sunacak bir yapıya...

İçinde bulunduğumuz şartlarda, mevcut din eğitiminin durumunu, bir futbol takımının, galibiyet için değil de; gol yememek, yenilmemek üzere oyun oynamasına benzetmek mümkündür. Halbuki, Hak davaya sahip olan bizler, bırakın sadece maçı kazanmayı, şampiyonluğa oynamalıyız. Hak davaya inanmanın gereği de budur.

Bu açıdan bakıldığında, din eğitiminin daha ciddi planlanmasına ihtiyaç vardır.

Dini öğrenmeyi talep edenlere gösterdiğimiz çabanın bir benzerini, hatta daha fazlasını, dine mesafeli duran, dini değerlere duyarsız olan kitlelere de göstermek tüm inananların ortak sorumluluğudur. Ta ki, inanan neye inandığını bilerek inansın; İnkâr eden de, gerçekte neyi inkâr ettiğini bilerek inkâr etsin. **Malum olduğu üzere; hem dışarıdan yürütülen islamofobi algısı, hem de içeriden biz müslümanların sebep olduğu olumsuz temsil birleşince, zaten İslami düşünce ve yaşam biçimine uzak kitleler, iyice karanlıklara itilmekte, kendilerine hayat verecek hakikate sırtlarını dönmektedirler.** Bu duruma çözüm üretmek, bütün inananların ortak sorumluluğudur.

Din eğitim-öğretiminde İmam Hatip Okulları, mevcut toplumsal yozlaşmayı frenleyip tersine çevirebilecek bir zemin olabilir mi?

Bu okullar, uygun bir maddi alt yapıya sahip olmakla birlikte, mantalite olarak günümüz inanç problemlerine çözüm olmaya zemin oluşturabilecek bir çalışmaya mevcut haliyle, hazır görünmemektedir. Ancak, yeni bir yapı oluşturmak yerine mevcut imkanları yeni bir anlayışla harmanlayıp; insanımızın da "İşte bu" diyebileceği yeni bir heyecan dalgası ile yapılanmaya gidilmesi ihtiyaç arz etmektedir. Mevcut İmam Hatip Okullarının, şu haliyle toplumun özellikle, yeni yetişen neslin imanî ihtiyaçlarına çözüm üretecek

elemanlar yetiştirme konusunda, yetersiz olduğu ortadadır.

Hususiyetle, toplumun ilgisiz kesimleriyle kontak sağlayacak iletişim becerisine sahip elemanlar yetiştirmeyi amaç edinecek tarzda proje okullarının, bir an önce açılması, bu tarz İmam Hatip Okullarında, nitelikli kişisel İletişim Uzmanı yetiştirmeye yönelik müfredat oluşturulması, acil bir zarurettir. Ayrıca, bu müesseselerde, Kur'an'ı sadece düzgün okuyan değil; aynı zamanda düzgün anlayan; mümkünse fen ve sosyal bilimleri meslek edinmek için değil, İslami değerleri topluma daha nitelikli uğraştırma gayesini önceleyen bir eğitim tarzı oluşturulmalıdır. Bu amaca yönelik proje okullarına öğrenci alırken de, puan başarısı yanında ahlaki nitelik ve gönüllülük şartı ön planda tutulmalıdır. Bu okullardan, aynı amaçla oluşturulacak lisans ve yüksek lisans düzeyindeki alanlara öğrenci yönlendirilmelidir. Bunun için de, üniversitelerde bu amaca hizmet edecek bölümler açılmalı, akademik çalışmalar başlatılmalıdır. Bununla ilgili olarak, Diyanet İşleri Başkanlığı'nda da bir enformasyon birimi oluşturulmalı, kurumsal anlamda bu okullardan yetişecek elemanlar kişisel iletişim uzmanı olarak istihdam edilmelidir.

İslamî değerlerin topluma ulaştırılması, elbette ki gönüllülük esasına dayanmalıdır. Fakat **gönüllülük ve idealist olma düşüncesi hiçbir zaman profesyonel bir organizasyon oluşturma düşüncesine mani olmamalıdır.** İslamî değerlerin topluma ulaştırılması şahısların keyfine bırakılması, davayı maalesef ortada bırakacaktır. Profesyonel

bir yapının davet görevini üstlenmesinin de önünde bir takım açmazlar –elbette– vardır. O da bu birimlerde yer alacak elemanların heyecanlarını yitirmeleridir. Bu birimlerde heyecanını yitiren, idealist düşünceden uzaklaşan kadrolar, başka birimlere alınarak bu tür sorunlar çözülebilir. Bunun dışında ilave olarak, müslüman entelektüellerden oluşturulacak birimler, yapacakları çalışmalarla, hedef kitleler üzerinde ayrıntılı tespitler yapmalı; belirlenen bu kitlelerin niteliğine göre, yetiştirilecek

Halkla ilişkiler uzmanları (mübelliğler) gerekli saha çalışmalarını gerçekleştirmelidirler. Camiye yolu düşmeyen toplum kesimlerine, böylece mutlaka ulaşılmalıdır. Zira, birçok batıl din ve düşüncenin misyonerleri ülkemizin sokaklarında var güçleriyle ve farklı metotlarla gençlerimizi adeta aşırırken, öte yandan da inançtan yoksunluğun oluşturduğu boşluğu kullanan terör örgütleri gençlerimizi ellerimizin arasından kaçırıp giderken; bizim temennilerle yetinmemiz, Allah indinde büyük bir vebal olacaktır.

Yeni bir din eğitim-öğretimi anlayışıyla yetiştirilecek idealist davetçiler yoluyla, içinde bulunduğumuz olumsuzluklar tersine çevirilebilir. Misal olarak; üniversitelerde yoğun bir şekilde gerçekleştirilecek atölye çalışmalarıyla gençlik üzerinde çalışmalar yapılabilir. Bir başkamisal olarak yardım faaliyetlerini bilgilendirme çalışmaları eşliğinde yapmak ta "kalplerin İslam'a, inanca ısındırılması"(müellefe-i kulûb) amacı gerçekleştirilebilir. Tüm bu faaliyetler yapılırken Müslüman zenginlerin, STK'ların, vakıfların bu çalışmalara finansal destek sağlaması da kaçınılmaz bir ihtiyaç olacaktır. Tabii ki, bu tebliğ ve irşat faaliyetlerinden başka, toplumun ulaşılmamış kesimlerine yönelik çok daha ayrıntılı çalışmalar yapılabilir; yapılmalıdır da.

Bir başka bakir alanda, ülkemize her yıl 30 milyon milyon civarında gelen turistlerdir. Ayağımıza gelen bu imkanı gerek tarihi mekanlarda, gerekse havalimanlarında gümrük kapılarında, konakladıkları mekanlarda hoş bir şekilde karşılanıp; broşürler, ilgili dillerde hazırlanan Kuran çevirileri takdim ederek yapılacak yoğun çalışmalar, umulur

ki olumlu sonuçlar verecektir. Bu gruplara da, İnançları göz önünde bulundurulup ortak değerler ihtiva eden yapıcı bir tavırla (Ali İmran: 64) sunumlar yapılabilir. Oluşturilmaya çalışılan islamofobi algısına rağmen ülkemize gelmeleri bize karşı bir sempatiyelerinin olduğuna bir işarettir. Özellikle ateist bir geçmişe sahip olan doğu bloku turistleri üzerinde yapılacak çalışmalar umulur ki olumlu sonuçlar verecektir. Zira birçok mühtedi, bu tür çabalar sonucu İslam'la müşerref olmuştur. Bu tarz çalışmalar da; dil bilen, din eğitiminden geçmiş, kültürlü, ikna kabiliyeti olan, sempatik ve sadece bu alana yönelmiş idealist bir uzmanlar topluluğunu, acil ihtiyaç haline getirmektedir. Bunun için de bahsettiğimiz alanlardaki ve buna benzer daha birçok alanda ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak din eğitiminde iyi planlanmış bir proje alanı açmaya acilen ihtiyaç; hatta zaruret vardır.

Batıl düşünce ve ideolojiye sahip odakların, en teknik ve bilimsel metotlarla düşüncelerini geniş kitlelere ulaştıracak propaganda imkânlarını başarıyla uyguladıkları bir vasatta yaşamaktayız. İnananların da insanlığı, karanlıklardan aydınlığa çıkaracak hak davalarını, insanlığın idrakine sunmaları büyük ve kutlu bir sorumluluktur. Bütün olumsuzlukları karşımıza alıp, değişik mazeretler ileri sürmeden ve tüm imkanlarımızı zorlayarak gereğini yapmak bizim olmazsa olmaz sorumluluğumuzdur. Bu alanda çalışma yapacak bir organizasyonu gerçekleştirmekle, diğer müslüman fertler üzerindeki sorumluluk ta düşmüş olacaktır. Aksi takdirde; müslüman her bir fert, bu sorumluluğun altında kalacaktır.

Bütün imkanları gerektiği gibi değerlendirdiğimiz ölçüde inşallah İstikbal İslam'ın olacaktır.

ÖZE DÖNÜŞ'ÜN ÖĞRETMENİ: ALİ ŞERİATİ

▲ KAMİL ERGENÇ

19.yüzyılda sistematikleşen kolonyalizmin, emperyalizme keşif kolu hizmeti sunarak İslam Dünyası toplumlarını zihinsel ve iktisadi olarak alt üst edişine karşı, İslami Direniş Hattını tahkim etmek amacıyla harekete geçen Müslüman mütefekkir ve ulema çizgisinin, 20.yüzyıldaki önemli temsilcilerinden biridir Ali Şeriatî.

Hıristiyanlık içi mücadelenin sonucu olan modern paradigmanın izinde askeri, sınıai, bilimsel ve iktisadi "ilerlemesini" kıvama getiren Avrupa'nın, yeni sömürge alanları oluşturma ve temsil ettiği "aydınlanma ideolojisini" küreselleştirme amacıyla başvurduğu en etkili yol zihinsel sömürgeleştirmeydi hiç şüphesiz. Bunun için de evvela sömürgeleştirilecek ülkelerde aydın/entelektüel pozisyonunda olan veya olması muhtemel kişiler seçilir ve parlatılırdı. Ardından ise kavramsal ve kurumsal dönüşüm gelirdi. Askeri seçenekler de her zaman masadaydı. Ancak **uzun soluklu en etkili sömürgeleştirme yöntemi, zihinsel olundu.** İstisnasız bütün halkı Müslüman ülkelerde uygulanan strateji buydu. Bu strateji, kısmen etkisini azaltsa da hala geçerliliğini korumaktadır.

Şeriatî bu ayartıcı, sinsi ve eşekleştirici taktiğe yüksek sesle dikkat çeken nadir mütefekkirlerden biridir. **Tefekkürünün semeresi olan teyakkuz hali,** hem İran toplumuna hem de "üçüncü dünya" olarak adlandırılan diğer toplumlara uyanış aşısı yapmıştır. O'ndaki bu uyanıklığı inşa edenlerin başında Cemaleddin Afgani gelir. 1648 sonrası oluşmaya başlayan ulus-devletleşme sürecinin İmparatorlukların canını okuyacağını önceden fark ederek, Müslüman toplumların anti-emperyalist mücadele bilincinin gelişmesi için canla başla mücadele eden Afgani, İran-Mısır-Türkiye-Afganistan gibi oldukça geniş bir havzada etkili olmuştur. Onun anti-emperyalist düşünsel mirası,

adını andığımız bu ülkelerce sahiplenilmiş ve hatırı sayılır bir "uyanış" etkisi yapmıştır. Bu etkinin İran havzasındaki muhataplarından biri de Şeriatî'dir. Bu bağlamda 20.yüzyıla tevarüs eden anti-emperyalist ve anti-kolonyalist İslami direniş dilinin sembol isimlerinden biri olan Ali Şeriatî'yi rahatlıkla, Afgani-Abduh-Akif-Kutup-Mevdudi-Malik b.Nebi gibi ulema/aydın/entelektüel havzasına dâhil edebiliriz.

Ancak sözünü ettiğimiz bu isimlere karşı, Türkiye'de, gerek muhafazakâr gerekse de gelenekselci ve seküler kesimler arasında, saplantı düzeyinde, bir önyargı söz konusudur. Seküler kesimler, bu simaları İslami söylemleri nedeniyle antipatik bulurken, muhafazakar ve gelenekselciler ise radikal, mason,

Batı'nın ajanı, fundamentalist, mezhepsiz, rafizi gibi yaftalarla itibarsızlaştırmaya çalışırlar. Şeriatî de bu itibarsızlaştırma operasyonlarından payına düşeni fazlasıyla almıştır. Sadece Türkiye'de değil, ülkesi İran'da itibar suikastlerine maruz kalmıştır. O, kimi Ayetullahlara göre gizli Sünni, kimi Sünnilere göre ise iflah olmaz bir Şii/Rafizidir. İranlı olması, Türkiyeli okurun endişelenmesi için yeter sebeptir! **Osmanlı-Safevi sürtüşmesinin itikada taalluk eden boyutları olduğuna dair kesin inanç, sözünü ettiğimiz endişeyi beslemiştir.** İran'ın 16.yüzyıla kadar Sünni olduğu, Safeviler döneminde cebren Şiileştirildiği, Safevilerin (Şah İsmail örneğinde olduğu gibi) etnik olarak Türk olduğu, Osmanlı-Safevi kavgasının bir tür "merkezileşme" ve "kayıt altına alma" amaçlı gerçekleştiği ise kimselerin umurunda değildir. **Ulus-devlet tarafından kadavraştırılan zihinlerimiz, evrensel İslami hareketin ufkunu, tecrübesini ve mirasını tevarüs etmemizi engelliyor. Hele ki son birkaç yıldır "yerlilik ve millilik" klişeleri etrafında oluş(turul)an bir atmosfer var ki, bırakın Şeriatî ve benzerlerini okumayı, adını bile anmak, Müslüman mahallelerinde sorun teşkil etmektedir.** Asıl ironik

olan ise, bu tutumun "küreselleşmenin" kemale ermek üzere olduğu bir vasatta cari olmasıdır. Ancak tüm bu olumsuzluklara rağmen, Şeriatî ve adını andığımız diğer ulema/aydın profiline, ön yargılardan uzak bir şekilde **tanınması gerekiyor. Kanaatim odur ki, şayet modern paradigmayla esaslı bir yüzleşme/hesaplaşma gerçekleştireceksek, bu isimlerle tanışık ve barışık olmak zorundayız.** Bunların yanına başka isimlerde eklenebilir elbette. Eleştirel bir dikkat, deruni bir farkındalık bilinci ve en önemlisi de müteşerri bir tutum, tavır ve tarzla bu isimlerden istifade etmek gerek. Her düşünürün, alimin, aydınının yaşadığı zamanın çocuğu olduğunu unutmadan elbette...

Şeriatî'yle Türkiyeli okurun tanışması 1980 sonrasına denk gelir. İran İslam İnkılâbı'nın akabinde kitapları tercüme edilmeye başlanır. Muhafazakâr ve gelenekselci havzalar bu süreci, İran'ın devrim ihraç etme çabası olarak görür. Cumhuriyetin kuruluşu öncesinde ve sonrasında onlarca Batılı düşünürün tercüme edilmesine, Avrupa merkezci insan-evren-tarih algısının bütünüyle ithal edilmesine, Batı bilim, felsefe, sanat ve edebiyatının ayırım gözetilmeksizin massedilmesine adamakıllı itiraz edemeyenler, Şeriatî'nin eserlerine karşı gardlarını alırlar. Ancak Türkiyeli İslamcı havza, Şeriatî'yi benimser.

Şeriatî'nin, 19.yüzyıl Dünyasının ideolojik üssü olan Fransa'da sosyoloji tahsili almış olması ve aynı zamanda, babası aracılığıyla, ulema geleneğiyle olan

yakın temasının sağladığı İslami literatüre vukufiyet imkânı, O'nun Türkiyeli okurlar arasında saygınlığını arttırmıştır. Coşkulu dili ve sakinimsiz üslubu da bu saygınlığı besleyen önemli unsurlardandır. Marksist literatüre olan aşinalığı ise Türkiye sol'unun dikkatini çekmiştir. O, adeta kadim kültürün önemli siması Sokrat gibidir. "Sizi rahatsız etmeye geldim" sözü, Sokrat'ın talebeliğine soyunduğunun göstergesi olarak okunabilir.

Aslında Şeriatî'ye yüksek sesle ilk dikkat çeken kişi Türkiye'nin önemli entelektüellerinden biri olan Cemil Meriç'tir. Kırk Ambar adlı eserinin "göller bölgesinde bir ada" başlıklı bölümünde, Şeriatî'yi şöyle anlatır: "Onda bulduğumuz engin tecessüse çağdaş İslam mütefekkirlerinin hiç birinde rastlamadık. Engin bir tecessüs, geniş bir irfan, Doğu ve Batı'yı kucaklayan bir terkip kabiliyeti ve hepsinin üzerinde eşiz bir mücadele azmi..."

Şeriatî için, birçok nitelemeden bahsedilebilir. O, Cemil Meriç'e göre "göller bölgesinde bir ada", Ali Rahnama'ya göre "ütöplast", Abdülaziz Sachedina'ya göre "İran devriminin ideoloğu", Mehrzad Boroujerdi'ye göre "Luther olma arzusu taşıyan biri", Atasoy Müftüoğlu'na göre "bir kültür gerillası", 2002'de Hamedan'da Ali Şeriatî'nin ölüm yıldönümünde verdiği bir konferans nedeniyle önce idama mahkum edilen, ardından iki yıllık ceza ve öğretim üyeliğinden beş yıl uzaklaştırma cezası alan Seyyid Haşim Ağaceri'ye göre "cesur düşünce ve eleştirel bakış", İran'ın modernist aydınlarından Daryush Shayegan'a göre "her şeyi Marksist altyapı-üst yapı terimleriyle, maniheist bir tarih anlayışıyla ve zincirleme bir özdeşleştirme yağmuruyla açıklayan indirgemeciliğin son raddesinde, nesnesi ve mekanı olmayan bir düşünce sahibi", Nilüfer Göle'ye göre "radikal İslamcı ideolojinin İran ayağı", Charles Tripp'e göre "Avrupa kapitalizminin Dünya bağlamında vücuda getirdiği tepki", **eşi Puran Şeriatî'ye göre ise "yekpare ihlas"tır.**

Puran Hanım, ihlasın halkı aydınlatma ve kültür seviyesini yükseltme çabasında olanlara Allah'ın bir ödülü olarak tanımlar. O'na göre Şeriatî'de bu ödüle layık olanlardandır...

Bu çok yönlü öğretmenin hayatı 1933 senesinde Sebzivar'a bağlı Mezinan'ın Kahek köyünde başlar. Ulema geleneğinin mensubu bir babanın dizi dibinde yetişir. Kendi anlatımıyla "Küçük yaşlarda, okuma yazma bile bilmezken, filozoftur. Ancak felsefesiz bir filozof! "Küçükken hiç oyun oynamayan biridir. Arkadaşları arasında her zaman büyük adamdır. Aile toplantılarında bir köşede sessizce oturur ve büyükleri dinler. Yalnızlığa ve sessizliğe aşiktir. Öğretmenleri ve okulla ilgili şeyleri sevmez ama kitapları çok sever. Babasıyla birlikte gece yarısına kadar kitap okur ancak derslerine çalışmaz.

Hayatı liseye kadar böyle devam eder. **Tüm öğretmenlerinden daha bilgili ama** tüm sınıf arkadaşlarından daha tembel bir öğrencidir. Hayatı lisede değişir. Felsefe ve irfana yoğunlaşır. Okuduğu bir felsefe kitabındaki cümleler başına adeta balyoz gibi iner. Bu kitap, Belçikalı anti-materyalist, sembolist şair ve senarist Maurice Maeterlinck'in "Büyük Beynin Düşünceleri" adlı kitabıdır. Kitaptaki şu cümle Şeriatî'yi sarsar "Bir mumu söndürdüğümüzde ışığı nereye gitmektedir."

Maeterlinck'in bu sözü ve düşünceleri Şeriatî'yi bunalıma sürükler. "Varlık-yokluk" düşüncesi onu kelimenin gerçek anlamıyla perişan eder. Karamsar ve kötümser biri olur. İrfan ekolünün

sembol isimlerine yaslanır. Cüneyd, Hallac, Şebusteri, Kuşeyri, Ebu Said, Beyazid-i Bestami gibi... Beyni felsefe ile gelişirken kalbi irfanla dolar. Bu sürecin sonunda felsefenin hediyesi olan ümitsizlikle ve irfanın hediyesi olan dertlerle tanışır. Lise ikinci sınıfta inanç, iman, kalem, kahramanlık, korku, özgürlük ve fedakarlık duygularıyla dolu bir dünyaya dalar. Makam ve mevki telaşında olmaz. Öğretmenlikte karar kılar. Okumak, yazmak ve anlatmak artık bir hayat tarzıdır onun için. Bu uğurda çok bedel ödeyecektir. (Yalnızlık Sözleri/Söylem Yay.)

Cüneyd-i Bağdadi'nin, eşkıyalık yaptığı için idama mahkum edilen bir şakinin ayaklarını öpmesini ve müritlerinden gelen itiraza verdiği "kendi yolunda buraya kadar gelebilen bir insanın ayaklarını öpmek gerekir" cevabını takdir eden Şeriatî için ihlas, **eşi Puran Hanımın da dikkat çektiği üzere, hayatı boyunca terk etmediği bir değerdir.** Bu değere bağlılığını ve aslında bütün bir hayat hikayesini Yalnızlık Sözleri adlı kitabında şöyle dile getirir:

"Bana: Biat et, iki masa dışında istediğin masaya otur dediler. Ben ise gidip Kızılkaale askeri zindanlarındaki hücrelere girdim.... Öğretmenliği seçtim, hale bakıp sözlere aldırmadım diye, Allah'a hamd ediyorum; içim içime sığmıyor. Onlar altın topladılar ben hazine buldum. Onlar saraylar inşa edip birkaç koltuk elde ettiler, ben tapınak inşa ettim ve iyilik tanrısının sonsuz iklimlerinde saltanat tahtına kuruldum. Onlar bağ bahçe aldılar, ben ise mucizelerin yeşil ülkesine sahibim. Onlar masa başlarında gururlandılar, ben aşk tapınağının minaresinde gururumu ayaklar altına aldım. Onlar Kayser'in köleleri oldular, ben ise "Hekim'in sahabesi oldum. Onlar yoldan saptılar, el ve avuçlarını doldurdular, ben ise kaldım ve elim ve avucum boş bir halde, inzivayı tercih ettim. Onlar adlarını ekmeğe sattılar, ben adıma suya verdim. Hızır'dan daha çabuk, İskender'den daha önce hedefe ulaştım. Onlar lezzet ve zevk aldılar, ben ise gam ve keder. Onlar paraperest oldular, ben putperest. Onlar altın ve gümüş sergilediler, ben Mevlana gibi, Şems'te açtım Şems'te yandım. Gönül Sofrasını açtım, dert sergisini yaydım. Kandan şarap içtim. Onlar para babası oldular, ben dert babası. Onlar yaşamaya bağlandılar, ben yaşama. Onlar elbiselerine sığmayacak kadar şişmanlarken, ben

içim içime sığmayacak kadar aşık oldum. Onların memurları benim dertlilerim var. Onlar hasta ve zayıf develerini, zorla, saray kapılarında kurban ederken, ben İsmail'imî şevkle Ka'be yolunda boğazladım. Onların içen ve gülenleri varsa benim de yanan ve ağlayanlarım var. Onlar kalabalıkta birbirlerine yabancıyken, biz yalnızlıkta birbirimizi tanıyoruz. Onların evi varsa, benim de mihrabım var. Onlar yükselirken ben Mi'rac'a çıkıyorum... Onlar reis olmuşlarsa, ben de rehber oldum. Onlar Nuşirevan'ın adalet zincirini boyunlarına vurdular ve ahırları bayındır kıldılar, ben ise sarayları terk ettim."(Yalnızlık Sözleri/Söylem yay.)

Varlığını bir sözcük, yaşamını ise o sözcüğü konuşarak, öğretmenlik yaparak ve yazarak haykırarak tanımlar Şeriatî, Kevir isimli kitabında. Öğretmenlik yapmayı hem kendisi hem de insanlar sevmektedir. Ancak yazmak, yaşamayı duyumsamak gibidir O'na göre. Yazılarını da üçe ayırır: Toplumsallar, İslamsallar ve çölseller. Toplumsalla ilgili yazılarını kişiler beğenir. İslam'la ilgili yazdığı yazılar ise hem kendisinin hem de insanların beğendiği yazılardır. Ancak çölseller diye tanımladığı yazılar ise, kendisini durgunlaştırarak yaşamayı duyumsatan yazılardır. Tıpkı Şems-i Tebrizi'nin dediği gibi:

"O yazıcı üç çeşit yazı yazdı

Birini o okudu başkaları değil

Birini o da okudu başkaları da

Birini o da okumadı başkaları da"(Ali Şeriatî/Kevir/Fecr Yay.)

İdeolojilerin bütün canlılıklarıyla arz-ı endam ettikleri bir tarihsel vasata şahitlik eden Şeriatî'nin bu vasattan etkilenmemesi elbette ki mümkün değildi. Nitekim O, Marksizm, naturalizm, scientisizm, nasyonal sosyalizm, nasyonalizm, egzistansiyalizm, hümanizm, kapitalizm gibi modern döneme has tüm ideolojileri incelemiş ve mensubu olduğu dine yaslanarak bir İslam İdeolojisi inşa etme çabası içerisinde olmuştur. (Ali Şeriatî/Marksizm ve Diğer Batı Düşünceleri/Birleşik Yay.) Maruz kaldığı linç girişimlerinin en önemli sebeplerinden biri de, O'nun İslam'dan bir ideoloji çıkarma çabasıdır. Dinin ideolojiye indirgenmesinin caiz olmadığını savunan geleneksel ulema, Şeriatî'nin fikirlerini sapkın ve münharif olarak nitelemekten sakınmamışlardır. Oysaki Şeriatî'nin yapmaya çalıştığı şey, dini ideolojileştirmek değil, dinden ilham alan bir ideolojinin inşa edilmesidir. Burada din sabiteyi, ideoloji ise değişkeni temsil etmektedir.

Sabiteleden ilham alan ideoloji, kendisini her dönemde güncelleyebilme imkanına sahip olacaktır.

Diğer halkı Müslüman ülkelerde olduğu gibi, İran'ın da modern değerler sistemini ithal etme süreci oldukça sancılı olmuştur. Rıza Şah'ın İran'ı modernleştirme hamlelerinin en önemli ayaklarından biri medreseydi. Geleneksel bilgi üretim havzaları olarak medreseler saf dışı edilmeden, modern paradigmanın tahkim edilmesi mümkün değildi. Bu sebepten ilk müdahale eğitim ayağında olmuştur. Bilgi üretme biçimi ve bilgiye yüklenen anlam değiş(tiril)meden toplumların hayatını değiştirmek mümkün değildir. Asırlarca ulema önderliğinde hareket etmiş toplumları bu tutumlarından vazgeçirebilmek için hem ulemanın hem de medresenin itibarsızlaştırılması gerekiyordu. Türkiye'nin kuruluş sürecinde ve sonrasında sözünü ettiğimiz bu itibarsızlaştırma oldukça başarılı bir şekilde yürütüldü. Ulema, önderlik pozisyonundan uzaklaştırıldı. Yerine ise akademisyenler ve gazeteciler geçirilmeye başlandı. İran'da da aynı durum caridir. Ancak İran uleması kolay teslim olmayacaktır.

Medresenin işlevsizleştirilmesi amacıyla atılan adımlar sonucu, Şeriatî'nin ulema geleneğinden gelen babası Muhammet Taki Şeriatî, medreseyi bırakarak resmi okullarda öğretmenliğe başlar. Muhammet Taki, Kur'an ilimlerine tefsir yapabilecek kadar vakıftır. Bu vukufiyet Şeriatî'nin yetişmesine de oldukça etki edecektir. Şeriatî ilk öğretmenin babası olduğunu sık sık tekrarlar. Henüz 10'lu yaşlarında babasının kurduğu İslami Hakikatleri Yayma Cemiyeti'yle tanışır. Bu cemiyet, Muhammet Taki'nin tutuklanacağı 1957 ye kadar faaliyetlerine devam eder. Muhammet Taki, petrolün millileştirilmesi ve İngiliz emperyalizmine karşı mücadele stratejisinde Muhammet Musaddık'ın hareketine destek olur.

Şeriatî, bu atmosferden ziyadesiyle etkilenir. Sonraları Musaddık'ın millici çizgisine bağlı kalmaya özen gösterecektir. 1979 inkılabının önderi olan Kum ilim havzasından Humeyni'de, Musaddık'ın anti-emperyalist ve millici çizgisine destek verecektir. Ancak Musaddık'ın bir CIA/MI6 operasyonu ile iktidardan uzaklaştırılması, hem Kum ilim havzasında hem de milliyetçi kesimde oldukça sarsıcı bir etki meydana getirir. Şeriatî, bu yıllarda genç bir öğretmendir ve Lise Öğrencileri İslam Cemiyeti'nin kurucusudur. Babası ile birlikte petrolün millileştirilmesi mücadelesine katılır ve

Horasanlı aktivistlerle eylemler organize eder. 1955'e geldiğinde ilk çevirisini yapar. Cude Es-Sahhar'ın yazdığı Ebuzer adlı kitabı Arapçadan çevirir. Bu arada, Horasan Gazetesinde edebi yazılar yazmaya başlar ve haftada iki kez Meşhed radyosunda program yapar. Milli Mücadele saflarında babası ile birlikte verdiği mücadelede ilk tutukluluğunu 1957 de yaşar ve bir ay kadar Kızılale zindanında kalır. Bu tutukluluk, sonraları da peyderpey devam edecektir. Zindan; Şeriatî için adeta ikinci bir ev olacaktır.

Şeriatî'yi daha iyi anlayabilmek için İran'ın modernleşme tecrübesine göz atmakta fayda var. Çünkü girişte de söylediğimiz üzere, **her alim/mütefekkir/aydın kendi zamanının çocuğudur**. Bu "çocukluk" iradeyi sıfırlayan, Şeriatî'nin tabiriyle insanı zindan/lar/a hapseden bir bağlamda anlaşılmalıdır. Daha çok içine doğulan zamanın ve mekanın iktisadi, ictimai, siyasi, hukuki, bilimsel, edebi, felsefi ufku ve derinliği ile ilgilidir. Nitekim bu ufuk ve derinlik, insanın ideolojik duruşunu etkiler. Şeriatî, **İran gibi kadim bir medeniyetin mensubu olmanın yanında, Batı'da tahsil görmüş olmasından dolayı, Doğu ile Batı'yı ilmi/entelektüel düzeyde mukayese etme imkânına sahip olmuştur**. Bu imkan sayesinde, ülkesindeki modern eğitim almış kişileri de kuşatabilmiş ve İslam'ın ideolojik bir muhtevayla takdiminde rol almıştır. İran'ın, 19.yüzyıldan başlayarak geçirdiği evrim, hiç şüphesiz Şeriatî'nin söyleminin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. O'nun, mensubu olduğu İran Kültürüyle ilgili şu tespitleri dikkate değerdir. "İran ki; üç bin üç yüz

yıldan beri dünya olaylarının ana kavşağı (Kuzeyden Ruslar, Doğudan Hindistan ve Çin, Güneyden denizle, Batıdan Araplar, Yahudiler, Musa, İsa, Hıristiyanlık ve Kuzeybatıdan Yunan ve Rumlarla komşu); doğu ve batının bütün sert rüzgarlarının güzergahı; Doğu(Hint ve Çin) tasavvufuna aşina, Batı(Yunan, Roma ve İskenderiye) felsefesiyle tanışık; Hıristiyanlık, Yahudilik, Zerdüştlük, Mazdekilik, Manihesizm, Budizm, Lao Tsu, Mahavira, Konfüçyus, Sokrat ve Aristo'yu...bilen ve hepsini potasında yoğurarak bünyesinde eritmiş bir millet. Hiç birisi, hatta kahredici kılıcıyla Batılı İskender dahi, Batı'nın cezp edici büyük medeniyetine ve felsefesine ve onca gücüne rağmen onu sarsamadı. Öyle değişti ki Babil fatihi büyük Kuroş, artık kendinden geçmiş bir Buda'ya dönüştü..." (Yalnızlık Sözleri/Söylem Yay.)

İran'la **Türkiye'nin modernleşme tecrübeleri birbirine çok benzer**. Şah Rıza, **Mustafa Kemal'in mensubu olduğu çizginin İran'da ki temsilcisidir** adeta. **Modernliğin bir bütün olarak ithal edilmesinden yanadır** ve medrese/ulema çizgisini modernleşme sürecinin önündeki en önemli engel olarak görmektedir. Osmanlı'da olduğu gibi İran'da da Yurt dışına öğrenci gönderme 1800'lerin başına denk gelir. Osmanlı'nın ilk toprak kaybı yaşadığı 1699 sonrasında yavaş yavaş başlayan Batı'dan askeri teknoloji ithalatı, İran'da 1813 ve 1828 de Ruslar karşısında alınan yenilgiler sonrasında başlar. Osmanlı'nın, İran ile Batı arasında bir tampon işlevi gördüğü, Batı'daki gelişmelerin İran'a Osmanlı üzerinden aktarıldığı gerçeği dikkatlerden kaçmamalıdır. Nitekim her iki devletin de modernliği ithal etme gerekçesi, askeri alanda alınan mağlubiyetlerdir. Sonraları bu süreç siyasi, sosyal, iktisadi ve eğitim gibi alanlara da sıçrayacak, modernleşme pratiği her iki devlette de ciddi reaksiyonlarla karşılaşacaktır. Yurt dışına tahsil için gönderilen öğrenciler, ülkelerine zihinsel dönüşüm yaşamış olarak dönecek ve ulus-devlet bilincinin oluşmasında rol alacaklardır. Modern değerler sisteminin en önemli siyasal projesi olan ulus-devlet, halkın aydınlatılmasını merkeze alan bir strateji izleyecektir. Bu aydınlatma çoğu zaman zecri tedbirleri de barındırmaktadır. 19.yüzyılın ikinci yarısında temel amacını "Batı medeniyetinin alınması,

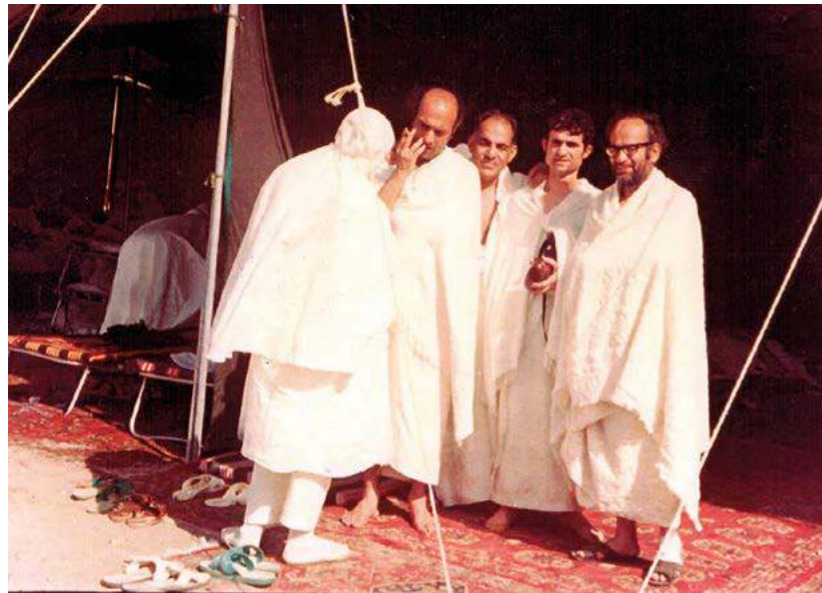
adalet ve hukuk reformu yapılması ve hürriyetlerin garanti altına alınması" olarak belirleyen tam Batılılaşma taraftarı Mirza Müllüküm Han öncülüğünde İngilizlere tanınan imtiyazlar, İran'ın 20.yüzyılına etki edecek ve hatta 1952 demilli cephenin önderi olan ve petrolün millileştirilmesi hamlesini yapan Musaddık'ın, bir İngiliz/ABD koalisyonuyla devrilmesine giden yolun başlangıcı olacaktır.

Nasreddin Şah'ın 1848-1896 yılları arasında süren iktidarı boyunca İran, İngiltere-Rusya kısılcığında ayakta kalmaya çalışmıştır. İngiltere, Hindistan sömürgesinin güvenliğini sağlamak için Rusya'nın İran içlerindeki ilerleyişini ve iktisadi imtiyazlarını engelleme amaçlı bir politika yürütmüş ve bu süreç İran'ın İngiliz nüfuzuna açılmasını sağlamıştır. Rusya ise İran'ın kuzey bölgelerini işgal etmiş ve güneye Hint sınırına inme çabasında olmuştur. Nasreddin Şah bu iki emperyal ülkenin rekabetini fırsata çevirmeye çalışmış ancak başarılı olamamıştır. İran'ın Rusya tarafından parçalanmasına razı olmayan İngiltere, İran ekonomisini güçlendirme hamleleri yaparak Rusya'nın, güçten düşürülmüş İran oluşturma emelini engellemiştir. Bu desteğine karşılık Nasreddin Şah 1890 tarihinde İngiltere'ye, İran tütününü üretme, satma ve ihraç etme imtiyazını vermiştir. Ancak, Safevilerin dağılması sonucu konumunu güçlendiren ulemanın güçlü tepkisiyle karşılaşmış ve imtiyaz antlaşmasını iptal etmek zorunda kalmıştır. Sözünü ettiğimiz bu antlaşmanın iptali için İran ulemasının örgütlenmesinde rol alan kişilerden biri de, anti-emperyalist çizginin önemli siması olan Cemaleddin Afganidir. Ulemanın bu zaferi, halk nazarındaki itibarını daha da arttırmış ve Şah Rıza ve oğlunun iktidarı döneminde en etkili muhalefet yine ulema havzasından gelmiştir. İran'ın attığı modernleşme adımları, ulemanın halk üzerindeki tesirini azaltmak yerine daha da arttırmıştır. Modernleşme hamlelerinin, İran'ı Batılı emperyalistlere peşkeş çekme amaçlı olduğu yönünde ulemanın yürüttüğü tebliğ faaliyetleri oldukça etkili olmuştur. Kaçar İktidarının başaramadığı tam modernleşmeyi, Pehleviler tamamlamak istemiş ancak onlar da ulema kayasına toslamışlardır. 1926'da iktidarı devralan Pehlevilerin ömrü sadece 53 yıl olmuştur.

İran modernleşme tarihinde zafere ulaşan ulema olmuştur. Ancak Pehlevilerin başardığı en önemli şey, İran'ın ulus-devlet olarak kodlanması olmuştur.

Ulus bilinci yaratmak için, Osmanlı Jön Türklerinde olduğu gibi, İran'da da İslam öncesi gelenek yardımı çağırılmıştır. 1800'lerin başından itibaren ağır aksak ilerleyen İran modernleşmesi, Pehlevi Geleneğini kendisine merkez olarak almıştır. Pehlevilik, İran'ın İslam öncesi kültüründe bir "lisan" olarak vardı. Hz.Ömer döneminde fethedilen İran'ın, bilim ve felsefe arşivinde Pehlevice eserler çoğunlukta idi. Abbasiler döneminde kurulan Beyt'ül Hikme de, bu eserler tercüme edildi. Şah Rıza, bu geleneği canlandırmak için "pehlevi" ünvanını alarak, Türkiye'de Mustafa Kemal'in "Atatürk" ünvanıyla yapmak istediğinin benzerini yapmaya çalıştı. Nitekim Mustafa Kemal'de, "Atatürk" ünvanıyla Türklerin İslam öncesi geleneğini canlandırmak istemiş ve icat etmeye çalıştığı ulus-devletin meşruiyet zeminini güçlendirmiştir. Yeni bir ulus yaratmak için başvurulan "İslam öncesi" dönem, İslam'la şekillenmiş geleneğin reddini havi olduğundan, dindışı/seküler Batı medeniyeti en makul "ideolojik kible" olmuştur. Yazının değiştirilmesi de bu bağlamdan bağımsız değildir. Nitekim İran'da da Latin alfabesine geçme önerisi söz konusudur. Hatta bu öneriye destek bulmak için Osmanlı'ya ziyaret tertip edilmiştir. Ancak yeterli destek bulunamadığı için İran, alfabe değişikliğinden kurtulmuştur. Fakat Pehleviler döneminde, azınlık dillerinin kullanılması yasaklanmış ve Farsça'daki Arapça ve Türkçe sözcüklerin sayısı azaltılmıştır.

İran'ın, Araplar tarafından istila edildiğini ve öz kültürüne yabancılaştırıldığını iddia eden bu "akıl", Arap'a olan husumetini İslam'a yöneltmiştir. Bu aklın muadili Osmanlı'da Jön Türkler olarak tebarüz etmiş ve Cumhuriyetin ilanı sonrasında Arap-Fars etkisinden kurtulmak amacıyla alfabeği değiştirmiştir.

Bunların yanında İran, kıyafet değişimi için de adımlar attı. Pehlevi kepi zorunlu tutuldu ve kadınların geleneksel kıyafetleri yasaklandı. Bu yasağa direnen kadınların kamu hastanelerinden ve taşıtlarından hizmet almaları yasaklandı. Bizde ki, kıyafet devriminin benzeri İran'da da cariydi. Laik hukuk sistemi, aile hukuku dışında İslam kanunlarının yerini aldı. Ulema itibarsızlaştırıldı ve en önemli gelir kaynakları olan "humus" devlet tarafından engellendi. 1926 da Şer'i mahkemelerin ortadan kaldırılmasına ilişkin bir karar alındı. 1935'te ilahiyat fakültesi açıldı ve türbe ziyaretlerine sınırlama getirildi. Hakim olmak için hukuk fakültesinden mezun olma şartı getirilerek, ulemanın mahkeme etme yetkisi de elinden alındı. Medrese hocası olmanın koşulları ağırlaştırıldı ve vakıflar kanunuyla bütün vakıfların devlet denetimine açılması sağlandı. Bizdeki tevhid-i tedrisatın muadilini, İran da gerçekleştirmek istiyordu. Amaç, ulemayı devlet memuru yapmaktı. Çünkü rejime göre ulemanın bağımsız kalması, ulus devletin meşruiyeti açısından sakıncalıydı. Ancak, Safevilerin yıkılmasından sonra ipleri tamamen

eline alan ulemanın kolayca teslim olmaya niyeti yoktu. Kum ilim havzası bu reformlara direndi. Halkı, reformlara karşı çıkmak için örgütledi ve Şah rejiminin yeni kurduğu okulların, İran halkını Şiilikten uzaklaştıracağı tezini işledi. Yukarıdan aşağıya ceberutça işleyen bu modernleşme sürecine ulemanın gösterdiği refleks, meyvelerini 1979 da verecektir. Radikal modernleştirme hamleleri, halkın İslam'a daha çok sarılmasına ve İslami hareketlerin mevzi kazanmasına sebep olmuştur.

Şeriatı bu tarihsel arka plana yakından tanıklık etmiş bir havzada yetiştirdi. **Onun, aydınlarla ulema arasında bir köprü işlevi gören dili/üslubu, Şah Rejiminin devrilmesinde oldukça etkili olacaktır.** 1961'de Şah rejimine muhalif olarak Mehdi Bezirgan'ın önderliğinde kurulan Özgürlük Hareketi'nin ensadık müdafilerinden biri de Şeriatı olacaktır. Bezirgan'ın, petrolün millileştirilmesi adımı atan Musaddık yönetiminde 1950'li yıllarda verdiği destek düşünüldüğünde, Şeriatı'nın bu havzada yer alması şaşırıcı değildir. Çünkü o daha önce de babasıyla birlikte

Milli Mücadele eylemlerinin organize edilmesinde rol almıştır. Esasında Şeriatı'nın ideolojik duruşu, Bezirgan'la örtüşmez. Bezirgan, İslam'ın İran milli kültürünün bir parçası olduğunu savunuyor ve laik bir siyasal sistemin varlığına inanıyordu. İslam'ın ilerici olduğunu ve modernleşme sürecinde İran'ın kültürel kimliğinin bir parçası olarak rol almasını istiyordu. Şeriatı'nın bu havzada yer alması, ideolojik yakınlıktan ziyade milli hassasiyetlerden dolayı olsa gerektir. Bezirgan'ın milli hassasiyetleri, örgütlediği muhalefet hareketinde farklı fraksiyonların toplanmasını sağlamıştır. Bu durum kısmen İstiklal Harbi sürecinde İslamcı-Türkçü ittifakını hatırlatmaktadır. Mustafa Kemal'in de içinde bulunduğu direniş hareketinin, halk nazarında meşruiyet kazanmasında İslamcı söylemin etkisi oldukça fazladır. Nitekim savaş sona erdiğinde, yeni kurulan devletin İstiklal Marşı'nı tepeden turnağa İslamcı olan Mehmet Akif yazacaktır. Ancak yeni kurulan devletin ulusçu karakteri, İslamcılıkla ters düşecek ve özellikle ulema bertaraf edilecektir. Nitekim bugün de, İslamcı geleneğin gelen ve kendilerini muhafazakâr demokrat olarak niteleyenler ile milliyetçiler arasında yapılan ittifak, bu bağlamda değerlendirilmelidir. Ülkenin emperyalist tahakkümle yüz yüze kaldığı ve yok olma tehlikesi yaşadığı argümanı üzerinden gerçekleştirilen bu ittifakın kökleri, Osmanlı'nın son dönemlerine kadar ulaşır. Vatan savunması

söz konusu olduğunda hemen ittifak yapan İslamcılarla Türkçüler, tehlike bertaraf edildiğinde birbiriyle uğraşmakta, güçlü olan taraf diğerine her türlü muameleyi caiz görmektedir. Sadece Akif'in hayat hikâyesi bile bu söylediklerimizi onaylar. Ülkenin kurucu metni İstiklal Marşı'nı yazan Akif, Cumhuriyet kadroları tarafından adeta unutulmaya terk edilmiş, yokluk ve çile yüklü bir hayata mahkûm edilmiştir.

Başlangıçta anti-emperyalist direniş hattını tahkim etmek amacıyla bir araya gelen farklı ideolojiler, düşman mağlup edildiğinde birbirlerine düşecek ve güçlü olan diğerini baskılayacaktır. İran'da ki durum da benzerdir. Şeriatı'yla Mehdi Bezirgan'ı aynı potada buluşturan şey, anti-emperyalist ve milli duruştur. Farklı fraksiyonların Şah karşıtı ittifakları, 1979 inkılabına kadar sürecek ancak inkılabın ardından bu kez İslamcı iktidar, muhalifleri bertaraf edecektir. 1988'de Ayetullah Muntazari'nin, cezaevlerindeki muhaliflere yapılanlarla ilgili, Humeyni'ye hitaben "senin adamlarının zulmü Şah'inkini geçti. Hani Ali'nin adalet devletini kuracaktık" mealindeki isyanı, bunun en bariz göstergesidir. (Bkz. İhsan Elicak/Zamanın Ruhu Değişti) Şeriatı'nın izinden gidenler de, bu bertaraf etme sürecinden nasibini alacaktır.

Şeriatı, doktora için Paris'te bulunduğu yıllarda, üçüncü dünya diye anılan halkların direniş hareketlerine ideolojik desteğe başlar. Özellikle Cezayir direnişi onun için çok önemlidir. Fransa'da tahsil gördüğü süre boyunca Cezayir direnişinin makes bulması için mücadele eder. Bu mücadelesi sırasında Cezayir'in önemli siyasi figürlerinden biri olan Abdülaziz Buteflika'yla tanışır. Sonraki yıllarda, yine Kızıl kale zindanında mahpusken, Buteflika'nın tavassutuyla serbest bırakılacaktır.

Fransa'nın Cezayir direnişine karşı tavrı, Şeriatı'nın Batı algısının şekillenmesinde oldukça etkili olur. Hümanizmiyle, insan haklarıyla, liberal görüşleriyle, eleştirel zenginliğiyle temayüz etmiş bu görkemli Avrupa ülkesinin, söz konusu Cezayir olduğunda, tüm bu değerlerini unutarak klasik Şarkiyatçı kimliğinin etkisiyle hareket ettiğine yakinen tanıklık edecektir. Bu kimliğe göre Doğu (Müslüman) toplumları henüz kıvama gelmemiş, ehlileştirilmesi gereken uluslardır. Bu uluslar bilim, felsefe, sanat, estetik, teknoloji gibi, oluşumunu tamamlamış toplumların (Batılıların) zihinlerinden taşan değerleri üretmezler. Onlar olsa olsa itaat, kölelik, barbarlık, vahşilik gibi "olmamışlık" göstergesi hususiyetlere

sahiptirler. Fransa'da ki sol Hareketlerin de Cezayir direnişine mesafeli duruşu ve sergiledikleri ikiyüzlü tavır, Şeriatı'nın dikkatinden kaçmaz. Üçüncü dünyaya özgürlük, emansipasyon, liberalizm, demokrasi, insan hakları ihraç etmeye çalışan; bilim ve felsefenin, sanat ve edebiyatın, liberalizm ve demokrasinin ana vatanı olarak görülen **Fransa'nın Cezayir'de işlediği cürümler ve bu cürümlere sessiz kalmayı tercih eden Fransız Sol'u**, Şeriatı'de, Kapitalizmle-Sosyalizmin aynı memeden süt emen ikiz kardeşler olduğu kanaatini perçinler. Marks, Prodhon, Engels, Plekhanov, Saint Simon gibi, hayatlarını zorbalık, sınıflar arası ilişkiler, işçi hakları, sermaye temerküzüyle mücadeleyle geçirdiğini söyleyen filozof ve düşünürlerin, 19.yüzyılda Afrika ve Asya ülkelerinin sömürgeleştirilmesine sessiz kalmalarını utanç verici olarak niteler. 1956-1961 yılları arasında toy Fransız delikanlılarının Cezayir'de sürdürülen savaşa katılmamak için bir organlarını felç edişine yakından tanık olduğunu ifade eden Şeriatı, altı milyon taraftarı olan Fransız Komünist partisinin, Fransa tarafından Cezayir'de sürdürülen cinayetkar sömürgeci savaşı protesto bile etmediğine şahitlik etmiştir. Hatta bu partinin, Cezayir Direnişini örgütleyen Kurtuluş Cephesi (FLN)'ni tahkir ettiğini ve direnişçileri "bir avuç Arap feodalın oyuncağı" olmakla suçladığına da şahitlik etmiştir. Maurice Thorez'in "Cezayir diye bir ulus yok, belki oluşum aşamasında bir Cezayir ulusu var" söylemini, Batı entelektüel havzasının, sömürgeci meşruiyetin tahkimatında oynadığı rolün anlaşılması için, özellikle, zikreder.

Esasında durum, bugün de farklı değildir. Sağıyla soluyla Avrupa entelektüel havzası, aydınlanma paradigmasını ve modern değerler sistemini içselleştir(e)memiş ulusların direnişini tahfif ediyor. Hatta bu direnişleri tıpkı Fransız Marksistlerinin yaptığı gibi "ilkel/primitif" olmakla ya da "bir takım Arap feodalın oyuncağı" olmakla itham ediyor. Arap Baharı olarak adlandırılan ve mustazaf halkların müstebit muktedirlerin tasallutundan kurtulmak için başlattıkları direniş, bu söylediğimiz bağlama uygun düşmektedir. Avrupa entelijansiyası ve onların bizdeki muadilleri, yıllardır ezilmiş, horlanmış, sömürülmüş halkların hayatları pahasına başlattıkları direniş oldukça sığ bir düzlemde değerlendirdiler ve hatta bu direniş(ler)in itibarsızlaştırılması için müstekbirlere ideolojik destek sundular. Onlara göre direniş sadece kendileri gibi düşünen ve inananlar gerçekleştirebilirdi. Edilgen, pasif, itaat mahkumu, tembel, şehvetperest, kadınları mütesettir, cahil

ve barbar Doğulular(Müslümanlar) isyan edemezler, direnemezler, devrim yapamazlar. İran İslam İnkılabı sonrası, dönemin muktedirlerinin, TRT ekranlarında, direnişe katılan çarşafı kadın görüntülerinin verilmemesi noktasında takındıkları tavır, bu söylediğimiz bağlamdan bağımsız değildir. Rabia Meydanı'nda bir günde yüzlerce silahsız direnişçinin katledilmesinden tutun da, 15 Temmuz direnişinin görmezden gelinmesine kadar Doğuluların(Müslümanların) özne oldukları tüm direnişler, özellikle dikkatlerden kaçırılmaya çalışılmaktadır. Sol entelijansiyaya göre devrimi ve direnişi sadece solcular yapabilir.

Şeriatî bu ikiyüzlü tutumu fark ederek, kendi ülkesindeki sol ideoloji mensuplarını da ikaz etmektedir. O, Marksizmin sömürgeciliği tahlil etmekten aciz olduğunu ve hatta sömürgeciliğe imkan tanıyan bir içeriğe sahip olduğunu iddia etmektedir. Ona göre, Avrupa burjuvasının semirmesi kendi üretiminden dolayı değil, Asya ve Afrika uluslarının kaynaklarını sömürmesinden dolayıdır. Bu sömürü, Avrupa proleteriyasını da semizleştirmiş ve Marks'ın burjuva-proleterya çatışması sonucu doğmasını murat ettiği komünizm, Avrupa'da değil, henüz daha feodal geleneginden kurtulamayan Rusya ve Çin'de ortaya çıkmıştır. Marksist ideolojinin Avrupa ayağı ise, üçüncü dünya halklarının sömürülmesiyle semizleşen proleteryaı görmezden gelmeyi tercih etmiştir. Tesadüfe bakın ki, yıllar sonra ikinci körfez savaşında, ABD'ye destek veren İngiltere'de halk, protesto gösterilerine başladığında dönemin muktediri Tony Blair protestoculara dönerek "biz sizin refahınız için Irak işgaline destek veriyoruz" demiş ve ertesi gün protestolar sona ermişti. Yani esasında "Garb cephesinde değişen bir şey yok"tu...

Bu bağlamda Jean Paul Sartre, Şeriatî için önemli bir sima olarak öne çıkar. Kendisiyle tanışma imkânına kavuşur ve O'nun Cezayir direnişine verdiği destekten sitayişle bahseder. Sartre 1960'lı yıllarda Fransa'nın Cezayir'de ki varlığına karşı çıkmış ve Cezayir direnişinin militan düşünürü Frantz Fanon'un "yeryüzünün lanetlileri" kitabına önsöz yazmıştır. Bu önsözde Sartre, ülkesi Fransa'ya karşı sözünü sakınmaz. Açıkça, direnişçilerin mücadelesini destekler. Şu cümleler Sartre'a aittir:

"Sömürgeleştirilen, ancak sömürgeciyi silahla sürüp atarak sömürge nevrozundan kurtulur. Kaybettiği berraklık ve açıklığa ancak öfkesi patladığında yeniden kavuşur, kendini yarattığı ölçüde kendini tanır; uzaktan bakınca onların savaşını barbarlığın zaferi olarak görürüz; ama savaşçıyı adım adım özgürleşmeye kendi başına girer, sömürge karanlığını savaşın içinde ve dışında adım adım tasfiye eder. Savaş başlar başlamaz da acımasız olur... Bir savaşçının silahı onun insanlığıdır." Bu tutumundan dolayı Fransız Sağ'ı Sartre'ın vatan haini olduğunu iddia eder ve kurşuna dizilmesini ister. Fakat dönemin Fransız Başkanı De Gaulle "Sartre'a dokundurtmam. Sartre, Fransa'dır" diyerek bu talepleri geri çevirir.

Sadece Cezayir değildir Şeriatî'nin dikkatini çeken. Tüm mustazaf halkların feryadına karşı duyarlıdır. Kongo bağımsızlık hareketi lideri Patrice

Lumumba'nın öldürülmesi sonrası, siyahların Paris'te Belçika konsolosluğu önünde düzenlediği protesto gösterilerine katılır ve tutuklanır. Kısa süreli bir tutukluluk dönemi yaşar. Bu sırada Cezayir Kurtuluş Cephesi üyesi Frantz Fanon ile tanışır. Onun Yeryüzünün Lanetlileri adlı kitabının mukaddimesini tercüme eder. Fanon, Şeriatî üzerinde iz bırakan önemli isimlerden biridir. 1968 yılında Hüseyiye-i İrşad'da konferanslarına başladığında Fanon, en sık zikrettiği direniş liderlerinden biri olacaktır. Bu konferanslar oldukça ilgi çekicidir. Özellikle laik eğitim almış gençlerle temas kurmayı başaran üslubu, uzun vadede İran İnkılabı'nın gerçekleşmesinde etkili olmuştur. Ulemanın bu gençlerle temas kuracak dili üretmekte sıkıntı çekmesi, Şeriatî'nin tanınırlığının artmasında etkili olmuştur. Şeriatî'nin, **Hüseyiye-i İrşad'da bir İslam İdeolojisi İnşasına dönük olarak verdiği dersler verdiği dersler her geçen gün ulemayla arasının açılmasına sebep olur. Şeriatî'ye karşı oldukça ağır ithamlar gelmeye başlar.** Onun gizli bir Sünni olduğundan İslam'ı bilmediğine, Marksizmle İslam'ı uzlaştırma amacı taşıdığından halkı Şiilikten soğuttuğuna kadar bir dizi ithamla karşılaşır. Babasının etkisiyle ıslahçı çizgide yer alan Şeriatî, ulemanın atıl, dünyadan uzak, Safevici yaklaşımlarına yönelik olarak oldukça radikal eleştirilerde bulunduğu için birçok dini otorite tarafından aforoz edilir ve kitapları yakılır. **"Ali Şiasî ve Safevî Şiasî"** adıyla yayınlanan kitabında, Şiiliğin tarihsel evrimine dikkat çekerek asıl mecrasından saptığı ve saltanatçı Safeviliğin yamağı olduğu tezini işler. Bu nedenle kendisine karşı biriken öfke yer yer nefrete dönüşür. Kitaplarının basımı ve yayını yasaklanır. Başlangıçta Hüseyiye-i İrşad'da birlikte ders verdikleri Ayetullah Mutahhari'yle yolları 1968'te ayrılır. Şeriatî, Hüseyiye'nin bağımsız bir okul olarak devam etmesini isterken, Mutahhari medrese usulü bir sistemin ihdas edilmesinden yanadır. Sonraları Mutahhari, Şeriatî'nin İslam Şinasî(İslam-Bilim) kitabı için "edebiyat ve kültür açısından oldukça yüksek, ilmi açıdan orta düzeyde, felsefi açıdan orta düzeyden de düşük, İslami açıdan ise "sıfır"dır." diyecektir. (Ertuğrul Cesur/Bilge Adamlar Dergisi/ Şeriatî Özel Sayısı/s.99)

Hüseyiye-i İrşad dersleri şah rejimini ziyadesiyle endişelendirir. Rejim karşıtı eylemlerin kaynağı olarak burası tarassut altına alınır ve bazı katılımcıları tutuklanmaya başlar. Nihayet 1973'te Hüseyiye kapatılır. Şeriatî'nin kitaplarına el konulur ve teslim olmasını sağlamak için babası tutuklanır. Şeriatî teslim olur ve babası bir yıl sonra serbest bırakılır.

O ise Kızılkafe zindanında tek kişilik hücrede 18 aylık cezasını çekmeye başlar. Zindandan çıktıktan sonra kitapları Paydar, Dehkan Nejat ve Sebzivari gibi müstear isimlerle neşredilir. Bıktırıcı takiplerden kurtulmak için ev konferansları vermeye başlar. Sabahlara kadar süren dersler yapar. Fakat artık İran'da kalamayacağını anlamıştır. 16 Mayıs 1977 de İran'ı terk eder. Yaklaşık bir ay sonra 19 Haziran 1977 de kaldığı evde cansız bir halde bulunur. Eşi Püran Hanım Şeriatî'nin ölümünü şöyle anlatır: "... Gece saat 11-12 gibi Şeriatî kızından çay istiyor. Ona çay verdikten sonra gidip yatıyorlar. Dayımın kızı sabah işe gitmeden önce Şeriatî'yle vedalaşmak üzere kapıyı çaldığında, kapının eşliğinde serilmiş halde buluyor. Burnu siyah olmuş. Boğulma gibi bir şey... Pencere de açılmış. Kuzenim hemen erkek kardeşime haber veriyor. Bu arada olayı yukarı katlardaki kızlara da haber veriyorlar. Kızlar aşağı inmiyor. Ambulans ve polis gelip onu alıp götürüyor. Adli tıp ölüm nedeni olarak damar tıkanıklığı teşhisi koyuyor. Ancak otopsi yapılmıyor." Resmi gazeteler Şeriatî'nin ölümünü "tedavi için gittiği İngiltere'de vefat eden Müslüman Düşünür" olarak veriyorlar. Şah Rıza, Şeriatî'nin cenazesinin İran'a getirilmesi ve görkemli bir törenle defnedilmesi için Püran hanımdan izin ister ancak aile bunu kabul etmez. Musa Sadr'ın girişimiyle cenaze, Şam'da Seyyide Zeyneb'in türbesinin yanına defnedilir.

Tarihe gerçek anlamda tanıklık eden bu aziz öğretmene rahmet diliyoruz...

KAYNAKLAR

- 1-Ali Şeriatî-Yalnızlık Sözleri 1-2/Söylem Yay.
- 2-Ali Şeriatî-Öze Dönüş/Kitabevi Yay.
- 3-Ali Şeriatî-Kevir/Fecr Yay.
- 4-Ali Şeriatî-Marksizm ve Diğer Batı Düşünceleri/Birleşik Yay.
- 5-Ali Şeriatî-Dine Karşı Din/İşaret Yay.
- 6-Ali Şeriatî-İnsanın Dört Zindanı/Fecr Yay.
- 7-Ali Şeriatî-İnsan/Fecr Yay.
- 8-Mehrşad Brujerdi-İran Entelektüelleri ve Batı/Yöneliş Yay.
- 9-John Esposito-Güçlenen İslam'ın Yankıları/Yöneliş Yay.
- 10-Bilge Adamlar Dergisi-Şeriatî Özel Sayısı/Sayı:30/Ağustos 2012
- 11-William Cleveland-Modern Ortadoğu Tarihi/Agora Kitaplığı
- 12-Alev Erkilet Başer-Ordadoğu'da Modernleşme ve İslami Hareketler/Hece Yay.
- 13-Nilüfer Göle-Modern Mahrem/Metis Yay.
- 14-Daryush Shayegan-Yaralı Bilinc/ Metis Yay.
- 15-Mehmet Ali Büyükkara-Çağdaş İslami Akımlar/Klasik Yay.
- 16-Pierre Jean Luizard-İslam Topraklarında Otoriter Rejimler/İstanbul Bilgi Ün.v.Yay.
- 17-Ali Şeriatî-Anne Baba Biz Suçluyuz/Seçkin Yay.
- 18-Ali Şeriatî-Yarının Tarihine Bakış/Birleşik Yay.
- 19-Frantz Fanon-Yeryüzünün Lanetlileri/Versus Kitap
- 20-Susan Beuck Morss-Küresel Bir Karşı Kültür/Versus Kitap
- 21-Şeyh Hamidu Kan-Mahrem Macera/Özgün Yay.
- 22-Ali Şeriatî-Ali Şiasî Safevî Şiasî/Fecr Yay.
- 23-Edward Said-Şarkiyatçılık/Metis Yay.

BİR MÜSLÜMCÜNÜN EKSİK HİKÂYESİ

▲ BAYRAM YILMAZ

Bir melodi değildi çocukluğumuz; yoğun iç göç alan Mersin'in Tarsus ilçesinin kenar mahallesinde geçti.

Doğduğumuz ev 1965 yılında şehrin en kenarında kurulmuş, tek çeşmesi dışarıda akan, duvarları çakıl beton briketlerle örülmüş, duvarları üzerine alel-usul beton atılmış önce iki göz oda, sonra odalar eklenerek büyütülmüş, doğduğum yıl olan 1975 de aynı dam altında, nenem ve dedem, kendi ailem, iki amcalarının aileleri ile beraber kalabildikleri, her aileye bir odanın düştüğü, cümle kapısı(ana giriş) nın kapalı tutmak için arkasına "daş dayadıkları", kapı açık olsa hiçbir hırsızın merak duygusu ile bile içeriye girmeye değer görmeyeceği sıvasız, boyasız bir ev...

Babam soğuk demirci ustası, "fakir ama gururlu", kendi muhitinde gölgesi olan biriydi. Çocukları için amaçları, idealleri vardı. Üçü erkek beşkardeş için **kendi ufkunun sınırlarında** bir hedef ortaya koymuştu. Oğulları için "Sağda solda gezip serserilik öğreneceğine bir işe girsin de eli kırılısın" düşüncesindeydi...

11 yaşında ilkokulu bitirdiğim zaman "elimden tuttu", kamyon tamirci ustası olan halasının oğlunun yanına çırak olarak verdi. İş ve meslek kariyerime başlamıştım...

İlk o tamirci dükkânında emek vererek emeğe hürmet etmeyi öğrenmişliğim vardır. Daha sonraları yaptığım okumalarda devlet ideolojisi ne olursa olsun yapacağı iş değişmeyen adamların gölgesi olan insanlar olduğunu öğrenmişliğim olmuştur. O yüzdendir ki İbni Haldun'un Mukaddime'sinin giriş kısmında bulunan "**katlık dönemlerinde fakirler değil zenginler açlıktan ölür**" tespitine tebessüm etmişliğim vardır...

Erken yaşlarda mecburen öğrendiğim yaşam kavgasının, sonraki yıllarda mücadele bilincime olan katkısını hep bir nimet olarak andım. Nihayetinde bugünkü halimiz de tartışılabilir ama bir zamanlar; sıvasız, boyasız, sofradaki tek tabaktan tek çeşit

(bulgur pilavının yanında salata veya çorba olması lüksün ötesiydi. En fazla soğan...) yemek yediğimiz evlerimizin bulunduğu kenar mahallenin sümüklü çocuklarıydık.

Çıraklık ve kalfalık kariyerimin hayata müdanasız olmak gibi kazandırdığı artı özelliklerinin yanında geniş bir Müslüm GÜRSES literatürüne de sahip oldum. -gerçi bizim aile çoğunlukla Ferdiciydi ama-Bu literatürü bugün bile konuşmalarımda kullanırım.

Üniversiteli gençlerle mezhepler konusunu irdelediğimiz bir sohbetimizde onlara "*Geçmişten geleceğe yaratılmış ne varsa, Unutma hepsinin bir sahibi var./ Kul kaderini yaşar bahtında ne çıkarsa, Düşmez kalkmaz bir Allah*" düşüncesi hangi mezhebin görüşüdür diye, sonra bu dizelerin kime ait olduğunu sormuştum. Bir kaç dakikalık bekleyişten ve alakasız tahminlerden sonra Görüş Cebriyenin, dizeleri seslendirenin Müslüm Gürses olduğunu söyleyince nedense şaşırılmışlardı. Bir sohbet konusunda Müslüm Gürses'e referansım garipsenmişti.

Ara ara "acılı arabesk" *söyleyen* bu ses sanatçımızın birçok "parçası" çocukluğumdan getirdiğim anılar yumağından çıkarak bir dize olarak dile gelir. Bazen de bu anılar sizi yolculuklarda yakalar. Bir kamyon kasasının arkasında veya iki dingil tekerinin ortasında okuduğunuz "Hasret Rüzgârları" yazısı sizi yaşayamadığımız çocukluğunuzda, uykulu gözlerle bir kamyonun sökülmiş motor karterini mazotla yıkadığınız *çıraklık zamanlarınıza götürür*.

O kamyon yazıları ki yazdırmanın içine tüm yüreğini akıttığı, belki tüm hayat hikâyesini aktardığı, ruhunun tüm sancılarının keşişme noktasındaki duygularının iki kelimeye sığdırılan özeti gibidir. "*Sevdiğim yeşil soğan göndermiş, hasret kokuyor cigaram...*" diyen Ahmet Arif için o yeşil soğan neyse, nakliye işiyle uğraşan kamyoncularımız için de o kamyonunun bir kenarına yazdırdıkları yazı benzer anlamı içerir. "Babam sağ olsun" der. Ya da "Miras değil, alın teri" diye yazar. Biraz tecrübeli veya esprili ise "Baba yorgun" der. Biraz haşarı tipler "Kapılma rüzgârıma" der geçer...

90'ların ortalarında üniversitede tecrübe ettiğim İstanbul/Bayrampaşa'daki montaj atölyelerin de (bu arada da boş zamanlarımda da üniversiteye gidiyordum) "*Hasret rüzgârları çok erken esti/Savrulduk sevgilim dertlerden yana./Zamansız dökülen yapraklar gibi/Ayrıldık sevgilim doymadım sana...*" denilerek evde yanmayan sobanın, hasta annenin, geciktirilen taksitlerin derdini aşk acısı çekerek unutmayı tercih eden genç kızlar/erkeklerin de hikâyesidir "Müslüm Babanın" hikayesi...

Gerçi benim daha sonraları meslek lisesi motor bölümünde okurken Ahmet Kaya'dan, Sezen Aksu'ya kadar müzik zevkimde genişlemeler oldu ama birlikte kalfalık yaptığım, sonraları kamyon şoförü olan arkadaşım sayesinde çok Müslüm "parça"sı dinledim. Ön ergenlik dönemlerimizde kendini ifade ederken biraz da kamyonculuk yapan abisine özenerek "*Ben Müslümcüyüm*" derdi. O dönemdeki hayattan erken yorulmuş çoğu çırak gibi favori parçası "Vefasız Âlem"di.

"*Bir yudum mutluluğa bir ömür istediler./Sevilmek istiyorsan canını ver dediler...*"

"*Şu vefasız âlemin her şeyine darıldım./Akan gözyaşlarını elinle sil dediler...*"

Konuşmayı beceremeyen kenar mahalle çocuklarının bir nevi kendini ifade etme tarzıydı sanki...

Beni bugün bile tebessüm ettiren Adana-Şakırpaşa hattı dolmuşunda abimin aktardığı bir diyalog bende herkesten farklı çağrışımlara neden olmuştu. "Dolmuşun arka koltuğunda Adanalı iki delikanlının biri, diğerine "ben onla konuştum o da artık bizim gibi Müslüm dinleyecek..." demiş." Bu diyalogun da katkısı ile **bir yere ait olmak, bir kimlik sahibi olmanın herkes için ne kadar önemli ve kaçınılmaz olduğunu** erken yaşlarda öğrenmiştim...

Uzun bir giriş oldu ama Aslında niyetimiz Müslüm Filmini ve Müslüm filmi üzerinden bir sosyolojiyi o sosyolojinin içinden irdelemek.

Başlıktan ilerleyelim;

Aslında anlatılan "Müslüm" dinleyenlerin bir aidiyet ve kimlik olarak "müslümcü" olanların hikâyesidir Müslüm Akbaş'ın hayatı. Müslüm Akbaş(Gürses) hayatı da 80'ler ve 90'larda "*ağz dadıyla*" bir çocuk ve ergen olamayan, şehrin çamurlu sokaklarında anılar biriktiren, "Uzaktan seveceğim haberin olmayacak" diyenlerin "bir yudum mutluluğa bir ömür isteyenlere" "isyankâr olanların", "hayalle yaşarken gerçek dünyada, zamanı içerken haberi olmayanların", "ne dertler çekmişiz bilenimiz yok" diyenlerin, "Senin derdin dert midir? Benim derdim yanında;" diye sorup, "ben doğarken ölmüşüm", "gökler ağlıyordu ben doğdum diye" "feryad feryad" sessizce çığlık atıp, "Müslüm parçalarında" kendini bulanların, "hayatımı yassam roman olur" deyip, **kâğıt-kalemle, kitapla arası olmayanların**, "acılı arabesk" tarzında ağıt çekişlerinin, bir noktadan sonra da acı çekmeyi bir anlam olarak kabullenenlerin acı içinde "fena" oldukları, o "isyankar" sözlerde kendini buldukları, her söyleyişinde acılarını katmerleyip tezat bir şekilde bu isyankar sözlerle kendilerini avutanların, en büyük avuntu mekanizması olarak da "şu vefasız âlemin her şeyine darıldım" diyenlerin "Müslüm Babanın" şahsında yalnız olmadıkları gerçeğine/inancına sarılarak acıdan demlenen... Nicelerinin yaşanmış hikâyesidir.

Müslüm Akbaş'ın çilelerine çeviriyor. Müslüm Gürses'e hayatında ona baba diyenlerin niye "baba" dediğin anlatmıyor ama bize çektiği onca sıkıntıya rağmen bir yerde naif kalabilen Müslüm'ü anlamamızı ve sevmemizi sağlıyor. Bunun daha çok yapımcı tercihi olduğunu düşünüyoruz. Nihayetinde karşınızda 10.000.000 (onmilyon)seyirci hedefi konulmuş bir ticari bir yapım var.

Böyle bir seyirci sayısını hedeflemişseniz yapımcı olarak ortaya koyacağınız eser; fakirler kadar zenginleri, İslamcılar kadar solcu ve sağcıları, gençlerle birlikte orta yaş ve mümkünse ileriki yaştakileri de sinema salonuna çekebilmesi lazım. Benim izlediğim

gündüz gösteriminde 60 yaşının üzerindeki teyzeleri de görmek hoştu.

Müslüm filmi; konusu itibarıyla bir biyografi ve müzik filmi olması, biyografisi aktarılan kişinin müziklerinin halen dinleniyor olması ve sevenlerinin çokluğu, Oyuncu tercihleri ve oyunculuk kalitesi, bir sinema filmi için olmasa olmaz olan görüntü yönetmenliği ve hikâyeyi anlatmadaki başarılı kurgusu gibi artı özellikleriyle Türkiye'de en çok izlenen film olma özelliğine sahip olabilir. Biz yazımızı yazdığımızda gösterimdeki 7. Haftasında 6.000.000 yaklaşan bir gişe başarısına sahipti ve en çok izlenen 6. Film olma özelliğini yakalamıştı. Bizim gönlümüzden en çok izlenen film olma unvanının Recep İvedik 5' den alabilmesi geçer çünkü en çok izlenen birinci ve ikinci filmlerin Recep İvedik 5 ve 4 olması da filmlerin kendileri gibi kötü bir espri...

Biz Önce Hikâyenin Aslını Anlatmaya Çalışalım;

Müslüm Gürses'in ve Müslümcülerin Hikâyesi yokluktan başlıyor. Dönem "Fabrikaları Anadolu'ya götüremedik bari o zaman işçileri büyükşehirlere getirelim" öngörüsüzlüğü ile şehre taşınan ama şehirleşemeyen, köylü de kalmayanların dönemi. Hikâye büyükşehirlerden uzakta oldukları için görünmeyen insanların herkesin kendileri gibi yokluk içinde olduklarını zannettiklerinden dolayı "demek ki dünya böyle bir yer" düşüncesiyle, doğan her güne şükrettikleri bir toplum vasatından, şehirlerin kenarlarına taşındıkça "bizimkisi de hayat

mı kardeşim" çeperlerine gelmelerinin hikayesi.

Köyünü özleyenlerin çoğunlukla Ferdici olduğu, Sıkıntılarında başkalarını sorumlu tutanların ve kısmen de babalarından daha iyi durumda olabilenlerin "Orhan baba" dinledikleri, Kötü şartlarda çalışmak zorunda kalanların, "uzaktan seveceğim haberin olmayacak" deyip sevdikleri tarafından sevilmeye ihtimalleri dipte olanların "hiçbir şey olmadık bari "isyankar" olalım..." diyenlerin, Müslümcü olduğu 70'ler, 80'ler. Burada acıların kadını Bergen'i de anmadan geçmek olmaz. Şımarık kızların daha çok Kibariye dinlediği, Gül den ve Neşe Karaböcek kardeşlerin kendice bir damar yakaladıkları, İbrahim Tatlıses'in (ilk dönemlerinde) evin büyüklerince dinlediği, Hakkı Bulutun "Ben tövbemi geri aldım/ Tanrım sen bağışla beni" dediği, Adnan Şenses'lerin "Neden sacların beyazlanmış arkadaş?" diye sorduğu, birbirinden çok da ayrışmayan müzik kasetlerin üç tekerlekli "tabla"larda sokak aralarında satılabildiği, komşuluk ve arkadaşlığın çok çok önemli olduğu, Mahallenin kızına aşık olmanın ayıp sayıldığı ama "herkesin ayıbı kendine" denildiği, "en çok sevilen"lere karışık kaset "doldurulan" bir vasatta Müslüm GÜRSES'in "Hasret kervanları senin kapından geçer, Aşk şarabın içenler senin derdine düşer..." "parçası" kenar mahalle raconunda sevdiğinin sokağından geç(ebil)meyi "sevdası"nın en önemli nişanesi sayan gençlerin diline düştü.

Müslüm Baba "Herkesten bir anı saklar bu yollar./ herkesin açısı sevgisi kadar./ güzelmiş çirkinmiş ne fark eder,/ Deli gibi sevmek ruhumuzda var." Derken aslında aşkı bile kendilerinden başlatıp kendilerinde son bulan bir sarmal gibi yaşayanların sesi oldu.

Müslüm Gürses'in kendisi gibi konuşamayan ama damar şarkılarda kendini bulan "kaç kadeh kırıldı, sarhoş gönlümde" deyip içki masalarında bağırarak şarkı söylemeye çalışanlara yoldaş oldu. Orhan Gencebay "Batsın bu dünya" derken bir isyanı, Müslüm "itirazım var zalim kadere, yaşanmamış günlere, hayatın sillesine, dertlerin cümlesine itirazım var" diyerek aslında içten içe bir kabulleniş çığaltıyordu. "ne karaymış şu bahtımın yazısı" diyerek bir suçlu aranacaksa da afaki bir "kader" suçlanıyor, kaderlerinin değişmesi için ne yapılacağı koca bir "hiç" olarak ortada bırakılıyordu. Dertleri çözmek için çabalamak yerine unutmayı, kabullenmeyi daha kolay kabul edebilen yurdum insanı Müslümle acısını dağıtıyordu. Filminde de canlandırılan "insanlar niye kendilerini jiletliyorlar"

sorusuna "yas tutuyorlar yas, yas tutarsın bir ömür geçer..." cevabıyla aslında sürekli bir "sitemkar oldum" kabullenişini kolaylaştıran bir dil üretiyordu...

Urfalı bir Arap, kıvrık saçlı bir Kürt, aslen Türk, daha çok Adanalı(yık) olan Müslüm GÜRSES tüm bu alt kimlikleri Limoncu Ali'nin tezgahında Urfalı bir çiğköfte ustası maharetiyle acıyla yoğurup, acılı şalgamla beraber "Müslümcü" üst kimliğinde anlamsız hale getirdi. **"Müslümcü"yseniz sağcı veya solcu olmanız küçücük bir detay bile değildir artık.** "politikası olmayan bir "protest" idi Müslüm..."

Birey mi toplum yoksa toplum mu birey üzerinde daha etkindir sorusuna nasıl ki birbirinden bağımsız değildir diyorsak. Arabesk içinde toplum mu arabesk kültürü üretti yoksa arabesk kültür mü kendi müziğini üretti aynı duruma tekabül ediyor.

Film Üzerinden Devam Edelim;

Etkileyici bir açılış sekansıyla Urfa'nın sıcaklığında koşan beş yaşındaki Müslüm'le tanışırız. İkinci tanıştığımız ise şirret bir babadır. İçki içerken oğlunun eline doldurduğu bir avuç toprağın Müslüm'ün ölen kardeşinin mezarı için olduğunu gördüğümüzde içimiz cız eder. Bundan sonrası için bu çocuğun/ adamın yanında durmak, sonraki hayatında ne yaparsa yapsın hoş görmek ve desteklemek sizin için artık bir insani sorumluluktur...

1959 da Adana'ya taşınan Müslüm'ü müzikle tanıştıran ustası Limoncu Ali ile tanıştığı mekan olan halkevi aslında bize o dönem (1970'ler) için oldukça iyi malzeme verebilecekken Yapımcı/ yatırımcının bilinçli terciği ile tüm kameralar Müslüm'e dönmesinden Limoncu Ali'nin hikayesini öğrenemiyoruz. Tercih edilse bir limoncudan bir halk evi müzik öğretmeni çıkartan yaşanmışlık etkili bir hikaye olabilir ama dediğimiz gibi **film fikir aşamasından itibaren popüler bir izlek üzerinden ilerlemeyi tercih etmiş.** Yinede süre sınırlamasını hissettiğimiz filmin halk evi sahnelerinde Ankara'ya sokulmayan köylü Âşık Veysel'e gönderilen samimi bir selamı bizim adımıza da verilmiş bir selam saydık.

Abdal geleneği üzerinden bağlama çalmayı öğrenen Müslüm bir derviş edası ile kaçıyor, kovalıyor lakin sonrasında yine ailesinin yanına dönmek zorunda. Dönüyor ama eli boş da dönmüyor. Dondurma alacak kadar parası olmasa bile boş dondurma külahıyla kardeşini sevindiriyor. Kardeşiyle beraber boş dondurma külahındaki hayali dondurmaya "yalıyarak" hayata müdanasız bir bakış atıyorlar...

(Konuyla direk ilgisi yok ama aklıma Lübnan asıllı şair-yazar Halil Cibran'ın "...Acıyla karıldı harcın ama acıya da yabancısın./ Ağıtları sen yakarsın ama kendi kulakların duymaz kendi ağdını./ Bir koyun sürüsünden çalar gibi çalarlar insanlarını ve sen bir koyun sürüsü gibi bakarsın çalınlarına./ Tanrı'ya yakarır ama fıraunlara taparsın./ Musa Kızıldeniz'i açsa önünde, sen o denizden geçmezsin..." dizeleri geldi. Belki de konuyla direk ilgisi de vardır. Karıştırmış olabilirim.)

Topluma mal olmuş kişileri anlatırken aslında onların en yakınındaki kişilerle ilişkileri üzerinden değil de, toplumla ilişkileri üzerinden anlatılması daha doğru bir yol olur. Gerçek hayatta dünyaya karşı müdanasız, çoğu zaman kaygısız, etrafındaki gelişmelere karşı da umarsız olan **Müslüm Gürses'in ne olduğundan, ne acılar çektiğinden, insani özelliklerinden** çok daha önemli olanın "Baba"nın neyi temsil ettiği, kimlerin hislerine tercüman olduğudur. Hangi sosyolojiye yaslandığı kadar hangi kültürü besleyip çoğaltığıdır.

Müslüm GÜRSES'ten daha çok anlaşılması gereken "babanın evlatları" olan müslümcülerin hikâyeleri. Bu hikâyelerin hangi zaman ve mekânda yaşandıkları, nasıl bir dönemin sonucu olduklarıdır. Müslüm Gürses'in kişisel hikâyesini, ona olan sevgilerini nerdeyse gırtlakını yırtarak "BABAAAA" diyerek ifade etmeye çalışanların toplu hikâyelerinden bağımsız anlayamayız.

İşte Müslüm filmi de tam olarak burada "hikâyeyi anlatamıyor." Kadrajı Müslümcülerden kaçırarak

Ekrandakiler bu külahlı oyunda gülerken izleyiciler duygusallaşılıyor...

Müslüm filminde; Baba şiddetinden muzdarip olan Müslüm'ün babasının da Adana'da hamallık yapan, başkalarının yükü altında bir ezilmiş olduğu hatırdakalacak süre kadar aktarılmıyor. 1959 yılında Urfa'dan Adana varoşlarına göç eden bir babanın olabilecek en kötü bir baba haline nasıl geldiği anlatıl(a)mıyor. Ve biz bir kez daha sucun toplumsal yönünü ıskalıyoruz. Gözden kaçırdığımız "her zalimliğin altında öç alma yada mazlum olma korkusu yatar." ihtimali. Önemli bölümü 1970'lerde gecen Müslüm filmi bizim aklımıza çağrışım olarak gelen "Belki de dönemin kitlesel şiddet eylemlerini yaygınlaştıran da idealizmden çok bu ezilmeme duygusu olabilir mi?" sorusunun kenarından bile geçiyor.

Bizim "Bir babanın evinde çocuklarına karşı zalim olabilmesi ahlaki zaafı kadar evin dışında çok fazla eziliyor olması neden olabilir mi? Biraz babayı deşeleseydiniz? Onun babası nasıl biriydi acaba?, en nihayetinde "suçluyu kazıyın altından insan çıkar..." beklentilerimiz havada kalıyor.

Filmin en dramatik sahnelerinden olan; Müslüm'ün annesinin ve kardeşinin öldüğü sekansta gördüğümüz; acziyet ve terk edilmişlik duygusunun insanı ne hale getirebileceği oluyor.

Düşünüyoruz. İnsanın yaşadığı zamanın/**mekanın çocuğu olduğu gerçeğini özümleyebilsek, Herkesin çocuk olma hakkı olduğunu yüksek sesle haykırıp, tüm çocuklar için bu imkanı üretebilmenin yollarını bulsak inanıyorum ki yaşı ilerlemiş psikopatlarla uğraşmak zorunda kalmazdık.**

Film gerçekte bir konserde bıçaklanan Müslüm Baba'nın kendini bıçaklayanı affedecek kadar geniş gönüllülüğe sahipken aynı günün akşamında eşi Muhterem Nur'a nasıl şiddet uygulayabildiğini açıklamıyor. Sahnenin sonunda içilmiş içki şişelerini görüyoruz. Ve biz biliyoruz ki **sarhoşluk veren şeyler akli devreden çıkarıp duyguların kontrolsüz hale getirir. Yapmak istediğinizi utanmadan sıklıktan yapmaya çalışır, gücünüz yeterse yaparsınız.** Gerçek hayatta da defaatle eşini tokatlamış Müslüm'ün buna hangi zaafının, duyguların sebep olduğu ve nasıl önlenebileceğine dair de filmin bir kaygısı yok.

Yine de siz isterseniz bizim değerlendirmelerimize bakmayın. Bizimkisi kendimiz kurtaramadığımız toplumsal duyarlılık zaafı...

Müslüm diyorduk;

Filmde Müslüm'ün annesi var. Çocuklarını çok seven belki de çocukları için eziyete katlanan anne, ama onu da Müslüm'le olan ilişkisi bağlamında tanıyoruz. Kısa bir anda gördüğümüz korumacı dayının kızkardeşini niye koruyamadığını da anlayamıyoruz. Dönemin ilişkilerini yansıtmaması bakımından birazcık daha derinleşebilirdi belki diye de düşünüyoruz. Sonra film dönem filmi değil ki, Müslüm filmi diyoruz.

Müslüm Filmi; Detay çalışılmış ve işinin ehli insanların elinden çıkmış, çocukluğunda mağduriyeti ziyadesiyle yaşamış bir kişinin mağduriyetinden daha çok zorluklara derviş edasıyla baş etmesini, naif kişiliğini ve yaşadığı aşkın en naif halini anlatmaya çalışan bir hikaye,

Müslüm Filmi, tanıyanların yad etmek, tanımayanların merakını gidermek/öğrenmek, ortalama sinema seyircisi olanların emek verilmiş bir filmi sinemada izlemek için vakit ayırdıktan sonra **sinema salonundan çıkan her kişinin "olmuş" dediği bir film olmuş.**

Hikâyenin sonunda "hayat zordu ama güzeldi" diyebilen Müslüm Gürses'in acıyı demleyenlerden başka, pop sanatçıları dinleyenlerin, Rock parçalarını sevenlerinde "babası" olmasından, yabancı müziklerin "cover"larını kendine özgü tarzıyla seslendirip, sevilmesinden, başarısından ve mutluluğundan da kendimize pay çıkarıyoruz. **Hikâyenin kendisi değil ama filmi güzeldi diyoruz...**